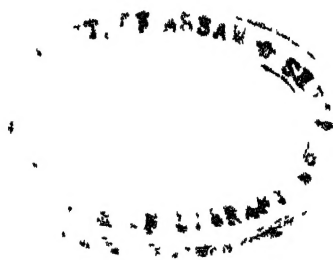

জিলিবিছে খোজ যাব সময় কালিত -

মহাশ্বেতা বিবেদিতা

ঐশিচাকান্ত হাজবিকা,

এম, এ, বি, টি

অবসর প্রাপ্ত অধ্যক্ষ

মুক্তি যুগ্মক,

ৰাষ্ট্ৰীয় পুৰস্কাৰপ্ৰাপ্ত শিক্ষক

আমোলাপাৰ্জি, মধুৰন

নগাঁও

: জামুৰাবী, '৯৯৩ চন।

***"Jilikishe Khoj Yar Samay Ballit— Mahasveta Nivedita"* a biography in Assamese written by Bidya Kanta Hazarika, M. A. B. T. Retired Principal, Freedom fighter, Recipient of National Award, Madhuban, Amolapatty, Nagaon (Assam) and Published by Anilan-Angshuman Prakasan, Nagaon (Assam) 1993. Pacca Binding Rs — 30.00 only
Catcha Binding Rs.— 20.00 only**

● **প্ৰকাশক —** অম্লান-অংশুমান প্ৰকাশন

মধুৱন, আমোলাপাটী

ডাক — নগাঁও — ৭৮২০০১

জিলা — নগাঁও (অসম)

● **প্ৰথম প্ৰকাশ —** ১ জানুৱাৰী. শুকুৰবাৰ, ১৯৯৩ চন।

১৬ পৃষ্ঠা, শুক্লা অষ্টমী তিথি, ১৩৯৯ চন

● **প্ৰচ্ছদ পট —** শ্ৰীপ্ৰণৱ বৰুৱা

● **মূল্য —**

পকাবন্ধা — ৩০.০০ টকা

কেঁচা বন্ধা — ২০.০০ টকা

চত্ৰণ —

অনিমা প্ৰিণ্টিং ওৱাৰ্কছ,

এ, ডি, পি, ৰোড, খুঁঠানপাটী

নগাঁও (অসম)

ঔষুৰ্গা

অপনু, বুৰী, শান্তনু, অন্নান, অংশুমান, পুনম, বপাঞ্জলি, অশোক
মাইনু, পৰী; পংখী, নুপুৰ, গৌতম, ময়ূৰী, চুমকী, লাড়ু, মিতু;
অৰূপ, বেবী, বিকু, বিয়া, দীপু, আইমন, দাদু, পোনা,
জুৰি, সঞ্জীব, বুৰু, নিতু, গীতম, গৌতমী, মিতু, শিবানী, ম্যানী,
দুৰ্ভ, লক্ষণা, অপৰ্ণা বাবলা, মনিমা, প্ৰীতা, নীলম, ৰাজ, ধীৰাজ,
ৰণ, নিকি, নিনা, কণ, মুন, গকুলকৃষ্ণ, জিলমিল, উৎপল, দীপম,
খঞ্জৰি, প্ৰাঞ্জল, পল্লৱ, পিমান, পিমি, জ্ঞানমণি, মৃগাক, জয়ন্ত, প্ৰকাশ,
শ্যামকানু, বিতোপন, কৃষ্ণ, বিবী; পাপু, কাকু, ৰক্তিম, শিখা, কাশ্যপ,
হিমাত্ৰী, অনিন্দিতা, দাদুল, বিজু, পুলকানন্দ, প্ৰাঞ্জল, অভিজিৎ,
মঞ্জু, ডৈবৰ, পলাশ, মেদিনী, কোঁশিক, হেমেন, প্ৰণতি, ৰমেন
কল্যাণ, ঝৰণা, অৰুণা, অনন্ত, কেশৱ, শান্তা, মুনমি, পাখী,
প্ৰাণজু, তুমন, জুৰিক হ'তৰ হাতত —

মৰমেৰে —

— বিদ্যাকাণ্ড —

শ্রীতিভাষ ।

শ্রীমান বিজ্ঞা কান্ত হাজৰিকা কৃতী শিক্ষক আছিল । শিক্ষকতাৰ মাজৰ সুকণ্ঠাবোৰ তেওঁ সাহিত্য কৰ্মেৰে ভৰাই তুলিবলৈ সততে চেষ্টা কৰি আছিল । তেওঁৰ সাহিত্য প্ৰযত্ন কাৰ্য্য, যশঃপ্ৰাৰ্থীৰ কৰ্ম নহয়, শিক্ষাৰ লগত জড়িত । নৈতিকতাই তেওঁৰ সাহিত্য সৃষ্টিৰ প্ৰেৰণা আৰু ফল । ‘বোধোদয়’ নামেৰে ভগৱান বুদ্ধৰ জীৱন গাথা তেওঁ ৰচনা কৰিছিল ছন্দত । সেইখন সমাদৃত হৈছে । ‘সমস্বয়-সেতু-ৰাজগীৰ’ তেওঁৰ ভ্ৰমণ কাহিনী হলেও উপাশাসৰ দৰেই অস্তবঙ্গ আৰু চমকপ্ৰদ । তাতে আধ্যাত্মিকতা আৰু নৈতিকতাই হ’ল ঘাই ধৰণী । প্ৰেয় নহয়, প্ৰেয়হে তেওঁৰ কাম্য । ‘বত্ৰায়লী’ নামৰ চিন্তা ভাৱনা সমৃদ্ধ পুথিখন সচায়ে ৰত্নৰ সমস্তি । সূত্ৰে মণিগণা ইৰ তেওঁৰ ধ্যান ধাৰণা বিলাক নিজ ব্যক্তিত্বৰ এনাঙ্গৰীৰে গুঁথি গৈছে ।

এতিয়া স্বামী বিবেকানন্দৰ শিষ্যা ভগিনী নিবেদিতা নামে খ্যাত, জন্মত আইবিছ আৰু জীৱন আৰু মৃত্যুত ভাৰতীয় মহিষসী সন্ন্যাসিনীৰ জীৱন কাহিনী প্ৰাঞ্জল ভাষাৰে ৰচনা কৰিছে “মহাশ্বেতা নিবেদিতা” এই নামেৰে । ভগিনী নিবেদিতা সবস্বতীৰ দৰেই সৰ্বশুদ্ধা— দেহ, মন, বসন সকলোৰে তেওঁ আছিল শুভ্ৰ, অনাবিল পবিত্ৰ ।

ঐসাদ গুণেৰে ঐশ্বৰ্য্যশালী এই সুকণ্ঠিত জীৱন কাহিনীটিয়ে আমাৰ শিশুৰ পৰা বয়সীয়াল সকলো শ্ৰেণীৰ অন্তৰ চুব পাবিব বুলিয়েই আমাৰ বিশ্বাস ।

আধ্যাত্মিকতাত অতিনিবত এই লেখকজনৰ সকলো কৰ্মই মঙ্গল-ফললায়ী হওক !

মিনতি বচন ।

দেশে যাব পৰা বহুত আশা কৰে সেই কিশোৰ কিশোৰী, যুৱক-যুৱতী সকলৰ চকুৰ আগত নিবেদিতাৰ চৰিত্ৰ তেজ অলস্ত আদৰ্শ হৈ থাওক— এই ভাবিয়েই জ্ঞান, কৰ্ম, সাধনাৰে মহিয়সী এই নাৰী গৰাকীৰ জীৱন কাহিনী যুগুত কৰিলোঁ । আয়াৰলেণ্ড-জননী গৰ্ভজাত এগৰাকী অকুত ভাৰতীয় নাৰী নিবেদিতা । জগত বৰেণ্য স্বামী বিবেকানন্দৰ মানস-কন্যা । আমাৰ অতি মৰমৰ ভনী নিবেদিতা ।

সাহিত্য জগতৰ অজ্ঞাত কুলশীল এই মানুহজনে কোনো লিখিছে চাওঁচোন বুলি যদি দেশৰ কিশোৰ কিশোৰী, যুৱক-যুৱতী সকলে মোৰ কিতাপ খনক, জীৱনী পুথি বুলি নেঙাই, এবাৰ চকু ফুৰায়, মই কৃতার্থ হ'ম । মহৎপুৰুষ মহিয়সী নাৰীৰ জীৱন চৰিত, চৰিত্ৰবল, আত্মশুদ্ধি আৰু দেশপ্ৰেম শিক্ষাৰ অতুলন আছিল। নিবেদিতাৰ জীৱন জেউতি পৰি দেশৰ তৰুণ তৰুণীৰ যৌৱন জকমকাই উঠক ।

গ্ৰন্থপঞ্জীত উল্লেখ কৰা পুথিৰ লিখক সকলৰ ওচৰত মোৰ ঋণ স্বীকাৰ কৰি কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিছোঁ । কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ “ঐতিহাস” মোৰ প্ৰতি তেওঁৰ মৰমেৰে ভৰা হৃদয় খনিৰ ছবি । মোক উৎসাহিত কৰি তুলিছে । কবিৰ কাষত মই কৃতজ্ঞতাৰ পাশেৰে বন্দী । যশস্বী গিল্লী প্ৰণৱ বৰুৱাই বেটুপাতটি অঙ্কন কৰি দি মোক ঋণী কৰিছে । “কলিয়াবৰ জ্ঞানজ্যোতি চক্ৰ”ৰ সত্যাবন্দ, অধ্যাপক উপেন্দ্ৰ বৰকটকী, ত্ৰীগজেন্দ্ৰ মোহন হাজৰিকা আৰু শ্ৰীটঙ্কেশ্বৰ বৰাই সদায় দিয়া উদগনিবোৰ আৰু ডেওঁলোকৰ আন্তৰিক স্নেহ মই কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰোঁ ।

কিতাপ খনিৰ ভাল খিনি গ্ৰন্থপঞ্জীত উল্লিখিত পুথিৰ আঁকাৰ থল লিখক সকলৰ আৰু তাঁকৰীক তাঁতত লগোৱা সকলৰ । জ্যেট পোট লাগি উভহা হোৱা খিনি মোৰ ।

(২)

অমৃত নন্দিনী নিবেদিতাব এই চমু জীৱন কাহিনীটিয়েই নিশ্চয়
ছাত্র-ছাত্রী সকলৰ হৃদয়ত সজীবনী শক্তিৰ সঞ্চার কৰিব বুলি মোৰ
দৃঢ় বিশ্বাস । তেওঁৰ আদৰ্শৰ জেউতিয়ে আমাৰ উত্তৰ পুৰুষ সকলৰ
গন্তব্য পথ পোহৰাই তোলক !

বিনীত—

পুথিখনিৰ বচনা স্থান
আৰু কাল—
হাটবৰ, কলিয়াবৰ
১৯৬৮ চন ।

—বিদ্যাকান্ত হাজৰিকা
আমোলাপট্টি, মধুবন
১ জামুৱাৰী, শুক্লবাব
১৯৯৩ চন
১৬ পুহ, গুৱাহাটীতীৰ
১৯৯৯ চন
নগাঁও—৭৮২০০১

প্রকাশক পথত : বিশেষ আকৰ্ষণ—

অনিৰ্বাচিত গল্প সংকলন ।

“ভাৰতবৰ্ষ মোৰ মৰমৰ আই ।”

অকণমানি ভনীটী জনীৰ গভীৰ নীলবৰণীয়া চকুজুৰিলৈ ধৰ্মযাজক জন ব লাগি চাই আছিল । আকাশৰ ওৰাৰ পৰা যেন একাঁজলি পোহৰ সেই চকু দুটিলৈ নামি আহিছিল ।

“কি অপকণ ! কি সবগীয় কান্তি ! কি পবিত্ৰ !”

ভনীটীৰ চুলি কোছাত মৰমতে আঙুলি বুলাই তেওঁ ক’লে—
“আইজনী, তুমি কিমান ভাল ! ভাৰতবৰ্ষ বুলি এখন দেশ আছে ! বহুত দূৰ ! সেই দেশে তোমাক মাতিব ! তুমি যাৰা ! কেৱল সাজু হৈ থাকা !”

কাষতে থকা দেউতাক চেমুৱেললৈ চাই যাজকে ক’লে—
“ভাৰতবৰ্ষৰ অতল চৈতন্যই মোক এদিন আহ্বান কৰিছিল । মই নগৈ নোৱাৰিলোঁ । সেই আহ্বান তোমাৰ কন্যালৈকো এদিন আহিব । তেতিয়া তেওঁক বাধা নিদিবা । যাবলৈ দিবা ।”

ধৰ্মপুৰুষজনৰ ভবিষ্যত বাণী শুনি চেমুৱেলে বিস্ময় মানিলে । তেওঁ আনন্দত আপোন পাহৰি হুধি পেলালে—

“ভাই, সঁচাকৈয়ে মোৰ কন্যাটোত তুমি কিবা দেখা পাইছা,—
মহৎ প্ৰতিভাৰ জ্যোতি ?”

যাজকে গম্ভীৰ ভাৱে উত্তৰ দিলে—

“নিশ্চয় দেখিছোঁ । উমান পাইহে আগতীয়াকৈয়ে তোমাৰ কাণ ছুৱাই থ’লোঁ ।”

তেতিয়া ভনীটী মাৰ্গাবেটৰ বয়স দহ বছৰ মাথোন । চেমুৱেলৰ অন্তৰঙ্গ বন্ধু ধৰ্মযাজকজন ভাৰতবৰ্ষৰ পৰা ইংলণ্ডলৈ উভতি আহিছে । তেওঁ বিদায় ল’লে । লোণবৰণীয়া চুলি কোছাই আৱৰি ধৰা ভনীটীৰ মূৰটিত দেউতাকে চুমাৰে উপচাই পেলালে । বুকুত

সাৰটি ধৰি চেনেহতে ক'লে—

“আই ! আই ! ঈশ্বৰে তোক কুশলে ধওক ! তই দীৰ্ঘজীৱী হ ! পৃথিৱীৰ বুকুত আঁজলিয়ে আঁজলিয়ে পোহৰ ছটিয়াই দে ! মোৰ আইজনী ।”

শান্তিৰ অমিয়া আৰু শ্ৰেয়ৰ পোহৰেৰে ধৰিত্ৰীৰ বুকুখন উটাই বৃবাই দিয়াটোৱেই চেমুৱেলৰ দৰে ধৰ্ম্মযাজক সকলৰ জীৱনৰ ব্ৰত । তেওঁবিলাকে ভাবে, তেওঁবিলাকৰ সন্তান সকলেও শ্ৰেয়ময় যীশুৰ অমৃতবৰষা বাণীৰে ধৰণীৰ বুকু অমৃতময় কৰি তোলাক !

অদ্ভুত দেশ ভাৰতবৰ্ষ ! দেউতাক-বৰাদেউতাকৰ মুখত কতদিন শুনিছিল, সেই দেশৰ অলৌকিক কাহিনীবোৰ । সেই দেশৰ স্বৰ্গমুনি সকলৰ ভ্ৰমিতপ্ৰভ আত্মিক শক্তিৰ কি ক্ষমতা ! অৰণ্যৰ হিংস্ৰক সাপ-বাঘ সিংহৰ লগত মৰম চেনেহেৰে একেলগে তেওঁলোকে বাস কৰে ! বহুস্তবন স্নগোপন ধ্যান গুহাত ধ্যানমগ্ন তপস্বী সকলৰ তপঃশক্তিৰ অসীম প্ৰভাৱত যেতিয়া চাৰিওপাশ পবিত্ৰ হৈ উঠে, তেতিয়া সেই ঠাইত থকা বেং-ভেকুলিৰ পোৱালিহঁতৰ ওপৰত বিৰধৰ সৰ্পই ফণা ধৰি টাঁ দি থাকে ।

সেই ভাৰতবৰ্ষৰ পৰা সঁচা-সঁচিকৈয়ে ভনীটী মাৰ্গাৰেটলৈ এদিন আহ্বান আহিল । তেওঁ স্থিৰেৰে থাকিব নোৱাৰিলে । তেওঁৰ জন্মভূমি আৱাৰলেও এৰি থৈ সুদূৰ ভাৰতবৰ্ষলৈ গুচি আহিল । শুভ্ৰ সুনিস্মল হিমাচল যাৰ শিৰৰ কিৰিতি, গঙ্গা-যমুনা-ব্ৰহ্মপুত্ৰ যাৰ অতুলন কণ্ঠহাৰ, চৰণত যাৰ সুবিশাল সমুদ্ৰৰ নুপুৰ ধ্বনি, যুগে-যুগে অবতাৰ ধৰা অমৃত পুৰুষ সকলৰ আধ্যাত্ম শক্তিৰ প্ৰভাৱত যাৰ আকাশ বতাহ পৰম পবিত্ৰ হৈ আছে, সেই কল্যাণময়ী জননী ভাৰতবৰ্ষৰ লাষণ্যশ্ৰীত তেওঁ মোহিত হ'ল আৰু ক'লে— “ভাল পাওঁ মোৰ জননী ভাৰতবৰ্ষক, মোৰ দেশ ভাৰতবৰ্ষ, ভাৰতবৰ্ষ মোৰ মৰমৰ আই !”

সাধনভূমি ভাৰতবৰ্ষৰ আধ্যাত্মস্পৰ্শমণিয়ে অমিতভেজা আইবিছ

নন্দিনী মার্গাৰেটক কপালভিত্তি কৰিলে নিবেদিতালৈ। তেওঁৰ জন্মান্তৰৰ
সাম্বন্ধিক সংস্কাৰৰ স্মৃতিৰ স্মৃতি এই যজ্ঞভূমিৰ যিহ্মাৎ স্পৰ্শত।

স্বামী বিবেকানন্দৰ মানসকল্পা, ভাৰতবাসীৰ অতি মৰমৰ ভনী
নিবেদিতা। স্নেহময়ী মাতৃৰ দৰে ভাৰতবাসীৰ কল্যাণৰ নিমিত্তে
তেওঁৰ জীৱনৰ সুখ সম্ভোগ সকলো ত্যাগ কৰিলে।

কল্যাণময়ী জননীৰ পিষুৰে ভবা তেওঁৰ সাগৰ সঙ্গী জন্ম
খনিলে কবিতাক ববীন্দ্র নাথে প্ৰদা জনালে—

নিবেদিতা,

তুমি লোকমাতা।

ধৰ্ম্মপ্ৰাণ-দেশপ্ৰাণ

ককাদেউতা জন নবোল।

মার্গাৰেটৰ ককাদেউতাক আছিল জন নবোল। বুঢ়ীমাক মার্গাৰেট
এলিজাবেথ নীলাচ। জন নবোলৰ পূৰ্বপুৰুষ গুৰিতে স্কটলেণ্ডৰ
মানুহ। অতীতৰ কোনোবা এটা যুগত এই বুনিয়াদী নবোল
পৰিয়ালটো আয়াৰলেণ্ডলৈ উঠি আহে। কালক্ৰমত তেওঁলোকে
আয়াৰলেণ্ডকে তেওঁবিলাকৰ জন্মভূমি বুলি ভাবিবলৈ ধৰিলে। নিজৰ
গুণৰ বশত তেওঁলোকে যথেষ্ট নাম-বশ আৰু প্ৰতিপত্তিও লাভ
কৰিবলৈ ধৰিলে। জন নবোল হ'ল আয়াৰলেণ্ডৰ ওয়েচলিয়ান গীৰ্জাৰ
প্ৰটেষ্টেণ্ট ধৰ্ম্মযাজক।

ইংলণ্ড বা বৃটেন দেশ বুলিলে আচলতে তিনিখন ৰাজ্যক বুজায়।
সেই তিনিখন ৰাজ্য হৈছে—ইংলণ্ড, ওয়েলছ আৰু স্কটলেণ্ড। বৃটেনৰ
পশ্চিমে থকা ডাণ্ডৰ দ্বীপটোৰ নামেই আয়াৰলেণ্ড। বৃটেন আৰু
আয়াৰলেণ্ডক লগ লগাই গ্ৰেট বৃটেন বুলি কোৱা হয়। আমাৰ
ভাৰতবৰ্ষৰ দৰেই আয়াৰলেণ্ডখন বহুকাল বৃটেনৰ অধীনত আছিল।

উনৈশ শতিকাৰ তৃতীয় দশকৰ কথা। এই কালছোৱাতে আয়াবলেণ্ডবাসীয়ে জন্মভূমিৰ স্বাধীনতা-হকে ইংৰাজৰ বিৰুদ্ধে তুমুল বিদ্ৰোহ আৰম্ভ কৰিলে। গোটেই আয়াবলেণ্ড ভোজপাৰ লাগিল। দেশৰ চুকে-কোনে গড়িলা বাহিনী সংগঠিত হ'ল। বিপ্লৱটো নিৰ্মম ভাৱে দমন কৰিবলৈ ইংৰাজ সকল উঠি পৰি লাগিল। আইবিচ সকলৰ ওপৰত কঠোৰ নিষেধাজ্ঞা জাৰি কৰিলে—

ৰাজদ্রোহীয়ে মাটি কিনিব বা বেহাৰেপাৰ কৰিব নোৱাৰিব। স্কুলত শিক্ষকতা বা আদালতত জুৰি কাম কৰিব নোৱাৰিব। অস্ত্র-শস্ত্ৰ লৈ বাটত খোজ কাঢ়িব বা ঘোঁৰাত উঠিব নোৱাৰিব। আনকি সংকাৰৰ নিমিত্তে শ্মশানলৈ মৰা শৱও নিব নোৱাৰা হ'ল।

ইংৰাজ চৰকাৰে কোনো অমানুষিক উপদ্ৰৱকে নকৰিলে। বিদ্ৰোহী আইবিচ বিলাক কোনো-কোনোক বিনা বিচাৰে চাবুকেৰে কোবাই তেজেৰে বাঙলী কৰিলে। কোনোক আকৌ ফাঁচী কাঠত ওলোমাই জীৱ কাঢ়ি নিলে।

কিন্তু মুক্তিকামী আইবিচ সকল কোনোমতে সৈমান নহ'ল। সেই নৃশংস দমন নীতিয়ে তেওঁবিলাকৰ অঙ্গা জুইত ঘিঁউহে ঢালিলে। আয়াবলেণ্ডৰ গাঁৱে নগৰে বিপ্লৱৰ বহি তুণ্ডে অলি উঠিবলৈ ধৰিলে।

সেই সময়ত এজন মানুহৰ জুই বৰষা বজুতাই আয়াবলেণ্ডৰ বুকুত বিজুলিৰ সোঁত বোৱাই দিছিল। হৃদয়ত তেওঁৰ কি অফুৰন্ত দৈৱিক প্ৰেৰণা। দিনে বাতিয়ে গাঁৱে-ভূঞা পৰ্বতে-প্ৰান্তৰে অনাই-বনাই ঘূৰি ফুৰি আয়াবলেণ্ড বাসীৰ মাজত বিপ্লৱৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰিয়েই ফুৰিছিল তেওঁ। তেৱেঁই মাৰ্গাৰেটৰ ককাদেউতাক—ধৰ্মপ্ৰাণ, দেশপ্ৰাণ, জন-নবোল।

জন-নবোলৰ জন্মভূমিক ইংলণ্ডই পৰাধীন কৰি ৰাখিছে। মানুহে মানুহৰ ওপৰত কৰা এনে অশ্ৰায় তেওঁৰ বীৰহৃদয়ে কোনোমতে সহ্য কৰি থাকিব নোৱাৰে। স্বাধীনতা মানুহৰ জন্মস্বত্ব। আত্মসন্মান থকা জাতিৰ হাতৰ পৰা এই অমূল্য সম্পদ কোনো বিদেশী শক্তিয়ে

কাটি নিব নোৱাবে। জন নবোলৰ ধমনীত জ্বলি উঠিছিল চ্যাব ধৰ্ম আৰু দেশ প্ৰেমৰ অগ্নি শিখা। বিদ্রোহী ধৰ্মবীৰ জন নবোলে আত্ম-বিশ্বস্ত আইবিচ সকলক জগাই তুলিলে। মুখত অভয় মন্ত্ৰ লৈ তেওঁ ভালৈকে গ'ল, য'ত আছে বিপদ অনিবাৰ্য্য, আৰু আছে য'ত ভয়াবহ মৃত্যুৰ শঙ্কা !

বিদেশী শাসন-শোষণত আইবিচ সকল জুৰুলা ! জন নবোলৰ মুখত মুক্তিৰ অমৃতময় বানী শুনি তেওঁলোকে প্ৰাণ পাই উঠিল। ঘৰবাৰি এৰি সকলোৱে জাকি মাৰি গুলাল আৰু বিপ্লৱৰ জ্বলা জুইত আত্মহাৰা হৈ জপিয়াই পৰিল। আৱাৰলেঙে ভয়াবহ ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। ইংলণ্ডৰ বাণীৰ সিংহাসম ৰূপি উঠিল।

এই সংকটময় কালছোৱাতে এই দেশখনত আৰু এটা অশান্তিয়ে দেখা দিলে। সেইটো হৈছে, প্ৰেটেষ্টাণ্ট আৰু কেথলিক ধৰ্মাৱলম্বী লোকসকলৰ মত বিৰোধ। যদিও জন নবোল আছিল প্ৰেটেষ্টাণ্ট ধৰ্মযাজক, তেওঁৰ দৃষ্টি আছিল উদাৰ, হৃদয় আছিল সাগৰৰ দৰে বহল, ভাৱ আছিল আকাশৰ দৰে উচ্চ। ছয়োটা সম্প্ৰদায়কে বুজাই বৰাই তেওঁ এটা গোট কৰিলে আৰু সংগ্ৰামী আইবিচ সকলৰ শক্তি শতগুণে বঢ়াই তুলিলে।

বুঢ়ী আই মাৰ্গাবেট এলিজাবেথ নীলাচ।

স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ অক্লান্ত যোদ্ধা জন-নবোল। চলিছ বছৰ বয়সীয়া এজন স্বাস্থ্যবান যুৱক। শৰীৰৰ চালে চকুৰোৱা স্কলৰ গঠন। বহুত দূৰ বাটকুৰি বাই তেওঁ এদিন ছুপৰীয়া এজন বন্ধুৰ দ্বাৰা সোমাল। বন্ধুজনৰ লগত মুক্তি আন্দোলনৰ বিষয়ে ভালোমাম কথা আলোচনা

কবিত্বলৈ আৰম্ভ কৰিলে। এনে সময়তে এগৰাকী গাভৰু ভিতৰৰ পৰা ওলাই আহি তেওঁক সন্তোষ জনালে। গাভৰু গৰাকী আছিল বৰ কণ্ঠী। তেওঁৰ অতুলনীয় ৰূপত জন মুগ্ধ হ'ল।

“তোমাৰ নাম কি?” জনে গাভৰুক সুধিলে।

“মোৰ নাম মাৰ্গাৰেট এলিজাবেথ নীলাচ। আপোনাৰ নাম জানিব পাৰিম জানো?” এলিজাবেথে জনক সুধিলে।

“নিশ্চয় পাৰিব। মোৰ নাম জন নবোল।”

এয়ে প্ৰথম চিনাকী। ইয়াৰ পিছত দিনে-দিনে তেওঁলোক দুয়োৰে মাজত মৰম প্ৰীতি বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। উভয়ৰে উভয়ৰ প্ৰতি আকৰ্ষণ গভীৰ হৈ আহিল। কিছু দিনৰ মূৰত দুয়োৰে মাজত স্বাভাৱিক ভাৱেই বিয়াৰ প্ৰস্তাৱ হ'ল।

পিছে ইয়াতো কিলিংখা এটা বাককৈয়ে লাগিল। ডেকা ল'ৰা, গাভৰু ছোৱালীৰ মনে মনে মিলিল বুলিহেইনো সিহঁতৰ বিয়া পাতি দিব পাৰি জানো? জন এটা সাধাৰণ ধৰ্ম্মযাজক। তাতে আকৌ বাস্তৱোহী। সি কোন দিনা বন্দী হৈ ইংৰাজৰ ফাটকত সোমাই থাকিবগৈ লগীয়া হয় তাৰ থিক নাই। এই হেন ছোৱালীটো তাৰ হাতত গতাই দি তাইৰ মূৰ খাব নোৱাৰি। এই বুলি এলিজাবেথৰ ইষ্টকুটুম্ব সকলোবোৰে বিয়াখন ভাঙিবলৈ উঠি পৰি লাগিল।

কিন্তু জন নবোল আৰু এলিজাবেথ নীলাচক এই বাদ প্ৰতিবাদবোৰে অৰুণে টলাব নোৱাৰিলে। তেওঁলোক এদিন গীৰ্জালৈ গৈ ধৰ্ম্মমতে বিয়াখন পাতি সংসাৰ যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলে। সুখ শান্তিৰ মাৰ্জ্জ্বেই তেওঁলোকৰ দাম্পত্য জীৱন অতিবাহিত হ'বলৈ ধৰিলে।

মানুহৰ দিন সদায় একেভাৱেই নাযায়। তেওঁলোকৰ প্ৰথম ল'ৰাটিৰ যোল বছৰ বয়স হওঁতেই জনৰ মৃত্যু হ'ল। এলিজাবেথৰ বয়স তেতিয়া হৈছিল পঁয়ত্ৰিশ বছৰ মাথোন। বিধবা এলিজাবেথৰ মূৰত সংসাৰৰ দুৰ্ঘৰ্ষ ৰোজা ভাগি পৰিল। যোল বছৰীয়া ল'ৰাটিকে কণাৰ লাথুটি কৰি ল'বলৈ তেওঁ বাধ্য হ'ল। মাউৰা এয়াডিম

ল'ৰা-ছোৱালী কেইটিৰ মুখত আশাৰ দিবলৈ তেওঁ কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰিবলৈ ধৰিলে।

চেমুৱেল আৰু মেৰী।

স্বৰ্গীয় জন-নবোল আৰু মাৰ্গাৰেট এলিজাবেথ নীলাচৰ চতুৰ্থ পুত্ৰ আছিল চেমুৱেল বিচমণ্ড। তেওঁ বৰ চোকা বুদ্ধিৰ ল'ৰা আছিল। ডাঙৰ হোৱাৰ লগে লগে ঘৰখনৰ অভাৱ অনাটনৰ কথা ভালকৈ বুজি পালে। ভাইটি-ভনীটিহঁতৰ শুকান মুখ কেইখনলৈ চাই তেওঁ অন্তৰত বৰ বেজাৰ পাবলৈ ধৰিলে।

এলিজাবেথৰ দেউতাক আছিল কাপোৰৰ ব্যৱসায়ী। চেমুৱেলে ককাদেউতাকৰ লগতে ব্যৱসায় কৰি ছপয়ছা আৰ্জিৰলৈ বুলি পাড়িলে। এদিন চেমুৱেলে খোকাখুৰ্কি মাতেৰে মাকক ক'লে—

“আই, মই ককাদেউতাকৰ লগত কাপোৰৰ ব্যৱসায় কৰি টকা ঘটাম। তেতিয়া ভাইটি-ভনীটিহঁতে পেট ভৰাই খাব পাৰিব। মোক যাবলৈ দিয়া, আই?”

চেমুৱেলে মাক আৰু ভাইটি-ভনীটি হ'তৰ পৰা বিদায় ল'লে। তেওঁৰ দুগালেদি দুখাৰ চকুলো বৈ আহিল। এলিজাবেথেও ব'ব নোৱাৰি কান্দি পেলালে। পুতেকৰ মূৰটো বুকুত হুঁমুৱাই লৈ উচুপি উচুপি ক'লে—

“যা বাছা, সৰুৰে পৰা নিজৰ ভৰিত থিয় হ'বলৈ শিক।”

চেমুৱেল ককাদেউতাকৰ ঘৰ পালেহি আৰু ব্যৱসায়ৰ সকলো কথা খুঁত মাৰি শিকিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ আছিল বৰ চতুৰ আৰু খুব পৰিশ্ৰমী। অতি কম দিনৰ ভিতৰতে ককাদেউতাকৰ সোঁ হাত হৈ পৰিল।

কিন্তু ককাদেউতাকৰ কাৰবাবত সদায় ঘটি থকা এটা কথাৰ কাৰণেহে চেমুৱেলৰ মনত সদায় দুখ আছিল। নীতিপৰায়ণ, সদাচাৰী, আৰু ধৰ্ম্মপ্ৰাণ পৰিয়াল এটাত জন্মগ্ৰহণ কৰি তেওঁ ডাঙৰ দীঘল হৈছিল। তেওঁৰ চকুৰ আগতে ককাদেউতাকে কাঁকি-ফুকা ঠগ প্ৰদৰ্শন কৰি যথেষ্ট ধন উপাৰ্জন কৰে। দৰাচলতে বিমানখিনি লাভ কৰা উচিত, তাতকৈ বহুতগুণে বেছি লাভ কৰি অতি সোনকালে চহকী হ'বলৈ তেওঁৰ সদায় চেষ্টা। ককাদেউতাকৰ ধন ঘটাব এনে অসং উপায় আৰু মানুহৰ প্ৰতি কৰা তেওঁৰ কুংচিত আচৰণবোৰ সদায় দেখি কোমল মনৰ চেমুৱেল বিবেক দংশনত কাতৰ হৈ উঠিল। এদিন মাকৰ ওচৰলৈ গৈ গোটেই-বোৰ কথা বিবৰি দুখ কৰিলে আৰু ক'লে—

“আই, মই আৰু ককাদেউতাক তালৈ নাযাঁও। তেনে ব্যৱসায় মই কোনোমতে কৰিব নোৱাৰোঁ। মই অন্য উপায়েৰে থিয় হ'বলৈ চেষ্টা কৰিম।”

এলিজাবেথে পুতেকৰ অন্তৰৰ কথা বঢ়িয়াকৈ বুজি পাইছিল। কিন্তু উপায় যে নাই! সি দুপয়ছা আনি দিছে বুলিয়েই ল'ৰা-ছোৱালী কেইটিৰ মুখত এমুঠি আহাৰ দিব পাৰিছে। তেওঁ বৃজালে—

“বাছা, সেই চাকৰি এৰিলে আনি কি খাই জীয়াই থাকিম? ভায়েৰ ভনীয়েবহঁতৰ মুখলৈ চা, মোৰ মুখলৈ চা। তই যা, বাছা? ককাদেউতাকে আমাক আহাৰ দিছে। তেওঁৰ ওপৰত অসন্তুষ্ট নহ'বি, সোণ!”

চেমুৱেলে মাকৰ কথা পেলাব নোৱাৰিলে। আকৌ ককাদেউতাকৰ কাষলৈ উভতিল।

বছৰৰ পিছত বছৰ বাগৰি গৈ আছে। চেমুৱেল লাহে লাহে ডেকা হ'ল। সুন্দৰ স্ৰুঠাম শৰীৰ। লোহোৰা লোহোৰা নিপোটল হাত ভৰি। বহল সূত্ৰী বুকু। তিবৰিবাই থকা উজ্জল বুদ্ধিদীপ্ত চকুজুৰি।

লাহে লাহে স্বাধীনভাৱে সুকীয়াকৈ তেওঁ ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰিলে। এদিন তেওঁ ঘৰলৈ মাকৰ কাষলৈ আহিছিল। ডিভৰলৈ

সোমাই গৈ দেখিলে, মাকৰ ওচৰতে বহি এগৰাকী ধুনীয়া গাভৰু ছোৱালীয়ে কিবা কিটাপ এখন পঢ়ি শুনাই আছে। চেমুৱেল ঘৰ সোমোৱাৰ লগে লগে ছোৱালীজনী তেওঁলোকৰ চুবুৰিতে থকা ঘৰলৈ “মই যাওঁ দেই” বুলি মাত লগাই বেগা-বেগিকৈ গুচি গ’ল।

সেই যুৱতী গৰাকীৰ নাম আছিল মেবী হেমিণ্টন। এলিজা-বেথক মেবীয়ে বৰ ভাল পায়। এলিজাবেথেও মেবীক নিজৰ ছোৱালীৰ নিচিনাকৈয়ে মৰম কৰে। দিন পুৰণি হোৱাৰ লগে লগে মেবীক নিচেই আপোন কৰি ল’বলৈ তেওঁৰ ইচ্ছা হ’ল। তেওঁ মনতে পাঙিলে, মেবীক চেমুৱেললৈ বিয়া কৰাই তেওঁৰ বোৱাবী কৰি ল’ব। সিহঁত দুয়োটাও বেছ মিলিব।

লাহে লাহে একেবাৰে ধিৰাং কৰি সকলো যা-যোগাৰ কৰি পেলালে। মেবী আৰু চেমুৱেলৰ সুন্দৰ ভাৱে বিয়া হৈ গ’ল।

এটী কন্যা সন্তান

ব্যৱসায়ত চেমুৱেলে ভাল উপাৰ্জন কৰিছিল। সুখ-স্বচ্ছন্দভাবে তেওঁলোকৰ বিবাহিত জীৱন আনন্দমুখৰ হৈ উঠিছিল। কিন্তু এই সুখৰ জীৱনে চেমুৱেলক হুহুজিলে। তেওঁ দেশ-প্ৰাণ জন-নৰোলৰ পুত্ৰ। দেশৰ চাৰিওফালে মাহুহে যাতনাত চট্‌ফটাই মৰিব, আৰু তেওঁ সুখ ভোগত আপোন পাহৰা হৈ থাকিব? এনে কেতিয়াও হ’ব নোৱাৰে। স্বৰ্গগত পিতৃৰ বিজ্ঞোহী আত্মাই যেন তেওঁক সঁকীয়াই দিলে। তেওঁৰ মনে প্ৰাণে কৈ উঠিল—

এই সুখ-সন্তোষৰ জীৱন মোৰ কেতিয়াও হ’ব নোৱাৰে। স্বৰ্গীয় দেউতাকৰ দৰেই দেশৰ সেৱাত তেওঁলোকৰ জীৱন আহুতি দিব লাগিব। মেবী হেমিণ্টনৰ দেউতাকো আছিল আত্মবলেণ্ডৰ এজন

বিখ্যাত দেশপ্ৰেমিক বীৰ ।

চেমুৱেলে তেওঁৰ ব্যৱসায়ৰ সকলো বিক্ৰী কৰি দি পৰিষ্কাৰ হ'ল । সুযোগ্যা পত্নী মেৰীক লগত লৈ উত্তৰ আয়াৰলেণ্ডৰ টাইৰণ অঞ্চলৰ ডানগানন চহৰলৈ গুচি আহিল । তেওঁলোকৰ সৰু সংসাৰখনিৰ আৱশ্যকীয় সকলোখিনি বস্তু বেহানি এপদ-দুপদ কৈ যতনাই ল'লেহি ।

ডানগানন চহৰত কিছুদিন পাৰ হৈ যোৱাৰ পিছতে মেৰী সন্তান সন্তৱা হ'ল । মাতৃষৰ এটি অধ্যাক্ত আনন্দেৰে তেওঁৰ অন্তৰ উপচি পৰিল । নৰ-দম্পতী চেমুৱেল-মেৰীৰ মনত অলপ ভয় লগাটোও সেই সময়ত স্বাভাৱিক । তেওঁলোকে মঙ্গলময় পৰমেশ্বৰৰ চৰণত প্ৰাৰ্থনা কৰিলে—

“হে ঐশ্বৰ ! তুমি কল্যাণময়, শিশুটিক নিৰাপদে পৃথিৱীলৈ আহিবলৈ দিয়া । তাক তোমাৰ চৰণতেই নিবেদন কৰিম ’ সকলো তোমাবেই ঐশ্বৰ !”

তেওঁলোকে সেই শুভদিনটোলৈ উৎকণ্ঠাৰে অপেক্ষা কৰিলে । ১৮৬৭ খ্ৰীষ্টাব্দৰ অক্টোবৰ মাহৰ আঠাইশ তাৰিখ । সেইদিনা এছাটি অপূৰ্ব পোহৰে চেমুৱেলৰ কুটীৰটি উজ্জ্বলাই তুলিলে । এটি কন্যা শিশুৰ জন্ম হ'ল । আত্মীয় কুটুম্ব ওচৰ চুবুৰীয়াৰে চেমুৱেলৰ চ'ৰা ভৰি পৰিল । সাধাৰণতে ন-বোৱাবীৰ প্ৰথম সন্তানটি জন্ম হ'লে যেনে ভাৱে সকলোটি আনন্দত উকলিকৃত হৈ উঠে, থিক তেনে ভাৱেই তেওঁলোকেও সেইদিনা চেমুৱেলৰ ঘৰলৈ আহি উলহ-মালহ কৰিলে । তেওঁলোকে সেইদিনা ভাবিব পৰা নাছিল, চেমুৱেল বিচমণ্ডৰ ঘৰত ওপজা এই শিশুটিয়ে এদিন পৰাধীন ভাৰতৰ কোটি কোটি জনগণৰ কল্যাণৰ কাৰণে আত্মোৎসৰ্গ কৰিব । শিক্ষাৰ পোহৰৰ পৰা বঞ্চিতা, কুসংস্কাৰৰ এলাঙ্গুৰে আবৰি বখা ভাৰতীয় নাৰীৰ মুক্তিৰ অৰ্থে কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰিব । হিন্দু ধৰ্ম্মৰ চিৰ উদাৰ, চিৰক্ষমাশীল, চিৰসহিষ্ণু সুবিশাল মহাসাগৰৰ বুকুত ডুব দি আত্ম প্ৰসাদ লাভ কৰিব । বেদান্তৰ জ্যোতিৰে সন্দেহ আৰু প্ৰমাদৰ সকলো একাৰ ধুই মুচি নিৰ্ম্মল হৈ

পৰিব ।

ভাবি চিন্তি ছোৱালীটীৰ নাম বখা হ'ল তেওঁৰ বৃঢ়ী আইতাকৰ নামৰ লগত মিলাই, মাৰ্গাবেট এলিজাবেথ নবোল । মাৰ্গাবেট মাতৃগৰ্ভত থাকোঁতেই মাক দেউতাকে তেওঁক ভগবানৰ চৰণত নিবেদন কৰিছিল । বীৰভক্ত স্বামী বিবেকানন্দই তেওঁক ব্ৰহ্মচৰ্য্যত দীক্ষা দি নবজন্ম দিলে আৰু নাম থ'লে নিবেদিতা ।

শিশু মাৰ্গাবেটৰ নাম কৰণ উৎসৱৰ দিনা এটা ঘটনা ঘটিল । তেওঁলোকৰ চাকৰনী এজনীয়ে কোনেও গম নোপোৱাকৈ শিশুটিক কেথলিক গীৰ্জা এটালৈ লৈ গ'ল । সেই গীৰ্জাতে শিশু মাৰ্গাবেটক কেথলিক নিয়মানুসাৰে বেপ্‌টাইজ কৰাই লৈ আহিল । কেথলিক আৰু প্ৰটেষ্টাণ্ট সকলৰ মত বিৰোধৰ কথা জগতে জানে । ইফালে মাৰ্গাবেটৰ দেউতাক আছিল উত্তৰ আয়াৰলেণ্ডত থকা প্ৰটেষ্টাণ্ট ওৱেলিয়ান গীৰ্জাৰ পুৰোহিত । অহম্বক চাকৰনী জনীয়ে কৰা কাণ্ডটোৰ কথা গোটেই খনতে ফুচ, ফুচ, ফাচ, ফাচ, কৈ ওলাই পৰিল । চেমুৱেলৰ ইষ্ট কুটুম্ব সকলোটিয়ে তাজ্জুপ মানিলে । তাইৰ ওপৰত আটাইবোৰে খং উঠিল । হুহুহু কৰিলেও কথাটো সদৰী হৈ পৰিব । আত্মসন্মান বচাই ঘৰে গৰে সকলোটিয়ে কথাটো থাপে গোপে লুকুৱাই থ'লে ।

চাকৰনী জনী কিন্তু নিৰ্বিকাৰ । তাই যেন দেশত নোহোৱা নোপোজা একো কাম কৰা নাই ! কেচুৱাটো বুকুত আলফুলকৈ সাবটি ধৰি তাই ভিতৰ সোমাল ।

আয়াৰলেণ্ডৰ মুক্তি সংগ্ৰামত চেমুৱেল আৰু মেৰী

দেউতাকৰ দৰে দেশসেৱা আৰু জনসেৱাৰ প্ৰেৰণাই চেমুৱেলক

উষিগ্ন কবি তুলিলে। তেওঁ ভাবিলে, জগৎভূমিৰ মুক্তিৰ অৰ্থে ইংলণ্ডলৈ গৈ তাৰ জনসাধাৰণৰ মাজত প্ৰচাৰ কাৰ্য্য চলাব। তেঁলোকৰ অন্তৰত আয়াবলেণ্ডৰ প্ৰতি সহানুভূতিৰ জ্বৰ জগাই তুলিব।

চক্ৰবৰ্ত্তীৰ দৰে একলা ছক্সাকৈ বাঢ়ি আহিছিল শিশু মাৰ্গাৰেট। তেতিয়া তেওঁৰ এবছৰ পূৰ হৈছিল মাথোন। অকণমানি শিশুটিক লগত লৈ তেওঁলোকে দেশ সেৱাৰ ব্ৰতত একান্ত ভাৱে ব্ৰতী হোৱাটো সম্ভৱ নহ'ব। তাৰ লগত লাগি থাকোঁতেই তেওঁলোকৰ মূল্যবান সময়খিনি পাৰ হৈ যাব। আকৌ ইংলণ্ডত গৈ তেওঁলোকে কেনে ধৰণৰ জীৱনৰ বা সন্মুখীন হ'ব লগা হয় তাৰো খিক নাই। হয়তোবা অশেষ দুখ দাবিভ্ৰাত ভোগিব লগা হ'ব পাৰে। সাতে পাঁচো ভাৰি গুণি মাৰ্গাৰেটক বুঢ়ী মাকৰ হাততে গতাই দি যাবলৈ থিৰাং কৰিলে। সেয়ে হ'ল।

ইংলণ্ডৰ কয়লা খনিৰ অঞ্চল মাৰ্কেষ্টাৰ। চেমুৱেল আৰু মেৰী সেইখিনি পালেগৈ। তাত মজতুৰ সকলৰ মাজত ধৰ্ম্ম যাজক হিচাপে ধৰ্ম্ম আৰু দেশ সেৱাত আত্মনিয়োগ কৰিলেগৈ।

মাৰ্কেষ্টাৰত থকা দৰিদ্ৰ জন সাধাৰণৰ চকুৰ আগত ভগবানৰ প্ৰতি প্ৰেমেৰে জ্বৰা জীৱনৰ ছবি ডাঙি ধৰিলে। ছয়ো গীৰ্জাৰ উপাসনা, যীশুৰ বাণী প্ৰচাৰ আৰু দেশৰ মঙ্গল চিন্তাত পুৱাৰ পৰা গধূলিলৈ অকণো সুকণ্ডা নোহোৱাকৈ ব্যস্ত হৈ পৰিল। বন্ধুবৰ্গৰ সৈতে প্ৰতি সপ্তাহৰ এটা সন্ধিয়াত একোখনি অধ্যয়ন চক্ৰ বহুৱালে। বিশেষ ভাৱে অধ্যয়ন থকা প্ৰত্যেকজন সভাই দেশৰ কথা আৰু ধৰ্ম্ম আলোচনাৰে চক্ৰটি সজীৱ কৰি তুলিলে।

দেউতাকৰ দৰেই চেমুৱেল আছিল এজন স্ননিপুণ বক্তা। তেওঁৰ মধুস্বৰী ভাষণ আৰু প্ৰত্যয় সঞ্চাৰী একোটা হ'ওঁত কথাই মানুহক তেওঁৰ ওচৰলৈ টানি আনিছিল। এই পাণ্ডিত্যপূৰ্ণ, জন সাধাৰণৰ বুকুত বিছাওব সোঁত বোৱাই দিব পৰা বক্তৃতাবোৰ সজাই পৰাই লওঁতে তেওঁৰ শ্লযোগ্যা পত্নী মেৰী হেমিণ্টনে কিতাপ পত্ৰ পঢ়ি যথেষ্ট সহানু

কবিছিল। চেম্বাৰেলে এহাতে যৌগুৰ অমিৰাৰাণী এচাৰ কবিছিল, আন-
হাতে আয়াৰলেণ্ডৰ মুক্তি সংগ্ৰামক সমৰ্থন জনাবলৈ ইংলণ্ডৰ জনসাধাৰণৰ
অন্তৰ জয় কৰাৰ মহৎ প্ৰচেষ্টা চলাইছিল। ছেদ ভেদ নোহোৱা কৰ্তব্যৰ
চাক্ৰনয়্যাত তেওঁ বাক্যকয়ে সোমাই পৰিল। নিজৰ স্বাস্থ্য আৰু
সংসাৰৰ প্ৰতি ঘূৰি চাবৰ অকণো অৰলৰ নোহোৱা হ'ল। অভাৱ অনা-
টনত সংসাৰ অচল হৈ উঠিল। কঠোৰ পৰিশ্ৰমৰ কাৰণে তেওঁৰ হৃদযন্ত্ৰ
ছৰ্ব্বল হৈ পৰিল। তিনিবছৰৰ মূৰত মাৰ্কেষ্টাবৰ পৰা ওল্ডহামলৈ গুটি
আহিবলৈ বাধ্য হ'ল।

অকণমানী ভনীটী জনা

ইফালে অকণমানী মাৰ্গাৰেটক বুঢ়ীমাকে আতৌ-পুতৌ কৰি
ডাঙৰ-দীঘল কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ চাৰি বছৰ বয়সত ভৰি
দিলে। মাক-দেউতাক ওচৰত নাই। বুঢ়ী আইতাৰ আলস্যৰ লাড়ু
মাৰ্গাৰেট। মাক দেউতাকৰ কথা ওলালে তেওঁ একো নামাতে, তেওঁৰ
ঘৰ অভিমান, ঢেৰ ঠেহ পেছ! অকণমানতে বেজাৰ লাগে, ফেঁকুৰি
আহে!

সঘতনে সজাই পৰাই তোলা বুঢ়ী আইৰ ফুলনিখনত ফুলবোৰ
ফুলিছিল অকণমকাই। জাকে জাকে পখিলাবোৰ উৰি বাগিছাখনৰ
জেউতি চৰাইছিল! অকণমানী ভনীটীজনীয়েও পখিলাইঁতৰ পাছে
পাছে খেদি ফুৰে। লাহিকৈ আধানমানি দেহাটিৰে তেওঁ ও যেন
এটি পখিলা, এপাহি ফুল। মাজে মাজে খন্তেক বৈ থৰ লাগি
চাই থাকে পখিলা জাকলৈ। তেতিয়া তেওঁ কোনোবা সপোন বাজলৈ
উৰা মাৰে।

গছলতা ফুল পঙ পখিৰ লগত তেওঁ সখি পাতে! সিহঁতৰ

লগতে অকলে অকলে তেওঁৰ কতনো কথা ! লিলি ফুল পাহৰ পাৰ্শ্বৰি
বোৰ লাহে লাহে মেল খাই যায় । বিয়লি বেলিকা স্নু-বেল বোৰে
বতাহৰ বোকাচাত কেনেকৈ দোলন খেলে !

পশ্চিম আকাশত চকটি ধীৰে ধীৰে ডুব যায় । সাজ লাগি ভাগে ।
গধূলিৰ লগে লগে বুঢ়ী আই জুহালৰ গুৰিত বহে । তেওঁৰ মূৰত ধক্ ধক্
কৰে শুকলা বৰণৰ পকা চুলি কোছা । তেওঁৰ প্ৰশান্ত গম্ভীৰ মুখখনিত
আনন্দৰ ক্ৰেউতি । জুইৰ পোহৰে তেওঁৰ মুখ মণ্ডলত থকা বয়সৰ
আঁকবোৰ জ্বলিকাই তুলিছে ! মাৰ্গাবেটৰ চকুত আইতা যেন সপোন—
পুৰীৰ কোনোবা ! তেওঁ অবাৰ হৈ চাই থাকে সেই মৰমসনা মুখখনিলৈ ।
আইতাক সকলোৱে ভাল পায় । তেওঁৰ ওচৰলৈ এজন দুজনকৈ গধূলি-
লৈকে মানুহবোৰ আহি থাকে ।

জুহালৰ গুৰিত আইতাই ধুনীয়া ধুনীয়া সাধুকথাবোৰ কয় । সপোন
পুৰীৰ সাধু, ৰূপকোঁৱৰৰ সাধু, বাইবেলৰ সাধু । আৰু যে কিমানবোৰ
সাধু কথা । তাতেকৈ আইতাৰ মুখত শুনি ভাল লাগে দেশপ্ৰেমিক
স্বৰ্গীয় ককাদেউতাৰ কথা । দেশৰ সেৱাৰে ভৰা তেওঁৰ জীৱনৰ শৰীৰ
শিঞৰি উঠা কাহিনীবোৰ । ভনীটী মাৰ্গাবেটে আইতাকৰ মুখলৈ আচ-
ৰিত হৈ চাই শুনি থাকে । কেতিয়াবা উচপখাই উঠি আইতাকক
সাৰটি ধৰে ।

ভনীটীজনীৰ হেপাচ নপলায় । আইতাকক প্ৰশ্নৰ উপৰি প্ৰশ্ন
কৰি বিমোৰত পেলাই দিয়ে ।

“আইতা, এই জুইবোৰ ক’ব পৰা আহিল ? কোঁৱাচোন কোঁৱা
আইতা !” আইতাকৰ গাত ধৰি জোকাৰি দি সোধে ।

“সৰগৰ পৰা, ক’লোঁ ।” আইতাই উত্তৰ দিয়ে ।

কৌতুহলেৰে ভৰা প্ৰশ্নবোৰৰ সজাই পৰাই হ’লেও উত্তৰ দিলেহে
নাভিনীয়েক ক্লান্ত হয় । কেতিয়াবা ক্লান্তকমানো নাভিনীয়েক আঁতৰি
গ’লে সেইকণ পৰেই তেওঁৰ নাযায় মূপুৰায় । বুঢ়ী আইৰ তেওঁ চকুৰ

মলি, বুকুৰ কলিঙ্গা ।

অনাই-বনাই ঘূৰি ফুৰি বাংঢালী ভনীটী মাৰ্গাৰেটে ভাগৰি জুগৰি ডাক্তৰ জৰ্জ দদাইদেউৰ কোলাত শুই পৰিছিলহি । তেওঁও মৰমতে পামি গৈ আলফুনটৈ সুবে গায়ে হাত ফুৰাই দিয়ে ।

“মোৰ পখিলাটি, আজলীজনী, ষাউলীজনী” বুলি চুমাৰ ওপৰতে চুমা দি শুৱাই দিয়ে । সাৰ পাই উঠি দদাইদেউক “সাধু এটা কোঁৱা, সাধু এটা কোঁৱা বুলি তছবনি হেকৱায় । দদাইদেৱেও জানো নোকোৱাকৈ থাকিব পাৰিব ? কৈ পেলায়, কোনোবা দিকটো বনৰ ৰূপ কোঁৱবৰ সাধু এটা ।

বং বিৰঙৰ ছবি থকা আইভাৰ বাইবেল খন টেবুলত আছিল । লুটিয়াই বগবাই ছবিবোৰ চাই চাই আইতাক প্ৰশ্ন সৃষ্টি হাইবাণ কৰে । লগে লগে আখৰ ৰোৰো দেখোন কেইদিনমানতে বাইবেল খনৰ পৰাই শিকি পেলালে ।

চাৰি বছৰীয়া তিৎপখিলী মাৰ্গাৰেটে এদিন আইভাৰ ফুলনি খনত মুকলি মনৰে ল’ৰি ধাপৰি খেলি আছিল ।

“আইজনী, মাৰ্গো, ৰাকণ”— কোনে মাতিছে ? ঘূৰি চায় দেখোন দেউতাক । মিছিক কৰে হ’হি মাৰি “দেউতা ! দেউতা !” বুলি সাবটি ধৰিলেগৈ চেমুৱেল বিচমণ্ডক । চেমুৱেলে আকোৱালি ধৰি মূৰে গায়ে হাত ফুৰাই ক’লে—

“যাবি আই, মোৰ লগত যাবি ?”

মাৰ্গাৰেট মনে মনে থাকিল । হাতত ধৰি দেউতাকক আইতাকৰ কাষলৈ লৈ গ’ল ।

আইতাকৰ বুকুৰ জীউ মাৰ্গাৰেট । তথাপি তেওঁক দেউতাকৰ লগত যাবলৈ ক’লে । মাৰ্গাৰেটে আইতাকৰ কোলাত মূৰটো গুজি উচুপিবলৈ ধৰিলে । আইতাকে খুব বুজালে । দেউতাকেও টুটুৱাই টুটুৱাই ফুচুলালে

“আইটো, তুমি ইয়াত অকলে আছা । আমাৰ ঘৰত তোমাৰ অকণমানী ভনীটী জনী আছে । তেওঁৰ লগত খেলিবা । মৰম কৰিবা ।

কিয়ান মতা কথা । ব'লা মা জনী ।”

মার্গাবেটৰ ছুধাৰি চকুলো সবসৰ্বকৈ বাগৰি আহিছিল । আইতাৰ আক জৰ্জ দনাইদেউৰ মৰমৰ সোৱাদ খিতাতে কেনেকৈনো পাহৰে । ফুলনি দবাৰ ফুলবোৰেও, জাকি মাৰি উৰি আহি পখিলাবোৰেও যেন তেওঁক কাণে কাণে কৈ গৈছিল--

“ভনীটী, তুমি নাযাবা, তুমি নাযাবা !”

বুঢ়ী আইতাৰ মৃত্যু

ওল্ডহামত থকা ষাক মেৰী হেমিণ্টন আৰু ভনীয়েক মেৰী কাৰলৈ মার্গাবেটক দ্বেউতাকে লৈ আহিল ।

মার্গাবেট আহি পায়েই ভনীয়েক মেৰ লগত খেলিবলৈ আৰম্ভ কৰি দিলে । মাজে মাজে ভনীটী জনীয়ে বাউচি জুৰি কান্দে । মার্গাবেটে আমনি পায় ।

“এই ভনীটীজনী যে কি আচৰিত ? কেনেকৈ দেখোন চিঞৰি কান্দে ?”

হুয়ো ওচৰৰে পঢ়াশালী খনলৈ যায় । তেওঁলোকৰ ঘৰত বৰ মৰ-মীয়াল লগুৱা এটাও আছিল । সি ভাও-ভঙটি দি, মুখ খনৰ সাতটা মান ভাঁজ কৰি, সজাই পৰাই ভূত প্ৰেতৰ সাধু কথা কোৱাত বৰ পটু । মার্গাবেটে তাক কুহলিয়াই কুহলিয়াই ভূতৰ সাধু ক'বলৈ কয় । সি ক'বলৈ আৰম্ভ কৰিলেই ভয়ত পেপুৱা লাগে । ক'বগৈ এৰিলেই আকৌ তাক চুক্‌চুকাই চুক্‌চুকাই কোৱায় ।

ওল্ডহামলৈ আহিও চেমুৱেলে ধৰ্ম্মযাজকৰ কামকে কৰিছিল । ধৰ্ম্ম-প্ৰচাৰ আৰু ৰাজনীতিৰ ব্যস্ততাৰ মাজত তেওঁৰ অকণো জিৱনি নোহোৱা-কৈয়ে কেইবছৰ মান পাব হৈ গ'ল । ইয়াৰ মাজতে মার্গাবেটৰ বুঢ়ী আইতাকৰ টান নবীয়াৰ বাতৰি পাই আয়াবলেওলৈকো গৈছিল ।

কেইদিনমানক ভুবত বুঢ়ী আইতাৰ হৃদয়ৰ ককণ কাতকিটো লৈ
চেমুকেল আদ্যবলেণ্ডৰ পৰা উভতি আহিল। আইতাৰ শেৰ অন্ধাৰ
সকলোখিনি শোকলগ্না কথা। হেৰী আৰু মাৰ্গাবেষ্টৰ আগত থিৰি থ'লেহি।

নিভো পূরা বাইবেল খন হেলি লৈ আইতাক ওখ গাকত আঁউছি
আধাশোরা হৈ আছিল। তেওঁ ভাল পোৱা স্তোত্ৰটি লাহে লাহে
পঢ়িলে। তাৰ পিছত ঘূৰি বহিল। চকু মুদিলে। চকু আক
নেমেলিলে !

মার্গাৰেটে বিশ্বাস কৰিবলৈ টান পাইছিল। তেওঁ ভাবিলে—
আইতাৰ ভোঁ সদায় এয়েকৈয়ে টোপনি যায়। আইতাৰ কি হ'ল!

তেওঁৰ বুকুখনত যেন এচপৰা শিলে হেঁচি ধৰিছে। দুগালে
তুখাৰি চকুলো বৈ আহিল। তেওঁ জাবিলে—

আইতা সবগলৈ গ'ল ! সেই সবগখনি বা কেনেকুৱা ঠাই !

তেওঁৰ শিশু মনটিৰ সুকোমল তাঁৰ ডালিত এটি মুহূৰ্ত্তৰ কঁপনি তুলি
সৰগৰ ককনাটি হেৰাই গ'ল !

মাৰ্গাৰেটৰ বয়স তেতিয়া সাত বছৰ ।

কৰ্মতৎপৰ আৰু বিশ্ববী গিফ্ট চেমুয়েলৰ মৃত্যু

দেউতাকৰ ফাললৈ চালে মার্গাবেটৰ মনত ৰেজাৰ লাগে।
 তেওঁৰ স্বাস্থ্য দিনে দিনে ভাগি যাবলৈ ধৰিছে। নগৰৰ ছলছুসীয়া
 পৰিবেশ জ্যাগ কৰি ডেভনৰ গ্ৰেট টবেণ্টন গাৱলৈ গুচি আহিল।
 গাঁৱৰ প্ৰাকৃতিক দৃশ্যই মার্গাবেটৰ মন বতীয়াল কৰি তুলিলে। লগতে
 এটি ভাইটি ডেওলোকৰ মাজলৈ অহাত তেওঁৰ আক ভাল লাগিল।
 তেওঁ কুঁহি মনেৰে খুললৈ যায়। ভাইটি জনীটাই তৰ লগত গছ ফুল
 লাওঁৰ হাৰ্ডত খেলে।

বাঁকে মাঝে দেউতাক অল্প হৈ শুই থাকে। মার্গাবেটে তেতিয়া দেউতাকৰ বিচাৰ কাৰণ পৰা আঁতৰি নাযায়। খেলা-ধুলা লকলোবোৰ বাদ দিয়ে। সীৰ্জাৰ উপাসনালৈ দেউতাক অতি কষ্টেৰে যায়। লগত যায় মার্গাবেট। তেওঁৰ বুকুৰ খুঁৰ বিষ। হাতেৰে বুকুখনত ধৰি ভাষণ দিয়ে। স্থললিত তেওঁৰ কঠধ্বনি। দেউতাকৰ ভাষণ শুনি শুনি মার্গাবেট আপোন পাহৰা হৈ পৰে। তেওঁ উপাসক সকলক সন্মোদন কৰি কয়—

“শ্রদ্ধাযীতব শ্ৰেয়স অমিয়া সহস্রধাৰেবে ধৰ্ম্মীৰ বুকুলৈ নামি আহক ! কি অপকৰণ এই বিনন্দীয়া বিশ্বখনি ! ইয়াৰ এজন গৰাকী আছে ! আমাৰ তেজ মত্তহৰ চকুৰে তেওঁক দেখা নাপাওঁ। কিন্তু তেৱেঁই অঁৰিত থাকি আমাৰ সকলোকে চলাই আছে ! হে উপাসক বৃন্দ ! তেওঁ আমাৰ পৰম ঈশ্বৰ ! তেওঁ শ্ৰেয়-সমুজ্ঞ। তেওঁ কৰুণাময় ! তেওঁৰ পুত্ৰ হ’ল শ্রদ্ধাযীত ! পাপত ডুবি থকা মানুহক উদ্ধাৰ কৰিবৰ কাৰণে তেওঁ পৃথিৱীলৈ আহিছিল।”

গাৱঁৰ লোক সকলক সহজ সবল ভাষাত চেমুৱেলে বুৰঞ্জী, বাজনীতি আৰু বাইবেলৰ গল্পবোৰ অনৰ্গল কৈ গৈছিল। মার্গাবেট দেউতাকৰ লগতে ছাঁটো যেন হৈ থাকি সকলোবোৰ মনপুতি শুনিছিল।

ঈশ্বৰ ভক্তি, মানৱ সেৱা, দেশসেৱা আৰু পৰব মঙ্গল সাধনেই মানুহৰ জন্মৰ উদ্দেশ্য। এই মহান ভাৱবোৰৰ গভীৰ ছাপ মার্গাবেটৰ শিশু মনটিৰ ওপৰত লাহে লাহে পৰিবলৈ ধৰিছিল।

নিৰ্ত্তো গধূলি উভতি আহি ঘৰত মার্গাবেটে বক্তৃতাৰ আখৰা কৰে। দেউতাকে যেনে ধৰণে হাত আৰু মুখৰ মুজা দি বক্তৃতা দিয়ে, থিৰ ভেনে ধৰণে নকল কৰি বক্তৃতা দি দেখুৱায়।

পিতৃৰ কৰ্ম্মভংগৰ আৰু বিপ্লৱী ব্যক্তিত্বৰ সাঁচতে মার্গাবেটৰ স্বভাৱে গঢ় ল’বলৈ ধৰিলে। অজানিত ভাৱেই তেওঁৰ এটি সংগ্ৰামী, সবল আৰু স্থস্থ মন গঢ় লৈ উঠিল। তেওঁৰ অকণমানি হিয়াখনিত দেউতাকেই ভাগ আৰু সেৱাৰ ভাল গুটি সিঁচি থ’লে। যীশুখ্ৰীষ্টৰ

বাণীৰ প্ৰভাৱে তেওঁৰ অন্তৰখনি প্ৰেমময় কৰি তুলিলে ! ধৰ্ম্মাভু-
ত্বিয়ে তেওঁৰ আত্মা, মন, শৰীৰ আৱৰি ধৰিলে । চুলিভ তাঁজ
দিবলৈ শিকা, সেই বয়সৰে পৰাই সত্য কি বস্তু তেওঁ বিচাৰ কৰাত
লাগি গ'ল :

দিনে দিনে ভাগি যোৱা স্বাস্থ্যই চেমুৱেলৰ মনো ভাঙি দিব
খুজিছিল । কিন্তু তেওঁৰ লগতে সদায় লাগি আছিল তেওঁৰ ভেজস্বীনী
চুহিতা মাৰ্গাবেট । অন্তৰৰ সকলো প্ৰকাৰ দুখ অন্তসাদ আঁতৰাই
মাৰ্গাবেটে তেওঁৰ দেহ মনলৈ আনি দিছিল শক্তি সাধৰ্ণা ! মাৰ্গাবেটৰ
উৎসাহ-উদ্দীপনা ভবা কথাবোৰত চেমুৱেলে সজীবনী পাইছিল ।
তেতিয়া মাৰ্গাবেটৰ বয়স দহবছৰ-মাথোন ।

মাক মেৰীৰ কাষত মাৰ্গাবেটে শুনিছিল বিপ্লৱী ককাদেউতাকৰ
বীৰত্বপূৰ্ণ জীৱনৰ কথা । স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ গাৰ নোম শিঞৰি
উঠা সেই কাহিনীবোৰ । আনন্দ আৰু গৌৰৱত তেওঁৰ বুকখন
ফুলি উঠিছিল । মনে মনে ভাবিছিল—

ককাদেউতা বীৰ, ধৰ্ম্মপ্ৰাণ ! আইতাও কিমান মহৎ, কিমান
ভাল । মোৰ দেউতাৰ দৰে ভাল কোনোবা আছে জানো ? তেওঁ
সকলোৰে সেৱা কৰে । ধৰ্ম্মই তেওঁৰ জীৱন-দেশেই তেওঁৰ প্ৰাণ !
মোৰ আইও ইমান মৰমীয়াল ! দুখকষ্টৰ মাজতো তেওঁৰ হাঁহিটি
ওঁত লাগিয়েই থাকে ! তেওঁৰ মুখৰ মাতৰাৰ ইমান মিঠা ! মোৰ
ককাদেউতা আগ্ৰাবলেগুখ দেশ নেতা ! এজন ভাগবীৰ ! এনে
বংশত মোৰ জন্ম ! মইও ডাঙৰ হ'ম, মইও মহৎ হ'ম !

“কোনে জানে তেওঁ কি হয় ? কিন্তু, মেৰী, আমাৰ মাৰ্গোৱে
এটি কাম কৰিবলৈ আহিছে । মই ভালকৈ বুজি পাইছোঁ । ঈশ্বৰে
যেতিয়া তেওঁক মাতিব, তেওঁক বিদায় দিবা । বাধা নদিবা ।”

—শয্যাশায়ী দেউতাকে মৃত্যুৰ আগমুহূৰ্ত্তত মাৰ্গাবেটৰ মাকক এই
বুলি ক'লে ।

সকলোৰ হোৱালী ডিম্বিত্তিয়ে ভাৰি পৰা নাছিল—তেওঁলোকৰ

স্বপ্নৰ দেউতাকে ইমান সোনকালে তেওঁলোকক অনাথ কৰিব !
তেতিয়া তেওঁৰ মাথোন চৌমিল বছৰ বয়স আছিল।

অতি চেনেহৰ দেউতাকক হেৰুৱাই, মাক আৰু ল'ৰা-ছোৱালী
কেইটিয়ে হিয়া ধুনি কান্দিবলৈ ধিলে। সিহঁতে ককাদেউতাকৰ
স্বপ্নৰে জাপালেই, বুঢ়ীমাককো সৰতে হেৰুৱালে। আজি হেৰুৱালে
সকলোতকৈ সৰহৰ দেউতাকক।

মেবীয়ে চকুপানীৰে ঝটি নেদেখা হ'ল। তেওঁৰ সৰ্ব্বস্ব শেষ
হৈ গৈছে। অলপ যাত্ৰাপাই তেওঁৰ বুকুখন চেপি ধৰিছে। ওখাপি
তেওঁ দৈৰ্ঘ্য ধৰিছে। ওখাপি তেওঁ বৈৰ্য্য ধৰিব লাগিব। ল'ৰা-
ছোৱালী কেইটিৰ কাৰণে তেওঁ অশেষ পৰিশ্ৰম কৰিব লাগিব।
তেওঁৰ দেউতাক আছিল মিষ্টবহেমিষ্টন। আয়াবলেওৰ বাহনীতি
কেন্দ্ৰত নামকৰা নেতা। মেবীয়ে জীয়েকহঁত মাৰ্গাৰেট, য়ে আৰু
কেইটা পুতেক বিচৰণত লৈ আয়াবলেওত থকা দেউতাকৰ ওচৰ
পালেহি। বুকু হেমিষ্টনে তেওঁৰ বিধবা জীয়েক আৰু নাতিনীহঁতক
কেৱেহেৰে লৈতে বুকুত সাৱৰি ল'লে।

প্ৰধান শিক্ষয়িত্ৰী কুমাৰী লাৰেট আৰু ভনীটি মাৰ্গাৰেট

ককাদেউতাক হেমিষ্টনে মাৰ্গাৰেট আৰু ভনীটি মেক হালিফক
কুলত নাম লগাই দিলে। কুলৰ প্ৰধান শিক্ষয়িত্ৰী কুমাৰী লাৰেট
আছিল এগৰাকী বিধবা মহিলা। তেওঁ বছৰত নিয়ম-সংযম শীতি
নগীতি মানি গৈছে। কুলৰ জিওবকোৱা দিগ্ৰে গালেমাজ। কুমাৰী
লাৰেটেও বিদ্যালয়ৰ সকলোবোৰ নিয়ম কানুন নিখুঁতকৈ মানি
গৈছিল, আৰু নিয়মৰ বনিৰূপকৰা গুৰুত কৰিবলৈ আন শিক্ষয়িত্ৰী

আক ছাত্ৰী সকলৰ মনত সাহস জোপালে। কুলৰ মজিকৰান্ধ ডিঙ্কি কৰে চাকী। ক'তো কুটা এডালমানো পখি থাকি মজটোক আকনি নিদিয়ে। বজাবোৰ চাৰিও কাষ সেউজীয়া গছ পাতি কুল ফলেৰে আভিৰ্ণাৰ। সৰুখত সেউজবুলীয়া নিমজ কুকুৰি বক।

মাৰ্গাৰেট আছিল যেন চৰাই। তেওঁক যেন ধৰি আনি সজা এটাও কুমুড়াই ধোৱা হ'ল। তথাপি কাষে কাজে কৰাৰ বজাৰ তেওঁৰ স্বামীৰ মনোভাৱটি বিবিডি উঠিছিল। দিনে—কিহে কুল আক ভজীবামৰ নিম্নম স্ৰষ্টাৰ মাজৰ পৰা খন্তেকপৰ মুকলি হ'ৱলৈ মাৰ্গাৰেটৰ মনটোৱে লিকলিকাইছিল। জৱমৰ সময়ত ভনীটী মেৰ সৈতে ওলাই গৈছিল। ওচৰতে থকা বজাৰটিৰ পাত মগাই উঠি ওপৰৰ ঠাইৰ পৰা খেলিছিল।

কুমাৰী মাৰেটে আন ছাত্ৰী সকলক মন কৰাব ঘৰেই মাৰ্গাৰেটৰ চালচলনো মন কৰিছিল। এদিন তেওঁ মাৰ্গাৰেটক ধোবতে নকৈ নোৱাৰিলে—

“মাৰ্গাৰেট, তোমাৰ স্বামীৰ মনোভাৱৰ পৰিচয় পাট মই লুখী হৈছোঁ। কিন্তু গোটেইখিনি সন্মৰ্থন কৰিব নোৱাৰোঁ।”

লাহে লাহে মাৰ্গাৰেটে সকলোবোৰ মানি ল'লে। তথাপি আন লগবীহঁতৰ পৰা তেওঁৰ ব্যক্তিৰ আছিল সুকীয়া। বুদ্ধিতে আছিল চোকা। জানিবলৈকো অৱস্থা হেপাহ। চেহেৰাও চকুত লগা। লগবীহঁতে তেওঁক সকলো কথাতে মানি চলে। সকলোৱে খুব ভাল পায়। সুন্দৰ মাত কথা আৰু অমায়িক ব্যৱহাৰেৰে সকলো শিক্ষিত্ৰীয়ে তেওঁ মন মোহি পেলালে।

সোণালী বৰণৰ চুলি কোঁচা দীঘল হৈ গুৱনী হৈ পৰিছিল। চুলিৰ আঙঠিবোৰে ডেঙোৰা কপালখনৰ ওপৰত দোজন দিছিল। কপৰ পৰ্শত অকলমাই হৈছিল যেন লাগে। শৰীৰৰ লাবণ্য আৰু সুখৰ কাণ্ডিৰে মাতুৰৰ চকুত ধৰিছিল।

“মাৰ্গাৰেট, তোমাৰ চুলি কোঁচা ছুটি কৰি কাটি পেলাব লাগিব।

ছাত্রীৰ টমান কেন সজ্জাৰ আৱশ্যক কি ?”

লাবেটে আদেশক স্তব্ধ কৰা কেইকোৰ ক’লে । মাৰ্গাবেটৰ কোমল মুখখনিৰে বৰণ সলালে । কিন্তু আচাৰ্য্যৰ আদেশ তেওঁ নত’খৰে মানি ললে । লাবেটে তেওঁৰ চুলি কোছা ছুটিকৈ কাটি দিয়ালে ।

বিৱৰ্ণি ছাত্রীৰ সমদল যায় গীৰ্জাৰ প্ৰাৰ্থনা সভালৈ । সেই প্ৰাৰ্থনা প্ৰধান শিক্ষয়িত্ৰীয়েই পঢ়িচালনা কৰে । বাইবেলৰ কবিতা কোমল স্তব্ধ আবৃত্তি কৰিব লাগে । দিনটো কৰা দোষ পাপৰ কাৰণে যীশুৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনাই ক্ষমা খুজিব লাগে । মাৰ্গাবেটৰ অপৰাধ বেছি । সেই কাৰণে তেওঁ প্ৰত্যেক দিনে ক্ষমা বিচাৰি বেছি সময়লৈ গীৰ্জাৰ মজিয়াত আঠুলৈ শাস্তি ল’বলৈ বাধ্য । লাবেটৰ কঠোৰ আদেশ । চকুলোৰে মাৰ্গাবেটৰ গাল দুখন ডিতি যায় । কিন্তু সেই ছচকু বুৰাই বৈ অগা দুখাৰি চকুলো তেওঁৰ অস্তিত্ব বা অপমান বোধৰ কাৰণে নাছিল । প্ৰেমময় যীশুৰ চৰণত হিয়া ঢালি তেওঁ কেৱল প্ৰাৰ্থনা জনাইছিল । কেতিয়াবা ভনীটী মেৰ দোষৰ কাৰণেও আঠকাঢ়ি শাস্তি লৈছিল । তেওঁ মনত অকণো বেয়া নেপাইছিল । তেওঁ ভাবিছিল—এই শাস্তিয়ে তেওঁক সংযত আৰু নিৰ্ম্মল কৰি তুলিব ।

বোৰ্ডিঙৰ পৰা কেতিয়াবা মনে মনে মিল থকা লগবীহঁতৰে সৈতে ওলাই যায়, প্ৰাকৃতিক দৃষ্টেৰে সুলোভিত এটুকুৰা নীৰৱ ঠাইলৈ । তাতে সেউজীয়া ঘাঁহনিত বহি মনখুলি হাঁহে আৰু গল্প কৰে । ক্ৰীষ্টান ধৰ্ম্মপুথি বাইবেলৰ সাধু এটা মাৰ্গাবেটে বৰ ভাল পাইছিল আৰু সজাই পৰাই কৈছিল—

“সেউজীয়া ঘাঁহনি দৰাত জেকৰে ডেবা চৰাই আছিল । ক’ব পৰানো ধুমুহা অহাদি ভাগবটোৱে আহি তাক হেছা মাৰি ধৰিলে ! আলিৰ কাষতে সি ঢলি পৰিল । চৌপনিত লাল কাল দিলে । তেতিয়া তাৰ বং-বিবস্তব ডেবাৰ আকটোৱে পানী পী উঠিছিল

মাধোন । সিইতে বঙতে দেওপাল-দোপাল পাৰি পিৰাঙ্গি দি
কুৰিছিল ।

চকুৰ পচাবতে আকাশৰ ক'লা মেঘ চপৰাৰ পৰা সোণৰ জখলা
এটা সবসবটৈ নামি আহিল । চাই থাকোতেই জখলাটোৱেদি দেৱদূত
সকল হুত কৰে পৃথিৱী পালেহি, আকৌ উঠি গ'ল । এনেতে চাং
কৰে জোনাক জাক বাগৰি আহি পৃথিৱীখন ঘূৰাই পেলালে । এতিয়া
দেৱদূত সকলৰ কিমান বং চাবা । পাক দি দি নাচিবলৈ ধৰিলে ।
চাচোন চা । এনেকৈ পাক দি নাচিলে ।” —এই বুলি নাচোনৰ
ভঙ্গী এটা দিলে ।

লগবৌহঁতে কুস্তিত খিলখিলাই হাঁহিলে আৰু চিঞৰি উঠিল—

“বাঃ বে বাঃ কিমান মজা ? মোট গোট কৈ মাছৰ ভঙ্গী ।
আমিও দেৱদূত নহয় নে কিবা ? আমি নাচিলেনো কোনে কি
ক'ৰা ?” —এই বুলি কেইজনীমানে কঁকাল ঘূৰাই ঘূৰাই হাতেৰে
অঙ্গী-ভঙ্গী দি নাচিলেই । নাচোন দেখি ইবোৰে হাঁহি বাখিৰ নোৱাৰি
ঘাঁহনিত বাগৰি গ'ল ।

মার্গাবেটে আৰু এটি সাধু কৈ বৰ ভাল পাইছিল—

“মজাহী এটাই টেকেলীয়ে টেকেলীয়ে মদ খাই চকু বেজিৰ
নোৱাৰা হ'ল । এবাৰ টানি মেলে, আকৌ জাপ খাই যায় । সি
কলং পলং কৈ আহি হামখুৰি খাই খাই এটাত হুকস্ কৰে সোমাই
এখাই হ'ল । খাইবোটা আছিল বিট্‌মিট্‌ কৰে এন্ধাৰ । সি
খেলিলাই, খেলিলাই, চুচৰি বগুৱাবাই আহি আছিল । ওপৰ ফালে
আছিল মদৰ এটা বিয়োগোম পীপা । পীপাটোত ভাব ঘূৰটো লাগি
বাগৰ খাই পৰিল । মোটেইখন মদেই মল হ'ল । কাৰণে শাবীপাতি
অকা মদৰ সকলোপাৰোৰে ডাঙৰ পীপাটোৰ বিলৈখন দেখি খিলখিলাই
হাঁহিলে আৰু টেটুকালি চিঞৰিলে—

‘ভাল হৈছে, বড়িলা হৈছে, হেৰাই ভিলিভি বাওঁ, মাগুৰ মাছৰ খোলা
বাওঁ, অহ্-অহ্-বেহ হৈছে; ওঁ ওঁ আৰু বাগৰ, ওঁ আৰু বাগৰ, ওঁ ওঁ ওঁ ই’

ডাঙৰ পীপাটোকে দোপ দি দি কেইবাটাও বাগব মাৰিলে । এটা দোপত আহি খাঠৈটোত সোমাই মদাশীটোৰ গাত বন্ধ কৰে পৰিল । সি কেৎকেবে চিঞৰ মাৰি দিলে । তাৰ সোও ভবিখন ডাঙিল, বাওঁখনৰ গেৰোৱাত ডমকা খালে, বাওঁসী ছুটাত কচকা খালে, মূৰটো ডাঙ্যে বাচিল যদিও কুমত অকণমান ছুখ পালে । তাৰ বব খং উঠিল । সি যে গালি পাৰিবলৈ ল'লে । কি ক'বা । সকলোৰে চৈধ্য পুৰুষ উত্থালিলে । খালটোৰ পৰা কোনোমতে উঠি খোবাই খোবাই যাবলৈ ধৰিলে । বাটে বাটে সি মানুহবোৰক গুৱাল গালি দি গৈছিল ।”

ছোৱালীহঁতে মাৰ্গাবেটৰ গল্প ভেঁ হৈ শুনিছিল আৰু গিৰ্জীনি পাৰি হাঁহিছিল ।

মাৰ্গাবেটৰ কণ্ঠত মোহিনী আছিল । তেওঁ যেতিয়া অভিনয় কৰি বাইবেলৰ সাধুবোৰ কৈ যায়, তেওঁ নিজক সমূলি পাহৰি পেলায় । দেৱদূত সকলে চৈতানক কেনেকৈ বশ কৰিছিল, তাৰ বৰ্ণনা দি দেখুৱাবলৈ যাওঁতে এবাৰ আপোন পাহৰা হৈ নিজৰ মূৰৰ চুলি একোছা উত্থালি পেলালে ।

সৃষ্টি কৰাৰ আনন্দতে ঈশ্বৰ লুকাই আছে

লাইবট বাইবেলটো আছিল বৰ কাষা । কিন্তু তেওঁহে আদৰ্শ মানুহ । তেওঁ জিকায়েছিল— জীৱনটো সহজ সহজ । মানুহে বহুত ভাগ্য আৰু কষ্ট স্বীকাৰ কৰিব পাৰিলেহে তেওঁৰ হ'ব পাৰে । ইহু হ'বলৈ হ'লে, জীৱন যুঁজৰ পাটকৈ বন্ধ হ'ব লাগিব । মাৰ্গাবেটে তেওঁক ভয় ভক্তি কৰিছিল আৰু ভালো পাইছিল ।

ইচ্ছাৰ পিছত লাইবট বঁধাইদেৱে অলপ এৰি গ'লকৈ । তেওঁৰ পিছত এখান শিক্ষয়িত্ৰী হৈ আছিল লুকাই কৰিছিল । কলিকতা আছিল

এগৰাকী মেধাৱী শিক্ষয়িত্ৰী। তেওঁৰ মৰমেৰে ওপচা এখনি অস্তৰ। ছাত্ৰীহঁতৰ নিচেই কাষতে থকা এগৰাকী অতি আপোন মানুহ। সাহিত্য আৰু নৃত্যৰ কলাত হুনিপুণা। কিন্তু পঢ়ায় বিজ্ঞান। এটি সুকীয়া ব্যক্তিত্ব লৈ থকা তীক্ষ্ণ বুদ্ধিৰ মাৰ্গাৰেট তেওঁৰ চকুত সৰুজো ধৰা পৰিল। মাৰ্গাৰেটক দুদিনতে তেওঁ আপোন কৰি পেলালে। এটি এটিকৈ বিজ্ঞানৰ সত্যবোৰ শিকাবলৈ ধৰিলে। সাহিত্য বসত মাৰ্গাৰেটৰ মনটো ডুবাই দিলে। ঘুকুটি ঘুকুটি শ্ৰেণী সোধে, কলিল বৰবাইদেৱে উত্তৰ দি যায়।

কুমাৰী কলিলে প্ৰায়েই মন কৰিছিল— মাৰ্গাৰেট ছোৱালীটি পঢ়া শুনাতে ভাল। বেছ খেলা ধুলাও কৰে। কিন্তু প্ৰায়েই তাই উদাস মনেৰে কোনোবা সপোন বাস্তৱত ঘূৰি ফুৰে। তাইৰ মনটোৱে যেন কোনোবা এখন অতীন্দ্রিয় ৰাজ্যৰ জ্ঞানৰ কাৰণে হাবাথুৰি খাই ফুৰিছে।

চিন্তাৰ চেপাত শেঁতা পৰি থকা মাৰ্গাৰেটৰ লৱণী মুখখনি দেখি এদিন কলিলৰ বৰ মৰম লাগিল আৰু আঁতৰাই মাতি নি সুমিলে—

“বাক, মাৰ্গাৰেটে, ইমান ব্যস্ততাৰ মাজতো তুমি আনমনা হৈ প্ৰায়েই কি ভাবি থকা? তোমাৰ যেন এইবোৰত অকণো তৃপ্তি নাই।

মাৰ্গাৰেটে মনখুলি কৈ পেলালে—

“বাইদেউ মই ভাবোঁ, মানুহ মৃত্যুৰ পিছত ক'লৈ যায়। ঈশ্বৰ ক'ত আছে। তেওঁ আছে নহয়, বাইদেউ?”

সৰুকালৰে পৰা মাৰ্গাৰেটে কেইবাবাৰো আঘাট পাইছে। মৰমৰ বুঢ়ী আইতাক, দেউতাক আৰু কেইবাটিও ভাই-ভনী তেওঁৰ কাষতে আছিল। তেওঁক মৰম বেথা কৰিছিল! ভাইটি আৰু ভনীটি-এনীৰ লগত খেলিছিল। সিহঁতক তেওঁক কিমান যে মৰম কৰিছিল! এটি এটিকৈ তেওঁলোকৰ মৃত্যু হ'ল! তেওঁলোক ক'লৈ গ'ল!

সৰগলৈ! য'ত ককণাময় ঈশ্বৰ আছে!

“হে প্রেমময় প্রভু ! তোমাক কেনেকৈ দেখা পাম !”

এইবোৰকে মার্গাবেটে ভাবি-গুণি থাকে।

“সেইবোৰ কথা পিছত ডাঙৰ হ’লে বুজিবা। পঢ়া শুনা কৰা ছোৱালী, ভালকৈ পঢ়া শুনা কৰা”— কলিলে বৃজালে।

মার্গাবেটে অকণো শাস্তি নেপাইছিল। তেওঁৰ মনটো ক’তো থিতাপি লৈ নবহা হ’ল। কেতিয়াবা বাইবেল খন মেলি লৈ পাত লুটিয়ায়। সাউতকৰে সামৰি থৈ বিজ্ঞানৰ কিতাপ খন মেলি লয়।

তেওঁৰ বয়স তেতিয়া তেৰ বছৰ মাথোন। তৰবৰী মার্গাবেটৰ মনৰ অৱস্থা কলিলে ভালকৈ বুজি পালে। তেওঁ ভাবিলে— ইমান প্ৰতিভাশালী এই ছোৱালীটি ! চঞ্চল মনটোক তাই কোনোমতে বান্ধিব পুৰা নাই। আপদাৰ নাপালে ফুলপাহ কলিতে মৰহি যাব এতিয়া। এনে এটা কাম দিব লাগিব, যিটো কামত তাই মন পুতি লাগি যায়।

এদিন মার্গাবেটক ওচৰলৈ মাতি আনি ক’লে— “মার্গাবেট, চোৱাচোন, এই বিনন্দীয়া বিশ্বখন ! নীলা আকাশত জোন-বেলি, আৰু অলেখ তৰাৰ দীপাৱলি। মেঘত বিজুলিৰ চিকমিকনি ! অমৃতৰে উপচি থকা সেউজবুলীয়া, সোণোৱালী, কপোৱালী, ধৰিত্ৰীৰ উদাৰ বৃক্ষ ! নৈ-জান-জুৰিৰ সুললিত কুলু ৰবনি ! পশু, পখি, কীট পটঙ্গ আৰু মানুহৰ কণ্ঠত স্তম্ভুৰ ভাষা ! নিমাতী তৃণ তকলতাৰ অপৰূপ সৌন্দৰ্য ! সকলোবোৰ কৰুণাময় ভগবানৰেই সৃষ্টি ! তেওঁক জানিবলৈ হ’লে আগতে সৃষ্টিৰ সকলোবোৰ বস্তুকে জানিবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগিব। তেতিয়া তেওঁক জানিবলৈ সহজ হৈ পৰিব।”

আচাৰ্য্যৰ কথাখিনিয়ে অনুসন্ধিৎসু মার্গাবেটৰ বৃক্ষখন কঁপাই তুলিলে। তেওঁ ব্যাকুল হৈ উঠিল।

“মই যত্ন কৰিম। মই জানিম। কেনেকৈ; কেনেকৈ তেওঁক দেখা পাম, বাইদেউ ?”

কলিলে ক’লে— “সোঁ গছ জোপা দেখিছা ? তেওঁৰেই সৃষ্টি।

গছজোপা আঁকিব পাবিলে, সৃষ্টি কৰাৰ আনন্দ তুমি পাবা। সেই আনন্দতে
তেওঁ লুকাই আছে। তেতিয়া জগবান কি, অকণমান বৃদ্ধি পাবা।”

মার্গাৰেট কাগজ পেঞ্চিল লৈ ছবি অঁকাত মন ডুবাই দিলে।
পাঠ্য পুথিৰ জাপি দিয়া বোজাটো যেন কোনোবাই তেওঁৰ মূৰৰ পৰা
আঁতৰাই থ’লে। কল্পনাৰ দেশলৈ উৰা মাৰি তেওঁৰ শিল্পী মনটোৱে
কিমান যে সুখ পাবলৈ ধৰিলে!

জন্মভূমিক কেনেকৈ ভাল গাব লাগে

স্কুলৰ দীঘলীয়া বন্ধত মার্গাৰেটে ভনীয়েক মেক লগত লৈ ককা-
দেউতাৰ আয়াবলেণ্ডৰ ঘৰলৈ গুচি আহে। ককা আছিল বৰ আটোম-
টোকাৰী। আলমিৰা বোৰত কিতাপ খোৰ থাকে থাকে লানী লগাই
থৈছিল। বিধবা জীয়েক মেৰীয়ে ঘৰখন পৰিপাতিতৈ সজাই পৰাই
কেউপিনে তমস্কাৰ কৰি তুলিছিল। ককাও তেনেই ডুখং, অকণো
স্তুতি শান্তি নাই। পূৱে ফাট নোঁ দিয়াৰ পৰা লেটেৰি নিচিগা
কামত টাকুৰি ঘূৰি ঘূৰি ফুৰে। তেওঁ আছিল স্বাস্থ্যমস্ত, সভা-
শুননী, আৰু সববৰহী। একালত তেওঁ কৰ্কৰ ব্যৱসায় কৰিছিল।
ৰাজনীতি ক্ষেত্ৰতো অক্লান্ত কৰ্মী আৰু “ডেকা আয়াবলেণ্ড”-এ
অবিসংবাদী নেতা। স্বায়ত্ত শাসনৰ অৰ্থে ককা আন্দোলনত তেওঁ
কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰিছিল।

বৃঢ়ী আইতাই ধুকুৱা ভালেমান দিন হ’ল। সেই ব বৈয়া দিন
বোৰলৈ মনত পৰি ককাৰ কেতিয়াবা বেজাৰ লাগে। তেওঁৰ ঘৰুৱা
জীৱনত বৃদ্ধি সন্ধি দি বৃঢ়ী আইতাই কিমানবোৰ লেঠা মাৰিছিল!
আইতাৰ উৎসাহ-উদ্দীপনা নোপোৱা হ’লে ককা হেমিণ্টনো এনেকৈ
মন প্ৰান সঁপি দি হেলাবঙে দেশ সেৱা কৰিব কেতিয়াও নোৱাৰিল
হেঁতেন। আইতাৰ জ্ঞান তেওঁ কেনেকৈ পাহৰিব? হবহীয়া ককা-

দেউতাই বন্ধু সকলৰ আগত আইতাৰ গুণ যশ বখানি তৃপ্তি পাইছিল।

দেশক ভাল পোৱা বৃদ্ধ হেমিণ্টনৰ স্বভাৱ ধৰ্ম্ম। ভালুৰ পৰা তলুৱালৈ, হাড় হিমজুৱে তেওঁৰ দেশ প্ৰেম। আশ্চৰ্য্যতায়ী হেমিণ্টনে ভাবিছিল—

তেওঁৰ জন্মভূমি আয়াবলেণ্ড কেতিয়াও পৰাধীন হৈ নাথাকে। আয়াবলেণ্ডৰ বুকুত স্বাধীনতাৰ বিজয় সন্মুখ এদিন বাজি উঠিব। তেওঁৰ পেটৰ সকলোবোৰ কথা নাতিনী মাৰ্গাবেটক হিচা উবুৰিয়াই কৈ পেলাইছিল। তেওঁ ভালকৈ বুজি পাইছিল—তেওঁৰ নাতিনী-ছোৱালীটো আৰু তেওঁক ঈশ্বৰে এৰেকটি ধাতুৰেই গঢ়ি শক্তি পঠাইছে। মাৰ্গাবেটেও জন্মভূমিক প্ৰাণভৰি ভাল পায়। তেওঁ ও দেশৰ অৰ্থে প্ৰাণ দিব পাৰে।

ককাদেউতাৰ আশ্বাস আৰু কৰ্তব্যৰ প্ৰতি স্পৃহা দেখি মাৰ্গাবেটৰ আনন্দ আৰু অহুপ্ৰেৰণাত বুকু ফুলি উঠিছিল। এই বৃদ্ধা বয়সলৈকে তেওঁৰ আজীৱন কথা সংগ্ৰামৰ ওৰ পৰা নাই। দেশৰ কাম বুলিলেই মনত এতিয়াও হাউচ, গাত এশটা ডেকাৰ তেজ। ধৰ্ম্মতাৰ নলিচাডাল মুখত লৈ টকটকীয়া ককা বাতিপুৱাৰ কেঁচা বঁদতে ঘৰৰ পৰা টকচ্, টকচ্, কৰে ওলাই যায়। মোনাত ভৰাই লয় “দি নেচন” নামৰ নিষিদ্ধ কাগজবোৰ। মানুহৰ হাতে হাতে বিলাই যায় আৰু কৈ যায় মুক্তি যুজ্জৰ অৰ্থে সাজু হ’বলৈ। শাসকহঁতৰ চকুত—ছিদ্ৰ তেওঁৰ পদে পদে। বিপদ তেওঁৰ খোজে খোজে। হাতত ধৰি যায় নাতিনী ছোৱালীটোৱে—মাৰ্গাবেটে।

আয়াবলেণ্ডৰ প্ৰায়বোৰ ঠাইলৈকে ককাদেউতাকে মাৰ্গাবেটক লৈ গৈছিল। দিলখোচ্, ককাদেউতাই তেওঁৰ অন্তৰঙ্গ বন্ধু বিলাকক মাৰ্গাবেটলৈ দেখুৱাই চিনাকী কৰি দিয়ে—

“হেবা, এই ছোৱালীটো চিনি পাইছা জানো? তাইক উলা বুলি ঘৰৰ বুলি নেভাবিব। টাইবৰৰ নবোল বংশৰ জীৱাৰী, মোৰ আৰু স্বৰ্গ জন নবোলৰ নাতিনী।”

ইমানবোৰ অচিনাকী মানুহৰ মাজত ভলভলীয়া ককাদেউতাকৰ

কথা কাণ্ডখন দেখি মাৰ্গাৰেট গোটেইজনী লাজতে বঙা চিঙা পৰিছিল কিন্তু গৌৰৱত তেওঁৰ বুকুখন ফুলি উঠিছিল।

পিছৰ জীৱনত নিবেদিতাই প্ৰায়েই কৈছিল—

“জন্মভূমিক কেনেকৈ ভাল পাৰ লাগে মই প্ৰথমতে ককাদেউতা আৰু বুঢ়ী আইৰ পৰা শিকিছিলোঁ।”

বন্ধৰ পিছত হালিফক্স কলেজলৈ উত্ততি অগাৰ দিন চমু চাপিল। ককাদেউতাই মাৰ্গাৰেটৰ বাকচ এটা মিন্টন আৰু চেঞ্জীয়াবৰ কিতাপেৰে ভৰাই দিলে। আয়াৰলেণ্ডৰ দেশভুক্ত নেতা বৰাৰ্ট এল্‌চ্‌মায়েৰ জীৱনীখনো দিলে। কলেজ খোলাৰ আগদিনা মাৰ্গাৰেট বোৰ্ডিং পালেহি। অবশৰ সময়ত এখন এখনকৈ কিতাপখোৰ পঢ়ি শেষ কৰি পেলালে।

কলেজ আলোচনীত মাৰ্গাৰেটৰ বাঞ্জনীতি আৰু ধৰ্ম্মনীতি বিষয়ক প্ৰবন্ধবোৰ এটি এটিকৈ প্ৰকাশ পাবলৈ ধৰিলে। আলোচনীবোৰ ককাদেউতাকলৈ পঠাই দিছিল। ককাদেউতাই নিজ পঢ়ি আৰু আন দহজনক দেখুৱাই কিমান যে গৌৰৱ অনুভৱ কৰিছিল।

শেষ পৰীক্ষাত কৃতিত্বৰে উত্তীৰ্ণ হৈ হালিফক্স কলেজৰ পৰা মাৰ্গাৰেট ওলাই আহিল। মুকলি আকাশৰ তলত কৰ্ম্মৰ সোঁতত নিজকে উতাই দিবলৈ তেওঁ সপোন দেখিলে। তেতিয়া তেওঁৰ বয়স সোতৰ নে ওঠৰ বছৰ নাথোন। তেওঁৰ মাকে বেলফাষ্টত বিদেশীৰ নিমিত্তে এটা বোৰ্ডিং খুলি লৈ হুবেলা হুমুঠি মুকলিয়াই আছিল। তেওঁ ভাবিলে—প্ৰথমতে মাকৰ দুখ কষ্টৰ লাঘৱ কৰিব লাগিব। তাইটি বিচমগুৰো পঢ়া শুনাৰ ব্যৱস্থা কৰি দিব লাগিব।

সোতৰ বছৰীয়া মাৰ্গাৰেটে চাকৰি বিচাৰিবলৈ ধৰিলে। কেইদিন মানৰ পিছতে কেচউইকৰ এখন নতুন স্কুলত ছুৰছৰৰ নিমিত্তে শিক্ষয়িত্ৰীৰ চাকৰি এটা পালে। জীৱনৰ এয়ে প্ৰথম চাকৰি।

কেচউইক আছিল প্ৰকৃতিৰ লীলাভূমি। চাৰিও পাশ সেউজীয়া গছ লতা আৰু বংবিষঙৰ ফল ফুলেৰে মনোৰম। সেউজবুলীয়া পৰ্ব্বতৰ শাবী, কাজল বৰষুণীয়া পানীৰ হ্ৰদ। ঠায়ে ঠায়ে আকৌ

সাতামপুকৰীয়া পুৰণি বিয়াগোম বিয়াগোম একোডাল হাঁত গছৰ তলত গমগমীয়া একাৰ । বিশ্ববিখ্যাত ইংৰাজ কবি কোলৰিজ ইয়াতে আছিল । কবি গুৱৰ্ভছগুৱৰ্থৰ এজন অন্তৰঙ্গ বন্ধু এই গাওঁখনৰ পুৰোহিত ।

ইয়াতে মাৰ্গাবেটে চৈধ্য বছৰৰ পৰা ষোল বছৰ বয়সীয়া ছাত্ৰী সকলক বুৰঞ্জী আৰু সাহিত্য পঢ়াবলৈ আৰম্ভ কৰিলে । অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে শিক্ষয়িত্ৰী হিচাপে তেওঁৰ নাম যশ বিয়পি পৰিল । তেওঁ প্ৰথমতে পাঠ্য সমূহ নিজে নিখুঁত ভাৱে আয়ত্ত কৰি লৈ ছাত্ৰী সকলক গল্প আকাৰত কৈ যায় । ছাত্ৰীহঁতৰ মনতো ছবিৰ নিচিনাকৈ সকলো পাঠ্যৰে একোটাইত সাঁচ বহি যায় । শিক্ষা দান কৰি মাৰ্গাবেটে মনত বৰ আনন্দ অনুভৱ কৰিবলৈ ধৰিলে ।

প্ৰকৃতিৰ অপৰূপ সৌন্দৰ্য্যৰ এক মহান উপলব্ধিয়ে যুৱতী মাৰ্গাবেটৰ মনটোক সৌৰভময় কৰি তুলিছিল । নিতৌ গীৰ্জাৰ মাস্তুলিক ধ্বনি বাজি উঠে । লগে লগে তেওঁৰ অন্তৰাত্মাত এটি ককণ সুৰে ঢৌ খেলি যায় । তেওঁ আত্মহাৰা হৈ উঠে । চকু জুৰি মুদি দিয়ে । জগতৰ কল্যাণৰ অৰ্থে আত্মোৎসৰ্গ কৰা মহাত্মা সকল যেন, এজন এজন কৈ তেওঁৰ সন্মুখত থিয় হয় । আশীষ নিৰ্ম্মালিৰে তেওঁৰ শিৰ ওপচাই দি আকৌ আঁতৰি যায় । ত্ৰুশবিদ্ধ পৰম প্ৰেমময় যিশুৰ এচমকা নিৰ্ম্মল জ্যোতি তেওঁৰ চকুৰ আগত তাঁহি উঠে । মজল ধ্বনি স্তব্ধ হোৱাৰ লগে লগে তেওঁৰ ধ্যান ভাগি যায় । তেওঁৰ শৰীৰ, মন আৰু আত্মাত বৈ যায় এটি মৃদু কম্পন— সেই অনিৰ্ব্বচনীয় আধ্যাত্মিক সত্তাৰ । ধীৰ পদক্ষেপেৰে তেওঁ বেদীৰ সন্মুখলৈ আগবাঢ়ি গৈ আঁঠু লয় ।

মাৰ্গাবেট দিনে দিনে গহীন হ'বলৈ ধৰিলে । আগৰ কাঁচালি স্বভাৱটো মৰহি গ'ল । ঘৰত ভাইটি ভনীটি হঁতৰ লগতো বং ধেমালি ঠাট্টা তামাছা কৰিবলৈ এৰি পেলালে । মাৰ্কে কথাটো মন কৰি ভয় কৰিলে আৰু বেয়াটোহে ভাবিলে— জানোছা তেওঁৰ গাভৰু জীয়েকে পিচলি পৰি বংশ মধ্যদাত কলংক— সানে ।

মাৰ্গাবেটে দেখিলে, তেওঁৰ চাৰিও ফালে দৰিদ্ৰ মাজুহৰ ছখৰ সীমা

নাট। অন্নবস্ত্রহীন অনাথ শিশুৰ হিয়া বিদৰা কান্দোন। মানৱ সেৱাই কৰুণাময় যীশুৰ শিক্ষা। সেই শিক্ষাক আখৰে আখৰে কাৰ্য্যত পৰিণত কৰিব পৰাটোহে মানুহ ভীৰৱৰ সাৰ্থকতা।

বাগবিত আছিল এখন অনাথ আশ্ৰম। কেওঁকিছু নোহোৱা ঘাট মাটিৰী ছোৱালী ইঁতক ইয়াত শিক্ষা দান কৰা হৈছিল। মাৰ্গাৰেটে কেচুইকৰ স্কুল এৰি থৈ আহি এই আশ্ৰমত লোমালহি। তেওঁ এই নিবাস্ৰয়া ছোৱালী ইঁতক এনেভাৱে প্ৰশিক্ষণ দিবলৈ ধৰিলে, যাতে আশ্ৰমৰ পৰা ওলাই এওঁলোকে স্বাৱলম্বী হৈ সুখেৰে একোখন গৃহস্থি চলাই খাব পাৰে। মাৰ্গাৰেটে নিজ ইচ্ছাবে দৰিদ্ৰতাক আশীৰ্বাদ বুলি ধৰণ কৰিলে।

বাগবিত কেইবছৰ মান কটাই মাৰ্গাৰেট বেক্সহামত থকা উচ্চমাধ্যমিক স্কুল এখনত শিক্ষয়িত্ৰী লোমালহি। খনি অঞ্চলত নতুনকৈ গঢ়ি উঠিছিল বেক্সহাম চহৰ। চহৰখনৰ আঁঠি পদূলি ঘোৰ, ধূলি আৰু ধোঁৱাই ছাটি থয়। খনিত কামকৰা মজুৰহঁতৰ তেনেই শোক লগা অৱস্থা। সিহঁতৰ দৰমহা বৰ কম। তুবেলা ছমুঠি পেট ভৰাই খাবলৈ নোজাৰে।

চহৰৰ মাজ মজিয়াতে জাণ্ডৰ গীৰ্জা এটা আছিল। দীন দুখীয়াৰ সেৱা কৰিবলৈ সুবিধা হ'ব বুলি গীৰ্জাৰ নাম তালিকাত নাম ভৰ্ত্তি কৰি ল'লে মাৰ্গাৰেটে। পুৰেকণ দিয়াৰে পৰা শুৱৰ পৰলৈকে কামৰ ছেদ ভেদ নাই। গাঁৱে চবুৰিয়ে, মজুৰ হঁতৰ ছৰাবে ছৰাবে গৈ তেওঁ লোকৰ মাজত থকা দুখী দৰিদ্ৰ কণীয়া সকলৰ সেৱা-শুজাৰাৰ সুখ্যাৱস্থা কৰিলে।

কেতিয়াবা পেটৰ ভোকত কলমলাই থকা নিবাস্ৰয় শিশুক আহাৰৰ যোগান ধৰিছে। ৰোগৰ যাতনাতে ছফ্টটাই থকা আতুৰ জনলৈ দৰৱ গোটাই আনিছে। বিয়নৰ অসহনীয় পীড়াত জঠৰ হৈ থকা ভিৰোতাৰ কাষত, চিকিৎসক বিচাৰি লগত লৈ নিজেই ওলাইছেহি।

সেৱাৰ কামত মাৰ্গাৰেটৰ আন্তৰিকতা দেখি গীৰ্জাৰ বাকী

সেৱক সকল আচৰিত হ'ল।

পুৰোহিত সকলে বান্ধি থোৱা গীৰ্জাৰ কিছুমান নীতি নিয়ম আছিল। দুখীয়াইতে সহায় পাব খুজিলে গীৰ্জাৰ ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰিবই লাগিব। প্ৰত্যেকজন মানুহৰ বিষয়ে ভাল বেয়া নামে নামে খতিয়ানিত লিখা থাকিব। প্ৰাৰ্থনাত যোগ দিবলৈ কোনে'ৰে আওহেলা বা দোখোৰ মোৰ কৰিলে সহায়ৰ পৰা বঞ্চিত হ'ব। অ'ক ভালেমান আইন কানুন আছিল।

মাৰ্গাৰেটে এট কবাকপ্ছা নিয়ম বোৰৰ হেৰ ফেৰ কৰিব খুজিছিল। তেওঁৰ উদাৰ আৰু সহানুভূতিশীল হৃদয়ৰ কাষত দুখীয়াৰ ধৰ্ম্মভেদ বা জাতিভেদ নাই। তেওঁলোকক শত্ৰু মিত্ৰ ভাবি হেচ, টেপ, কুৰাটো যুগুত নহয়। গীৰ্জাৰ মুখ্য পুৰোহিত আৰু যাজক সকলক বৰ ভাৱস্থিৰে বুজালে আৰু প্ৰতিবাদ কৰি ক'লে—

“এনে নীতি মানৱতা বিৰোধী। মানৱ সেৱাত ধৰ্ম্ম অ'ক জাতি বিচাৰ থাকিব নোৱাৰে।”

নৈষ্ঠিক যাজক সকলে তেওঁৰ যুক্তি মানি ল'ব নোৱাৰিলে। আমঠ যাজকৰ মহিমতালিত মাৰ্গাৰেট ক্ষুব্ধ হ'ল। সকলোকে তথা লগাঠ তেওঁ এ'দন গীৰ্জাৰ পৰা বিদায় লৈ গুচি আহিল।

মাৰ্গাৰেটে ইমানতে ক্ষান্ত নহ'ল। দুখীয়াৰ দুখ তেওঁ মৰ্ম্মে মৰ্ম্মে উপলব্ধি কৰিছিল। তেওঁলোকৰ অভাৱ-অভিযোগ, দুখ-যাতনাৰ কথা দেশৰ সকলোকে জনাই দিবলৈ লিখনি হাতত তুলি ল'লে। তেওঁ এৰি থৈ অহা গীৰ্জাৰ ভিতৰ চ'ৰাত চলি থকা ব্যভিচাৰ কদাচাৰৰ বিপক্ষে মুকলিকৈ চিঠি লিখিলে, “নৰ্থ ওৱেলচ, গাৰ্জেন”ত। “ডব্লিউ নীলাচ”, “অন্ত্যজ” আদি ছদ্ম নাম দি সংস্কাৰ মূলক প্ৰবন্ধ লিখি খবৰ কাগজত প্ৰকাশ কৰিলে। তেওঁৰ শক্তিমান লিখনিৰ জৰিয়তে ভালেখিনি ধনো ঘটিলে। শ্ৰমিক সকলৰ কল্যাণৰ অৰ্থে মুকলি কৰা চিকিৎসালয়, খেলা পথাৰ, চলন্ত পুথিভঁৰাল, সংস্কৃতি কেন্দ্ৰ আদিলৈ এই ধনৰ পৰাই বুজন পৰিমাণে বৰঙণী আগবঢ়ালে।

এই অনুস্থান বোঝা অর্থেই চমকত কৰ্মী সকলৰ সৈতে চান্দা তুলি ফুৰোঁতে মাৰ্গাবেটে এজন ডেকাক সতীৰ্থ হিচাপে লগ পালে। ডেকাজন আছিল কোনোবা এটা বসায়নিক গবেষণাগাৰৰ ইঞ্জিনিয়াৰ। ওখ, লাহীক সেট ডেকাজন কেৱল যে সুন্দৰনেই আছিল এনে নহয়, তেওঁ আছিল চৰিত্ৰবান, সাহসী আৰু সেৱা পৰায়ণ। তেওঁৰ মিহি চেলাউৰিত আছিল মোহনীয় শক্তি, চকুত বুদ্ধিৰ দীপ্তি। মাৰ্গাবেটোৱে দেহলতা আগতকৈ বেছি মৰ্যাদাপূৰ্ণ আৰু বেছি মাধুৰ্যময় হৈ উঠিছিল। তেওঁক লগ পোৱাৰে পৰা তেওঁৰ প্ৰতি মাৰ্গাবেটৰ অনুৰাগ আৰম্ভ হ'ল। আগেয়ে সোৱাদ নোপোৱা এক বেদনাৰ অনুভূতিয়ে তেওঁৰ মনটোক আবৰি ধৰিলে। এক অদম্য শক্তিয়ে তেওঁৰ কাষলৈ তেওঁক যেন টানি নিব খুজিলে।

উদ্যম উচ্চল প্ৰাণপ্ৰাচুৰ্যপূৰ্ণ সুৰমাময়ী নাবী মাৰ্গাবেটৰ প্ৰতিটো কাম, প্ৰতিটো কথাই, প্ৰতিটো অঙ্গ সঞ্চালনে যুৱকৰ বুকুত কিবা এক নতুন সুখৰ শিহৰণ তুলি তেওঁৰ সৰ্ব্বাঙ্গ কঁপাই তুলিলে। উভয়ে উভয়ৰ সমস্ত সত্তাত কি এক অদ্ভুত আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিলে। দুজুৰি চকুত সেই আশ্চৰ্য্য শক্তিয়ে অপূৰ্ব দীপ্তি ঢালি দি খেলিবলৈ ধৰিলে।

এই পবিত্ৰ জ্যোতি লুকুৱাই থ'বলৈ তেওঁলোকে কোনো যত্ন নকৰিলে। যুৱকজনৰ মাকক মাৰ্গাবেটে গীৰ্জাত লগ পাই সকলো কথা জ্ঞাপিত কৈ পেলালে। মাকে সন্মতি দিয়াত তেওঁলোকৰ হিয়াহুখনি উলাহেৰে ওপচি পৰিল। বৰ ধুমধামেৰে বিয়াৰ যা-যোগাৰ কৰিলে। কিন্তু নিয়তিৰ কি পৰিহাস ডেকাজন টান নৰিয়াত পৰি কেইদিন মানৰ ভিতৰতে ধুকাই থাকিল।

সপোনভা ভাৰি নোৱাৰা এই আকস্মিক শোকাবহ চৰ্ঘটনাই মাৰ্গাবেটক যেন পিহি পেলালে। তেওঁৰ হিয়াখন ডাগি-চিগি ধান বান হৈ পৰিল। সকলো জেঁৰ হ'ল। অনাজ্ঞাত কুসুম পাহিৰ পাপৰিবোৰ হঠাতে নিকৰ্ণ বতাহ ছাটিয়ে আহি সিঁটবতি কৰি পেলালে চাৰিও

কালে ।

বেঙ্গলহাম ভাগ কৰি ১৮৮৯ চনত তেওঁ চেষ্টাবলৈ গুচি আহিল ।

কণ কণ ময়নাইঁতৰ শিক্ষয়িত্ৰী মাৰ্গাবেট ।

মাৰ্গাবেটে এটেকশ বছৰ বয়সত ভৰি দিলে । তেওঁ আজিও অকণশবীয়া । পৃথিবী পাতৰ বাহিৰে তেওঁ ক'তো শাস্তি নেপায় ।

চেষ্টাবৰ পৰা মাথোন বাৰ মাইল নিলগত লিভাৰপুল ডাঙৰ চহৰ । মাৰ্গাবেটৰ ভনীয়েক মে ই তাতে শিক্ষয়িত্ৰী চাকৰি এটা যোগাব কৰি লৈছে । ভাইটি বিচমণ্ডেও তাতে কলেজত পঢ়িছে । মাৰ্গাবেটে মাকলৈ চিঠি এখন লিখিলে—

“আই, তুমি লিভাৰপুললৈ গুচি আহা । তোমাৰ ছুজনী জীয়াবী । দুয়ো নিজৰ সামৰ্থ্য অমুসৰি আয় কৰিছোঁ । তুমি আক পৰিশ্ৰম কৰিবৰ আৱশ্যক নকৰে ।”

বৰজীয়াবীৰ চেনেহৰ চিঠি খনি পাই মেবীয়ে নথৈ স্নান পালে আৰু লিভাৰপুললৈ গুচি আহিল । মাক আৰু ভাইটি-ভনীটি হঁতক কাষতে পাই মাৰ্গাবেটৰ আনন্দৰ সীমা নোহোৱা হ'ল । তেওঁ সন্মানে লিভাৰপুললৈ অহা যোৱা কৰিবলৈ ধৰিলে ।

মাৰ্গাবেটৰ শিক্ষয়িত্ৰী জীৱনৰ পাঁচ বছৰ পূৰ হ'ল । তেওঁ বঢ়িৱাকৈ উপলব্ধি কৰিলে— বয়সীয়া ল'ৰাছোৱালীক শিক্ষা দিয়াতকৈ কণ কণ ল'ৰা ছোৱালীক শিক্ষা দিয়া কাম হাতত ললে ত্ৰিগুণত সমাজ খনৰ কাৰণে বেছি কল্যাণকৰ কাম কৰা হ'ব । তেওঁ দেশ বিদেশৰ শিশুমনৰ বিশেষজ্ঞ সকলৰ লিখাবোৰ পঢ়িবলৈ ধৰিলে । চুইজাৰলেণ্ডৰ পেটালজি আৰু জাৰ্মানীৰ ফ্ৰোবেলে লিখা শিশু শিক্ষা বিষয়ক কথাবোৰ তেওঁৰ মনত লাগিছিল । শিশুটি হঁতৰ মনবোৰ একোটি হঁত পছম কৰি । বেলিৰ পোহৰ আৰু বজাহৰ বা লাগি

সিঁহঁত লাহে লাহে পাহ মেলি উঠি চৌপাশে সৌৰভ বিলায়। যদি বতাহ আক পোহবৰ ছাট্ নপৰে শিশুৰ স্নেহমল মনবোৰ মোলান পৰি মৰহি যায়। বাহিবৰ পৰা পোহৰ আক বতাহৰ নিৰ্দ্দল সোঁত, কলিটি হঁতৰ ফাললৈ আলফুলকৈ বোৱাই দিয়াই শিক্ষক সকলৰ কাম।

তেওঁলোকে কয়— শিক্ষক সকলে প্ৰথমতে ভালকৈ বুজি লোৱা উচিত, শিশুৰ মনে কি বিচাৰে, কোনফালে ঢাল ল'ব খোজে। তাৰ পিছত হে শিক্ষাদান কৰা যুক্ত। শিশুৰ মন অধ্যয়ন কৰা তেওঁলোকৰ প্ৰথম পদক্ষেপ, শিক্ষা দান কৰা দ্বিতীয় খোজ হে।

লিভাৰপুলৰ শিশুমনৰ বিশেষজ্ঞা আক ফ্ৰোবেলৰ শিষ্যা কুমাৰী লী ডিউৰ লগত মাৰ্গাৰেটৰ চিনাকী হ'ল। লীউৱে ক'লে—

“আমি শিশু শিক্ষাতেই বিশেষ ভাৱে গুৰুত্ব দিয়া উচিত। মই লগুনত নতুন ধৰণৰ এখন স্কুল খুলিছোঁ। তুমি মোক সহায় কৰিবানে?”

লী ডিউৰ প্ৰস্তাৱ শুনি উৎসাহ আনন্দত মাৰ্গাৰেট উৎফুল্ল হৈ উঠিল। তেওঁ লগুনলৈ যাব। তেওঁ নিশ্চয় সহায় কৰিব। ইংলেণ্ডৰ ৰাজধানী লণ্ডন। পৃথিৱীৰ সকলোজাতিৰ ভাৱ-চিন্তা, সভ্যতা-সংস্কৃতি থুপ খাই এখনি সৰু পৃথিৱী। প্ৰতিভাৰ জেউতিৰে তবৰবাই উঠা মাৰ্গাৰেটৰ নিমিত্তে লণ্ডনেই উৰ্বৰ ভূমি। তালৈকে তেওঁ নিশ্চয় যাব।

লিভাৰ পুলত ডেকা সাহিত্যিক সকলে “গুড্ চান দে ক্লাৰ” নাম দি এটা সাহিত্য চ'ৰা পাতিছিল। মাৰ্গাৰেটে মাকৰ মুখত শুনা পুৰণি কথাবোৰ আক তেওঁলোকৰ ঘৰুৱা সৰুসুৰা ঘটনা বোৰকে লৈ একোখনি বস বচনা লিখি সেই চ'ৰাত পাঠ কৰি সকলোকে আমোদ দিছিল। প্ৰাস লগাই লিখা একোটা হঁত খুহুতীয়া কথাত সভ্য সকলে গিৰ্জনি পাৰি হাঁহি উঠিছিল।

সৰু কালছোৱাত আইতা-ককাদেউতা আক মাক-দেউতাকে সদায় তেওঁক উপদেশৰ লগতে উৎসাহ দিবলৈ নেপাহৰিছিল। তেওঁলোক সদায় সতৰ্ক আছিল— কাংচিভো যাতে তেওঁৰ মনটো জামৰি যাবলৈ নাপায়। বং বহুইছ, ফুৰা-চকা, কিতাপ পত্ৰ, সাধুকথা, দেশকথাৰে জীপ

দি তেওঁৰ মনটোক একেবাহে সঁজাল ধৰাই ৰাখিছিল। মাৰ্গাবেটে দকৈ গমি চালে—

সকতে তেওঁলোকক তেওঁক যেনে ভাৱে গঢ় দিছিল, থিক তেনে ভাৱেই গঢ় লৈ তেওঁৰ মনটো পূৰ্ণ হৈ উঠিছে। শিশু শিক্ষাব সাধাৰণ সূত্ৰটি কেনে তেওঁৰ চকুৰ আগত জ্বল, জ্বল, পত্ পত্ হৈ ধৰা দিলে।

শিক্ষয়িত্ৰী মাৰ্গাবেটে আৰু লণ্ডনৰ সুধি সমাজ

ভাইটি-ভনীটি আৰু মাৰ্কাণ লগতে লৈ মাৰ্গাবেটে লণ্ডনলৈ আহিল। লীডিউৰ স্কুলখন কণ কণ পোনাইতৰে ভৰি আছিল। সিহঁত সেন এফোটি গোলাপৰ কলি। মনবোৰ সিহঁতৰ মাখনৰ দৰে কোমল। আলফুলকৈ সিহঁতক ফুলাই তুলিব লাগি। মাৰ্গাবেটেৰ অপাৰ আনন্দ।

বছৰচোৰেক লীডিউৰ স্কুলত কাম কৰি স্বাধীন ভাৱে এখন স্কুল খুলিবলৈ মাৰ্গাবেটেৰ ইচ্ছা হ'ল। লণ্ডনৰ উইন্সল্ডন চুবুৰিতে এখন স্কুল খুলিলে। লগত ল'লে এবেনজাৰ কুক নামৰ এজন শিক্ষক। কুকে পানী তৰহৰ ব' আৰু ছবিৰ লগত অকণি হ'তক চিনাকী কৰাই দিছিল। চাৰি বছৰৰ পৰা ছয় বছৰীয়া ভাইটি-ভনীটিহঁতে স্কুলৰ চৌপ্ৰসংগত বসন্তক মুকলি মনেৰে খেলিছিল আৰু শিকিছিল। খেলা-খুলাৰ সকলোবোৰ সা-সজুলি যতনাই দিয়া হৈছিল। মনৰ অভিকটি অনুসাৰে তেওঁলোকে নিজে নিজে বাচি লৈ খেলে। মাৰ্গাবেটে প্ৰত্যেকটি শিশুৰ গতি বিধিলৈ নিযিব দৃষ্টি ৰাখি আধিকাৰ কৰে— কোৱাটো শিশু কি গুণৰ অধিকাৰী। সেই গুণ আৰু স্বভাৱ অনুযায়ী প্ৰত্যেককে শিক্ষা দিয়াৰ চেষ্টা কৰে।

একম স্বাধীন স্বৰ্গাট 'অগত' তেওঁলোক অধিবাসী। ওপৰত

অবিবাহিত অমৃত ববসি থকা উদাৰ আকাশ, সমুখত বং বহুইছেবে ওপচা সেউজবুলীয়া বহল পৃথিৱী। ইয়াত আকৌ কঠোৰ বাধা নিষেধৰ আবজ্ঞনা কিয়? তেওঁলোকৰ মগজত স্বাধীন স্ফুৰ্ত্তি সবল চিন্তাৰ অঙ্কুৰ সন্তুৰ্ণে গজাই তুলিব লাগিব। তাৰ বাবে ক্ষুদ্রত সৃষ্টি কৰিব লাগিব এটি মুক্ত পৰিবেশ।

মার্গাৰেটে ভাবিছিল—

সৃষ্টি ধৰ্ম্মী আৰু স্বাধীন চিন্তাৰ গৰাকী, একোজন নাগৰিক হিচাপে প্ৰত্যেকটি শিশুক গঢ় দি তোলাই তেওঁৰ শিক্ষয়িত্ৰী জীৱনৰ পবিত্ৰ ব্ৰত।

“আধুনিক শিক্ষা সমিতি” নামেৰে এখন সমাজ গঠন হৈছিল লণ্ডন চহৰত। আধুনিক শিক্ষা প্ৰণালীৰ বিষয়ে গভীৰ ভাৱে চিন্তা চৰ্চা কৰাই এই সমিতিৰ উদ্দেশ্য আছিল। এই সমিতিৰ জৰিয়তে ঠায়ে ঠায়ে মার্গাৰেটে শিক্ষা বিষয়ক চিন্তাশীল বক্তৃতা দি ফুৰিবলৈ ধৰিলে।

তেওঁ কৈছিল—

শিশুক স্বাধীনতা দিব লাগে। মৰম চেনেহৰ অতিপাত আকলুৱা মাক বাপেকে ল’ৰা-ছোৱালীক চকুৰ আগত ৰাখে। হোৱাই নোহোৱাই একেবাহি ডাবি ধমকি দি ডম্বি কৰে। শিক্ষক সকলেও লেল পেল নিছিগাটক শাসন হে কৰিব জানে। তেওঁলোকৰ কোনোৱে শিশুৰ মানসিক গঠনৰ বিষয়ে অকনো ভূনাবাৰে। ল’ৰা-ছোৱালীৰ ধৰ্ম্মণী মানো বাপ নথকা বিষয় কিছুমান তেওঁলোকৰ মূৰত জাপি দিয়া হয়। ফলত তেওঁলোকৰ মনৰোৰ দুৰ্ব্বলতা আৰু হতাশাই আৰম্ভি ধৰে। অনাৱশ্যকীয় সংকোচ আৰু ভিকতাই বাঁহ লয়। এজন সবল সুস্থ মানসিক স্বাস্থ্যৰ নাগৰিক গঢ়ি তোলাৰ বাটত এনে ‘অবধ’ শিক্ষা ডাঙৰ হেঙাৰি।

চেন্সপীয়াৰৰ নাতিক আৰু কৰণী কৰি সাহিত্যিক সৰ্কলৰ বচনা মার্গাৰেটে প্ৰভাৱে অধ্যয়ন কৰিছিল। অকলৰ সময়ত তালৈকে

বিচক্ষণে এখন এখনকৈ চেক্সপীয়াৰৰ নাটকবোৰ পঢ়ি জনায়। অপেক্ষা হাউচত সেই নাটকবোৰৰ অভিনয় চাবলৈকো ভায়েকৰ লগত যায়।

বিশ্ববিখ্যাত ঔপন্যাসিক টমাচ হাৰ্ডি আৰু ডেৰ্ডৰ ভায়েক যশস্বী সাংবাদিক অক্টেভিয়াচৰ স্বৰূপ লিখক সকলৰ চ'ৰা বহে। মাৰ্গাবেট সেই চাক্তোৰ মৌবানী হৈ পৰিল। লাহে লাহে অক্টেভিয়াচৰ “উইমৱেল্ডন নিউজ” “বিভিউ অৱ বিভিউজ” আৰু “বিচাৰ্চ” আদি কাকতত বাৰ্জনীতি, সমাজনীতি আৰু বিজ্ঞান সম্বন্ধীয় প্ৰবন্ধ মাৰ্গাবেটৰ শক্তিশালী লিখনিৰ পৰা প্ৰকাশ পাবলৈ ধৰিলে। বয়ৰ যুগ সম্পৰ্কীয় কেইটিমান চিন্তাশীল প্ৰবন্ধও প্ৰকাশ পালে। ইয়াৰ ওপৰিও লণ্ডনত গঠিত হোৱা “ফ্ৰি আয়াবলেণ্ড” নামৰ বিপ্লৱী দলটোৰ লগতো ঘনিষ্ঠ ভাৱে ডেৰ্ড জৰিত হৈ পৰিল।

উইমৱেল্ডনত আৰু এখনি নতুন স্কুল খুলিলে। নাম থ'লে “বাস্কিন স্কুল।” শিশু শিক্ষাৰ ওপৰিও শিশু মনস্তত্ত্বৰ বিষয়ে গৱেষণা আৰু আলাপ আলোচনা কৰিবৰ উদ্দেশ্যে পণ্ডিত সকলক ইয়ালৈ নিমন্ত্ৰণ কৰি অনা হৈছিল। এবেনজাৰ কুকৰ পৰা চিত্ৰকলাৰ কৌশল বোৰ মাৰ্গাবেটেও শিকি লৈছিল।

এখনি সাহিত্যিক সকলৰ সমাজ গঢ়ি উঠিছিল ডোভাৰ ষ্ট্ৰীটত। সমাজ খনিৰ নাম থোৱা হৈছিল “চিচেম ক্লাব”। টি এইচ. হাম্বলিৰ দৰে বৈজ্ঞানিক, জৰ্জ বানার্ড শ্ব'ৰ দৰে সাহিত্যিক এই ক্লাবলৈ আহিছিল। তাত আৰ মেফনীন (পিছত লৰ্ড কুছেন ডন), লেডী বিপন, লেডী ইচাবেলা মাৰ্গচনক মাৰ্গাবেটে অন্তৰঙ্গ বন্ধু ৰূপে পাইছিল। বিখ্যাত কছ বিপ্লৱী প্ৰিন্স ফ্ৰেণ্ডটনিকৰ লগতো ডেৰ্ডৰ ভালকৈ চিনাকী হৈছিল।

উজ্জল জ্যোতিৰ মণ্ডলী ধূপ খাই গঢ়ি উঠা সমাজৰ আগত শিশু মনস্তত্ত্ব আৰু নাৰীৰ অধিকাৰ সম্বন্ধে মাৰ্গাবেটে নিত্যা নতুন বক্তৃতা দিছিল। গভীৰ চিন্তা, বুদ্ধি, মেধা, বাস্তৱতা, বচনাশক্তি

আক্ৰমণৰ ব্যক্তিত্বৰে মাৰ্গাৰেটে অতি সোনকালে লণ্ডনৰ সুখী সমাজৰ শ্ৰদ্ধা আকৰ্ষণ কৰিলে। পিছৰ কালে তেওঁৰ ওপৰত “চিচেম ক্লাব”ৰ সম্পাদিকাৰ ডাৰ দিয়া হ’ল।

যুৱতী মাৰ্গাৰেটৰ বিচ্ছেদ-বেদনা যীশু আৰু বুদ্ধ।

বৰুণশীল পৰিয়ালৰ চেকুৰ টাঙ বঢ়া, ব’দৰ ছাই পালেই জঁপ পৰি যোৱা গাভৰু মাৰ্গাৰেট নাছিল। উনৈছত বা বলাই ফুৰা অতি আধুনিক কবিও মাক দেউতাকে তেওঁক সুতুলিছিল। ধৰ্ম, সাহিত্য, কাব্য কবিতা জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ চৰ্চা আৰু উলাহ আনন্দ তথা ঘৰখনৰ ভিতৰৰ শুদ্ধ বসাল বায়ু কেতিয়াও দূৰ্বিত হ’বলৈ নাপাইছিল। কণ কণ ভাইটি ভনীটীহঁতৰ কোমল মনত কাবোৰাৰ বিৰুদ্ধে কেতিয়াবা অকণমানো বিহ জমা হৈ আজীৱন দুৰ্ব্বিকোৱা ঘা তৈয়াৰ কৰিবলৈ অলপো সূৰুঙা নোলাইছিল। তেওঁৰ নাবীশূলভ গান্ধীয়া আৰু কমনিয়তাৰ এচুলি মানো হুলা নহৈছিল। শুলিকা আৰু সৌজন্মৰ প্ৰতিভূতি আছিল আয়ুৰ্দ্ধতী মাৰ্গাৰেট।

সকলো নাবীৰ দৰেই মাতৃত্বৰ গোঁৱৰেৰে নিজক মহিমাঘিটা কৰি ভোলাৰ পবিত্ৰ আকাংক্ষাটিয়ে তেওঁৰ হিৰাৰ তলিত ভূমুকি মাৰিছিল। কিন্তু নিয়ন্তা পৰমেশ্বৰে কি মহান উদ্দেশ্য সাধন কৰিবলৈ তেওঁৰ আত্মা পূৰণ নকৰিলে। আন দ্বিতীয় এজন ডেকাক তেওঁ প্ৰাণ ঢালি ভাল পাইছিল। কিন্তু তেওঁৰ সেই প্ৰেমাস্পদ যুৱকজনে তেওঁক প্ৰবৰ্ণনা কৰি আন এগৰাকী যুৱতীৰ পাণি গ্ৰহণ কৰিলে।

মাৰ্গাৰেটৰ সহজ সবল অন্তঃকৰণে এই বিচ্ছেদৰ আঘাত কোনোমতে সহিব নোৱাৰিলে। তেওঁ বাউলীৰ দৰে হালিফসৰ

অতি মৰমীয়াল কুমাৰী কলিঙ্গৰ কাষ পালেগৈ। অকনো ঊঁহ
নকবাঁকৈ অন্তৰৰ সকলো হৃৎ তেওঁৰ আগত কৈ পেলালে। বিহুৰী
মহিলা কলিলে “মৰমসনা উপদেশেৰে মাৰ্গাৰেটক শাস্ত কৰিলে—

“মাৰ্গো জীৱন জুৰি পোৱা হুখ হুখ ছয়োটা সত্য। ছয়োটাই
বাহুনীয়। হুখৰ কঠোৰ আঘাতত তোমাৰ হৃদয় ছুৱাৰ মুকলি হৈ
যাব। তেতিয়া সেই মনোৰম মনোময় ৰাজ্যখনিত সোমাই পৰি তুমি
আনন্দত আশুত হৈ উঠিবা। বুদ্ধিৰা সংসাৰৰ হুখ, হুখ মায়া
মৰীচিকা মাথোন। ধৈৰ্য্য ধৰাঁ, সহনশীল হোৱা। মাৰ্গো প্ৰেম-
ময়ৰ চৰণত আত্মনিবেদন কৰাঁ, হিয়া উবুৰিয়াই দি প্ৰাৰ্থনা কৰাঁ।
তেতিয়া দেখিবা, তেওঁৰ প্ৰেমৰ সোঁত নিছিগা ধাৰেৰে বৈ আহি
তোমাক বুৰাই পেলাইছে। জীৱনলৈ হুখৰ ধুমুহা আহে, মানৱ হৃদয়ত
প্ৰেমৰ আকাশ চুমা তৰঙ্গ তুলিবলৈ। তেতিয়া প্ৰেমৰ বানেৰে
হুকুল টকা হৈ উপচি পৰা হিয়া খনিৰে তুমি আগুৱাই যাবা ঈশ্বৰ
পুত্ৰ যীশুৰ কাষলৈ। তেওঁ তোমাৰ প্ৰেমাশ্বাস হ’ব। তুমি সেই
অনিৰ্বচনীয় আনন্দৰ সাগৰত ডুব দি কিমান আত্মপ্ৰসাদ লাভ কৰিবা,
মাৰ্গো এবাৰ ভাবি চোৱা। বিচ্ছেদ-বেদনা আৰু বিক্ষোভ ভৰা
প্ৰেম, সেই অজানা প্ৰেমৰ তুলনাত একেবাৰে তুচ্ছ, নগল্প আৰু
ল’ৰাৰ খেলা।”

দেশজুৰি মাৰ্গাৰেটৰ নাম যশ বিয়পি পৰিছিল। কৰ্মবহুল এক
হুলস্থলীয়া পৰিবেশত সোমাই পৰি মাৰ্গাৰেটে ব্যক্তিগত জীৱনৰ
হুঁহুৱনা-চুশ্চিস্তাৰ পৰা আঁতৰি আছিল। তথাপি থাকি থাকি সেইবোৰ
মনত উক্ দি তেওঁক মাজে মাজে খন্তেকলৈ হ’লেও অথিৰ অবিৰ
কৰি তুলিছিল। সদায় এটা নিঃসঙ্গ জীৱন লৈ থকাটো মানুহৰ
কাৰণে উজু কথা নহয়। কেতিয়াবা তেওঁ ঈশ্বৰৰ প্ৰতি বিদ্ৰোহী
হৈ উঠিছিল আৰু ভাবিবলৈ বাধ্য হৈছিল—

ঈশ্বৰ নিষ্ঠুৰ, তেওঁ মিৰ্দ্দয়, তেওঁ নিকৰণ। ঈশ্বৰে তেওঁক
সমাজত সন্মান, যশস্তা, পদমৰ্যাদা, সকলো দিছে। কিন্তু ব্যক্তিগত

জীৱনত তেওঁক ইমান কঙাল আৰু আশাটৰ পাছত আশাট দি ইমান বিকল কৰি থৈছে !

জ্ঞান আৰু অভিজ্ঞতাৰ পৰিসৰ নিতে নিতে বাঢ়ি যোৱাৰ লগে লগে সন্দেহৰ ছাঁয়াই তেওঁৰ মনটোক আবৰি ধৰিছিল। খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম্মনীতিৰ সূত্ৰ সমূহৰ সত্যতাৰ ওপৰতো তেওঁৰ সন্দেহ জন্মিল। সৰ্বসাধাৰণৰ মন যোগাবলৈ সজাই পৰাই উলিওৱা খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম্মৰ লৌকিক ফালটোৰ প্ৰতি তেওঁৰ আকৰ্ষণ একেবাৰে নোহোৱা হ'ল। খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম্মশাস্ত্ৰই কৈছে—

একমাত্ৰ প্ৰভু যীশুৱেই প্ৰাণীক মুক্তি দিব পাৰে। পৃথিৱীৰ সকলো মানুহ অনন্ত পাপ সাগৰৰ আশাউনিত ডুবি আছে।

মাৰ্গাবেটৰ মনত প্ৰশ্নৰ উদয় হৈছিল—

প্ৰভু যীশু ত্ৰাণকৰ্ত্তা সঁচা। কিন্তু কেৱল এজনেই ত্ৰাণকৰ্ত্তা ? একমাত্ৰ যীশুৱেই ? ধৰ্ম্মতীৰ উদাৰ বুকুত আৰু আন ত্ৰাণকৰ্ত্তাও থাকিব নোৱাৰে জানো ? নিশ্চয় আছে।

সকলো মানুহেই পাপত ডুবি আছেনে ? পাপে পৰশ কৰিব নোৱাৰা পুণ্যাশ্মালোকো পৃথিৱীত থাকিব নোৱাৰে জানো ?

মাৰ্গাবেটৰ বয়স তেতিয়া ঊনত্রিশ বছৰ। ধৰ্ম্ম বিষয়ত অশাস্ত্ৰ মাৰ্গাবেটৰ চকুৰ আগত হতাশাৰ ডাঠ কুঁৱলি। তেওঁ প্ৰকৃতি বিজ্ঞান অধ্যয়নতো মনোনিবেশ কৰিলে। কিন্তু স্থিৰ সত্যৰ সন্ধান তেওঁ ইয়াতো বিচাৰি নাপালে।

এইবাৰ বৌদ্ধ ধৰ্ম্ম সাহিত্যৰ বুকুত গভীৰ ভাৱে ডুখ দিলে। বিশ্বমানৱৰ ত্ৰাণকৰ্ত্তা গৌতম বুদ্ধ। যীশুখ্ৰীষ্টৰ কিমান হাজাৰ বছৰ আগতে আবিৰ্ভাৱ হৈছিল এচিয়াৰ বুকুত এই অপূৰ্ব জ্যোতি।

তথাগত বুদ্ধই কৈছে—

মানুহেই সকলো। বুদ্ধৰ মানুহৰ হাতৰ তলুৱাত সেই বোধিলাভ সকলো মানুহেই কৰিব পাৰে।

এই আপ্তবাক্যই মাৰ্গাবেটৰ অন্তৰত বিহ্বলৰ দৰে জ্বলিয়া কৰিলে।

প্রাণৰ উদ্ভাসত তেওঁৰ গোট্টেই শৰীৰ শিঞৰি উঠিল। জ্ঞান, প্রজ্ঞা, বোধি, নিৰ্ৰূপ ! কি বিচিত্ৰ শব্দ ! কি তাৰ আকৰ্ষণ !

মার্গাৰেট নতুন পৃথিৱীৰ নতুন মানুহ। তেওঁৰ দৃষ্টি নতুন। চোৱাৰ ভঙ্গীওতো নতুন। নতুন চকুৰে নতুন ৰূপত সনাতন সত্যক নকৈ চোৱাৰ তেওঁৰ যি অনিৰূপ তৃষ্ণা তাৰ নিৰূপ বাক কোনে কৰিব ? কোন সেইজন মহাত্মন্তৰ, কৰুণাৰ আধাৰ ? তেওঁৰ মক-জীৱনলৈ সেই অমৃত ধাৰাক বোৱাই আনোতা, কোন সেইজন অমৃতৰ পুত্ৰ ?

—আহাঁ, এবাৰ ধৰা দিয়া, হে দেবদূত !

অবিবাহ সাতবছৰ ধৰি পিপাসাৰ কি অসহ্য উত্তাপ, ভাৱনাৰ কি দাক্ষণ যাতনা, মার্গাৰেটে ভোগ কৰিবলৈ ধৰিলে।

লণ্ডণৰ সৰু বুলনি চ'ৰা এটি ভাৰতবৰ্ষৰ এজন সন্ন্যাসী

এদিন মার্গাৰেট গভীৰ চিন্তাত ভগ্ন হৈ আছিল। এনে অৱস্থাতে চিত্ৰকৰ কুক আহি ওলালহি আৰু ক'লে—

“মার্গাৰেট, তুমি ইজাবেল মার্গচনৰ ঘৰলৈ যোঁৱা। তুমিভো সদায় ঈশ্বৰৰ কথা কৈ থাকা। তালৈ এজন হিন্দু সন্ন্যাসী আহিছে। পৰাধীন ভাৰতবৰ্ষই অতি আদৰ কৰি বুকুত সাবতি লৈ থকা সনাতন হিন্দু ধৰ্ম্মৰ মহান বাণী তেওঁৰ মুখত শুনিবলৈ পাবা।”

মিষ্টাৰ কুকৰ মুখৰ পৰা বাতৰিটো পাই মার্গাৰেটে ততাতৈয়াকৈ “চিচেম ক্লাব” ৰ লেডী ইজাবেলৰ ওচৰ পালেহি।

১৮৯৫ খ্ৰীষ্টাব্দৰ নবেম্বৰ মাহৰ এটি পবিত্ৰ দিন। বা-মাবলিৰ দৰে আমেৰিকাত তোলপাৰ লগাই এজন হিন্দু সন্ন্যাসীয়ে বেদান্তৰ বাণী লৈ সেই দিনা লণ্ডন পাইছিল গৈ।

আত্মজ্ঞানৰ উত্তম চূড়াত সন্ন্যাসীন পৰমহংস শ্ৰীবাৰুকক আছিল

নিবন্ধৰ । কিন্তু, তেওঁৰ ঋদ্ধি সিদ্ধিত মোহিত হৈ বিশ্ববিখ্যাত মনিষী যোক্ষ বুলাবে তেওঁৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব মুক্ত কৰ্ত্তে ঘোষণা কৰিছিল । সেই পৰম পুৰুষৰেই শবণাগত শিষ্য স্বামী বিবেকানন্দ । দক্ষিণেশ্বৰৰ এই মহান সাধক জনৰ দিব্য কৃপাৰ অমৃত ধাৰা শিৰত লৈ অদ্বুত কৰ্ম্মা বিবেকানন্দই বিশ্বমনীষাক চমকিত কৰি তুলিলে ।

পুষ্পদল, ধূপ ধূনা, অগৰু চন্দনৰ গন্ধত ইজাবেল মার্গচেনৰ সেই সৰু বুলনি চ'ৰাটি আমোদিত হৈ আছিল । কেউকাৰে পোন্ধৰজনমান শ্ৰদ্ধাৰান শ্ৰোতা নীৱৰ নিস্তক হৈ বহি আছিল । এঠাইত বহিছিল গেকৰা বঙৰ সাজ পাব পিন্ধা এজন তৰুণ সন্ন্যাসী । কঁকালত তেওঁৰ ডেজগোৰা বঙৰ চাদৰৰ এটা বান্ধ । সেই প্ৰশান্ত আত্মসমাহিত তৰুণ সন্ন্যাসীৰ স্তূৰ্ণীত স্তূত্ৰী দেহৰ পৰা প্ৰকাশ পোৱা এক দৈৱিক সন্মোহনী শক্তিয়ে চাৰিও পাশ বৃহাই থৈছিল । অপৰিময় তত্ত্বজ্ঞান আৰু যোগবিভূতিৰ অধিকাৰী তৰুণ তপস্বীজন উপস্থিত সকলোৰে চকুত যেন এক পৰম বিশ্বয় ! ধ্যানগন্তীৰ তথাগত বুদ্ধ যেন সন্মুখত বহি আছে । তেওঁৰ উজ্জল চকু জুৱিৰ তীব্ৰ দৃষ্টিত অলিছিল নিবস্তৰ বিশ্বাসৰ দীপ শিখা । বুদ্ধি, মেধা, আবেগ, কাকণ্য, স্নেহ, ব্যক্তিত্ব আৰু শিশু স্নাত্ত সৰলতাৰ সৌৰভেৰে সমুজ্জল এখনি মুখ । মহাশিল্পী বাফেলৰ তুলিকাত ধৰা দিয়া আই মেৰীৰ কোলাত থকা শিশু যীশুৰ মুখৰ সেই মোহময় মাৰাময় কোমলতাখিনি যেন কোনোবাই অদৃশ্য হাতেৰে তেওঁৰ মুখমণ্ডলত আলফুলকৈ সানি থৈছে । কোনোবা নিপুন শিল্পীৰ জন্মান্তৰ সাধনাত হোৱা আত্মাৰ সুবৰণৰ ফলত যেন গঢ় লৈ উঠা এটি দেৱোপম মূৰ্ত্তি ।

খীৰ পদক্ষেপেৰে মার্গাৰেট সোমাই আহি তেওঁৰ সন্মুখত বহি পৰিল । ইজাবেলে অনুবোধ কৰাব লগে লগে স্বামীজীৰ ওঁঠত এটি হাঁহিব বেখা বিৰিঙি উঠিল আৰু তেওঁৰ মেধ গন্তীৰকণ্ঠত প্ৰাৰ্থনাৰ মন্ত্ৰ ধ্বনিত হ'ল—

ওঁম্, শিৱ শিৱ নমঃ শিৱায় !

কি মধুৰ ! কি অপূৰ্ব কণ্ঠ ধ্বনি ! সংস্কৃত বাক্য উচ্চাৰণৰ গভীৰ ধ্বনিয়ে শ্রোতা সকলক মোহিত কৰিলে । স্বামীজীয়ে লগে লগে ইংৰাজীলৈ সেই শ্লোকৰ অতুলনীয় অম্বুদ আৰু অপূৰ্ব ব্যাখ্যা কৰি গ'ল । তেওঁলোকে মন্ত্ৰমুগ্ধৰ দৰে আপোন পাহৰি শুনিবলৈ ধৰিলে ।

মার্গাবেটে শুনিছিল, প্ৰমত্ত নিৰ্ভয় পশু পখিৰ কুঞ্জন আৰু কীট পতঙ্গৰ গুঞ্জেৰে মুখৰ প্ৰাচীন ভাৰতবৰ্ষৰ অৰণ্যৰ ঋষি সকলৰ কণা । হোম-যজ্ঞৰ ধোঁৱাবে ধূৱলি কুঁৱলি হৈ থকা অৰণ্য ভূমিৰ দৰেই যেন ভাৰতবৰ্ষ তেওঁৰ চকুত বহুস্বৰূপ হৈ আছিল । স্বামীজীৰ মূখত আঠে ফুটাৰ ফুটা একোটি হ'ওঁ শব্দৰ ব্যংগ্যৰে, একোটি হ'ওঁ ভাৱৰ মুৰ্ছনাই মাৰ্গাবেটৰ প্ৰাণ তন্ত্ৰীত তীব্ৰ কঁপনি তুলিলে । তেওঁৰ গোটেই শৰীৰ শিঞৰি উঠিল । থাকি থাকি তেওঁৰ ভাৱ হ'ল, তেওঁ যেন গভীৰতাৰ অতল তলিত ডুব দি ইমান দিনে হাবাখুৰি খাই বিচাৰি ফুৰা বত্ৰটিক হঠাতে খামুছি ধৰিব খুজিছে । মোহময়, মায়াময়, বহুস্তময় ভাৰতবৰ্ষ । অস্পষ্টতাৰ ডাঠ কুঁৱলি আঁতৰাই ভাৰতবৰ্ষই তেওঁৰ চকুৰ আগত যেন স্বামী বিবেকানন্দৰ ৰূপত মূৰ্ত্তিমান হৈ উঠিছে ।

বহুত দিন ধৰি ভাৰতবৰ্ষ আছিল পৰাধীন । শোষণ, নিপোষণ, উৎপীড়ণত ভাৰতীয় জীৱন দুৰ্ব্বহ হৈ উঠিছিল । দৰিদ্ৰতাৰ কদৰ্যা পঙ্কত জাতীয় জীৱনৰ বথচক্ৰ পোত গৈ গতিহীন হৈ পৰিছিল । স্পন্দন বিৰাতৰ আগমূৰ্ত্তত যেন এই মহাজাতিৰ প্ৰাণতন্ত্ৰীত ককণ ফ্ৰস্পন ধ্বনি তীব্ৰতৰ হৈ উঠিছিল—

আমাৰ জীৱন ঘূৰাই আনা । প্ৰাচুৰ্য্যময় স্বাধীন জীৱনৰ সৌন্দৰ্য্য আমাক উপভোগ কৰিবলৈ দিয়া । আমাক উদ্ধাৰ কৰা ।

যুগৰ প্ৰয়োজন সাধনৰ উদ্দেশ্যে, তেওঁ আহিল, যাৰ ব্যক্তিত্বত মনীষা, কৰ্ম্মকুশলতা, আৰু আধ্যাত্মশক্তিৰ অপূৰ্ব সমন্বয় ঘটিছিল, যাৰ পূৰ্ণস্বৰূপত বেদোজ্জ্বলা বুদ্ধিৰ প্ৰভাৱ তন্ত্ৰালু ভাৰতবাসীৰ

মনোলোক উদ্ভাসিত হৈ উঠিল, বাৰ অনুপম বাক্ বিভূতি ঐশ্বৰ্য্যই পৃথিৱীৰ বুকুলৈ হিন্দু চিন্তাৰ জোৱাৰ আনিলে। তেওঁৰ বৈজ্ঞানিক স্পৰ্শত জাতীয় জীৱনৰ মহাৱলখন জোকাৰ খাই উঠি ধীৰে ধীৰে আগবাঢ়িবলৈ ধৰিলে।

স্বামী বিবেকানন্দ

১৮৯৩ খ্রীষ্টাব্দৰ চেপ্তেম্বৰ মাহ। তিৰিশ বছৰ বয়সীয়া তৰুণ সন্ন্যাসী বিবেকানন্দ বিবেকানন্দ। আমেৰিকাৰ চিকাগো চহৰত বহা বিশ্ব ধৰ্ম মহাসভাত সিংহৰ দৰে খিৰ হৈ প্ৰথমতে "আমেৰিকাবাসী হোৱা ভাই-ভনী সকল!" বুলি সম্বোধন কৰাৰ লগে লগে সমবেত শ্ৰোতাগণলীয়ে কৰতালিৰে তেওঁক অভিনন্দন জনালে। তেওঁ জলদ গম্ভীৰস্বৰত ভাৰতৰ ধৰ্ম-সভ্যতা সংস্কৃতিৰ অপূৰ্ব বৰ্ণনা দিবলৈ ধৰিলে। লগে লগে শাওনৰ বাৰিষাৰ দৰে তেওঁৰ ফুললিত কণ্ঠৰ পৰা শক্তি আৰু শান্তিৰ বাণী ধাৰাধাৰে নামি আহিল।

মাহুহৰ শৰীৰত দৈৱিক চেতনাৰ অপূৰ্ব বিকাশ আমেৰিকাই সেইদিনা দেখিলে। পৰাধীন ভাৰতৰ ওপৰত থকা তেওঁলোকৰ উচ্চাশ্ৰিকা মনোৱৰ্ত্তিৰ ঘূৰ্ণনীয় কপটতা মূৰ্ছৰ ভিতৰতে মাৰ্ঘমৰ হৈ গ'ল।

পৰাধীন জাতিৰ ধৰ্ম, হিন্দু ধৰ্ম। এনে এটা সাধাৰণ জাতিৰ লজ্জান বিবেকানন্দই পৃথিৱীৰ ধৰ্ম মহাসম্মিলনত কেনেকৈ বক্তৃতা দিব পাৰে? প্ৰথমতে তেওঁক অনুমতি দিয়া নহ'ল। পিছত ভালেমান আবেদন নিবেদনৰ মূৰত তেওঁ বক্তৃতা দিবলৈ পালে মাথোন কেই-মিনিট মানৰ নিমিত্তে। কিন্তু হিন্দু ধৰ্মৰ কি অন্তত মহিমা। বেদান্তৰ কি সম্বোধনী। আত্মোপলব্ধিৰ মহাশক্তিৰ শক্তিমান বিবেকানন্দই আমেৰিকাৰ বুকুত বক্তৃতাৰ জোৱাৰ তুলিলে। আমেৰিকাৰ

চিন্তাজগতত এক অভূতপূৰ্ব আলোড়ন তুলি হিন্দু ধৰ্মৰ ঐশ্বৰ্য্যৰ প্ৰাচীন নমাই দিলে। সেইদিনা সেই মহাসভাৰ সভাপতিয়ে তেওঁক সময় বেছি কৰি দিবলৈ বাধ্য হৈছিল।

বিবেকানন্দই ক'লে—

“ঈশ্বৰ এক আৰু অদ্বিতীয়। আমি বিহকে সত্য বুলি সাবটি ধৰিম সেয়ে ঈশ্বৰৰ প্ৰতিনিধি। দেশ কাল পাত্ৰ ভেদে বিভিন্ন ধৰ্মমত, বিভিন্ন ৰূপত আমি তেওঁকেই দেখিছোঁ। আমি সকলো সেই একজন পৰমেশ্বৰৰ সন্তান। আমাৰ মাত্ৰৰ ধৰ্ম সম্প্ৰদায় সমূহৰ মাজত থকা ভেদাভেদ সম্পূৰ্ণ অৰ্থহীন। কুঁৱাৰ ভেকুঁৱিয়ে নিজে বাস কৰা কুঁৱাটোকে সাগৰ বুলি জনাব দৰে, আমি প্ৰত্যেকেই ভাবিছোঁ—আমাৰ ধৰ্ম সকলোতকৈ শ্ৰেষ্ঠ। সেই অদ্বিতীয় পৰম পিতাৰ চকুত আমি সকলোটি একেখনি চোতালতে খেলি, খুলি লৈ থকা ভাই জনী। আমাৰ জাতিভেদ মিছা, ধৰ্মভেদৰ পৰা সৃষ্টি কৰা শত্ৰুতা অৰ্থহীন।”

আমেৰিকাৰ ভাৱ জগতত অভূতপূৰ্ব ঘূৰ্ণিতাহৰ সৃষ্টি কৰা চাইক্লোনিক হিন্দু বিবেকানন্দৰ বাতনি পৃথিৱীৰ দেশে দেশে বিয়পি পৰিল। সেইকালত ভাৰতৰ ভাগ্য নিয়ন্তা সকলৰ দেশ ইংলণ্ডতো এই বাতৰিয়ে খলক লগালেগৈ।

সৰ্বস্বত্যাগী শিৱকল্প পুৰুষ বিবেকানন্দই নিচেই তাকৰীয়া হাতখনে লৈ আমেৰিকাৰ মাটিত নামিছিলগৈ। কেইদিনমানৰ ভিতৰতে হাত উদং হোৱাত তেওঁ বৰ বিপাণ্ডত পৰিল। কিন্তু ভগবানৰ ইচ্ছাত আমেৰিকান শিষ্য আৰু শিষ্যা কেইগৰাকীমান লগত লৈ লগুনলৈ অহাৰ আগমুহূৰ্ত্তত এগৰাকী আচাৰ্য্য আমেৰিকান ভ্ৰমলোক আৰু এগৰাকী মহিলাই তেওঁৰ ওচৰত সন্মাস ত্ৰুট গ্ৰহণ কৰিলেহি। লগতে পাঁচজনে ব্ৰহ্মচৰ্য্য ব্ৰহ্মত নীক্ষিত হৈ তেওঁক যথেষ্ট অৰ্থ সাহায্য দিলে।

মানুহক ভাল গাই ঐশ্বৰক ভাল গাব গাৰি ।

ভক্তবীৰ বিবেকানন্দই শাসকৰ দেশ ইংলণ্ডৰ মাটিত খোজ পেলালেহি। যি দেশৰ মানুহবোৰে তেওঁৰ স্বৰ্গাদি গৰিয়সী জনম-ভূমিক পৰাধীন কৰি ৰাখিছে, সেই দেশলৈ তেওঁ কিয় আহিল ? ঐশ্বৰ্য্যশালী ইংলণ্ডবাসীৰ হুৱাবে হুৱাবে গৈ তেওঁ ভিক্ষা বিচাৰিব ?

সৰ্বস্বভাগী সন্ন্যাসী স্বামী বিবেকানন্দ। ভ্যাগ আৰু কৰুণাৰ মহাবশ্বেৰে তেওঁ সম্পদশালী। তেওঁ আহিছিল দিবলৈ। তেওঁৰ হাতত ভিক্ষা পাত্ৰ নাছিল। আছিল তেওঁৰ উদ্ধাৰ বন্ধ ভবি ভাবণ্ডৰ সনাতন বাণী, বেদান্তৰ অন্তৰ মন্ত্ৰ ! তেওঁ আহিছিল হিন্দু ধৰ্ম্মৰ অমৃত বৰষা নমাই আৰি ইংলণ্ডৰ হৃদয় ভূমিলৈ পৰিবৰ্তন আনিবলৈ।

স্বামী বিবেকানন্দই ক'লে—

“প্ৰত্যেক মানুহৰ মাজতে আত্মা আছে। আমি সকলোটি আত্মাৰ মহাসাগৰৰ বুকুত উঠা সৰুৰ ৩০০। আমাৰ ভিতৰৰ পৰাই উঠা বুদ্ধ যীশু বৃহৎ ভবজ। আমি কোনো অকলশৰীয়া নহয়। সকলোৱে মিলি আমি একপাৰাপাৰহীন আত্মাৰ মহাসমুদ্ৰ। ভাৰতবৰ্ষই কৈছে, এট আত্মাৰ মৃত্যু নাই। মানুহৰ আত্মাক কোনেও মাৰিব নোৱাৰে। আমি অমৃতৰ পুত্ৰ। এই মহাসত্যৰ উপলব্ধি যাব হৈছে, তাৰ কি মৃত্যুলৈ ভয় থাকিব পাৰে ?”

লণ্ডনত স্বামীজী মিষ্টাৰ ষ্টাৰ্ভিৰ স্বত কেইমাহমান আছিল। ষ্টাৰ্ভিয়ে মাৰ্গানেটক স্বামীজীৰ লগত চিনাকী কৰি দিছিল। পিছৰ জীৱনত ভনী বিবেদিতাই “বেনে ভাৱে মই স্বামীজীক দেখা পাইছিলোঁ”—The Master, as I saw Him—জিবোনামাৰে লিখা তেওঁৰ কিতাপখনত লিখিছে—

১৮৯৫ চনৰ শীতকালৰ বৰিবাৰ এটাত আবেলি স্বামী বিবেকানন্দক এটা সৰু বুলনি চ'ৰাত প্ৰথমবাৰ দেখা পাইছিল। ১৮৯৩

নেও চিকাগোত হোৱা ধৰ্ম-মহাসভাত যোগ দি তেওঁ লণ্ডনলৈ আহিছিল। সেই বিশ্বধৰ্ম মহাসভাত তেওঁ কৰা বেদান্ত দৰ্শনৰ সাহসিকতাপূৰ্ণ আৰু পৰিস্কাৰ ব্যাখ্যাই আমেৰিকাবাসীৰ মনত গভীৰ সাঁচ বহুৱালে। তেওঁৰ গুৰুত্ববিশিষ্ট ভাষাৰ বক্তৃতা বাজিয়ে হিন্দু ধৰ্ম, হিন্দু চিন্তা আৰু বিশেষকৈ বেদান্ত দৰ্শনৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ অন্তৰত অসীম শ্ৰদ্ধা আৰু গভীৰ অনুৰাগ সৃষ্টি কৰিলে।

লণ্ডন চহৰৰ বুকুত স্বামীজীৰ অমৃতময় বক্তৃতাৰ বৰষা নামিল। মাৰ্গাৰেটে প্ৰত্যেকটি বক্তৃতাকে মনযোগেৰে শুনিলে। স্বামীজীৰ সকলোবোৰ কথাৰে যে তেওঁ বুজিব পাৰিছিল এনে নহয়। কিন্তু তেওঁ উপলব্ধি কৰিছিল—

এই সন্ন্যাসীৰ বাণীত এনে সম্পদ লুকাই আছে, যাক অবহেলা কৰা তেওঁৰ কাৰণে সম্ভৱ নহ'ব। অসীম বুদ্ধিমত্তী মাৰ্গাৰেটৰ মন আছিল সংশয়ী যুক্তিবাদী আৰু অদমনীয়। স্বামীজীৰ প্ৰত্যেকটি কথাৰে আঁটল মাৰি তন্ন তন্নকৈ পৰীক্ষা নকৰি কোনোমতে বিশ্বাস কৰিব নোৱাৰিছিল। স্বামীজীয়ে যুক্তি প্ৰদৰ্শন কৰি দৃঢ় ভাৱে প্ৰতিষ্ঠা কৰা বেদান্তৰ সত্যৰ প্ৰতিও তেওঁ সন্দিহান। বাবে বাবে “কিন্তু” আৰু “কিয়” বুলি মাৰ্গাৰেটে প্ৰশ্ন কৰিছিল।

অসীম প্ৰতিভাৰ অধিকাৰী স্বামী বিবেকানন্দ। বেদান্ত দৰ্শনৰ পৰিস্কাৰ ব্যাখ্যা আৰু বৈজ্ঞানিক বিশ্লেষণেৰে দিয়া তেওঁৰ প্ৰত্যেকটি উক্তৰে মাৰ্গাৰেটৰ মনৰ কুঁৱলি আঁতৰাবলৈ ধৰিলে। তেওঁৰ অদমনীয় মনটো লাহে লাহে ছোৰ খাই আহিল। মাৰ্গাৰেটে ইমান দিনে প্ৰেম ভক্তি আৰু বিশ্বাসৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া নাছিল। স্বামীজীৰ পৰা শুনিবলৈ পালে—

সত্য বসন্ত বসিক হ'ব পৰাটোৱেই মানুহৰ আচল ধৰ্ম। সেই বস প্ৰেম বস। বাকীবোৰ বদবস। ঈশ্বৰৰ প্ৰতি হৃদয়ৰ প্ৰেম আৰু বিশ্বাসৰ জোৱাৰ আনিব লাগিব। অমৃত পুৰুষ যীশুৱে এই শিক্ষাকে দিছে। সেই বিশ্বাসৰ বলতে দহু বত্থাকৰ বালিকী

হৈছিল। যীশুরে অন্ধক চকু দিছিল। যদি বিশ্বাস থাকে শক্তিও আহিব। বিশ্বাসও যুক্তি নাই, স্মৃতি আছে। যুক্তির শেষ আছে, বিশ্বাস অশেষ, অসীম।

মানুষকে ভাল পাই ঈশ্বরকে ভাল পাব পাৰি। এজন মানুষকে প্রকৃত ভাৱে ভাল পাব পাৰিলে সকলো মানুষকে ভাল পাব পাৰি। গুৰুৰ শ্ৰুতি শ্ৰেয় ভক্তিকে মন ভৰি পুৰি থাকিলে চিৰকাল আমনি দি থকা অভাৱ বোৰ সূৰ্য্যৰ কিৰণত কুঁৱলিৰ দৰে আঁতৰি যাব। শুদ্ধি-অশুদ্ধিৰ বিচাৰ, যুক্তি ওৰ্কৰ আবৰ্জনা, অশুভ দৃষ্টি, সংস্কাৰ দম্ভ, সমস্ত আত্মসত্তাক বিমোৰত পেলোৱা শঙ্কা মৰিমূৰ হৈ যাব। শ্ৰেয় পূৰ্ব মনেই আচল মন। সেই মন থাকিলে সকলো থাকিব। অভাৱ নাথাকে, নৈবাৰ্হুও নাথাকে।

গভীৰ গুৰুভক্তি আৰু বেদান্তৰ বাক্যত অটল বিশ্বাস— এই সঁচাৰ কাণ্টি কেইটি হাতৰ মুঠিত বাখিব পাৰিলে হৃদয়ত ঈশ্বৰ উপলদ্ধিৰ দ্বাৰা খোলাত তেনেই সহজ হৈ পৰিব।

মার্গাবেটৰ কাষে এইটো আছিল একেবাবে নতুন কথা। যুক্তি বাদী মার্গাবেটে জ্ঞান বিচাৰৰ দ্বাৰাই ঈশ্বৰৰ অস্তিত্ব নিকপণ কৰিবলৈ অশেষ চেষ্টা কৰিছিল। তেওঁ ভাগৰি পৰিছিল। এই হিন্দু সন্ন্যাসী জনৰ মুখত কি অপূৰ্ণ প্ৰত্যয় সকাৰী বাক্য! শুণ্ড আত্মাক আবুদ্ধ কৰি তোলা অলস্ত বাণী!

মার্গাবেটে দেখা পালে— স্বামীজীৰ শৰীৰৰ চাৰিও পাশ যেন এটি অপৰূপ জ্যোতিয়ে আবৰি থৈছে। সেই পোহৰৰ ইলুজালে যেন তেওঁৰ চকুত ছাট মাৰি ধৰিব খুজিছে। এনে সন্মোহনীয়া ভেঁও কেতিয়াও ক'তো আৰু দেখা নাই! সেয়ে ধৰ্মৰ প্ৰভা! নিছিগা ধাৰাবে যেন তেওঁৰ ফাললৈ বৈ আহিব খুজিছে!

বৈ বৈ গুৰুৰি উঠা এটি বৃদ্ধিৰ নোৱাৰা কঁপনিয়ে মার্গাবেটৰ হিয়াখন থান বান কৰি পেলালে। তেওঁ অনুভৱ কৰিলে—

এয়ে তেওঁৰ মহাজীৱনৰ জন্মকণৰ আগমূহূৰ্ত্ত! এৱেঁই তেওঁৰ পৰমানাথ্যতম গুৰু! এটি অপূৰ্ণ অনভূতিত তেওঁৰ সৰ্ব্বাঙ্গ শিঞৰি উঠিল!

মার্গাবেটৰ অন্তৰ্দল

বহুত দিন সাধনাৰ মূৰত যেন মার্গাবেটে বৃদ্ধি পালে—ইমান দিনে ডেওঁ যিঘোৰ সত্য ধৰ্ম সাহিত্যত পঢ়িছিল আৰু কল্পনা কৰিছিল সেই সকলোবোৰেই মানুহৰ নৰ্মৰ শৰীৰত মূৰ্ত্তিমান হৈ ধৰা দিব পাৰে। গ্ৰীষ্মৰ প্ৰথম উত্তাপৰ পিছত যেন তেওঁৰ জীৱনলৈ ধাবাবাবে শান্তিৰ বৰষা নামি আহিল।

মার্গাবেটে পিছৰ জীৱনত কৈছিল—

স্বামীজীৰ তিনিটা কথাই তেওঁক আকৰ্ষণ কৰিলে। প্ৰথমটো হ'ল স্বামীজীৰ ধৰ্মচৰ্চাৰ ব্যাপকতা, দ্বিতীয়তে তেওঁ অনা পাপিত্যৰ নতুনকৈ আৰু ধৰ্ম চিন্তাৰ অনুবাগ, তৃতীয়তে সেট সৰ্বশক্তিমান, প্ৰেৰণাত্মক আৰু প্ৰস্তুতম তত্ত্বৰ নামত কৰা তেওঁৰ আহ্বান।

ইয়াৰ ওপৰিও স্বামীজীৰ আকৰ্ষণীয় ব্যক্তিত্ব আৰু চিন্তাৰ উদ্ভাবিকা শক্তিয়ে কুমাৰী মার্গাবেটক মোহিত কৰিছিল। স্বামীজীয়ে কৰা গীতাৰ ব্যাখ্যাই তেওঁৰ মনত গভীৰ বেধাপাত কৰিছিল।

শীতকালত স্বামীজী আমেৰিকালৈ উভতিল। তেওঁ আঁতৰি যোৱাৰ লগে লগে মার্গাবেটৰ চকুত লগুন চহৰ এক শূণ্ণভূমিত পৰিণত হ'ল। খেলি মেলি ভাৱবোৰে তেওঁক জুমুৰি দি ধৰিলে। তেওঁৰ অন্তৰ্দল আকৌ আবদ্ধ হ'ল। নিজেই নিজকে প্ৰশ্ন কৰি হাবাথুৰি খালে—

মই অন্ধ, মই বধীৰ, মোৰ তৃপ্তি নাই। মই শান্তি পাব পৰা নাই। মোৰ চিন্তাৰ চকলতা এতিয়াও দূৰ হোৱা নাই। হে মহান ? মোৰ সন্মুখি এতিয়াও আছে ! তুমি যুক্তিৰ জাল তুৰি দি সত্যক মোৰ পৰা ঢাকি ৰাখিছা ! নহয় ! নহয় ! সত্যৰ উপলব্ধি হ'বলৈ মোৰ এতিয়াও বহুত বাকী। হে জ্যোতিৰ্ময় ! মোৰ হৃৎকৃত তোমাৰ উপলব্ধি সত্যৰ পোহৰ ঢালি দিয়। আহাঁ, এই সংশয় আৰু মানসিক দন্দৰ অসহ্য নিৰ্ঘাতনৰ পৰা মোক উদ্ধাৰ কৰা।

স্বামীজীয়ে ভেঙঁলৈ চিঠিত লিখিলে—

পবিত্ৰতা, ধৈৰ্য্য আৰু অধ্যৱসায়ৰ বলত সকলো বিঘিনি দূৰ হয়। সকলো মহৎ কাম অৱশ্যে লাহে লাহে হৈ সম্পাদিত হয়।

মাৰ্গাৰেটে দিনৰ ভাগত নিজৰ বিদ্যালয়ত অধ্যাপনা আৰু বাতি হিন্দু ধৰ্ম সাহিত্য গভীৰ ভাৱে অধ্যয়ন কৰাত ব্যস্ত হৈ পৰিল। উপনিষদৰ ইংৰাজী অনুবাদ, বুদ্ধৰ জীৱনী আৰু গীতা অসীম প্ৰকাৰে সৈতে পঢ়িবলৈ ধৰিলে। ভেঙঁৰ কাণত অহৰহ বাজি থকা স্বামীজীৰ বাণী সমূহৰ লগত শাস্ত্ৰৰ বাণীবোৰ বিজ্ঞাই উপলব্ধি কৰিবলৈ অশেষ যত্ন কৰিলে। গ্ৰন্থ সমূহত ভালেমান তুৰ্বোধ্য আৰু জটিল কথা পাই ভেঙঁ নিজকে বৰ অসহায় অনুভৱ কৰিছিল। তেতিয়া ভেঙঁৰ মানস চকুত ভাঁহি উঠিছিল স্বামীজীৰ সেই বুদ্ধি দীপ্ত চকুজুৰি আৰু কাণত বাজি উঠিছিল ভেঙঁৰ জলদ গভীৰ কণ্ঠত অনুবৰণন হৈ উঠা সেই বাণীটি—

“পৰম পুৰুষ বামকৃষ্ণই কৈছে— নিজক কেতিয়াও অসহায় বুলি নাভাবিবা। মানুহৰ বুকুত ভগবান কেনেকৈ থাকে জানা? ডাঙৰ মানুহৰ ঘৰৰ পৰ্দাৰ আঁতৰ লুকাই থকা বোৱাৰীৰ দৰে। আঁৰৰ পৰা ভেঙঁ সকলো দেখে। কিন্তু তেওঁ যে আছে বাহিৰৰ কেওঁ জানিব নোৱাৰে। তেনেকৈয়ে তেওঁও আছে তোমাৰ হৃদয়ত।”

বেদান্তৰ ঋষিৰ সেই ভাৱতৰ্ষ !

১৮৯৫ খ্ৰীষ্টাব্দৰ আগষ্ট মাহত স্বামীজী নিউইয়ৰ্কৰ পৰা ফ্ৰান্সৰ বাজধানী পেৰিচ পালেহি। তাত কিছুদিন বেদান্তৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰি দহ চেপ্টেম্বৰত লণ্ডনত নামিলহি।

ইংলণ্ডই ভাৱতৰ্ষ জয় কৰিছিল ডবোৱাল আৰু বন্দুক বাকদেৰে। ধৰ্ম্মবীৰ বিবেকানন্দই ইংলণ্ড জয় কৰিব, মহাত্মাৰ ভাৱতৰ্ষৰ সনাড়ুন

বাণীৰে। লগুন মহানগৰীৰ বুকুত আকৌ বক্তৃতাৰ মৌ ধৰষিবলৈ ধৰিলে। জ্ঞানী; চিন্তাশীল আৰু অভিজাত শ্ৰেণীৰ পুৰুষ মহিলা সকলোটি স্বামীজীৰ সন্মুখত সমবেত হ'ল।

পিকাডিলিৰ প্ৰিন্সেচ্ হলত এখন জন সভাৰ আয়োজন হৈছিল। সেই সভাত স্বামীজীয়ে “আত্মজ্ঞান” সম্পৰ্কে বক্তৃতা দি থকা অৱস্থাতে এবাৰ উত্তেজিত হৈ কঠোৰ ভাষাত কৈ উঠিল—

“তোমালোকৰ কল কব্জা, ছাপাখানাৰ দ্বাৰা যি হৈছে তাতোকৈ খীষ্ট বা বুদ্ধৰ কেইটিমান কথাত মানৱ সমাজৰ বহুত বেছি উপকাৰ হোৱা নাই নে কি? নিৰ্লজ্জ সংকীৰ্ণতা, নিষ্ঠুৰ যুদ্ধ পিপাসা আৰু নিকৰণ-অৰ্থলিপ্সা পাশ্চাত্য সভ্যতাৰ লগত সাঙোৰ খাই আছে। এই সভ্যতাক স্বীকাৰ কৰিবলৈ গৈ যি মূল্য দিব লাগিব, শান্তিপ্ৰিয় হিন্দু সকলে কেনোবা দিনা সেই মূল্য দিব বুলি তোমালোকে আশা কৰা নে?”

হিন্দুৰ মাৱাদ আৰু নিষ্কাম কৰ্মৰ বিষয়েও স্বামীজীয়ে তত্পূৰ্ণ বক্তৃতা দিলে। এই তত্পূৰ্ণতাৰ বক্তৃতা শুনি মাৰ্গাবেট বিমোহিত পৰিল। তেওঁ প্ৰশ্ন কৰিলে, ফলাফল আৰু লাভালাভৰ প্ৰতি অজাসক্ত হৈ মানুহে কেনেকৈ কৰ্ম কৰিব পাৰে? এনে ভাৱে কাম কৰাত কি বহুস্থ লুকাই থাকিব পাৰে? এনে ধাৰণা মনত লৈ, কিহৰ প্ৰেৰণাত মানুহে কাম কৰিব?

জড়বাদী পাশ্চাত্য শিক্ষাত শিক্ষিতা মাৰ্গাবেট। তেওঁৰ কাৰণে ভাৰতবৰ্ষৰ এই সনাতন সভ্যক হৃদয়ঙ্গম কৰা সহজ সাধ্য নহয়। স্বামীজীয়ে বুজালে—

“মাৰ্গট, ই ইমান সূক্ষ্ম বৈজ্ঞানিক তত্ত্ব যে, ইয়াক সহজে বুজিব পৰা নহ'ব। চিন্তা আৰু কৰ্মত ব্যৱহাৰ কৰি চোৱা। তেতিয়া খীৰে খীৰে উপলব্ধি কৰিব পাৰিবা আৰু পৰম তৃপ্তি পাবা। ছখীয়া নিচলাব সেৱা কৰিব লাগিব নিষ্কাম ভাৱেৰে। মানুহৰ অন্তৰত

কৰ্মৰ সফলতাত আনন্দ আৰু বিফলতাত দুখৰ উৰ্মী উঠে। যেতিয়া চিত্তৰ এই আন্দোলন নীৰৱ হৈ পৰিব, তেতিয়াহে কৰ্মৰ পৰা উদ্ধাৰ হোৱা অশাস্তি বোধ সমূলে নিৰ্মূল হ'ব। এয়ে হিন্দু শাস্ত্ৰৰ সাৰ আৰু চৰম সত্য।

মাৰ্গট, তুমি ধীৰ স্থিৰ হোৱা। গভীৰ ভাৱে চিন্তা কৰিবলৈ শিক। ডাঙৰ কাম কৰাৰ আগতে ভালকৈ গমি পিত্তিকি লোৱা ভাল। মোৰ জীৱনত বহুত অভিজ্ঞতা আছে। সেই কাৰণে মই তোমাক আগতে সাবধান কৰি দিছো।”

স্বামী বিবেকানন্দই ও তেওঁৰ গুৰু শ্ৰীৰামকৃষ্ণক প্ৰথমতে আঁৰ মাৰি পৰীক্ষা কৰি লৈছিল। মাৰ্গাবেটেও স্বামীজীৰ সকলোবোৰ কথাকে চালি জাৰি লৈ গ্ৰহণ কৰিছিল। যিবিলাক মানুহে কোনো সত্যক সহজে গ্ৰহণ কৰে, তেওঁলোকে সেই সত্যক সহজে ত্যাগো কৰে। নিখুঁতকৈ বিচাৰ কৰি লোৱা জনে গ্ৰহণ কৰা বস্তুৰ প্ৰকৃত মূল্য বুজি পায় আৰু তাক পৰম সত্য বুলি আমৰণ কাল বুকুত সাবতি লৈ থাকে।

স্বামীজীৰ অন্তৰ বাণীয়ে মাৰ্গাবেটৰ হৃদয়ৰ ক্ষুদ্ৰ দুৰ্বলতাবোৰ লাহে লাহে দূৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰাজনীতি আৰু ধৰ্মনীতিৰ একেলগে চৰ্চ্চা পৰায়ণ এটা বুনিয়াদী পৰিয়ালত মাৰ্গাবেট ডাঙৰ দীঘল হৈছিল। তেওঁৰ মানসিক দিগন্ত যে ভালৈ মান বহল আছিল তাক সহজে অনুমান কৰিব পাৰি। মহাপুৰুষৰ পৰশ পাই সি শতদল হৈ পাহ য়েলি উঠিবলৈ ধৰিলে। ভাৰতবৰ্ষৰ বাণীয়েই তেওঁৰ অন্তৰত শাস্বত সত্য হৈ জ্বলিকি উঠিল।

ছাত্ৰজীৱনত তেওঁ কিমান গভীৰ ভাৱে অধ্যয়ন কৰিছিল, ধৰ্ম চৰ্চ্চাত তেওঁ কেনেভাৱে মন প্ৰাণ সঁপি দিছিল, নিজৰ জীৱনৰ এই সকলোবোৰ কথা হিয়া উবুৰিয়াই স্বামীজীয়ে মাৰ্গাবেটক ক'লে।

মাৰ্গাবেটে ভাবিলে— স্বামীজীৰ দৰেই তেওঁৰ জীৱন গঢ়ি তুলিব। স্বদেশ আৰু দৰিদ্ৰ জনসাধাৰণ সেৱাত আত্মদান দিব। ঈশ্বৰ

আবাধনাত নিজক সম্পূৰ্ণ ভাৱে নিয়োগ কৰি তেওঁ আদৰ্শ নাবী হৈ উঠিব।

মিঠাব চেতিয়াব, মিচেচ চেতিয়াব আৰু কুমাৰী হেনবিৰেটা মূলাব আছিল স্বামীজীৰ একান্ত ভক্ত। এওঁ লোকৰ নিমন্ত্ৰণ পাই স্বামীজী চুইজাৰলেণ্ডলৈ গ'ল। এই আপাহতে তেওঁ ইয়োৰোপৰ ভালেমান ঠাই ভ্ৰমণ কৰিলে। চুইজাৰলেণ্ডৰ প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্যৰ বুকুৰ এটি পৰ্ব্বতৰ নিৰ্জন কোণত মাতা মেৰীৰ এটি মন্দিৰ আছিল। স্বামীজীয়ে মন্দিৰলৈ গৈ বন্দনা কৰিলে। হিমালয়ৰ এটুকুৰা নীৰৱ ঠাইত এনেকুৱা এটি মন্দিৰ সাজিবলৈ তেওঁ কল্পনা কৰিলে। চেতিয়াব দম্পতীয়ে কিন্তু ভাবতৰ্বলৈ আহি হিমালয়ৰ এটি নিভৃত কোণত এনে এখুনি আশ্ৰম পাতিছিলহি।

আমেৰিকা আৰু ইংলণ্ডত হিন্দু ধৰ্ম্মৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰিবলৈ স্বামী সাৰদানন্দ আৰু স্বামী অভেদানন্দ থাকিল। চেতিয়াব দম্পতী আৰু ষ্টেনোগ্ৰাফাৰ মিঠাব গুড্‌উইনক লগত লৈ স্বামীজী ভাবতলৈ ওলাল। অলপ দিনৰ পিছত কুমাৰী মূলাব আৰু তেওঁৰ বান্ধৱী কুমাৰী বেল ভাবতলৈ আহি স্বামীজীক লগ ধৰিবহি বুলি থিৰাং কৰা হ'ল।

কিন্তু মাৰ্গাৰেট ? তেওঁৰ কথাতো স্বামীজীয়েও একো নক'লে। মাৰ্গাৰেট ব্যাকুল হৈ উঠিল। তেওঁও স্বামীজীৰ লগতে যাব। ভাবতৰ্বৰ কাৰণে জীৱন উৎসৰ্গা কৰিব। তাত গৈ হুখী দৰিদ্ৰৰ সেৱা কৰিব।

কিন্তু মুখ ফুটাই স্বামীজীক ক'বলৈ মাৰ্গাৰেটে সঙ্কোচ কৰি মূলাবক খাটিলে। মূলাবে মাৰ্গাৰেটকো লগত ল'বলৈ স্বামীজীক অনুৰোধ কৰিলে।

মাৰ্গাৰেটৰ সেই উজ্জল ভৱিষ্যতৰ ছবি স্বামীজীয়ে তেওঁৰ দিব্য দৃষ্টিৰে দেখা পাইছিল। তেওঁ বঢ়িৱাটক বজি পাইছিল, জননী ভাবতৰ্বৰই মাৰ্গাৰেটক এদিন তেওঁৰ বুকুলৈ মাতিব।

মার্গাৰেটতো সাধাৰণ নাবী নহয়। তেওঁ ডেকখীনী। তেওঁ যেন সিংহীনী। তেওঁৰ মাজত নীৰৱে শুই থকা সেই দুৰ্কাৰ শক্তি এতিয়াও জাগি উঠা নাই। সকলোখিনি জাগি উঠিলে ভাবতো জাগি উঠিব। তেওঁৰ শৰীৰত আছে কেষ্টিক তেজৰ উদ্ভাপ, ধমনীত আছে বিজ্যোহৰ্ণ জুই, কঠোৰ তপস্তাৰ কাৰণে দৃঢ়তা, জ্ঞানৰ কাৰণে অনিৰ্বাণ পিপাসা, সেৱাৰ কাৰণে হৃদয়ৰ চুই পাব ওপটি থকা অসীম কৰুণা। ভাবতবাসীৰ ভগিনী, সেৱিকা আৰু মাতৃ হ'ব তেওঁ যোগ্য। ভাবত জননীয়ে এনে শক্তিময়ী কণ্যাৰ জন্ম দিয়া নাই। জন্মভূমিৰ সেৱাৰ কাৰণে নিজৰ দেশত নাথাকিলে বিদেশৰ পৰা নিশ্চয় ঘাব কৰি নিব লাগিব !

কিন্তু এতিয়াই নহয়। মার্গাৰেট বৰ্ত্তমান ইংলণ্ডতে থাকে।

ইয়াৰ পৰাই তেওঁ ভাৰতৰ ভালেখিনি কাম কৰিব পাৰিব সময়ত তেওঁক মাতি নিয়া হ'ব।

১৮৯৬ খ্ৰীষ্টাব্দৰ ১৬ ডিচেম্বৰত স্বামীজী ভাৰতলৈ উভতিল। ইংলণ্ডত মার্গাৰেটে বাট চাই ব'ল সেই আহ্বানৰ কাৰণে। স্বামীজীৰ কণ্ঠত ধ্বনিত সেই সনাতন বাণীৰ অমিয়া ঝংকাৰ তেওঁৰ কানত অহৰহ বাজি থাকিল। ধ্যান হ'ল তেওঁৰ—

বহুত দূৰত পাহাৰ পৰ্বত পাব হৈ, নদী সমুদ্ৰ মহাসমুদ্ৰ
সিপাবে থকা এখন দেশ, যাৰ নাম ভাতবৰ্ষ, বেকান্তৰ ঋষিৰ সেই
ভাবতবৰ্ষ !

বজ্জৰ দৰে কঠোৰ, ফুলৰ দৰে সুকোমল

স্বামীজীয়ে হুলা হাতে আমেৰিকালৈ যাত্ৰা কৰিছিল। চাৰিবছৰৰ
দূৰত বিশ্ববিজয়ী হৈ স্বদেশ পালেহি। ১৮৯৭ খ্ৰীষ্টাব্দৰ পোন্ধৰ
আহুৱাবীত সিংহলবাসীয়ে মহালমাৰোহেৰে তেওঁক আগবঢ়াই আনিলে।

কেতুগাৰী মাহৰ শেষৰ ফালে তেওঁ কলিকতা পাই অলম-
খজাবত থকা মঠত নমিলতি। স্বামীজীৰ প্ৰণৱা শিষ্য কুমাৰী
বুল। পৰমপুৰুষ জীৱামকৃষ্ণৰ আদৰ্শ প্ৰচাৰৰ কাৰণে অৰ্থ সাহায্য
দিবলৈ তেওঁ স্বামীজীৰ কাষত ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিছিল। পুৰুষ আৰু
মহিলাৰ কাৰণে দুটি মঠ নিৰ্মাণ কৰিবলৈ আশা প্ৰকাশ কৰি বুললৈ
চিঠি লিখিলে। জীৱামকৃষ্ণ মিছন প্ৰতিষ্ঠাৰ অৰ্থে স্বামীজীয়ে প্ৰচাৰ
কৰিলে। তেওঁ ক'লে—

“শিৱ জ্ঞানেৰে জীৱ সেৱা কৰাই প্ৰকৃত মনুষ্যত্ব। ঈশ্বৰ
নিৰ্গুণ, নিৰাকাৰ, সত্য। কিন্তু সেই নিৰাকাৰ ঈশ্বৰেই পৰিণামত
সাকাৰ ৰূপ ধাৰণ কৰিছে। তেওঁ আমাৰ মাজলৈ সাকাৰ ৰূপেহে
আহে। জনসাধাৰণৰ সেৱা আৰু তেওঁলোকৰ আধ্যাত্মিক উন্নত
সাধনেই আমাৰ মিছনৰ আদৰ্শ হ'ব।”

ইংলণ্ডত স্বামী অভেদানন্দই কৰা প্ৰচাৰ কামত কুমাৰী মাৰ্গাৰেটে
প্ৰাণ ঢালি সহায় কৰিবলৈ ধৰিলে। এই কালছোৱাৰ ভিতৰত
স্বামীজী আৰু মাৰ্গাৰেটৰ ভিতৰত সঘনে চিঠি পত্ৰৰ আদান প্ৰদান
হৈ আছিল। উৎসাহ উদ্দীপনাময় আৰু উপদেশ পূৰ্ণ চিঠিবোৰেহে
মাৰ্গাৰেটৰ মনটো লাহে লাহে সাজু কৰি তুলিবলৈ স্বামীজীয়ে
চেষ্টা কৰিলে।

তেওঁ লিখিলে—

মাৰ্গট, মানুহৰ কাষত তেওঁৰ অন্তৰ্নিহিত দেবত্বৰ বাণী প্ৰচাৰ
কৰিব লাগিব। তেওঁৰ সকলো কামতে সেই দেবত্ব বিকাশৰ পন্থা
তেওঁক দেখুৱাই দিব লাগিব।

মোৰ চকুত দিনৰ পোহৰৰ দৰে স্পষ্ট হৈ উঠিছে এটা ধাৰণা—
সকলো হৃদয় মূলতে আছে অজ্ঞতা। তাৰ বাহিৰে আৰু একো
নাই। কুসংস্কাৰৰ অন্ধকাৰে আবৰি থোৱা এই পৃথিৱী। এই
অগভৰ পোহৰ দিব কোনে? আত্মবিসৰ্জনেই আছিল অতীতৰ কৰ্ম

বহুত । হায় ! যুগ যুগ ধৰি সেয়ে চলি থাকিব । যি সকল জগতত সকলোডাকৈ সাহসী আৰু বৰেণ্ণ, তেওঁলোকে চিহ্নিত বহুজনৰ হিতৰ অৰ্থে, বহুজনৰ সুখৰ অৰ্থে আত্মবিসৰ্জন দিব লাগিব । অল্পম্য প্রেম আৰু কৰুণা বুকুত লৈ শত শত বুকুৰ আবিৰ্ভাৱ প্ৰয়োজন ।

জগতৰ ধৰ্মবিলাক এতিয়া প্ৰাণহীন মিছা সজ্জনৰূপে দেখিছে হৈছে । জগতৰ এতিয়া একান্ত প্ৰয়োজন— চৰিত্ৰ । পৃথিৱীয়ে আজি তেওঁলোককে বিচাৰে যাব জীৱন প্ৰেমদীপ্ত আৰু স্বাৰ্থ শূন্য । তেওঁলোকৰ মুখৰ পৰা ওলাই অহা প্ৰত্যেকটো শব্দকে প্ৰেমৰ মহাশক্তিয়ে বহুনিৰ্ঘোষ কৰি তুলিব ।

তোমাৰ মাজত আছে এক জগত আলোড়নকাৰী শক্তি । লাহে লাহে বহুত শক্তি তোমালৈ আহিব । আমি বিচাৰো অগ্নিময়ী বাণী, তাতোতকৈ বেছি অগ্নিময় কৰ্ম । হে মহাপ্ৰাণ ! উঠা, জাগা ! জগত তুখেৰে ভৰণুৰ হৈ আছে । তোমাত নিদ্ৰাই শোভা পায় জানো ?

আঁহা, আমি মাতি থাকোঁ, যেতিয়ালৈকে নিদ্রিত দেৱতা জাগ্ৰত নহয় তেতিয়ালৈকে অস্তবৰ দেৱতাই বাহিবৰ আশ্ৰয়ত আবিৰ্ভাৱ নহয় । জীৱনত ইয়াতকৈ আৰু কি ভাঙৰ কথা আছে; ইয়াতকৈ মহত্তৰ কাম কিবা আছে ?

মই কেৱল কওঁ, উঠা, জাগা !

স্বামীজীৰ প্ৰত্যেকখন চিঠি শাস্ত পৰাৰ লগে লগে মাৰ্গসন্ধানটো ভাবিছিল, তেওঁক এইবাৰ নিশ্চয় ভাবতলৈ মাতিছে । কিন্তু ইংলণ্ডৰ পৰাই ভাবতৰ সেৱা কৰি থাকিবলৈহে প্ৰত্যেকখন চিঠিতে উপদেশ বাণী পাইছিল ।

স্বামীজীয়ে লিখিছিল—

“হিন্দু সকলে শোভাযাত্ৰা আদি সকলো কৰিছে । কিন্তু তেওঁলোকে টকা পয়ছা দিব নোৱাৰে । এই পৃথিৱীত ভাবাশা কেৱল ইংলেণ্ডতহে পাইছিলোঁ । ভাঙ থাকোঁতে ভাবিছিলোঁ— কলিকতা ধৰ্ম কেন্দ্ৰটি খোলাৰ কাৰণে অস্তবৰ এহেজাব পাতিছেই যথেষ্ট হ'ব ।

দহবছৰ আগৰ কলিকতাৰ সম্বন্ধে মোৰ যি অভিজ্ঞতা আছিল তাৰেই এনে হিচাপ কৰিছিলোঁ। এতিয়া সকলো বস্তুৰে দৰ তিনি গুণে বাঢ়ি গ'ল। অৱশ্যে কোনোমতে কাম আৰম্ভ কৰিছোঁ। এটা থৰক বৰক পূৰণা ঘৰ তাবা কৰি লৈছোঁ। তিনিটা টকাত। তাত প্ৰায় ছবিৰণ ভন ডেকাক শিক্ষা দিয়া হৈছে।”

চিঠি পাই মাৰ্গাবেট আনন্দত উৎফুল্ল হৈ উঠিল আৰু জীৱামক্ৰুঞ্চ মিছনৰ আদৰ্শৰ কথা ইংলণ্ডত প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। লণ্ডনৰ ঠায়ে ঠায়ে স্কুল কলেজে সভা সমিতি পাতি ধন সংগ্ৰহ কৰিলে আৰু ভালেখিনি পাউণ্ড গোটাই লৈ স্বামীজীলৈ পঠাই দিলে।

ইংলণ্ডৰ বাতৰি কাকতত ডাঙৰ ডাঙৰ আখৰত প্ৰকাশ কৰিলে—

“বামক্ৰুঞ্চ মিছন এটি অভিনৱ ধৰ্ম্ম প্ৰতিষ্ঠান। খৃষ্টান, মুছলমান আৰু হিন্দুৰ সমবায়ত গঢ়ি উঠা এনে সম্বন্ধ বৃদ্ধৰ পিছত আৰু হোৱা নাই। আপোনালোকে মুক্ত হস্তে দান কৰক। এই সম্বন্ধই এমাহৰ ভিতৰত দহ হেজাৰ মানুহক হুৰ্ভিক্ষৰ গবাহৰ পৰা বৰ্দ্ধা কৰিছে।”

স্বামীজীয়ে মিছনৰ প্ৰশিক্ষাৰ্থী যুৱক সকলৰ দৈনিক কাৰ্য্যামুচী খনৰ এটা নকল মাৰ্গাবেটলৈ পঠাই দিলে। কামৰ তালিকাখন পাই উছাহত উত্তৰ দিলে—

মই তাৰতৰফলৈ গৈ মঠৰ পিছৰ প্ৰতিবেদনত এটা শাৰী নতুনকৈ লিখি দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিম—

“ছোৱালী সকলৰ শিক্ষাৰ উদ্দেশ্যে এটি বিদ্যালয় খোলা হৈছে।”

স্বামীজীয়ে লিখিলে— “গছৰ তলত থাকি কোনোমতে বেহাটো টিকাই বাখি চলি থকা শিক্ষাকে পাই আহিছোঁ। খিক সেই তাৰেই ইয়াত কাম আৰম্ভ কৰিছোঁ। পৰিকল্পনাত অলপ অচৰপ অলপ যতন হৈছে। কেইটিমান ল'ৰাক হুৰ্ভিক্ষ অঞ্চলত কাম কৰিবলৈ পঠাইছোঁ।

পিছে ভোজ বাজিব দবেহে হৈছে। আগতেও জানিছিলো, এইবাব নিজ চকুৰে দেখিলো। ভগতক নিজৰ অনকুলত পোৱাৰ পথ হৃদয়ৰ ভিতৰেদিহে। আন বাট নাই। এতেকে থিক কৰিছো, নিয় জেগীৰ নহয় ভক্ত জেগীৰ এদল ডেকাক গঢ়ি পিঠি তুলিব। নিয়বৰ্ণৰ কাৰণে অলপ দিন ব'ব লাগিব। প্ৰথমতে ভক্তলোকৰ ল'ৰাৰ এটা দল পঠাই দেশৰ সকলোতে কামৰ লাভনি বচনা কৰিব লাগিব। দেশৰ আধ্যাত্ম প্ৰগতিৰ অৰ্থে এওঁলোকে কুলি মজুতৰ কাম কৰি বাটো পৰিস্কাৰ কৰক। ইয়াৰ পিছত আহিব ডাঙৰ ডাঙৰ সিদ্ধান্তৰ কাৰণে খটাব সময়, দৰ্শন চৰ্চাৰ অৱসৰ।”

ভাবতবৰ্ষৰ অলবায়ু, আচাৰ, ব্যৱহাৰ, সমাজ, ভাষা আদি সকলোবোৰে মাৰ্গাৰেটৰ কৰ্মপথত নিশ্চয় বাধা সৃষ্টি কৰিব বুলি স্বামীজীয়ে লিখিলে।

স্বামীজীয়ে আক লিখিলে—

“তোমাক মই খোলাখুলি ভাৱে কওঁ, এতিয়া মোৰ দৃঢ় বিশ্বাস হৈছে, ভাবতবৰ কামত তোমাৰ এটা বিৰাট ভবিষ্যত আছে। ভাবতবৰ কাৰণে বিশেষত ভাবতবৰ নাৰী সমাজৰ কাৰণে, পুৰুষতকৈ নাৰীৰ এগৰাকী প্ৰকৃত সিংহিনীৰ আৱশ্যক। ভাবত জননীয়ে এতিয়াও এনেধৰণৰ মহিষসী নাৰীৰ জন্মদান দিব পৰা নাই। সেই কাৰণেই অশ্রু জাতিৰ পৰা আমি ধাব কৰি আনিব লাগিব। তোমাৰ শিক্ষা, আন্তৰিকতা, পৱিত্ৰতা, অসীম ভালপোৱা আৰু দৃঢ়তা, আৰু সকলোৰে ওপৰি তোমাৰ ধৰ্মনীত প্ৰবাহিত ক্ৰেণ্টিক তেজৰ কাৰণে তুমি থিক তেনে নাৰী যাব আজি প্ৰয়োজন।

বৈবাগ্য আৰু সেৱাৰ মহাত্ম্যৰে মহিয়ান যাত্ৰাত কিমানবোৰ বিধিনি আৰু অন্তৰিখা হ'ব পাৰে সকলোবোৰ মুকলিকৈ লিখি বুজাই দিলে। ঈৰ্ষা পৰায়ণ মানুহৰ বিদ্ৰূপ, ভ্ৰুকুটি, কুৎসা, নিন্দা সকলোকে আলীৰ্বাদ বুলি শিৰত তুলি ল'বলৈ তেওঁ সাজু হ'ব লাগিব। মাৰ্গাৰেটৰ অভিজাত জীৱনৰ স্থখ স্বাচ্ছন্দ্যও জলাঞ্জলি দিমলৈ প্ৰস্তুত হ'ব লাগিব।

জানতীয় দাবীক সূক্ষ্ম আৰু মানৱ সেৱাৰ কাৰণে আশ্বেতঃসৰ্গ কৰিবলৈ কুমাৰী মাৰ্গাবেট নবোলম অন্তৰত থকা প্ৰবল ইচ্ছাৰ প্ৰতি স্বামীজীৰ সম্পূৰ্ণ অজ্ঞান আৰু বিশ্বাস আছে। তথাপি তেওঁ লিখিলে—

“ক্ষিত্ত বিম্বিনিষ্ট আছে বহুত। তুমি ইয়াত থকা দুখ, কষ্ট, কুসংস্কাৰ আৰু দাসত্বৰ কোনো ধাৰণা কৰিব নোৱাৰা। জাতি আৰু জগতিভেদৰ অকুত ধৰণৰ ধাৰণা কিছুমান মনত স্তম্ভিত লৈ থকা বহুত অৰ্জু নৱ নবনীতীয়ে তোমাক আঙুৰি থকা দেখিবলৈ পাবা। তয়েই হওক বা যুগাতেই হওক, তেওঁলোকে শ্বেতাঙ্গ সকলৰ পৰা আঁতৰি কুৰে আৰু শ্বেতাঙ্গ সকলেও তেওঁলোকক বৰ ঘিন কৰে। আমহাতে তোমাকো শ্বেতাঙ্গ সকলে দুৰ্বল আৰু মহিমত বুলি ভাবিব। তোমাৰ গতিবিধিলৈ সন্দেহৰ চকুৰে চাব।”

পুনৰ স্বামীজীয়ে ভাৰতবৰ্ষৰ গৰমৰ কথাও উল্লিখিলে। বিশেষকৈ দক্ষিণ ভাৰতৰ অসহ্য উত্তাপলৈ আঙুলিয়াই দিলে। নগৰৰ বাহিৰৰ গাওঁবোৰত ইয়োবোৰৰ সুখ স্বাচ্ছন্দ্যৰ কথা মাৰ্গাবেটে কল্পনাও কৰিব নোৱাৰিব।

“তথাপি যদি তুমি এই কাৰ্য্যত আগবাঢ়িবলৈ সাহস কৰিব খোজা তোমালৈ স্বাগত জনাইছোঁ, শতাব্দী স্বাগত জনাইছোঁ।

জাপ দিয়াৰ আগতে তুমি নিশ্চয় ভালকৈ ভাবি চিন্তি ল'ব লাগিব। কাম আৰম্ভ কৰাৰ পিছত, যদি তুমি অকৃতকাৰ্য্য হোৱা, নাইবা আমনি পোৱা, মোৰ ফালৰ পৰা মই তোমাক প্ৰতিশ্ৰুতি দিছোঁ—

তুমি ভাৰতৰ কাম কৰাই বা নকৰা, তুমি বেদান্তক ত্যাগেই কৰা বা সাৰঙিয়েই থকা, মই মৃত্যু পৰ্য্যন্ত তোমাৰ সহায় হৈ থাকিম। “মৈদাকী বাত হাৰীকা দাঁত।” —এৰাৰ ওলালে আৰু ভিতৰলৈ নোসোমায়। মই তোমাক কথা দিছোঁ। আকৌ তোমাক সাবধান কৰি দিওঁ, তোমাৰ ভবিষ্যৎ খিয় হ'ব লাগিব।”

এনেকৈয়ে ভালোমান চিঠি পত্ৰ বিনিময় হ'ল। ষাৰ্দিংটে ভাবতত গৈ কবিব লক্ষীয়া কামৰ এটা আভাস পালে। ১৮৯৭ খৃষ্টাব্দৰ পহিলা অক্টোবৰত স্বামীজীয়ে ডেওঠল জিৰিলে—

“এনে ধৰণৰ মানুহো আছে, যি সকলো আশে চলাই দিলেহে অতি সুন্দৰ ভাৱে কাম কৰি যাব পাৰে। সকলো নেতা হৈ উঠা নাই। কিন্তু শিশুৰ দৰে নেতৃত্ব কবিব পৰা জনহে আদৰ্শ নেতা। শিশুৱে ঘৰৰ সকলোৰে মূৰলৈ চাই থাকে, ঘৰাচলতে কিন্তু সিহে ঘৰখনৰ বজা। মোবমতে সাৰ্থক নেতৃত্বৰ বহুত ইয়াতেই লুকাই আছে। কথাবোৰ বহুত লোকেই অনুভৱ কৰে, কিন্তু নিচেই তাকৰ সংখ্যাকেহে প্ৰকাশ কবিব পাৰে। ভালপোৱা, স্নেহ বা সহানুভূতি প্ৰকাশ কৰাৰ ক্ষমতা যাব যি পৰিমাণে বেছি, তেৱেঁই সেই পৰিমাণে এটি আদৰ্শ আনৰ মনলৈ থিয়পাই দিব পাৰে।

মানুহৰ হিয়া ওপৰি থকা ‘ভালপোৱা’ যিমানেই পাঠ, সিমানেই ভাল, সেয়ে যদি নহয়, কাম নচলে। কিন্তু আমি হ’ব লাগিব সম্পূৰ্ণ নৈৰ্ব্যক্তিক। সেয়ে ন’হলে ঘনু খৰিয়াল আৰু আকোঁৰা ধোঁহাঁত সকলোবোৰ হাঁই হৈ যাব। যিজন নেতা, তেওঁ নৈৰ্ব্যক্তিক ভূমিত থিয় হৈ থাকিব লাগিব। ভূমি এই কথা নিশ্চয় বুজা বুলি মোৰ অকণো সন্দেহ নাই। আনৰ ভক্তি আঁক ভালপোৱাৰ সুযোগ লৈ নিজৰ প্ৰয়োজনৰ কামবোৰ আদায় কৰি ল’বা, আৰু আঁৰত মিছিকিয়াই হাঁহিবা—এনে ধৰণৰ পক্ষ হোৱাৰ কথা মই কোৱা নাই। মই নিজে যেনেকুৱা তাকেহে কৈছোঁ।

অতি গভীৰ ভাৱে কাবোৰাক ভাল পাব পাবো, কিন্তু যদি আৱশ্যক হয়, বহুজনৰ হিতৰ আঁক সুখৰ কাৰণে নিজৰ হৃৎপিণ্ড নিজ নিজ হাতেৰে উভালি পেলাৱাৰ শক্তি বাহিৰোঁ। পাগলৰ দৰে ভাল পাম, কিন্তু কোনো বন্ধন নাৰাখিব।

ভাল পোৱাৰ শক্তিত অৰ্দ্ধ চিন্তা হৈছে—এয়ে বেদান্তৰ সাৰ কথা। সেই এখনেই আছে বিশ্বজুৰি। অজ্ঞানীয়ে তেওঁক বোলে

জড়, জানীয়ে বোলে ভগৱান । জড়ৰ মাজত বিন্দু বিন্দুকৈ চৈতন্ত
আৱিষ্কাৰ কৰি আগুৱাই আহিছে মানৱ সত্তাৰ ইতিহাস ।

খ'ত ব্যক্তি নাই তাতেই ব্যক্তিক দেখে অজ্ঞানীয়ে, আৰু
জ্ঞানীয়ে ব্যক্তিৰ মাজত দেখে নৈৰ্ব্যক্তিক । সুখ দুখ আনন্দ বেদনাৰ
হাতেৰে এই শিক্ষাকেই পাই আহিছোঁ । অভিপাত তাৰ প্ৰবণতাবে
কোনো কাম নহয় ।

“বজ্জৰ দৰে কঠোৰ, ফুলৰ দৰে সুকোমল”— এয়ে হ'ল নীতি ।

মানৱ সেৱা আৰু বৈবাগ্যৰ ব্যাকুলতাই মাৰ্গানেটক অস্থিৰ
কৰি তুলিছিল । তেওঁ কোনো বাধা বিধিনি নামানে । সকলোবোৰ
হেলাবঙে অতিক্ৰম কৰি যাব । মানৱ কল্যাণৰ অৰ্থে দৰিদ্ৰ হৈ
যাব পৰা মনৰ সেই তীব্ৰ শক্তিৰ অধিকাৰীনী তেজস্বীনী মাৰ্গানেট ।

পুণ্যতীৰ্থ ভাৰতবৰ্ষৰ অভিমুখে

লণ্ডন চহৰত ঠেৰেঙা লগা জাৰ । সেইদিনা বৰ কুঁৱলিও
পৰিছিল । জিম্ জিম্কৈ বৰষুণো নামিছিল । “মোহাচা” নামৰ
জাহাজ খনত মাৰ্গাবেট উঠিলহি । পুণ্যতীৰ্থ ভাৰত অভিমুখে জাহাজে
গতি কৰিলে । আত্মীয় স্বজন সকলোটিয়ে সাগৰৰ পাৰৰ পৰা শেষ
বিদায় দি উভতিল । তেওঁৰ কেউ কাষে এটি ককণ শূন্য জাঁহি
উঠিল । এটি অবুজ আলম্বাই হিৰাখনি কঁপাই তুলিলে ।

কিন্তু স্বামীজীৰ মেঘ গভীৰ কণ্ঠত ধ্বনিত হোৱা সেই উদাত্ত
আহ্বানে হৃদয়ৰ দুৰ্বলতা নিমিষতে নাশ কৰি পেলালে ।

“বজ্জৰ দৰে কঠোৰ, ফুলৰ দৰে সুকোমল— এয়ে হ'ল নীতি ।
ভোমাক শব্দৰাৰ স্বাগত জনাইছোঁ” ।

প্ৰবল ইচ্ছা শক্তিয়ে মানুহক ধুমুহাৰ দৰে দুৰ্জয় আৰু অনমনীয়
কৰি তোলে । অস্ত-শস্ত্ৰে দশদিশ জয় কৰা মহাবীৰতকৈ আত্মজয়ী

মহাশেতা স্বাধীন ইচ্ছা শক্তির বলত প্রকৃত ক্ষমতার অধিকারী হয়।
মার্গাৰেট সকলে পৰা স্বাধীন হ'বলৈ শিকি প্রকৃত ক্ষমতার অধিকারীনী
হৈ পৰিছিল আৰু মানবীয় সকলোবোৰ দুৰ্বলতাকে আত্মানধীন
কৰি পেলাইছিল। মোহ-মায়া, ভয়-শঙ্কা চকুৰ নিমিষতে তেওঁৰ
মনৰ পৰা আঁতৰি নাইকিয়া হৈ গৈছিল।

আহাৰে গতি কৰিলে। অব্যক্ত আনন্দৰ শিহৰণ এটিয়ে তেওঁৰ
সৰ্ব্বত্র পুলকিত কৰি তুলিলে। দিনৰ পিছত ৰাতি, ৰাতিৰ পিছত
দিন পাৰ কৰি “মোহাচা” কলিকতাৰ ডকত ছাপিলহি— ১৮৯৮
খ্রীষ্টাব্দৰ ২৮ জানুৱাৰীৰ দিনা। অসংখ্য নবনাৰীয়ে তেওঁক স্বাগত
জনালে। স্বামীজীক সেই জনতাৰ মাজত দেখি মার্গাৰেটৰ মুখমণ্ডল
উজ্জল হৈ উঠিল।

কলিকতাৰ চৌৰঙ্গীত স্বামীজীয়ে তেওঁৰ নিমিত্তে এটা হোটেল
বন্দবস্ত কৰি থৈছিল। তালৈকে তেওঁক লৈ যোৱা হ'ল। সম্পূৰ্ণ
নতুন পৰিবেশ। তাতে আকৌ বাটৰ ভাগৰ। প্রথম ৰাতি
মার্গাৰেটৰ টোপনি নাছিল।

কেইদিনমান পাৰ হৈ যোৱাৰ পিছত তেওঁ ভাবিলে— চৌৰঙ্গী
আৰু ইংৰাজ সকল থকা ঠাইবোৰত ফুৰিলেই ভাৰতবৰ্ষক জানিব
পৰা নহ'ব।

এখন ঘোৰা গাড়ী যোগাব কৰি লৈ মহানগৰীৰ চুকে কোণে
ফুৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু চকুৰে চোৱাইতো চোৱা নহয়। অন্নবস্ত্ৰৰ
অভাৱ অনাটন আৰু মহামাৰিৰ যাত্ৰাগাত চট্‌কটাই থকা অৰ্দ্ধ-উলঙ্গ
অসংখ্য নবনাৰীয়ে ভবা ভাৰতবৰ্ষখন বাহিবৰ পৰা কেতিয়াও সুন্দৰ
হ'ব নোৱাৰে। এই ভাৰতবৰ্ষৰ জ্ঞানৰ মাজত কি সৌন্দৰ্য লুকাই
আছে, তাক চাব পাৰিব লাগিব মার্গাৰেটে।

এজন সন্ন্যাসীৰ সহায়ত মার্গাৰেটে “বামকৃষ্ণ কথা”ৰ ইংৰাজীলৈ
অনুবাদ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

মিছেছ চাবাবুল আৰু মিছ জোচেফিন ম্যাকলাউড ভাৰতলৈ

আহিছিল। আমেৰিকাৰ বোস্তন চহৰত স্বামীজী চাবাবুলৰ ঘৰত আছিল। মিচ জোচেফিন ম্যাকলাউড স্বামীজীৰ অন্তৰ্জ্ঞ বন্ধু। দুয়োগৰাকী মহিলাই স্বামীজীৰ কামত যথেষ্ট সহায় কৰিছিল। ম্যাকলাউডে এদিন স্বামীজীক সোধিলে—

“স্বামীজী, আপোনাক মই কেনেকৈ সহায় কৰিব পাৰিম?”

—“মিছ ম্যাকলাউড, ভাৰতবৰ্ষক ভাল পোৱা।” স্বামীজীয়ে উত্তৰ দিছিল।

সঁচাকৈয়ে ম্যাকলাউডে ভাৰতবৰ্ষক ভাল পাইছিল।

হেনৰিয়েটা ম্লাবৰ সাহায্যত স্বামীজীয়ে গজাব পাৰিব বেলুৰত বামকুক মঠৰ কাৰণে পোন্ধৰ একৰ মাটি কিনিছিল। তাতে পুৰণা ঘৰ কেইটিমান আছিল। সেই ঘৰ কেইটিকে সজাই পৰাই লৈ বুল আৰু ম্যাকলাউড থাকিবলৈ ল’লে। কুমাৰী মাৰ্গাৰেটো তেওঁলোকৰ আশ্ৰয়তে থাকিবলৈ ল’লেহি। স্বামীজীয়ে চাবাবুলক “ধীৰা মাতা” আৰু ম্যাকলাউডক “জয়া” বুলি মাতিছিল। বুল আছিল নবওৰেৰে বিপুল সম্পত্তিৰ অধিকাৰী এজন বেহেলা বাদকৰ বিধবা পত্নী। তেওঁৰ বয়স আঠচল্লিশ বছৰ। অগাধ ধন সম্পদেৰে চহকী এই মহিলা গৰাকী স্বামীজীৰ আমেৰিকাও দিয়া বক্তৃতাত মুগ্ধ হয় আৰু ভাৰতলৈ আহি স্বামীজীক নানা প্ৰকাৰে সহায় কৰে।

ভাৰতত এতিয়ালৈকে স্বামীজীৰ বিদেশী শিষ্য শিষ্যা কেপ্টেন চেভিয়াৰ, মিছেছ চেভিয়াৰ, হেনৰিয়েটা ম্লাব, মিছেছ বুল, মিছ জোচেফিন ম্যাকলাউড আৰু কুমাৰী মাৰ্গাৰেট।

বেলুৰৰ সেই ঘৰ কেইটি যেন আনন্দপূৰ্ণ তীৰ্থ ভূমি। মহাপুৰুষৰ পদ বেগুৰে তাৰ মজিয়া সদায় পবিত্ৰ হৈ আছিল। কঠিননিবে মুখৰ হৈছিল তাৰ বায়ু মণ্ডল। তেওঁৰ হৃদয়ৰ আভাত পুলক জাগিছিল হৃদয়ে হৃদয়ে। বিদেশীনী মাৰ্গাৰেট বুল, ম্যাকলাউড। তেওঁলোক যেন সৰাতন ভূমি ভাৰতবৰ্ষৰ অন্তঃপুৰলৈ প্ৰবেশ কৰিব খুজিছিল।

আনন্দ সমুজ্জল বৈঠকবোৰত আলোচনাৰ বিষয় বস্তু আছিল —
ভাৰতবৰ্ষৰ ইতিহাস, ধৰ্ম, সাহিত্য, শিল্প, আচাৰ ব্যৱহাৰ, সাম্প্ৰদায়িকতা, জাতি, জাতিভেদ প্ৰথা, সুনীতি, কুনীতি, সংস্কাৰ, কু-সংস্কাৰ, দেশপ্ৰেম। মাজে মাজে একোদল তৰুণ সন্ন্যাসী তালৈ আহিছিল।
তেওঁলোকে স্বামীজীৰ পৰিকল্পনা সম্বন্ধে বিদেশীনী শিষ্টা কেইগৰাকীক
পুত্ৰানুপুত্ৰ ৰূপে বুজাই দিছিলহি।

এদিন গঙ্গাৰ তীৰত প্ৰচণ্ড ধুমুহা, বিজুলি ধেবেকনি। মুঘল
ধাৰাৰে বৰষুণ নামিছিল স্বামীজীয়ে মজিয়াত ধীৰে ধীৰে খোজ
চলাই বজ্জগন্তীৰ স্বৰত ক'বলৈ ধৰিছিল—

ভগবানক ভাল পোৱাঁ। তেৱেঁই প্ৰাণৰ প্ৰাণ, আত্মাৰ আত্মা।
তেওঁ পৰম সত্য; পৰম অগ্নি। তোমাৰ প্ৰাণ ভূমিত জ্বলাই তৌলা
সেই অগ্নি।

মানুহৰ সেৱা, মানুহৰ পূজা—এয়ে একমাত্ৰ উপাসনা। সাধকৰ
সাধ্য বস্তুৰ লগত সাযুজ্য ঘটোৱাঁ, এয়ে একমাত্ৰ সেতু!

খাটি দেশ প্ৰেমিকৰ নিষ্ঠা থাকিব লাগিব। হেজাৰ হেজাৰ জীৱ
নেখাই মৰিছে, অজ্ঞান আন্ধাৰত ডুব গৈ আছে—এই দৃশ্য দেখি
হৃদয় কঁপি মুঠে জানো?

প্ৰত্যেকজনক বুজাই দিয়াঁ—তেওঁ সৰু নহয়, তেওঁ ব্ৰহ্ম স্বৰূপ।
প্ৰত্যেকজনক এই সত্য জানিবলৈ আৰু শিকিবলৈ সুযোগ দিয়াঁ।
জগাই তোলা দেশবাসীক।

তেওঁলোকক আহ্বান দিয়াঁ—

উত্তীৰ্ণত জাগ্ৰত

জাপ দি পৰা কৰ্মৰ মাজত

কৰল কৰ্ম, কৰ্ম, কৰ্ম।

ভাবতবর্ষৰ অন্তঃগুৰ

বিদেশী শিষ্ট-শিষ্টা সকলক স্বামীজীয়ে শ্ৰীৰামকৃষ্ণ দেৱৰ মন্দিৰত পূজা অৰ্চনা কৰিবলৈ অনুমতি দিলে। হিন্দু সমাজৰ বিদ্ৰূপ বিতণ্ডা সমালোচনাই তেওঁক টলাব নোৱাৰিলে।

ঈশ্বৰ প্ৰেমময়, কৰুণাময়। উদাৰতা, পবিত্ৰতাৰ আনন্দ উজ্জল ভূমি তেওঁ। চৈতন্যময় আত্মাৰ তেওঁ মহাসমুদ্ৰ। তেওঁ সত্য শিৱ সূৰ্য্য। জ্ঞাতিভেদৰ কলঙ্ক কি? সংস্কাৰৰ দণ্ড ক'ত? তেৱেঁইতো শিৱ। প্ৰতি প্ৰাণে প্ৰাণে, শিৱায় প্ৰশিৱায় সেই পৰম সত্য, সেই পৰম অগ্নি জ্বলি উঠক।

বিদেশী শিষ্টা সকলক ভাৰতীয় নাৰীৰ আদৰ্শৰ কথা বুজালে—
ভাৰতীয় মাতৃ কল্যাণময়ী, শান্তিময়ী, আনন্দময়ী। ত্যাগৰ স্নিগ্ধতাৰে ভাৰতীয় মাতৃৰ জ্যোতি অতুলনীয় ধৰিত্ৰীৰ দৰে তেওঁ কৰ্মাশীলা। লজ্জা, নব্ৰতা, কমনীয়তা, শাস্ত সংহত কোমলতা ভৰা উজ্জল তেওঁৰ ৰূপ। তেওঁৰ স্নেহ-মমতা, প্ৰেম-প্ৰীতি, দয়া-মায়া, সেৱা সহানুভূতি, লাভাণ্য-কাৰুণ্যৰ আধাৰ পাত্ৰ। তেওঁৰ স্নেহ সংযমত, ভোগত নহয়। সীতা, সাবিত্ৰী, দময়ন্তী তেওঁৰ আদৰ্শ।

পবিত্ৰতাৰ সৌৰভেৰে পুণ্ড্ৰময়ী ভাৰতীয় নাৰীৰ পদবোৰে ৰঞ্জিত পৰ্ণকুটাবৰ মজিয়াতেই ভাৰতীয়ৰ ধৰ্মলাভ হয়। সেই ভূমিতেই ভাৰতীয় আৰ্য্য ধৰ্মৰ আদেশ-উপদেশ আজিও সঞ্জীৱিত হৈ আছে।

স্বামীজীয়ে ক'লে—

মার্গাৰেটে ব্ৰহ্মচৰ্য্য ব্ৰতত দীক্ষা গ্ৰহণ কৰাৰ আগতে সনাতন ধৰ্মৰ ভালোৱান আদেশ উপদেশ নিষ্ঠাৰে সৈতে পালন কৰি নিজক সক্ষম কৰি তুলিব লাগিব। তেওঁ একবজ্জা হৈ থাকিব লাগিব। মাটিত গুৱ লাগিব। হাতেৰে আহাৰ গ্ৰহণ কৰিব লাগিব। তেওঁৰ আহাৰ আক চলন সূৰণ ব্ৰহ্মচাৰীৰ দৰে সাধিক হ'ব লাগিব।

তেওঁ হিন্দুৰ অসংখ্য বিধি নিষেধ মানি ব্ৰত উপবাস কৰিব লাগিব।
তেতিয়া লাহে লাহে তেওঁৰ চিন্তালৈ গুৰুতা আহিব আৰু আত্মাৰ
অপৰিসীম শক্তিৰ সন্ধান পাব।

এই অবৰ্ণনীয় নীতি নিয়ম আৰু কঠোৰ সংযমেৰে ধৰ্ম আচৰণৰ
উদ্দেশ্য হ'ল আত্ম-সত্তাৰ সম্যক উপলব্ধি। সজ্ঞানী হৈ মাৰ্গাৰেটে
এনে ভাৱে সাধন কৰি থাকোঁতে থাকোঁতে কায়মনো বাক্যলৈ প্ৰশান্তি
আহিব। তেতিয়াহে তেওঁ উপলব্ধি কৰিব পাৰিব, এনে ভাৱে
ধৰ্ম আচৰণৰ গুৰুত্ব কিমান। বাস্তৱ জীৱনত আধ্যাত্মিক অভিজ্ঞতা
লাভ কৰিব পৰাটোৱেই ধৰ্ম সাধনৰ কৃতকাৰ্যতা।

গুৰুৰ আদেশেই আশীৰ্বাদ। মাৰ্গাৰেটে নিঃসঙ্গ হৈ কঠোৰ
সাধন আৰম্ভ কৰিলে। ব্ৰত উপবাস নীতি নিয়মৰ প্ৰতি তেওঁৰ
কি অপূৰ্ব শ্ৰদ্ধা।

কিন্তু অকলশৰীয়া জীৱনে তেওঁক মাজে মাজে চঞ্চল কৰি
তুলিছিল। তেওঁ ভাবিবলৈ বাধ্য হৈছিল— কিমান দিন আৰু
অকলশৰে থাকিব লাগিব! কেতিয়াবা তকণ সন্মাসী সকলৰ লগ
লাগি মঠৰ কামত যোগ দিবলৈকো তেওঁ ইচ্ছা গৈছিল। বঙলা
পটোৱা সন্মাসী জনক নানা ধৰণৰ প্ৰশ্ন কৰিছিল। তেওঁ মাৰ্গাৰেটক
বুজাইছিল— “তুমি এতিয়া যি শিক্ষা লৈ আছা, তাৰে চৰ্চা কৰি
থাকা। আন কথা নাভাবিবা।”

পূৰ্ণিমা ৰাতি। ফৰিংফুটা জোনাকত গজাৰ পানীবোৰ কপালী
ৰং ধৰি তিৰহিৰাই উঠিছে। মাৰ্গাৰেটে দেখিলে— গজাৰ বুকুত এখন
নাৱত অসংখ্য যাত্ৰী উঠি চিঞৰি স্তব লগাই ঈশ্বৰৰ নাম লৈছে আৰু
বাউল হৈ নাচিছে। তেওঁলোকৰ মাজত স্বামীজীয়ে ডিঙিত খোল
আঁৰি লৈ চাপৰ দি তাণ্ডৱ নাচ নাচিছে।

নাম কীৰ্তনৰ এই বাতুলতা দেখি মাৰ্গাৰেট অৰাক! কি অদ্ভুত
কণ্ঠ! মানুহবোৰ উদ্ভাদ হ'ল নে কি? এয়ে জানো ঈশ্বৰ প্ৰেম!
নহয়! ই অন্তঃসাবশ্য বুলিয়ালি মাথোন! কি আচৰিত!
এইবোৰ কি?

কেতিয়াবা কেতিয়াবা মাৰ্গাৰেটে অনুভৱ কৰিছিল— তেওঁৰ চাৰিও ফালে যেন বিৰাট শূন্যতা। তেওঁ যেন বৰ অসহায় ! স্বামীজীয়ে তেওঁক কি কৰিব খুজিছে !

এই দুৰ্বল মুহূৰ্ত্ত বোৰত স্বামীজীৰ একোটি হঁত অভয়বাণীয়ে তেওঁক সজীৱ কৰি তুলিছিল। লাহে লাহে তেওঁ উপলব্ধি কৰিবলৈ ধৰিলে—

দুৰ্বাৰ ইচ্ছা শক্তিৰ প্ৰচণ্ড সোঁত মনত বোৱাব লাগিব। তেতিয়া সংশয়ৰ ডাঠ কুঁৱলি নিমিষতে আঁতৰি পৰিব। বিশ্বাস দৃঢ়তাব আৰু প্ৰেম গভীৰতব হৈ উঠিব। ইয়াৰ পিছত গুৰুৰ কৃপাৰ ফলত আত্মোপলব্ধিৰ প্ৰবেশ পথ মুকলি হ'ব। সাধনাৰ স্তৰে স্তৰে আগুৱাই গৈ থাকোঁতে শিৰায় শিৰায় এক অপূৰ্ব অনুভূতিৰ তৰঙ্গ উপলব্ধি হ'ব। ধীৰে ধীৰে হৃদয়ত আত্মিক শক্তিৰ অনন্ত স্ফূৰণ প্ৰস্ফুটিত হৈ উঠিব।

মাতৃ সাবদামণি আৰু ভূমী নিবেদিতা।

১৮৯৮ চনৰ মাৰ্চ মাহৰ ১১ তাৰিখ। কলিকতাৰ ষ্টাৰ থিয়েটাৰ হলত বহা বিৰাট ৰাজহুৱা সভাত স্বামীজীয়ে মাৰ্গাৰেটক চিনাকী কৰি দিলে। আয়াৰলেণ্ডৰ জীয়াৰী কুমাৰী মাৰ্গাৰেট। ভাৰতবৰ্ষৰ সেৱাৰ কাৰণে সকলো ভাগ্য কৰি তেওঁ ইয়ালৈ আহিছে।

মাৰ্গাৰেটে লালিত্য পূৰ্ণ ভাষাৰে এটি অনুপম বক্তৃতা দিলে। সেৱাৰ বসেৰে উপচি থকা মাৰ্গাৰেটৰ সহজ সবল উদাৰ অন্তৰ খনিক তেওঁ কোৱা কথা বিনিয়ে অঁপ অঁপ পট, পট, কৈ জিলিকাই তুলিলে। জ্ঞোতা সকল উৎসাহ আৰু আনন্দত উৎফুল্ল হৈ উঠিল।

পৰম পুৰুষত্ৰীৰামকৃষ্ণৰ পত্নী পৰম স্নেহময়ী মাতৃ সাবদামণি।

শ্রীবিবেকানন্দ ঐমুখ্যে তুচ্ছ সন্ন্যাসী সংঘৰ তেওঁ জননী । শ্রীৰামকৃষ্ণ পৰমহংস দেৱৰ চকুত তেওঁ জগন্নাথ ভবাণী । পাঁচ বছৰ বয়সতে ঠাকুৰৰ লগত তেওঁৰ বিয়া হৈছিল । লোকে কয় — তেওঁৰ স্বামী পগলা ।। সবলা বালিকা সাবদাই অদ্ভুত আঘাট পায় । লাহে লাহে বয়স বঢ়াব লগে লগে বৃদ্ধি পালে তেওঁৰ স্বামী পৰম প্ৰেমময়ৰ প্ৰেমত পগলা । স্বামীৰ চৰণ দুখনি ধুৱাই নিতম্ব জুৰি বাগৰি পৰা দীঘল চুলি তাঁৰৰে মুচি দি পৰম স্তম্ভ অনুভৱ কৰে ।

জগতে হাহেঁ, ইতিকিং কৰে শিৱ ভঙুৱা, ধুতুৰা খায়, মুণ্ড মালা লয়, সাপৰ অলঙ্কাৰ আৰু বাঘৰ ছাল পিন্ধে । ঘৰবাৰি ধূলিবলৈ তেওঁৰ একোৱেই নাই । শিৱ ভোলানাথ পগলা ।

কিন্তু উমাৰ চকুত শিৱ প্ৰেমময়, তেওঁ মঙ্গলময়, তেওঁ কল্যাণময় তেওঁ পৰম প্ৰেমময়ৰ প্ৰেমত বলিয়া ।

বিয়াৰ পিছতো চৈধ্য পোন্ধৰ বছৰ বয়সলৈকে সাবদাদেৱী পিতৃ গৃহত আছিল । তেওঁৰ স্বামী শ্রীৰামকৃষ্ণ আছিল কলিকতাৰ কাষৰ দক্ষিণেশ্বৰ কালী মন্দিৰৰ পূজাৰী । ফাল্গুণসৱত গজাত স্নান কৰিবলৈ অহা গাঁৱৰে গোপিনী সকলৰ লগত স্তম্ভ গাঁৱৰে ঘৰৰ পৰা আহি এদিন হঠাতে দক্ষিণেশ্বৰত ওলালহি । অভাগিনী জীয়াৰী সাবদাৰ মন বৃদ্ধি পাই দেউতাক বামচন্দ্ৰৰ লগতে আছিল । শ্রীৰামকৃষ্ণ সেই সময়ত ধ্যান মগ্ন আছিল । ধ্যানমুক্তিৰ পিছত সাবদাক দেখি অবাৰ হ'ল আৰু নীৰলে ক'লে—

“মই সন্ন্যাসী । সংসাৰী নহয় । কিন্তু তুমি মোৰ পত্নী । তুমি মোক যদি সংসাৰত সোমাবলৈ কোৱা, মই সোমাই পৰিম ।”

পতিভক্তি পৰায়ণা নাৰী সাবদামণি । তেওঁ উত্তৰ দিলে—
“মই তোমাৰ সহধৰ্ম্মিনী । তোমাৰ ধৰ্ম্মই মোৰ ধৰ্ম্ম । তোমাৰ ধৰ্ম্ম তুমি পালন কৰা । তোমাৰ জীৱন ব্ৰতৰ মই সহায় হ'বলৈহে আহিছোঁ । তুমি মোক শিখা কৰি লোৱা ।”

সাবদাদেৱীৰ কথা শুনি শ্ৰীৰামকৃষ্ণ তেওঁৰ প্ৰতি প্ৰাৰ্থনা কৰিছিল
আপ্নত হৈ পৰিল। তেওঁক সন্মোহন কৰিলে —

“তুমি মোৰ মাতৃ আনন্দ ময়ী।”

পূজাৰ থাপনাত বছৰাট সাবদাদেৱীক ঠাকুৰে পূজা কৰিলে।

শ্ৰীৰামকৃষ্ণৰ মাতৃ চন্দ্ৰা দেৱীক কালী মন্দিৰৰ ওচৰতে থাকিবলৈ
যো-যা কৰি দিয়া হৈছিল। শাহুৱেকৰ লগতে সাবদামণিকো থাকিবলৈ
দিয়া হ’ল। শাস্ত্ৰ আৰু স্বামীৰ সেৱা শুশ্ৰূষাই তেওঁৰ নীৰৱ তপস্শা
হ’ল। তেওঁৰ স্বামীয়েই তেওঁৰ আৰাধ্য দেৱতা।

এদিন কুমাৰী ম্যাকলাউড আৰু চাৰা বুলক লগত লৈ মাৰ্গাৰেট
সাবদাদেৱীৰ কুটীৰলৈ গ’ল। সাবদাদেৱীয়ে তেওঁ লোকক বৰ আলহ
উদহ কৰি বহিবলৈ দিলে আৰু তেওঁ লোকৰ বৰৰ পিছ মাতৃ, ভাই
ভনী আত্মীয় স্বজন সকলোৰে খবৰ বাতৰি ল’লে। আঁঠু মাতৃয়ে
তেওঁলোকক “মা” বুলি সন্মোহন কৰিছিল। বিদেশী মেম কেইজনীক
মাতৃয়ে এনেকৈ সন্মোহন কৰা দেখি কাষতে বহি থকা আন আন
মহিলা কেইগৰাকী বৰ আচৰিত হ’ল। ইয়াত পিছত দেখিলে মেম
কেইজনীৰ সৈতে একেলগে বহি সাবদাদেৱীয়ে খোৱা লোৱাও কৰিলে।
ইয়োবোপ আমেৰিকাৰ পৰা অহা এই মেমচাহাব বোৰক সেই কালত
ভাৰতীয় মানুহে একেবাৰে অশুচি বুলি ভাবিছিল। সিহঁতে চুলে
চুৱা হয়, শ্বৰত সোমালে ঘৰ অপবিত্ৰ হয়। সিহঁত বিদেশীনী।
সাগৰ পাৰ হোৱাও সেই কালত মহা পাপ। সিহঁত সাগৰে পাৰ
হৈ আহিছে। তাতে আকৌ সিহঁত খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম্মৰ মানুহ।

জাতিৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ। ছিঃ ছিঃ সাবদাদেৱী ব্ৰাহ্মণী
হৈ এই বিদেশীনী, বিধৰ্ম্মী মেম তিবোতা কেইজনীৰ লগত একেলগে
বহি খোৱা পীয়া কৰিলে। গ’ল, গ’ল! জাতি কুল সোপাই ভ্ৰষ্ট হ’ল।

বিশ্বপ্ৰাৰ্থিনী মাতৃ স্নেহৰ স্তম্ভ ধাৰেৰে ওপচি থকা উদাৰ হৃদয়ৰ
অধিকাৰীনী মাতৃ সাবদাদেৱী। তেওঁৰ চকুত দেশী-বিদেশী, হিন্দু

খ্রীষ্টান, বৌদ্ধ-মুছলমান সকলো সমান। আইব কাৰ্খত সন্তানৰ জাতি ভেদৰ কিবা অৰ্থ থাকিব পাবে জানো ?

মার্গাবেটে লগবীহঁতৰে সৈতে আঠ মাতৃক প্ৰণাম জনাই বিদায় মাগিলে। আইয়ে ক'লে— “তোমালোকক দেখি মই যৰ সুখী হৈছোঁ, মোৰ আইহঁত।

আই সাবদা দেৱীয়ে আৰু এটি নতুন কাণ্ড কৰি কু সংস্কাৰাজন হিন্দু সমাজক তবধ লগালে। বিদেশীনী খ্রীষ্টান মার্গাবেটক ডেওঁৰ নিজৰ ঘৰতে আশ্ৰয় দিলে। ওচৰচুবুৰীয়াই তেওঁক নথৈ নিন্দা কৰিলে।

সাবদা দেৱীৰ কুটীৰটি পৰম শান্তিৰ মন্দিৰ আছিল। বাতি নোঁ পুৰাওঁতেই আইব ভক্তা বৃন্দই নিশবদে চাদৰ-গাক আঁতৰাই কঠৰ ওপৰত আসন পাতি বেৰৰ ফাললৈ মু কৈ বহে আৰু হাতত মালা ঘূৰাই নাম জপ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। এনেকৈয়ে ধল পোহৰ হয়। সকলোটিয়ে ধূপ বন্তি জ্বলাই, নৈবেদ্য সজাই পূজাৰ কাৰণে সাজু হয়। কোমল সুবত মন্ত্ৰ পাঠ একেলগে আৰম্ভ কৰে।

দুপৰীয়া আহাৰ কৰি উঠি খন্তেক জিৰণি লয়। সাঁজ লগাব লগে লগে আকাশ কঁপাই উকলি জোকাৰ দিয়াৰ পিছত মূহু মূহুকে শব্দধ্বনি বাজি উঠে। ওচৰ চুবুৰীয়াৰ তুলসী তলত বস্তিবোৰ জকমকাই জ্বলি উঠে। আই মাতৃয়েও তুলসী জুলিব কাষত বহি ধ্যানমগ্ন হয়। পৰম শ্ৰদ্ধাশীলা মার্গাবেটে কাষতে বহি সেই সমাধিস্থ মাতৃকপলৈ তদ্যয় হৈ চাই থাকে। তেওঁ মনতে ভাবে— তেওঁৰ ভাগ্যৰ সীমা নাই !

ভাৰতৰ নাৰীৰত্ন সাবদা দেৱীৰ আদৰ্শই মার্গাবেটক ভাৰতবৰ্ষৰ অন্তঃপুৰলৈ বাট দেখুৱাই দিলে।

মার্গাবেট আহাৰ বাৰ বছৰ আগতে পৰমপুৰুষ খ্রীৰামকৃষ্ণই তেওঁৰ নখৰ শবীৰ ড্যাগ কৰিছিল। বছৰৰ পিছত বছৰ ধৰি যিটি কোঠাত তেওঁ সাধন ভজন কৰিছিল, সেই কোঠাটিলৈ গৈ পৰম ভক্তিৰে মার্গাবেটে নিভৌ সেৱা জনাইছিল। পঞ্চবটীৰ ধটৰ তলত

জ্ঞানাক ধবল বাতি ধ্যানৰ আসনত বহি উদ্ভয় হৈ পৰিছিল। চিন্তৰ সহজাত একাগ্ৰতা লৈ মাৰ্গাবেট জন্মিছিল। এই একাগ্ৰতাৰ বলত তেওঁ সহজে ধ্যানৰ গভীৰতালৈ ডুবি গৈছিল আৰু তেওঁৰ বাহ্যজগতৰ চেতনাও লগে লগে নিচিহ্ন হৈছিল।

মাৰ্চ মাহৰ পঁচিশ তাৰিখৰ দিনাৰ এটি পবিত্ৰ ক্ষণত মাৰ্গাবেটক স্বামীজীয়ে ব্ৰহ্মচৰ্য্য মন্ত্ৰত দীক্ষিত কৰিলে। তেওঁৰ নাম থ'লে নিবেদিতা। তেওঁ পবিত্ৰ হোমাগ্নিত আহুতি দি প্ৰতিজ্ঞা গ্ৰহণ কৰিলে—

“মই আজিৰ পৰা মনে প্ৰাণে পবিত্ৰ হ'লোঁ। ঈশ্বৰৰ ইচ্ছাত ভাৰতবৰ্ষৰ সেৱাৰ অৰ্থে নিজক সমৰ্পণ কৰিলোঁ।”

চেনেহৰ জীয়াৰী নিবেদিতাৰ উদ্দেশ্যে স্বামীজীয়ে এটি অনুপম কবিতা উৎসৰ্গ কৰিলে—

বিশ্বৰ মহান সকলোখিনিয়ে একেলগে থুপ পাতক নিবেদিতাৰ চৰিত্ৰত। মাতৃ হৃদয়ৰ দৰে মহৎ একো নাই, বীৰৰ প্ৰতিজ্ঞাৰ দৰে দৃঢ় একো নাই, বসন্তৰ বতাহৰ দৰে মধুৰ একো নাই, যজ্ঞশিখাৰ দৰে পবিত্ৰ একো নাই— এই সকলোবোৰ একেলগে থুপ পাতক নিবেদিতাৰ মাজত। এই সকলোবোৰতকৈও উচ্চ যদি কিবা থাকে সিও জাগি উঠক তেওঁৰ জীৱনত।

ভাৰতৰ ভৱিষ্যত সন্তানৰ,

সেৱিকা, বান্ধৱী, গুৰু, তুমি একেধাৰে।

অশেষ উৎসাহ আৰু উদীপনাৰে সৈতে নিবেদিতাই ভাৰতৰ সকলো ঠাইতে ঘূৰি পৰি ভাৰতীয় বীতি নীতি আৰু সংস্কাৰ সংস্কৃতিৰ লগত অতি সোনকালে চিনাকী হৈ পৰিল। ভাৰতেই হ'ল তেওঁৰ স্বদেশ, স্বৰ্গাদপি গৰিয়সী জননী জনম ভূমি। ভাৰত-বাসীৰ তেওঁ হ'ল চেনেহৰ ভনী নিবেদিতা।

ভ্রমণ শিক্ষাৰ প্ৰধান অঙ্গ

আলমোৰাত থকা চেভিলাৰ দৰ্শনীয় স্থানসমূহে স্বামীজীক নিমন্ত্ৰণ কৰি পঠালে। নিবেদিতা, জোচেফিন, চাৰা বুল আৰু কেইজনমান সন্মানীয় লগত লৈ স্বামীজী হিমালয় অভিযুখে ট্ৰেইনত উঠিল। কেৱল কিতাপ পঢ়ি কোনো দেশৰ কথা খবৰি মাৰি জানিব নোৱাৰি। ভ্ৰমণ শিক্ষাৰ ডাঙৰ অঙ্গ।

হাওৰাষ্টেচনৰ পৰা প্ৰায়ল বেগেৰে ট্ৰেইন আন্তৰ্জাতিক হ'বলৈ গ'ল। গাওঁ নগৰ, শস্যজালিনী পথাৰ, নদ-নদী, পাহাৰ পৰ্ব্বত, বিশাল অৰণ্যভূমি পাৰ হৈ গ'ল। স্বামীজীয়ে প্ৰত্যেক ঠাইৰ ঐতিহ্য, পুৰণি কাহিনী, এফালৰ পৰা অনগল বৰ্ণাই নিলে। বিহাৰ প্ৰদেশৰ মাৰ্গেৰে যাওঁতে কৈ গ'ল বৃদ্ধ দেৱ, অশোকৰ গৌৰৱোজ্জ্বল কাহিনী। স্বামীজীৰ কি অপূৰ্ব বৰ্ণনা শক্তি, বুৰঞ্জীৰ কি অপৰিসীম জ্ঞান। নিবেদিতাই মন্ত্ৰ মুগ্ধৰ দৰে কেৱল একাধৰপ্ৰাণী হৈ শুনি গৈছিল।

সাগৰৰ তলৰ পৰা চুহুজাৰ ফুট ওখত অবস্থিত নৈনিভাল চহৰ। সন্মানীয় আৰু সন্মানীয়ৰ মলটে টাঙ্গা আৰু ঘোৰাৰ সহায়ত এই চহৰত উঠিলগৈ। খেতৰিৰ মহাবজাই তেওঁলোকক অভ্যর্থনা জনালে। মহাবজাই নৈনিভালৰ অধিন্ৱাতী দেৱীৰ দেউলৰ কপাট মুকলি কৰি দিবলৈ পূজাৰ্থক আদেশ দিলে। বিদেশীনী যাংলা কেইগৰাকীৰে সৈতে সকলোটিয়ে দেৱীৰ চৰণত পূজা অৰ্চনা কৰিলে।

স্বামীজীয়ে মন্দিৰৰ নাটকৰত আসন কৰি বহি আলাপ আলোচনাত লাগিল। এনেতে নিবেদিতাই মন্দিৰৰ বাহিৰলৈ মন কৰি দেখিলে, ছগৰাকী ধুনীয়া সাজ পাৰ লিহা কপাহী গাভৰুৱে ভিতৰলৈ সোমাবলৈ যত্ন কৰিছে। সিহঁত ছগৰাকীৰ ওচৰলৈ গৈ সোমাবলৈ সিহঁতক চকু খঙা কৰি ধমকি দিছে আৰু ভিতৰ ফাললৈ আহিবলৈ বাধা দিছে। সিহঁত নোচোৱা বান্ধা। ছগৰাকীৰ চকুত বাঁহী দি কিবা

উপায়ে ভিতবন্ধে সোপানলৈ বৈবাহিক। পোহে পোনে আহি স্বামীজীৰ চৰণত কেইটিমান সোণৰ মোহৰ থৈ আঠ লৈ প্ৰণাম জনালে আৰু ক'লে—“স্বামীজী, আমি মহাপাণী, এই মোহৰ কেইটি আপোনাৰ মহান কাৰ্য্যত লগাৰ বুলি আমি আশা কৰিছোঁ। আমাৰ প্ৰতি কৃপা কৰক।” স্বামীজীয়ে হিহিকৈ হাঁহিলে আৰু অভিশপ্তবৰে মোহৰ কেইটি প্ৰেণ কৰিলে।

সেই যুৱতী হুগবাকী ব্যক্তিচাৰিনী বেছা বুলি নিবেদিতাই পিছতহে জানিব পাবিলে। স্বামীজীয়ে ক'লে—সেই কলঙ্কিনী অসতী নাৰী হুগবাকীও অগম্যভাবে কপ। সিহঁতৰ অতীতৰ দুখ যাত্ৰাসময় জীৱনৰ কথা ভাবি ভেঁওৰ হিয়া কাতৰ হৈ উঠে। কদৰ্ঘ্য দ্বিজিতাব নিষ্পেষণত এনে ভুল পথত যাবলৈ সিহঁত বাধ্য হৈছিল।

ইয়াৰ পিছত আলমোবালৈ যাত্ৰা আৰম্ভ হ'ল। পুৰুষ সকল ঘোৰাত আৰু মহিলা সকল দোলাত উঠি সদলবলে গৈ আছিল পৰ্ব্বতৰ গাত থকা ছেফ্টাৰ্ছকুৰীয়া আলিয়েদি। হাতত জোৰ আৰু লেম্প লৈছিল। পৰ্ব্বতৰ ওপৰত থকা অকলশৰীয়া ডাকবঙলা এটাটো এবাতি আছিলগৈ। চাৰিদিন চাৰিবাতি যোৱাৰ পিছত ভেঙলোক আলমোবা পালেগৈ। আলমোবাৰ চাৰিওপাশে প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্যৰ পয়োভব।

চেভিয়াৰ দম্পতীয়ে ভেঙলোক সকলোটিকে আলহ উদহ কৰি থকা খোৱাৰ সকলো বা-যোগাৰ কৰি দিলে। মহিলা কেইগবাকীক এটি সুকীয়া ঘৰ ভাৰা কৰি দিয়া হ'ল। চাবাবুল আৰু কুমাৰী জোচেফিন ম্যাকলাউডে খুব কিতাপ পঢ়াত লাগিল। নিবেদিতাই কিন্তু দেৱাত্মা হিমালয়ৰ প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্যৰ বুকুত অকলশৰে সুবি সুবিধলৈ আবদ্ধ কৰিলে।

হিমালয়ৰ টানে মানুহ অস্তবাস্তৱ বিবেক বৈবাগ্যৰ উন্মূলন কৰে। ভাষা আৰু সেৱাৰ মহিমাৰে মহিমাময় চৰিত্ৰ গঠন কৰে। নিবেদিতাই দেৱভূমি হিমালয়ৰ প্ৰশংসা প্ৰাণতৰি উপভোগ কৰিবলৈ

ধনিলে। স্বামীজীয়ে ভাবিছিল নিবেদিতা নিঃসঙ্গ হৈ যুবক।
মহিমাময় হিমালয়ৰ প্ৰভাক্ৰে তেওঁক ত্যাগ আৰু সেৱাৰ অৰ্থে উপযুক্ত
কৰি তুলিব।

নিভৌ বহু চক্ৰত আলোচনা হ'ল ভালেমান বিধৰ—ধৰ্ম,
সাহিত্য, পুৰাণৰ কাহিনী, প্ৰাচ্য আৰু পাক্ষাত্যক জীৱন যাত্ৰাৰ
পদ্ধতি, পৃথিৱী আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ ইতিহাস, দেশপ্ৰেম ইত্যাদি।
নিবেদিতাই সকলোবোৰ কথাৰে লৰিপাতিকৈ টেঙা দি থিও'ল। এই
টোকাবোৰৰ সহায় লৈয়ে তেওঁ পিছত ছখন কিতাপ লিখিলে—“স্বৰ্গদেৱক
মই যেনে ভাৱে পাইছিলোঁ” (The master as I saw him)
আৰু “স্বামী বিবেকানন্দৰ লগত ভ্ৰমণৰ কিছুমান টোকা” (Note of
some wanderings with the Swami Vivekananda),

জাতীয় গৌৰৱ আৰু আন্তৰ্জাতিক সংস্কাৰ সকলো ত্যাগ কৰি সম্পূৰ্ণ
ভাৱে মুক্ত হ'ব পৰাটো পৃথিৱীৰ কোনো মানুহৰে সম্ভৱপৰ নহয়।
নিবেদিতা মানুহ। তেওঁও নোৱাৰিছিল। স্বামীজীয়ে কিন্তু তেওঁক
কায়মনোবাক্যে ভাৰতীয় মহিলা কৰি গঢ়ি তুলিবলৈ বাতিয়ে দি
চেপ্টা কৰিছিল। কেতিয়াবা নিবেদিতাৰ সন্মুখতে ইংৰাজ ৰাতিৰ
বিপক্ষে কঠিন বাৰ্তা বাণ হানিছিল। আমেৰিকাৰ মহিলা জোচেফিন
ম্যাকলাউড, নবস্ত্ৰেৰ মহিলা বুলক এই বাণে চুব নোৱাৰিছিল।
নিবেদিতাৰ কিন্তু আঁঠু ক'লা পৰি গৈছিল আৰু তেওঁৰ মনটো মাৰি
পেলাইছিল।

স্বামীজীয়ে নিবেদিতাক পৰমেশ্বৰৰ বামাশক্তি মহাকাশীৰ ৰূপ
ধ্যান কৰিবলৈ আদেশ দিলে। নিবেদিতা গ্যানত বহিল। কিন্তু
ভক্তি ভাৱেৰে বহাৰ লাগে লাগে তেওঁৰ মানস চকুত মাত্ৰ মেবীৰ
ৰূপটি ভাহি উঠিল। স্বামীজীক অজ্ঞৰ খুলি সকলো কথা ক'লে।
স্বামীজীয়ে মাত্ৰ মেবীৰ স্নানকৰেই জগদ্ব্যক্ত কালীৰ ৰূপ ধ্যান কৰিবলৈ
আদেশ দিলে। নিবেদিতাইও সেই ভাৱেই ধ্যানৰ অন্ত্যাস কৰিবলৈ
ধৰিলে।

গুৰু কৃপাত নিবেদিতাৰ অতীত সংস্কাৰ সকলোবোৰ লাহে লাহে মন আৰু শৰীৰৰ পৰা আঁতৰিবলৈ ধৰিলে। এতিয়া তেওঁ এগৰাকী আদৰ্শ হিন্দু কন্যা। বেদান্তৰ সকলো শিক্ষা এটি এটি কৈ বাস্তৱ জীৱনত খটুৱাবলৈ চেষ্টা কৰিলে। আলমোৰাৰ মানুহ বিলাকৰ ভেঁও নিচেই আপোন হৈ পৰিল। কোনোৱে “আই” কোনোৱে “বাইদেউ” বুলি ভেঁওক মাতিবলৈ ধৰিলে। স্বামীজীয়ে কঠোৰ সাধন আৰু ধ্যান ধাৰণাৰ দ্বাৰা নিজক মানৱ সেন্সাৰ কাৰণে সাজু কৰি লৈছিল। নিবেদিতাকো তেনেভাৱেই কঠোৰ ব্ৰত, উপবাস, তপস্বাৰ মাজেৰে দেশ সেৱিকা কৰি গঢ়ি তুলিবলৈ যত্ন কৰিছিল।

আলমোৰা এৰি ভেঁওলোক কাশ্মীৰ অভিযুখে যাত্ৰা কৰিলে। ভূস্বৰ্গ কাশ্মীৰ। বামভীতাল হ্ৰদৰ পাবত টম্বু তঁৰি ব'ল। তাৰ পিছত কাশ্মীৰৰ ৰাজধানী জীনগৰৰ ডাল হ্ৰদৰ বুকুৰ নাৱত কেইদিন মান কটালে। কাশ্মীৰৰ প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্যই নিবেদিতাক অভিভূত কৰি তুলিলে।

কাশ্মীৰত আছে মহাতীৰ্থ অমবনাথ। স্বামীজীয়ে তেওঁৰ মানস কন্যা নিবেদিতাক অমবনাথ শিৱৰ চৰণত উছৰ্গা কৰিব বুলি থিৰাং কৰিলে।

তুৰ্গম পথ। বৰফৰ ওপৰে ওপৰে অতি কষ্টকৰ এই তীৰ্থ যাত্ৰা। ধৰ্মপ্ৰাণ হিন্দু সকলে সকলো কষ্ট অকাটৰে স্বীকাৰ কৰি অমবনাথ শিৱক দৰ্শনৰ অৰ্থে যুগে যুগে এই যাত্ৰা কৰি আছে। কোনো ঠাইত বাটৰ চিন মোকাম অকণো নাই। পৰ্ব্বতৰ গাত বগাই আগবাঢ়ি থাকিব লাগে। গৈ থাকোঁতে হঠাতে সমুখত শিলৰ অলঙ্ঘ্য দেৱাল। তললৈ চাব নোৱাৰি। ভয়ানক খাল। ভৰিখন কেনেবাকৈ পিচল খালেই মৃত্যু অনিবাৰ্য্য। এনে ভয়ানক পথেদিয়েই বিদেশীনী ছোৱালীটি লগত লৈ স্বামীজীয়ে অমবনাথলৈ যাত্ৰা কৰিলে। বুল আৰু জোচেফিন ম্যাকলাউড্ পহলগামৰ টম্বুতে থাকিলে।

অক্ষুব্ধ শাৰীৰিক শক্তি থকা পুৰুষৰ কাৰণেও অমৰনাথৰ যাত্ৰা পথ উদং ভৰিৰে অতিক্ৰম কৰা সহজ সাধা নহয়। স্বামীজীয়ে ইচ্ছা কৰিছিল— নিবেদিতাই গোটেই পথত শুমা ভৰিৰে খোজ কাঢ়ক। স্বামীজীয়ে বাহুজ্ঞান হেৰুৱাই পেলাইছিল। বিশ্বচৰ্চাত শিৱময় দেখিছিল আৰু নিজেও শিৱময় হৈ পৰিছিল। ডেওঁৰ নিমজ কৈ থুকাৰা মূৰ, এহাঙত লাখুটি আৰু আনটো হাতত জপমালা। শৰীৰত ভয়ৰ প্ৰলেপ। দিনটোত এবাৰ মাত্ৰ আহাৰ কৰিছিল। বাটত পোৱা ঐতোকটি কুণ্ডতে স্নান কৰিছিল। কেতিয়াবা যাত্ৰী সাধু সকলৰ মাজত হেৰাই নিবেদিতাৰ চকুৰ পৰা ডেওঁ আঁৰ হৈ পৰিছিল। অনৰ্গল মন্থ জপি থকাৰ কাৰণে ডেওঁৰ ওঁঠ দুটি কঁপি থকা দেখা গৈছিল।

উঠানমা পৰ্ব্বতৰ গাত অৰণ্যৰ মাজে মাজে একেবাহে পৰিত্ৰাজন চলাৰ পিছত ডেওঁ বিলাক প্ৰায় ওঠৰ হেজাৰ ফুট ওখত থকা শেষ নাগ পালেগৈ। ডেওঁ বিলাকৰ হাত ভৰি বোৰ বৰফৰ দৰে টান হৈ পৰিছিল। তাতে টহু তঁৰি ডেওঁলোক ব'ল। পৰম ভক্তা হিন্দু নাৰীৰ দৰে নিবেদিতাই সকলো শাৰীৰিক কষ্ট হাঁহি মুখেৰে পাহৰি পেলালে।

শেষনাগৰ পৰা হুহেজাৰ ফুট ওখলৈ উঠি গৈ আকৌ ত্ৰিগুণাতীত অমৰ নাথৰ গুহালৈ বহুত দূৰ নামি যাব লাগে। বাৰী পূৰ্ণিমাৰ দিনা সেই তীৰ্থভূমিত উৎসৱৰ মহাপয়োত্তৰ। আগদিনা বাতিয়েই যাত্ৰী সকলে জোনাকৰ পোহৰে পোহৰে সদল বলে যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলে। ভালেমান দূৰৰ পৰা গুহাৰ মুখলৈকে বৰফে ঢাকি থোৱা বাট। মাজে মাজে বৰফৰ নৈ। স্বামীজী আৰু যাত্ৰী সকলে নৈ বোৰত স্নান কৰিলে।

গুহাৰ কাষ ছপাব লগে লগে অশুভ্ৰুতিৰ আভিযাত্ৰাত স্বামীজীৰ মূৰ্ছা যাওঁ যাওঁ অৱস্থা হৈছিল। কিন্তু ডেওঁ নিজকে চম্ভালি লৈ তুৰাৰ নৈত গা ধুৱে।

গুহাব ভিত্তবত ডুবাৰেৰে আবৃত বিশাল শিৱ লিঙ্গ । বাহিৰত কেউফালে যাত্ৰীৰ কোলাহল । গুহাব ভিত্তবত এক পক্ষীৰ পৰিবেশ । স্বামীজীৰ কঁকালত কেৱল কোঁপীন বস্ত্ৰখনি । শৰীৰ ভয়েৰে ঢকা । গুহাব ভিত্তবলৈ স্বামীজীয়ে প্ৰবেশ কৰিয়েই অপূৰ্ব ভাব-বেশত অধীৰ হৈ মহাদেৱাদিদেৱ অমৰ নাথৰ চৰণত সাষ্টাঙ্গে তি পৰিল ।

ওঁম্ শিৱ ! শিৱ !!

এক অনিৰ্বচনীয় সবগীয় জ্যোতিয়ে তেওঁক আবৰি ধৰিলে । বিজ্ঞা আৰু প্ৰতিভাক হেচি ধৰি কোন অলৌকিক ভক্তিবস তেওঁৰ হৃদয় ওপচাই উৎসৰি উঠিল ।

গুহাব ভিত্তবৰ পৰা ওলাই আহি সেই বিস্ময়কৰ ভাবোন্মত্ততাত বিভোৰ হৈ থিয় দি থকা স্বামীজীৰ মুখলৈ নিবেদিতাই একেধৰে চাই আছিল । তেওঁ যেন সাক্ষাৎ ঈশ্বৰ । আঠকাঢ়ি লৈ কৰোৱাৰে নিবেদিতাই স্বামীজীক ক'লে—“এডু ! সেই অনুভূতিৰ অধিকাৰ মোকো দিয়া !”

স্বামীজীয়ে কেৱল নিবেদিতাৰ হাত ধৰি স্নিগ্ধ মধুৰ বৰ্ণেৰে ক'লে—

“নিবেদিতা শাস্ত হোঁৱা । নিজক ডুবাই দিবলৈ শিকাঁ, তেতিয়া বৃজিবা প্ৰকৃত আনন্দ কি ! এদিন নিশ্চয় এই তীৰ্থ যাত্ৰাৰ ফল ফলিখ । কেৱল ৰাট চোঁৱা ।” নিবেদিতাৰ দুগাল উপচি পুলকাঞ্চ ৰাগৰি আছিল ।

অমৰ নাথৰ পৰা তেওঁলোক জীৱগৰলৈ উভতিল । তাৰ পৰা স্বামীজীয়ে অকলে শক্তি তীৰ্থ কীৰ ভৱানীত পূজা অৰ্চনা কৰিলেগৈ । মাতৃ ভাৱত তেওঁ বিভোৰ হৈ পৰিল ।

ধ্যানৰ অভ্যাস আৰু প্ৰাৰ্থনা মন্ত্ৰৰ কি অমিত প্ৰভাৱ ! নিবেদিতাই লাহে লাহে হৃদয়ত অনুভৱ কৰিবলৈ ধৰিলে— মহাশক্তিৰ অপূৰ্ব জাগৰণ, চৰাচৰ বিশ্বত অন্তঃসলিলা ফল্গুৰ দৰে অবিৰাম বৈ থকা চৈতন্য শক্তি অনন্ত প্ৰবাহ । তেওঁৰ বুকুৰ ভিত্তবত, হৃদপিণ্ডৰ মাজত এক অপূৰ্ব সুন্দৰ যুঁজি পদ্মাসনত ধ্যানস্থ ।

শ্রীনগৰৰ পৰা বাবমল্লা পাঠ স্বামীজী মঠলৈ উভতিল। স্বামী সাৰদানন্দই নিবেদিতা, বুল আৰু জোচেফিনক উত্তৰ ভাবভৱ দিল্লী, আশ্ৰা আদি বুজাই অসিদ্ধ ঠাইবোৰ দেখুৱাবলৈ লৈ গ'ল।

ভালেমান ঠাই ফুৰি চাকি আৰু ফুৰিলে নিবেদিতাই অনিচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে। তেওঁ বৰ উদ্বিগ্ন হৈ উঠিল। তেওঁৰ কবিতালৈ বহুত বাকী আছে। কেতিয়া কবি তেওঁ শেষ কৰিব? কাশীৰ পৰাই কলিকতালৈ গুচি আহিল।

ভাৰতীয় নাৰী আৰু জনসেৱা।

শ্রীৰামকৃষ্ণৰ পত্নী পৰমহামায়াতমা আই শ্রীমাকলা দেৱীৰ লগতে নিবেদিতাই থাকিবলৈ ল'লেহি। আইৰ লগত কেইগৰাকীমান বিধবা বামুণীও আছিল। নিবেদিতা জানিবা তেওঁলোকৰ চকুৰ ফুটা দাঁতৰ শূল হৈ হ'ল। নিবেদিতাৰ কলিজা ক'লা পৰি যোৱাতকৈ নিভো একো আধাৰ নক'লে তেওঁলোকৰ এজীৱিৰো দাব পোৱাৰি নমৰিছিল।

কিন্তু নিবেদিতা আছিল পৃথিৱীৰ দৰে সৰলশীলা। সেই কটুজি বোৰৰ কোনো প্ৰত্যুত্তৰ নিদি নীকৰে সহ্য কৰিছিল। বৰং অমানৱিক ব্যৱহাৰেৰে মহিলা কেইগৰাকীক মোহিত কৰি পেলাইছিল।

নিবেদিতা লাহে লাহে আই সাৰদা দেৱীৰ বুকুৰ মাজলৈ লোমাই পৰিল। ছয়ো একেলগে ধ্যান কৰে। ধ্যানত বৰাব লগে লগে সাৰদা দেৱী উন্নয় হৈ পৰে। নিবেদিতাৰ কিন্তু মাজে মাজে ধ্যান ভাগি যায়। ধ্যানত মাত্ৰ উন্নয়তা দেখি তেওঁ বিস্ময়ত অভিভূত হৈ উঠে।

সাৰদা দেৱীৰ মহান ব্যক্তিত্বৰ সাঁচ নিবেদিতাৰ মনত দৰ্শক বহিল। তেওঁ এঠাইত দিখিছে—

“মই ভাৱেঁ, ভাৰতীয় নাৰীৰ বিষয়ে দিয়া জীৱামকুৰৰ শেষ বাণী মাতৃ সাবল্য দেৱীৰ ব্যক্তিত্বত যুগ্মিত হৈ উঠিছে। কিন্তু ভাৰতবৰ্ষৰ পুৰণি আদৰ্শ নাৰী সমাজৰ তেওঁৰ শেষ গৰাকী নাৰী নে কি? নতুবা নতুন আদৰ্শত উদ্বুদ্ধ হোৱা ভাৰতীয় নাৰী সমাজৰ তেওঁ প্ৰথমগৰাকী আদৰ্শ প্ৰতিনিধি? অতি অসাধাৰণ মহিলা এগৰাকীয়ে লাভ কৰিব পৰা জ্ঞান আৰু মধুৰতা তেওঁৰ চৰিত্ৰত প্ৰকাশ পাইছে বুলি সকলোৱে অনুভৱ কৰিব পাৰে। তেওঁৰ জীৱনৰ পবিত্ৰতাতকৈও তেওঁৰ মৰ্যাদাৰ উচ্চতা আৰু মহৎ মনৰ উদাৰতা মোৰ কাৰণে বৰ আচৰিত কথা।”

স্বামীজীয়ে নিবেদিতাক কৈছিল—

“নিবেদিতা, ভাৰতীয় নাৰী সমাজৰ মঙ্গল সাধনৰ উদ্দেশ্যে আগবঢ়াব আগতে তেওঁলোকক তুমি বুজি ল'ব লাগিব। আদৰ্শ হিন্দু নাৰীৰ দৰে জীৱনঃ যাপন কৰা আৰু উপলব্ধ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হিন্দু নাৰীৰ বাবে কি?”

ভাৰতৰ নাৰী জাতিৰ কল্যাণ সাধনেই জীৱনৰ পবিত্ৰতম ব্ৰত বুলি নিবেদিতাই গ্ৰহণ কৰিলে। কলিকতাৰ সকলো ধৰণৰ পৰিয়ালৰ স্ত্ৰীৰোতা সকলৰ কাষলৈ অহাযোৱা কৰিবলৈ ধৰিলে। তেওঁলোকৰ সূত্ৰে হুখে একো আৰাৰ স্নেহ সহানুভূতিৰ মাত দিলে। হিন্দু নাৰীৰ নীতি নিয়ম সদাচাৰ কৰ্মচাৰ সকলোৰে আয়ত্ৰ কৰি পেলালে। জ্ঞানখিনি নিজৰ জীৱনত নিৰ্খণ্ড ভাৱে পালন কৰিবলৈ ধৰিলে। পুত্ৰৰ মৃত্যুত কাতৰ হোৱা মাতৃৰ কাষত বহি সান্তনা দিলে। আনকি মৃত স্বামী যোগানন্দৰ শৱ যাত্ৰাত শ্মশানলৈ গৈ অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াতো যোগ দিলে।

কিছুদিনৰ পিছত নিবেদিতাৰ কাৰণে এটি সুকীয়া ঘৰৰ দিহা কৰি তেওঁক তাতে থাকিবলৈ দিয়া হ'ল। কোনো স্ত্ৰীৰোতাই মেঘৰ বান্ধী হ'বলৈ ইচ্ছা নকৰে। কোনোমতে চাকৰী এজনী বিচাৰি

উলিয়া হ'ল। তাইও তেনেই বৰ ধুতি। তাইৰ মানত নিবেদিতা সদায় বিধুতি। মেমক একোকে চুপলৈ নিদিয়া। মেমে পাকঘৰৰ ছোৱাৰ দলিটোও পাব হ'ব নোৱাৰে। সোমালেই চাউলে খাবাধিয়ে হেতাট উলিয়াই সোপাই চুৱা হ'ব। বান্ধি বাঢ়ি বাহিৰলৈ উলিয়াই দিব, বাহিৰতে খাৰ। মেমে হাতৰে চোৱা আৰু খোৱা বোৱা কৰা কাঁঠী বাঢ়ি সোপা ধুই পখাল লৈ গা-পা ধুই শুটী হৈ হৈ আন কামত তাই হাত দিয়ে।

পিছে নিবেদিতাৰ ধাৰ্মিক জীৱনৰ সাহিত্যতা আৰু হিন্দুনাবীৰ দৰে আচাৰ নীতি দেখি তাই অবাক হ'ল আৰু কেইদিনমানৰ পিছতে আপুনি দোঁ খালে। তাইৰ মানত নিবেদিতা স্বয়ং ভগৱতী যেন হ'ল। লাহে লাহে তেওঁক “আই বুলি মাতিবলৈ ল'লে।

নিবেদিতা থকা ঘৰটোৰ বাহিৰৰ চ'ৰা ঘৰটোত ব্ৰহ্মচাৰী সদানন্দক থাকিবলৈ স্বামীজীয়ে আদেশ দিলে। সদানন্দই নিবেদিতাক নিজো বামাষণ-মহাভাবতৰ সাধু শুনাবলৈ ধৰিলে। হিন্দু সমাজৰ আচাৰ বিচাৰ কৃষ্টি সংস্কৃতিৰ বিষয়েও আলোচনা কৰিলে। নিবেদিতাই শ্ৰদ্ধাৰ ওপৰি শ্ৰদ্ধা কৰিছিল আৰু সকলোবোৰ হিন্দু নীতিৰে জ্যেষ্ঠপৰ্য্য বঢ়িয়াটক বুজি লবলৈ চেষ্টা কৰিছিল।

তেওঁলোকৰ কোঠালিটিৰ ভিতৰৰ চাৰিও পাশ অমূল্য গ্ৰন্থ বাহিৰে ঠাই খাই আছিল। তাত আছিল ইংৰাজী ভাষালৈ অনুবাদ হোৱা হিন্দুৰ ধৰ্ম্ম ~~কলীকামূহ~~ বাইবেল, বাউডেনৰ “বুদ্ধচৰ্চ,” এমাৰ্চন, জোৱান অব আৰ্কিষ্ট ~~শ্ৰেষ্ঠ~~ লুইচ, আলেকজেন্ডাৰ আদি গ্ৰন্থাণুকৰ আৰু বিহুৰী মহিলাৰ জীৱনী পুথি। আৰু ক্ৰিষ্টানবোৰ ৰে অমূল্য গ্ৰন্থ সেই চিকুন কোঠাটিত পৰিপাতিতৈ সজাই থোৱা হৈছিল। ভিতৰ ফালৰ পৰা কেতিয়াও বাহিৰলৈ নোলোৱা, অস্বাভাৱিক অগৰাকী ধৰ্ম্মপৰাৱণা সাধক হিন্দু নাবী নিবেদিতা। এটি ব্ৰহ্ম

লক্ষ্যত 'নিষ্ঠয়' তেওঁ উপনীত হ'ব লাগিব । মনবদৃঢ়তা আৰু গভীৰ নিষ্ঠাৰে তেওঁ অহৰহ ত্ৰুত পালন কৰিছে আৰু গভীৰ অধ্যয়নত মগ্ন হৈ আছে ।

সন্ধ্যাৰ আবেলি বেলা নিবেদিতা মাতৃ সাবদা দেৱীৰ কাষ পাইছিলগৈ । মাতৃৰ লগত থকা মহিলা সকলৰ অন্তৰো লাহে লাহে তেওঁ জয় কৰি পেলালে । এদিন তেওঁৰ গায়ে মূৰে হাত ফুৰাই সাবদা দেৱীয়ে ক'লে—

“আই, তোমাৰ গুৰুৰ তুমি ভাল পোৱা । তোমাৰ ভাল পোৱা অফুৰন্ত হওক । সাধুপুৰুষৰ ভাল পালে আত্মাৰ নৱজন্ম হয় । ইয়াৰ নামেই, জগদানন্দৰ প্ৰতি ভক্তৰ ভাল পোৱা । পবিত্ৰ প্ৰেমেই আত্মাৰ পোহৰ । মোৰ গুৰুৰ যেনেকৈ ভাল পাইছিলোঁ, তুমিও তোমাৰ গুৰুৰ ওপৰে ভাল পোৱা ।”

কৰ্ম্মবীৰ বিবেকানন্দ । মঠৰ মন্দিৰত বহি কেৱল ধ্যান কৰি থকাটো তেওঁ একেবাৰে পছন্দ নকৰিছিল । তেওঁ ব্ৰহ্মচাৰী শিষ্য সকলক আদেশ দিছিল—

তেওঁলোকে গাঁৱে-ভূঞা-নগৰে-চহৰে গৈ বেদান্তৰ অমোঘ বাক্য প্ৰচাৰ কৰক আৰু আধ্যাত্মিক সাধনৰ মাজেৰে জনকল্যাণৰ কামত মনপুতি লাগি যাওক ।

স্বামী ব্ৰহ্মানন্দই তেওঁলোকক আধ্যাত্মজীৱনৰ শিক্ষা দিছিল । সপ্তাহত দুদিনকৈ নিবেদিতাই শৰীৰ বিজ্ঞান, উদ্ভিদবিজ্ঞা আৰু শিক্ষা বিজ্ঞানৰ পাঠ দিছিল ।

মাতৃভূমি ভাৰতবৰ্ষৰ সেৱাৰ কাৰণে এদল ডক্টৰ সন্ন্যাসী গঢ়ি নিতি তুলিবলৈ স্বামীজীয়ে অহোপুৰুষাৰ্থ কৰিছিল । তেওঁ জীবিছিল— সেই ডেকা সন্ন্যাসী দল হ'ব লাগিব শূন্যকিড আৰু স্বাৰ্থভ্যাগী,

মানসিক আৰু শাৰীৰিক বলত বলীয়ান, কষ্ট সহিষ্ণু আৰু লোক সেৱাত্ৰস্ত দৃঢ়ত্ৰী। এই মহৎ প্ৰশিক্ষণ কাৰ্য্যত তেওঁক নিবেদিতাই যথেষ্ট সহায় কৰিছিল।

হাপানি যোগত শোণি বিচনাত পুৰি থকাৰ পৰাই নিবেদিতাক স্বামীজীয়ে সকলো প্ৰকাৰে উপদেশ আৰু নিৰ্দেশ দি মঠৰ বাৰতীয় কাম চলাই আছিল। তেওঁ কৈছিল—

“নিবেদিতা, পবন মুক্তিৰ কথা যি ভাৱে, তেওঁৰ মুক্তি আপুনি আহিব। জনসেৱাই ভগবৎ সেৱা। সেৱাৰ মাজেৰেই আত্মশোধনৰ সুযোগ মিলে। আত্মাৰ পবিত্ৰতা লাভ হয় সেৱাত। জনসেৱাৰ দৰে পবিত্ৰ ধৰ্ম নাই। দুৰ্দ্দণাগ্ৰস্ত অশিক্ষিত ভাৰতবাসীক শিক্ষিত কৰি তোলাটোৱেই মহৎ জনসেৱা। ভাৰতীয় নাৰীক শিক্ষাৰ পোহৰ দিয়াটোৱেই তোমাৰ জীৱনৰ ব্ৰত হওক। প্ৰথমতে আনিব লাগিব হিন্দুটলৈ প্ৰেম। প্ৰেমে আনিব সবলতা আৰু নিকাম কৰ্মৰ কাৰণে অমুপ্ৰেৰণা”।

স্বামীজীৰ দিনে দিনে অন্তৰ বেছি হৈ আহিছিল। কুমাৰী ম্যাকলাউডে স্বামীজীক আমেৰিকালৈ নিমন্ত্ৰণ কৰিলে। আমেৰিকাত অলপদিন থাকিলেহি তেওঁৰ স্বাস্থ্য ঘূৰাই পাব। নিবেদিতাও যাত্ৰালৈ পৰামৰ্শ দিলে। স্বামীজীও মান্তি হৈ আমেৰিকা যাত্ৰাৰ যো-যা কৰিলে।

তেজস্বিনী নিবেদিতা

উত্তমধো কলিকতা মহানগৰীত প্লেগ মহামাৰীয়ে ভয়াবহ ৰূপে দেখা দি আতঙ্কৰ সৃষ্টি কৰিলে। দিনে দিনে শ শ মানুহ মৃত্যু মুখত পৰিল। মহাবাহুত লাখ লাখ মানুহ প্লেগ বান্ধসিনীয়ে যেন টেটুত

চৌদি চৌদি মাৰিলে । এইবাৰ তেঁও কলিকতাৰ বুকুত ভাৰতবৰ্ষ সংগ্ৰহ
নৃত্য কৰি কিবিলি পাবিছে । নগৰবাসী মহাত্মাসত বিহ্বল হৈ স্বৰবাৰি
এৰি পলাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে । আমি বিবেকানন্দ আৰু স্থিৰেৰে
থাকিব নোৱাৰিলে । তেওঁ যুৱক যুৱতী সকলক আহ্বান দিলে ভয়াবহ
মৃত্যুক হাঁহি মুখেৰে আলিঙ্গন কৰিবলৈ । আমি অমৃতৰ পুত্ৰ, মৃত্যুলৈ
ভয় কৰি পলাই যাম ? সি কেতিয়াও হ'ব নোৱাৰে । শ্ৰীৰামকৃষ্ণ
মিছনৰ সন্ন্যাসী সকলক বোগী গুৰুৱা কামত দেহে কেহে লাগি
যাবলৈ আদেশ দিলে । এখনি সেৱা সমিতি গঠন কৰি তেওঁ তাৰ
সভাপতি হ'ল । সেৱা কাৰ্য্য পৰিচালনাৰ সম্পূৰ্ণ ভাৰ নিবেদিতাৰ
হাতত দিলে ।

নিবেদিতাই সন্ন্যাসী সকলক লগত লৈ অপৰিষ্কাৰ ঠাইবোৰ
চাফ-চিকুন কৰিবলৈ লাগি গ'ল । জাবৰৰ দ'মবোৰ, আৰ্জ্জনাৰে
ভৰি থকা গুদাম স্বৰবোৰেই হৈছে এন্দুৰৰ বাঁহ । এই এন্দুৰ বিল'কৰ
গাভে প্লেগ বেমাৰৰ জীবাণু উৎপন্ন হৈ মানুহলৈ সোঁচৰে । নিবেদিতাই
ইংৰাজী বাতৰি কাকতৰ যোগেৰে আবেদন জনাই অৰ্থও সংগ্ৰহ কৰিলে ।

১৮৯৯ খ্ৰীষ্টাব্দৰ ২১ এপ্ৰিলৰ দিনা ক্লাছিক থিয়েটাৰ হলত এখনি
ৰাজহুৱা সভা আহ্বান কৰা হ'ল । “দেশ আৰু ছাত্ৰৰ কৰ্তব্য”ৰ
বিষয়ে নিবেদিতাই সেই সভাত এটি উদ্দীপনাময় বক্তৃতা দিলে ।

তেওঁ কলিকতাৰ ছাত্ৰ সমাজক আহ্বান জনাই ক'লে—

“প্লেগ নিবাৰণৰ কামত সহায় কৰিবলৈ মানুহ বুলি নিজক যি
ভাৱে, তেনে প্ৰত্যেকজন মানুহকে মই আহ্বান কৰিছোঁ । আজি
ধৰ্ম্মৰ আহ্বান আহিছে আৰু আহিছে কৰ্ম্মৰ আহ্বান । নিজক বলি
দিয়াই হ'ল ঋণ পূৰ্ণৰ অৰ্থ্য । তোমালোকৰ বিশ্বাসক, অগ্নিময়
বিশ্বাসত, অগ্নিময় বিশ্বাসত পৰিণত কৰিব কিমানজনে পাবিবাহক ?
এই চহৰৰে এদাঁতিত ধৰ্ম্মৰ ঋণ আচাৰ্য্য শ্ৰীৰামকৃষ্ণ আছিল ।
তেওঁ ব্ৰাহ্মণ সন্তান । পিছে, কোনোবাই কিজানিবা বাধা দিয়ে,

ବାଢ଼ିয়েই ହାତଓ ଯାଏ ଭବିତ ଯାଏ ସାର ମୋଡ଼ାବର ସରଳେ, ମିହିତବ
ନର୍କିର ପାରଥାନା ପରିହାର କରେ ନିଜର ମୁଖର ଚୁଲିବେ ।

ଏହି ବହୁତାର ମିଛତ କଳିକତାର ଛାତ୍ର ସମାଜଓ ଏକ ଅପୂର୍ବ
ଆଗବେ ଦେଖା ମିଳେ । ହାତଓ ବାଢ଼ିନୀ ଅକ ବାଢ଼ିଟି ଲେ ନଲେ ନଲେ
ଛାତ୍ର-ଛାତ୍ରୀ ବାଢ଼ି ପଢ଼ିଲେ ଓଲାହି ଆହିଲ । ଲଗତ ଆହିଲ ଅନ୍ତର ନାତ୍ରୀ
କକ୍ଷାମୟୀ ମାତ୍ରକ୍ଷତ ଢନୀ ନିବେଦିତା । ବାଟିର ଓପରତ ଆକ ଦାତି
କାସରର ଅ'ତ ତ'ତ ପରି ଥକା ଗେଲା ମହା ମହୁଲା ଆକ ଜାବରବୋର
ବାଢ଼ିନୀବେ ମାରି ଆନି ଠାରେ ଠାରେ ନ'ମ କର ଜୁହି ଲଗାହି ଦିଲେ ।
ମୁଚି ମୋଡ଼ାବର ସଞ୍ଜବୋର ଚାରିଓ ପାଞ୍ଚ ଆକ ଭିତବୋର ମାରି ମୁଚି
ଚାକ-ଟିକ୍‌ନ କର ପେଲେଲେ । ମେହି ଠାହିବୋରତ ମ୍ଲେଗ ଜୀରାଘୁ ନାଶକ
ଦର ଡାଲିଲେ ।

ଏହି କେହିନି ନିବେଦିତାଟି କେବଳ ଗାଧୀର ଧାହି ଆହିଲ ।
ବୋଧିଧାର ଦର କିନା ଧବଜ ଉଲିରାବ କାସେ କିଜୁରାନ ନିନ ଗାଧୀର
ଧାବଲେକୋ ଏରି ନିହିଲ । ଡେଢ଼ିନିନୀ ନାହି ନିବେଦିତା । ତେଓ ଭସନ୍ତ
ହେ ମହାନଗରୀର ସୁକକୀଧା ଆଲିବୋରତ ମୋମାଟି ବେମାବୀ ବୋର
ମେରା ଗୁଞ୍ଜାବା କର ହୁରିହିଲ । ତେଓର ବିକ୍ରମ ଦେଖି ନମବସାମୀ ସକଳ
ଅନ୍ତର ଉତ୍ସାହ ଉଜ୍ଜୀପନାବେ ଡାଧି ପରିହିଲ । ଭବଜର ସଂକ୍ରାମକ ମ୍ଲେଗ
ମହାମାଧିବ ଶ୍ରୋତି ତେଓଡ଼ୋବର ବୁକ୍ତ ବାହ ଲୋରା ଭୟ ନୟାଲି ନିର୍ମୁଲ
ହେ ଗୈହିଲ । ଗାଧକ ସକଳେ ପ୍ରଥମତେ ଲାଜ ମହୋଚ କରିହିଲ ଯଦିଓ
ସ୍ନେହମୟୀ ନିବେଦିତାର ଆହ୍ୱାନତ ତେଓଡ଼ୋକୋ ବାଢ଼ିପଢ଼ିଲେ ଓଲାହି ଆହି
ମେରାବ କାମତ ଲାଗିହିଲିହି ।

ମୃତ୍ୟୁର ଆତଙ୍କବେ ଭୟା କାଳ ବାତି । ଏଟି ନିଧର ମାଞ୍ଜାର ଭିତରତ
କକ୍ଷାମୟୀ ମାତ୍ର ନିବେଦିତା ବାହି ଆହିଲ । ତେଓର ଚକ୍ରୋସିତ ଡିଢ଼ି
ଜ୍ୟୋତି । ସନ୍ଧ୍ୟତ ମ୍ଲେଗର ଯାଞ୍ଜନାତ ଚୈଫଟାଟି ଧକା ଏଟି ନିହିଲ ।
ଅଳପ ଆଗତେ ତାର ମାକ ଦେଉଡ଼ାକକ ଅଞ୍ଚାନଲେ ନିୟା ହ'ଲ । ମିଓ
ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖତ । ସକଳୋରେ ନିବେଦିତାକ ଅନ୍ତର ଆହିବଲେ ଉପଦେଶ ଦିହିଲ ।

তেওঁ কিছু শিশুটিক কোলাত তুলি লৈ ঈশ্বৰ খুৱাইছে আৰু শান্তি দিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। বাতি গভীৰ হৈ আহিছিল। কেৱল আশান যাত্ৰী সকলৰ মাজে মাজে বতৰা শুনা গৈছিল। শিশুটিয়ে আই আই কৰি নিবেদিতাক সৰু সৰু বাওঁসী ছুটিৰে সাৰাটি ধৰিছিল। তেওঁৰ চুচকুৰ পৰা বৰ বৰাই চকুলো বগৰি আহিছিল।

শেষৰাবৰ কাৰণে শিশুটিয়ে মৃত্যুৰ বিপক্ষে সংগ্ৰাম কৰিলে। সি থৰ থৰ কৰে কঁপি কঁপি নিবেদিতাৰ কোলাত জখৰ হৈ শুই পৰি শেষ নিশ্বাস এৰিলে।

স্বামীজী বোগ শয্যাতে পৰি আছিল। নিবেদিতা তেওঁৰ কাষলৈ আহি নত্ৰ ভাৱে ধিয় হ'ল আৰু সেৱা কাৰ্য্যৰ জ্বজ্ব বৰ্ণনা ডাঙি ধৰিলে। স্বামীজীয়ে মনত বৰ আনন্দ পালে আৰু ক'লে—

“এনে নিষ্কাম ভাৱেই জনসাধাৰণৰ সেৱা কৰি যাব লাগিব। তেওঁলোকৰ বিপুল আত্মাৰ লগত তোমাৰ আত্মাক এক কৰি দি সেৱা কৰি যোৱা। তেতিয়াই সেই সেৱাৰ অমৃতময় আনন্দ অমৃতৰ কৰি আত্মহাৰা হৈ পৰিব।”

গুৰুৰ বাক্যৰ প্ৰতি গভীৰ অনুৰাগ আৰু তেওঁৰ প্ৰতি অতুলন প্ৰেম অন্তৰত উদয় হ'লেই ভক্তই সকলো পায়। গুৰুৰ প্ৰতি নিবেদিতাৰ হৃদয় প্ৰেম ভক্তিয়ে উপচি পৰিল। স্বামীজীৰ চৰণত দীক্ষা গ্ৰহণ কৰি নিবেদিতা নাম লৈ নবজন্ম লোৱাৰ পৰা এবছৰ পাৰ হৈ গ'ল। এতিয়া সন্ধ্যাস ৬৩৩ দীক্ষা লোৱাৰ সময় আহিছে। নিবেদিতাই ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে। স্বামীজীয়েও বৃদ্ধি পালে।

স্বামীজীয়ে তেওঁক সন্ধ্যাস মন্ত্ৰত দীক্ষা দিলে। হিন্দু বিশ্বাসৰ দৰে পবিত্ৰ নিষ্ঠাৰে সকলো নিয়ম নীতি নিয়াবিতকৈ তেওঁ পালন কৰিবলৈ ধৰিলে। শিৱ জ্ঞানেৰে জীৱ সেৱা কৰাই তেওঁৰ জীৱনৰ প্ৰেৰণা ব্ৰত হ'ল।

নিবেদিতাই প্রায়েই বগা কাপোৰ আৰু কঠুৰ কড়াৰ মালা
পিছিছিল। মাজে মাজে গুমথিৰা বস্ত্ৰৰ সাজ পাবো পিছিছিল।
তেওঁক এগৰাকী দিব্য শক্তি সম্পন্ন লক্ষ্যাসীনাৰ দৰে দেখা গৈছিল।

নৈষ্ঠিক ব্ৰহ্মচাৰীণী নিবেদিতা। তেওঁ যুহুৰ্ত্তে যুহুৰ্ত্তে সতৰ্ক হৈ আছিল।
ভাগ-সংযমৰ সংধনা আৰু ধ্যান ধাৰণা তেওঁৰ জীৱনৰ মহাম ব্ৰত।
লাঠে লাঠে তেওঁৰ মন আৰু শৰীৰলৈ আহিবলৈ ধৰিলে অপূৰ্ণ
স্বাস্থ্য, অকুণ্ঠ উদ্ভৱ আৰু অনাবিল আনন্দ। অতীশ্ৰিয় জগতৰ
জাপ গৈ থকা ছুৱাৰ খন মাজে মাজে যেন মেল খাই যায়।
তেওঁ অৱাক বিশ্বাস হৈ চাই থাকে। চকুৰ আগত তাঁহি উঠে
কিছুমান পোহৰৰ লিপি, জ্যোতিৰ্ময় অক্ষৰৰ মালা।

সেই সন্ধ্যাস ব্ৰত গ্ৰহণৰ দিনা— হোম, যজ্ঞ, পূজা, অৰ্চনা
সুপ্রভুল ভাৱে শেষ হৈ গ'ল। স্বামীজীয়ে নিবেদিতাক কাষতে
বহুৱাই ক'লে—

“মাৰ্গট, ছত্ৰন মাখান শিগ্ৰুই যদি এনে ভাৱে ভাল পাবলৈ
শিকে, এটি নতুন ধৰ্ম্মৰ উদয় হ'ব। কেৱল ছত্ৰন শিগ্ৰু দিয়া,
মই জগত জয় কৰিম। যোঁৱা যিজনো বুদ্ধি লাভৰ আগতে পীচ
খাব পৰিব অৰ্থে জীৱা দান কৰিছিল, তেওঁক অনুসৰণ কৰা।”

হোৱালী-ফুল ফুল।

নাৰীজাতিৰ উন্নতিৰ মূলত তেওঁলোকৰ মাজত শিক্ষা বিস্তাৰ।
কিন্তু হোৱালী বুলিলেই সিহঁতক বিয়া দিবৰ কাৰণে সৰুৰে পৰা
ভৈয়াৰ কৰি তুলিব লাগিব। সিহঁতে শাহুবী ভাত খাবলৈ লাগিব।
সিহঁতৰ পঢ়া শুনা ফুটুকাৰ কেন সোপা। জ্ঞানবিজ্ঞা ধুই সিহঁতে
পানী খাব নে কিবা ?

শ্রী শিক্ষার বিপক্ষে চাৰিও ফালৰে পৰা এনে ধৰণটো প্ৰতিবাদ আহিছিল। কিন্তু, সিংহীনো নিবেদিতাক অকণো বিচলিত কৰিব নোৱাৰিলে। কলিকতাৰ বাগবজাৰত ভাৰতীয় আদৰ্শত এখনি ছোৱালী স্কুল খোলাৰ যো-যা কৰিলে। কাশ্মীৰৰ মহাৰজাই পোন প্ৰথমতে এই স্কুললৈ আঠশ টকাৰ এটা অনুদান আগবঢ়ালে।

এদিন এখন সভাপাতি শ্রীশিক্ষাৰ বিষয়ে অভিভাৱক সকলক নিবেদিতাই বুজাই আছিল। মানুহৰে গল্প খাই থকা সভা ঘৰৰ এঠাইত স্বামীজী যে বহি থাকি জীয়েকটোক পঢ়াবৰ কাৰণে অভিভাৱক সকলক ভুকিয়াই আছিল নিবেদিতাই গমকে ধৰিব পৰা নাছিল। নিবেদিতাই জঁয়াৰী হ'তক স্কুললৈ পঠাবৰ কাৰণে অভিভাৱক সকলক আহ্বান দিলে। উত্তৰত হঠাৎ স্বামীজী মানুহৰ মাজত থিয় হৈ এজন ভদ্ৰলোকলৈ আগুলাই দি ক'লে—

“তেখেতৰ ছোৱালীটো তোমাক দিব।”

হঠাৎ স্বামীজীক মানুহৰ মাজত দেখি নিবেদিতা চমক খাই উঠিল আৰু আনন্দত উৰুৱুত হৈ হাত চাপৰি বজাই সৰু ছোৱালী এজনীৰ দৰে নাচিবলৈ ধৰিলে।

স্বামী সদানন্দৰ লগত নিবেদিতা অভিভাৱক সকলৰ ঘৰে ঘৰে গৈ বুজাই বঢ়াই কেইজনীমান ছোৱালী গোটাতে আৰু স্কুলখনি অনুষ্ঠাপীয়াকৈ আবদ্ধ কৰিলে। ১৮৯৯ খ্ৰীষ্টাব্দৰ নবেম্বৰ মাহৰ তেৰ তাৰিখে আই সাবদা দেৱীয়ে স্কুলখনিৰ দুৱাৰ মুকলি কৰিলে। মাতৃদেৱীয়ে আশীৰ্বাদ দিলে—

এই স্কুলত শিক্ষা পোৱা সকলো ছাত্ৰীয়েই যেন আদৰ্শ নাৰী হৈ বাতৃদ্ৰমিৰ বৃত্ত উজ্জল কৰে।

কণ কণ ভনীটীহ'তে স্কুলৰ মজিয়াত জুৰ বান্ধিলেহি।
ভেঙলোকে খেলা খুলা কৰা বস্ত্ৰবোৰো স্কুললৈ লৈ আহে।

নিবেদিতাই ছবি আঁকিবলৈ শিকায়। এসোণা বোকা গোটাই দি পুতলা সাজিবলৈকো দিয়ে। সিহঁতৰ আতি সবমব বাইদেউ নিবেদিতা। সিহঁতৰ ডোক পিয়াহ হৰি যায়। কেউফালে ৰং বহইছ, খেলা ধুলা। ইয়াৰ মাজতে অকণ অকণ লিখা আৰু পঢ়া কাম। অকণ অকণ অহু কৰা কাম। টেটেলিৰ গুটিবোৰ গণিবলৈ শিকা। ভিক্সাৰিহঁত আহি কুলৰ মুখত ব'লে জনীটীহঁতে সিহঁতক ভিক্সাও দিব লাগে। ভাটোৰ দৰে মূৰুজা কথাবোৰ আওৰাব নালাগে। অকণো আমনি নালাগে। কেৱল মুক্তি, উছাহ আৰু আনন্দ।

স্বামীজীয়ে নিবেদিতাক উপদেশ দিলে—

“শিশুটিহঁতে ঈশ্বৰৰ মুক্তি যেনে ভাৱে কল্পনা কৰে, তেনে ভাৱেই একোটি মুক্তি গঢ়িবলৈ দিয়ঁ। ছবিও আঁকিবলৈ দিয়ঁ। হিন্দু শাস্ত্ৰৰ বীতি অনুসাৰে পূজা কৰিবলৈ শিকোৱঁ। সকলো পৰা সকলো ধৰ্ম্মৰ শাস্ত্ৰ সমূহৰ প্ৰতি যাতে সমানে প্ৰাৰ্থনা ওপজা সেই ভাৱেও তেওঁলোকৰ অন্তৰত গুটি সঁচা। গৰু, ছাগলী, কুকুৰ, বিড়ালী আদি সকলো পশু যোগাব কৰি লোৱা। এই জন্তুবোৰক পৰিচৰ্যা কৰিবলৈ তেওঁলোকে শিকক। পশু পখিৰ প্ৰতি দয়া তেওঁবিলাকৰ কোমল অন্তৰবোৰত জীপ লৈ উঠক। বোগীক সজ্জা কৰিবলৈ, ভোকাতুৰক ভাত দিবলৈ, বস্ত্ৰহীনক বস্ত্ৰ দিবলৈ তেওঁলোকে সকলো পৰা শিকক। হৃদয়, মন, শৰীৰ— তিনিওটিয়ে সমানে শিক্ষা পাব লাগিব।”

জনীটীহঁতে চাবিও কাষে বহি তেওঁলোকৰ সবমব বাইদেউকক আগুৰি ধৰে। নিবেদিতাই ধুনীয়া ধুনীয়া সাধু কথা কয়। কেতিয়াবা, আকৌ তেওঁলোকে জনা কটনাকে বহন সানি সজাই পৰাই কৈ তেওঁলোকক আপোন পাহৰা কৰি বাখে।

দিনক দিনে স্কুলখনিৰ উন্নতি হ'বলৈ ধৰিলে । ছাত্ৰী সংখ্যাও ভালমান বাঢ়িল । কিন্তু এটা কথাওহে নিবেদিতাই মাজে মাজে হুখ পাৰ লগা হৈছিল । এজনী ছোৱালী সম্পূৰ্ণ ভাৱে শিক্ষিতা কৰি তুলিবলৈ নৌ পাওঁতেই এদিন ঘপহু কৰে তাইৰ বিধা হৈ গৈছিল ।

মঠ আৰু স্কুলৰ ভিতৰত অধ্যাপনা কৰা কামৰ বাহিৰেও আন আন ঠাইতো শিক্ষা দিয়া কামত নিবেদিতা একেবাৰে ব্যস্ত হৈ পৰিল । প্ৰতি বৃহস্পতি বাবে সন্ধ্যা সময়ত ব্ৰাহ্ম সমাজত শিক্ষা সম্পৰ্কে বক্তৃতা দিয়ে । বিদ্যাংসাহী মহিলা সকলৰ লগত স্ত্ৰী শিক্ষাৰ বিষয়ে আলোচনা চক্ৰ পাতে । প্ৰতি শনিবাৰে বাতিপুৰাবেলা ব্ৰাহ্ম সমাজৰ মহিলা সকলক শিক্ষয়িত্ৰীৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়ে । আকৌ সপ্তাহত কোনো এদিন আমেৰিকান মিছনাৰী স্কুল এখনত এঘণ্টাকৈ বুৰঞ্জীও পঢ়াব লাগে ।

ইয়াৰ ওপৰিও শ্ৰীৰামকৃষ্ণ মিছনৰ সৌজন্যত আয়োজন হোৱা জন সভাত আয়োজি বক্তৃতা দিয়ে । ভাৰতীয় সমাজ, ধৰ্ম, শিক্ষা, বাৰ্জনীতি আদি সকলো বিষয়ে গভীৰ ভাৱে অধ্যয়ন কৰি এই বক্তৃতাবোৰ সাজু কৰি লৈছিল ।

নিবেদিতা-বিশ্বকবি ৰবীন্দ্ৰনাথ আৰু মহাবিজ্ঞানী জগদ্বাশচন্দ্ৰ

নিবেদিতাই ভাৰতীয় চিত্ৰ, কলা, সভ্যতা আৰু সংস্কৃতি সম্বন্ধীয় এজোটা প্ৰবন্ধ লিখিলে আৰু দেশ-বিদেশৰ আলোচনীত প্ৰকাশ কৰিলে । হিন্দু ধৰ্ম আৰু শ্ৰীৰামকৃষ্ণৰ প্ৰেম ভক্তি সম্পৰ্কীয় প্ৰবন্ধ এলানীও লিখিলে । হিন্দু ধৰ্মত প্ৰচলিত পৌত্তলিকতাক সমৰ্থন কৰিও আলোচনামূলক বচন লিখিলে ।

ইয়াৰ মাজতে কবিগুৰু ববীন্দ্ৰ ঠাকুৰৰ পৰিয়ালৰ লগত নিবেদিতাৰ চিনাকী হ'ল। তেওঁৰ বাগবজাবৰ ধৰলৈ কবিগুৰু মাজে মাজে আহিছিল আৰু তেওঁৰ লগত ধৰ্ম আৰু সাহিত্যৰ বিষয়ে ভালমান সময় আলোচনা কৰিছিল। স্বামীজীয়ে নিবেদিতাক এদিন মহৰ্ষি দেবেশ্বৰ নাথৰ কাষলৈকো লৈ গৈছিল। মহৰ্ষিয়ে স্বামীজী আৰু তেওঁৰ এই কণ্যাটিক আশীৰ্বাদ কৰিছিল। 'অদ্বৈতবাদ-দ্বৈতবাদ' সাৰাৰ নিৰাকার পূজা সম্পৰ্ক মহৰ্ষিৰ লগত-তেওঁলোকে গভীৰ ভাৱে আলোচনা কৰিছিল।

ইয়াৰ পিছত পদাৰ্থ বিজ্ঞানী আচাৰ্য্য জগদীশ চন্দ্ৰ বসুৰ লগত নিবেদিতাৰ চিনাকী হ'ল। আচাৰ্য্যৰ বয়স তেতিয়া চল্লিছ বছৰ। বাতিয়ে দিনে তেওঁ গবেষণাত ব্যস্ত। তেওঁ আছিল প্ৰেচিডেন্সি কলেজৰ পদাৰ্থ বিজ্ঞানৰ অধ্যাপক। তেওঁ কঠোৰ সাধনা কৰিছিল— পদাৰ্থ আৰু উদ্ভিদ বিজ্ঞানৰ মাজেৰে সত্যক উদ্ঘাটন কৰিবলৈ।

জগদীশ চন্দ্ৰই নিবেদিতাক এদিন কৈছিল—

“মই জানিটো, জড়ৰ মাজতো প্ৰাণ আছে। জড় চৈতন্যময়। আনকি ধাতুও প্ৰাণৱন্ত। প্ৰাণ সকলোতে আছে। ইয়াত অকণো তুল নাই। মই দেখিটো।” এদিন শিল চপাত থকা সেই চৈতন্যক মই খামুছি ধৰিম। মই প্ৰমাণ কৰিম প্ৰথমে গছৰ পাতত, তাৰ পিছত পানাগত থকা প্ৰাণৰ সেই অফুৰন্ত সোঁত। আছে, মই জানো।”

সুদীৰ্ঘ তিনিবছৰ কাল অধ্যয়নৰ পিছত তেওঁ জগতক প্ৰমাণ কৰি দেখুৱালে— গছ লতাৰ বুকুতো প্ৰাণৰ স্পন্দন আছে। সিহঁতৰো বোধ শক্তি আছে। উদ্ভিদৰ মাজতো জীৱৰ সকলো লক্ষণ বৰ্ত্তমান। সিহঁতৰ স্নায়ুশৃঙ্খলা, নাড়ীৰ স্পন্দন অতি সূক্ষ্ম। অতি সূক্ষ্ম ভাৱে বিচাৰ কৰিলেহে ধৰা পৰে।

জগদীশ চন্দ্ৰৰ সৈতে নিবেদিতাই জড় বিজ্ঞান আৰু আধ্যাত্ম-জ্ঞানৰ মাজত থকা যোগ সূত্ৰৰ আইডাল বিচাৰি চালে। চেতন

প্রকৃতিৰ মাজত যেনেকৈ ঈশ্বৰ আছে, জড়ৰ মাজতো তেনে ভাৱেই আছে। ভাৰতবৰ্ষৰ অমূল্য সম্পদ বেদান্তই নিবেদিতাক শিক্ষা দিছিল— বিশ্বৰ সকলো বস্তুৱেই প্ৰাণময়। তেওঁ বৃদ্ধি পালে আচাৰ্য্য বস্তুৱে উদ্ভিদৰ বোধ শক্তি প্ৰমাণ কৰি, সেই বেদান্তৰ বাণীকেই বিজ্ঞানেৰে প্ৰমাণ কৰি দেখুৱাইছে।

পৰাধীন ভাৰতবৰ্ষৰ গুণী সন্তান সত্যৰ পূজাৰী জগদীশ চন্দ্ৰ। নিবেদিতাই জাণিলে, আচাৰ্য্যই আবিষ্কাৰ কৰা সত্যক পৃথিৱীৰ পণ্ডিত মণ্ডলীৰ আগত ডাঙি ধৰিব লাগিব। ইংৰাজী ভাষাত নিবেদিতাৰ অসাধাৰণ পাণ্ডিত্য আছিল। জগদীশ চন্দ্ৰৰ বৈজ্ঞানিক তত্ত্ব সমূহৰ ওপৰত তেওঁ ভালেমান প্ৰবন্ধ লিখি দেশী বিদেশী কাকত বোৰত প্ৰকাশ কৰিলে। কেইবা গৰাকীও বিদেশীনী মহিলাক নিমন্ত্ৰণ কৰি আনি এই বৈজ্ঞানিক জনৰ চিন্তা প্ৰসূত কথাবোৰৰ টোকা কৰি যাবলৈ লগাই দিলে। কুমাৰী বুললৈ আচাৰ্য্যক আৰ্থিক সাহায্য দিবৰ কাৰণে চিঠি দিছিল—

“বৃহৎ কৰ্ম্মৰ কাৰণে কেনেকৈ মহৎ হৃদয়লৈ উদ্দীপনা আনি দিব লাগে তাক তুমি জানা। বস্তুৰ কথা ভাবি চোৱা। হৃদয়খনি তেওঁৰ কৰুণ আৰু কোমল। চৰিত্ৰ নিখুঁত। তেওঁক মহৎ কৰি তুলিব পাৰিলে তুমিও মহৎ হ’বা। তুমি তেওঁক আশ্ৰয় দিয়া। স্বামীজীৰ দৰে তেওঁকো তোমাৰ আৰু এটি সন্তান বুলি মনত ভাৰা? তেওঁ জীৱনৰ প্ৰতি প্ৰকাৰী। তথাপি দুখ ভাগৰ পাহৰি একেবাহে খাটি থাকিবৰ কাৰণে তেওঁৰ অপবিসীম হেপাহ। কেৱল তেওঁৰ দেশৰ ভাই বন্ধুৰ আগত এইটোকে প্ৰমাণ কৰিবলৈ যিটোৱে যে ইয়োবোপীয় সকলৰ দৰেই ভাৰতীয়ও বিজ্ঞানৰ গবেষণা কাৰ্য্যত আত্মহত্যাৰ ভাৱে সাকল্য লাভ কৰিব পাৰে।”

নিবেদিতা জগদীশতকৈ ভালেমান সৰু আছিল। কিন্তু শিশু মূলত স্বভাৱৰ জগদীশে প্ৰায়ে নিজকে বৰ অসহায় অনুভৱ কৰি

নিবেদিতাৰ কাষলৈ দৌৰি আহিছিল। নিবেদিতাই তেওঁক মৰমতে ভাইটি বুলি মাতিছিল। তেওঁ বৈজ্ঞানিক গৱেষণা চলাবৰ কাৰণে বহুত টকাৰ আৱশ্যক হৈছিল। নিবেদিতাৰ অনুৰোধতে কুমাৰী বুলে যথেষ্ট অৰ্থ সাহায্য দিছিলহি। তেওঁ আবিষ্কাৰ কৰা বৈজ্ঞানিক তথ্যবোৰ টোকা কৰি যোৱা কামতো বুলে প্ৰধান ভাৱে সহায় কৰিছিল।

জগদীশ চন্দ্ৰৰ মৃত্যুৰ তালৈমান দিনৰ আগতে নিবেদিতা ঢুকাইছিল। মৃত্যু কাললৈকে জগদীশে তেওঁক পাহৰিব পৰা নাছিল। নিবেদিতাৰ স্থিতি বন্ধাৰ কাৰণে তেওঁ একলাখ টকা উইলত লিখি দি যায়। আচাৰ্য্যৰ পত্নী অবলা বহুৱে তেওঁৰ “বাণী মন্দিৰ”ত এই টকাৰেই “নিবেদিতা হল” নিৰ্মাণ কৰিলে।

মুঠতে আচাৰ্য্য বহুৰ বৈজ্ঞানিক জীৱন লিপিত ভনী নিবেদিতাৰ নাম সোণালী আখৰেৰে লিখা থাকিব। এদিন জগদীশ চন্দ্ৰই স্বীকাৰ কৰিছিল—

“অসাদ আৰু ক্লান্তিয়ে যেতিয়া মোক আৰবী ধৰিছিল তেতিয়া মই নিবেদিতাৰ কাষত আশ্ৰয় লৈছিলোঁ।”

“তুমি বিশ্ব বিজয়িনী হোৱা।”

ভাৰতীয় নাৰী সমাজত শিক্ষা বিস্তাৰৰ কাৰণেই স্বামীজীয়ে নিবেদিতাক এই দেশলৈ আনিছিল। নিবেদিতাইও কলিকতাৰ বাগ-বজাৰত “শ্ৰীৰামকৃষ্ণ বালিকা বিদ্যালয়” নাম দি এখন স্কুল খুলি ল’লে। কিন্তু কিছুদিনৰ পিছত টকাৰ অভাৱত স্কুলখনি অচল হৈ উঠিল। নিবেদিতাই টকাৰ কাৰণেই ইয়োগোপলৈ যোৱাৰ যো-যা কৰিলে।

হিমালয় ভূৰ্থ যাত্ৰাৰ পিছত নিবেদিতাই স্বামীজীৰ লগত ইয়োগোপলৈ পুনৰ যাত্ৰা কৰিলে।

নীলবক্সীয়া অসীম সাগৰৰ বুকুত যাজ্ঞা পুনৰ আবদ্ধ হ'ল।
 লগে লগে স্বামীজীৰ অমৃতময় বৰ্ণন পৰা শাওনৰ বৰবাব দৰে
 ধাৰাস্থাৰে নামি আহিল অমূল্যীয় জ্ঞানৰ সম্ভাৰ। মহিমাময়
 ভাবতবৰ্ষৰ গোঁববোজ্জ্বল অতীতৰ অনুপম কাহিনী। বাস-বাল্মিকীৰ
 দৰে মহাকাব্যি, নাৰদৰ দৰে দেবৰ্ষি, বশিষ্ঠৰ দৰে ব্ৰহ্মৰ্ষি, জনকৰ দৰে
 বাজৰ্ষি, যিখন ভাবতবৰ্ষত জন্ম লৈছিল, সেই মহাতীৰ্থ ভূমি ভাববৰ্ষৰ
 কথা। বজা হৈও পণ্ডিত আৰু আত্মত্যাগৰ মহান আদৰ্শ, আগ্নেয়
 অস্ত্ৰ হাতত তুলি লৈও ধৰ্ম্মবিদ, মহাশক্তিমান হৈও ভক্তিমান, প্ৰেম
 আৰু কৰুণাৰ আধাৰ—সেই ক্ষেত্ৰিয় সকল—বাম চন্দ্ৰ, সুৰিহিব,
 অৰ্জুন, লক্ষ্মণ, দেৱব্ৰত ভীষ্মৰ অমৃত কথা।

অনৰ্গল কৈ গৈছিল ভাবতবৰ্ষৰ সমাজ সংস্কৃতি, অতুলন শিল্প-
 ভাৱৰ্থ্য, সাহিত্য-দৰ্শনৰ কথা। দৰিদ্ৰ কষক, বহুৱা, মুচি-মেতোৰ,
 তাঁতী, কমাৰ-কুমাৰৰ দেশ ভাবতবৰ্ষ। বজা মহাবজা পণ্ডিত বিদ্বানৰো
 দেশ ভাবতবৰ্ষ। আধ্যাত্ম, সৌন্দৰ্য্য, বল পৰাক্ৰম, সৌধা-বীৰ্য্যৰে
 ঐশ্বৰ্য্যশালীনী ভাবতবৰ্ষ, আৰু দীনী শীনা পৰাধীনী কঙ্কালসাৰ ভাবতবৰ্ষ—
 মাতৃভূমিৰ এই দুয়োটি কপৰ ছবি নিবেদিতাৰ চকুৰ আগত ফটফটীয়াঠক
 ডাঙি ধৰিলে।

ভাৰত এৰি জাহাজ ইয়োৰোপৰ ফাললৈ গতি কৰাৰ লগে লগে
 এটি এটিকৈ মুকলি কৰিলে বিশ্বইতিহাসৰ পাত। নিবেদিতাই জ্ঞান
 সাগৰৰ অতল তলিত যেন ডুব দিছিল। তেওঁ আপোন পাহৰি
 শুনি গৈছিল আৰু মাজে মাজে শ্ৰদ্ধা কৰি আলোচনাৰ পতি তীব্ৰতৰ
 কৰি তুলিছিল। স্বামীজী যেন মানৱ-সভ্যতা সংস্কৃতিৰ এখনি
 বিশ্বকোষ।

এই জাহাজৰ বুকুত নিবেদিতাই দেখিলে, যেভাজ যাত্ৰী সকলৰ
 জঘন্ঠ বৰ্ণ বিদ্বেষ। সিহঁতৰ ভাবতীয়াৰ প্ৰতি অবজ্ঞা আৰু ঘৃণা।
 বৰ্ণবিদ্বেষৰ এই কুঙ্কট স্বভাৱটোৰ কাৰণে মানুহ মানুহৰ ওচৰত কিমান
 ভয়ঙ্কৰ আৰু হিংস্ৰ পশুতুল্য হৈ পৰিছে।

জাহাজত স্বামীজীয়ে কেইটিমান প্ৰবন্ধ লিখিলে । নিবেদিতাই আৰম্ভ কৰিলে কান্দীৰ ভ্ৰমণৰ স্মৃতিলিপি । ভাৰতবৰ্ষৰ অলৈখ সমস্তুবোৰৰ এটিৰ পাছত এটিৰ ওপৰত গভীৰ আলোচনা সমালোচনা চলিল ছুয়োৰে মাজত । স্বামীজীয়ে নিবেদিতাক বুজালে—“ভাৰ-
তবৰ্ষতাক অলপো প্ৰশ্ৰয় নিদিবা । নিজক জানিবলৈ প্ৰাণপথে চেষ্টা
কৰা । আচল বহুস্ত তাতেই লুকাই আছে । আনক নকল কেতিয়াও
নকৰিবা । কাবো লগত তাল মিলাই চলিবৰ আৱশ্যক নকৰে ।
নিজক চিনি পোৱা, নিজক স্বাধীন কৰা, তেতিয়া আনকো স্বাধীনতা
দিবলৈ শক্তি পাবা ।”

স্বামীজীৰ কথাই নিবেদিতাৰ অন্তৰলৈ অসীম শক্তিৰ জোৱাৰ
আনি দিলে । তেওঁ নিজকে অপূৰ্ব শক্তিমতী বুলি অনুভৱ কৰিবলৈ
খবিলে ।

জাহাজ ইংলণ্ড পালেগৈ । লণ্ডনত উপস্থিত হোৱাৰ লগে
লগে স্বামীজীৰ ভক্ত সকল আৰু তেওঁৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধালু লোক সকলে
আহি অভাৰ্থনা কৰিলে । ইয়াৰ পিছত তেওঁলোক উইম্বলডনত থকা
নিবেদিতাৰ মাৰ মেৰী নবোলৰ ঘৰত আলহি হ’লগৈ । মেৰী নবোল,
নিবেদিতাৰ ভায়েক বিচমণ্ড আৰু “ভনীটী—মে ই স্বামীজীক পাই
হাততে সৰগ ধুকি পোৱা যেন পালে ।

স্বামীজী আৰু তুৰীয়ানন্দক থাকিবৰ কাৰণে ওচৰতে এটি ঘৰ
ভাৰা কৰি দিলে । কেইদিনমান আলাপ আলোচনা বং বগবথ
মাজেৰেই পাব হৈ গ’ল । এদিন সৰু ভাইটি বিচমণ্ডে স্বামীজীক
ক’লে— “আপোনাৰ লগত কথা বতৰা পাতি আমাৰ খুব ভাল
লাগিছে । কিন্তু এটা ছুখেহে মোক খুলি খুলি খাইছে ।”

স্বামীজীয়ে আচৰিত হৈ সুধিলে—

“তোমাৰ আকৌ কিহৰ ছুখ ?”

বিচক্ষণে কলে— “কিনো ক’ম ? বাইদেয়ে আহি এনেকুৱা নীতি নিয়ম চলাই দিছে, আমাৰ ঘৰলৈ মঙহ অনা বন্ধ হৈ গ’ল । মঙহৰ টুকুৰা এটাতো কাষোৰ এটা মাৰিব নোৱাৰা হলো । ”

বিচক্ষণৰ কথা শুনি স্বামীজীয়ে বৰকৈ হাঁচিলে আৰু ক’লে— “বুজিছো, বিচক্ষণ মাৰ্গটে ভোমালোকৰ ঘৰত সেই নিয়ম চলাই দিছেহি । বাঁক ব’লা, আমি অলপ ফুৰি আহোঁ । ”

বিচক্ষণক স্বামীজীয়ে বেস্তোৰ’। এটালৈ লৈ গ’ল আৰু চিক্ কাষৰ এটা তেওঁৰ সন্মুখত দি ক’লে— “খোৱা বাপ, ভোমাৰ কাৰণেই আনিছোঁ । মাৰ্গটে ভোমাৰ অধিকাৰৰ পৰা তোমাক বঞ্চিত কৰিব খুজিছে । তোমাক আকৌ মই ঘূৰাই দিলোঁ । ”

স্বামীজীৰ মৰম পাই বিচক্ষণ আচৰিত হ’ল আৰু ভানিলে— “স্বামীজী যীশুৰ অৱতাৰ । এনে মানুহ মই কেতিয়াও লগ পোৱা নাই । ”

ভনীটী মে গম্ভীৰ হৈছে । তেওঁ বিয়া সোমাবৰ কাৰণে বৰ উদ্বিগ্ন হৈ পৰিছে । নিবেদিতাই ভনীয়েকৰ বিয়াখন পাতি থৈ যাবলৈ মন কৰিলে । আগৰে পৰা যা-যোগাৰ চলিয়েই আছিল । নিবেদিতাই মাথোন তাতে হাত উজান দিব লাগে ।

আগষ্ট মাহৰ ষোল্ল তাৰিখে স্বামীজীয়ে তুৰীয়ানন্দক লগত লৈ আমেৰিকালৈ যাত্ৰা কৰিলে । নিবেদিতা ভনীয়েকৰ বিয়াৰ আয়োজনত লাগিল । চেপ্টেম্বৰ মাহত ধুম ধূপালেৰে মেৰ বিয়া হৈ গ’ল ।

বিয়াৰ পিছত নিবেদিতাই ট্ৰেনেৰে স্কটলেণ্ড হৈ আমেৰিকালৈ যাবলৈ টালি টোপোলা বান্ধিলে । আই মেৰী নবোলৰ হুগালে ছুধাৰি চকুলো বৈ আছিল । নিবেদিতা ধীৰে ধীৰে আয়েকৰ কাৰ চাপি ক’লে— “আই, তুমি বেজাৰ নকৰিবা । মই জগত মাতৃৰ কামত আগ বাঢ়িছোঁ । মই আৰু ঘৰলৈ উভতিব নোৱাৰিম । ”

সিংহীমীৰ কৰে হুহুতাঃ মাৰ্গোৰ কথা শুনি মেৰী নৰোলব
বুখন গৰ্জত ফুলি উঠিল । তেওঁ ভাবিলে— তেওঁ এগৰাকী
বীৰাজনাৰ জন্মদাত্ৰী । তেওঁৰ কন্যাই ইমান মহৎ আদৰ্শৰ চিত্ৰ
চকুৰ আগত লৈ সংসাৰলৈ আহিছে ।

“ভোমাৰ জীৱন যাত্ৰা মঙ্গলময় হওক, আই ! জীৱনৰ ব্ৰত
ভোমাৰ সাৰ্থক হওক ! তুমি বিশ্ববিজয়ী হোৱা, মোৰ বাছা ধন ।”

আমেৰিকা, ইংলণ্ড আৰু ফ্ৰান্সত নিবেদিতা

আমেৰিকাৰ নিউয়ৰ্ক চহৰৰ হাডচন নৈৰ পাৰত মিষ্টাৰ লেগেটৰ
ঘৰ । মিষ্টাৰ লেগেট আৰু ফৈনীয়েক দুয়ো বৰ বংবতীয়া মানুহ ।
তাতে তেওঁলোক বৰ আচৰ্যস্বত্ব আছিল । ঘৰখনৰ চাৰিও পাৰ
প্ৰাকৃতিক শোভাৰে শুৱনী । স্বামীজী এই ঘৰখনতে আলহী হৈছিলগৈ ।
তেওঁলোকৰ ঘৰত গুলী জ্বালী লোক সকল প্ৰায়েই অধিভি হয় ।
পতি পত্নী উভয়বেই স্বামীজীৰ প্ৰতি অকপট ভক্তি । লেগেটৰ
পত্নীক স্বামীজীয়ে “ম” বুলি সম্বোধন কৰিছিল । তেওঁলোকে
স্বামীজীক ঘৰতে পাই হাততে স্বৰ্গ ধুকি পোৱা যেন পালে ।

স্বামীজীৰ স্নেহৰ শিষ্টা কুমাৰী মেকলাউডো আগৰে পৰা
লেগেট হ'ওঁৰ ঘৰতে আছিলগৈ । চাৰা বুলে জীয়েক ওলিয়াকো
লগত লৈ সেইখিনি পাইছিলহি । নিউয়ৰ্কৰ বন্দবত ভাহাজৰ পৰা
নামি পোনকোবেই নিবেদিতাও তেওঁলোকৰ আগত ভক্ত কৰে ওলালগৈ ।
ঘৰখন বংবহুইছ, আলাপ আলোচনাৰে মুখৰ হৈ উঠিল ।

নিবেদিতা লেগেটৰ ঘৰত নাথাকি অলপ দূৰৰ নীৰৱ পঁজা
এটাড থাকিবলৈ ল'লে আৰু তেওঁৰ “কালী মাতৃ”— The mother
kali— নামৰ বিখ্যাত গ্ৰন্থ খনি লিখি পেলালে ।

আমীজী অল্পই বেহাৰেই বেদান্তৰ থাকী প্রচাৰ কৰিছে ওলাল । নিবেদিতাই চৰা বুলিব জীয়েক এলিয়াক লগত লৈ চিকাগোলৈ যাত্ৰা কৰিলে । চিকাগোত আমীজীৰ শিষ্য কুমাবী জেন মেডামচৰ ঘৰত থাকিলগৈ ।

নিবেদিতা আমেৰিকালৈ অহাৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য আছিল বক্তৃতা দি ধন সংগ্ৰহ কৰা । প্ৰাথমিক স্কুল এখনৰ ল'ৰা ছোৱালীৰ আগত ক্ৰীড়ক, ক্ৰম, প্ৰহ্লাদ আদিৰ সাধু ক'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে । কণ কণ ল'ৰা ছোৱালীৰ সোৱাদ লগাতকৈ ভাবতবৰ্ষৰ প্ৰাকৃতিক শোভা আৰু পূৰ্ণাৰ্থৰ কাহিনীবোৰ বৰ্ণালে ।

“চকুৰ বৰীয়া চ'ৰাত “ভাৰতীয় নাৰী সকলৰ অৱস্থা” সম্বন্ধে এটি অনুপম বক্তৃতা দিলে । ইয়াৰ পিছত “ভাৰতৰ প্ৰাচীন শিল্প কলা” “ভাৰতত ধৰ্ম জীৱন” “হিন্দু নাৰীৰ আদৰ্শ” আদি বিষয়ৰ ওপৰত আমেৰিকাৰ এখনৰ পিছত আনখন চহৰত বক্তৃতা দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে ।

আমেৰিকান সকলৰ চকুৰ আগত হিন্দু ধৰ্মৰ ঐশ্বৰ্য্যৰ উজ্জল চিত্ৰ ডাঙি ধৰিলে । তেওঁনো কিয় হিন্দু ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিলে তাৰো বুক্তি যুক্ত কৈফিয়ৎ দি কঁহিয়াই বুজাই দিলে । তেওঁ ক'লে— আমেৰিকাত স্থাপিত হোৱা মিছনাৰী স্কুল সমূহৰ আৰ্হি লৈ ভাৰতীয় আদৰ্শত এখনি স্কুল ভাৰতবৰ্ষত খুলিবলৈ তেওঁ আয়োজন কৰিছে । সকলো আমেৰিকা বাসীয়ে এই অনুষ্ঠানটিৰ অৰ্থে উদাৰ হাতেৰে দান বৰঙনি আগবঢ়াব বুলি তেওঁ আশা কৰে ।

নিবেদিতাক আহ্বানত বহুতে সঁহাঁৰি দিলে । লেগেটক সন্তাপতি পাতি এখনি সাহায্য কমিটি গঠন কৰা হ'ল । মেকলাউড আৰু চাৰা বুল হ'ল তাৰ পৃষ্ঠ পোষক । বিচ্ছাৰখনৰ আদৰ্শৰ বিষয়ে লিখি লিখি ১৬ ১৬ পুস্তিকাও প্ৰকাশ কৰিলে । অৱশ্যে সময়ত

আমেৰিকাৰ বহুত স্কুললৈ গৈ তাৰ শিক্ষা দানৰ কৌশলসম্বোধে
নিবেদিতাই ডৱ ভৱনত বক্তৃতা ক'লে ।

ভাৰতবৰ্ষক যি বিলাকে চিৰদিন পৰাধীন কৰি ৰাখিবলৈ চেষ্টা
কৰিছিল, বাহিৰৰ পৰা যি বিলাকে আহি ভাৰতবাসীৰ মাজত ধৰ্ম
প্ৰচাৰ কৰিবলৈ চিচিৰিছিল, সিহঁতে বিদেশত কৈ ফুৰিছিল—
ভাৰতবৰ্ষ অৰণ্য, অসভ্য, মানুহৰ দেশ, ভাৰতৰ সমাজ, কুসংস্কাৰে
পৰিপূৰ্ণ । পৰাধীন ভাৰতবৰ্ষত কুংচিং অপৰিষ্কাৰ সমাজ এখন যে
নাছিল এনে নহয় । কিন্তু মহান দিশ এটাও আছিল । এই উজ্জল
পিঠিটো সম্পূৰ্ণ ভাৱে ঢাকি থৈ ইমান দিনে এই বিদেশী স্বাৰ্থাঙ্ক
প্ৰচাৰক বিলাকে ভাৰতবৰ্ষৰ বেয়াটোকেহে পৃথিৱীৰ দেশে দেশে
কৈ ফুৰিছিল । নিবেদিতাই অশ্রুতিদগ্ধী ৰাগ্ৰিভা শক্তিয়ে এই প্ৰচাৰক
বিলাকৰ মুখত ছাই পেলাই দিলে ।

ভাৰতৰ বাল্য বিবাহ, সতীদাহ প্ৰথা, বহুবিবাহ, নাৰী সমাজৰ
দুখ লগা অবস্থা আদিৰ বিষয়ে শ্ৰোতাগণলীৰ মাজৰ পৰা জাউবিয়ে
জাউবিয়ে প্ৰশ্ন উঠি নিবেদিতাক থকা সবকা কবিলে । মাজে মাজে
তেওঁ হাইবাণ হৈ পৰিছিল । তথাপি কুণ্ডত কাটি পঁজালি তুণত
ভৰাই ধোৱা বাণবোৰ উলিয়াই এটি এটাকৈ নিক্ষেপ কৰি প্ৰতিপক্ষক
স্তম্ভিত কৰি পেলাইছিল আৰু আমেৰিকান সকলৰ আগত ভাৰতবৰ্ষৰ
শ্ৰেষ্ঠ প্ৰতিপাদন কৰিছিল । শ্ৰোতাগণলীৰ মাজত আছিল ভাৰতৰ
নিম্নক অসংখ্য । নিবেদিতা আছিল অকলশৰীয়া । তেওঁ কিন্তু বণত
হাবি পৃষ্ঠ ভঙ্গ দি লাজতে বড়া চিঙা পৰি ভয়ত কঁপি জপি ভিতৰ
সোমোৱা বিধৰ সাধাৰণ ভিৰোতা নহয় । তেওঁ আছিল বীৰাজন্য ।
স্বামীজীৰ ভাৰত নিবেদিতা সিংহীনী ।

ফ্ৰান্সৰ ৰাজধানী পেৰিচত আন্তৰ্জাতিক বিজ্ঞান কংগ্ৰেছ হিপুল
সম্মেলনৰে আয়োজন হ'ল । লগতে এখন বিশ্ব ধৰ্মসভা হোৱাৰো
কথা চলিছিল । সেই সম্মেলনলৈ স্বামীজীয়ে নিমন্ত্ৰণ পালে ।

নিবেদিতাই ভাবতৰ্হলৈ ঘূৰি অহাৰ কথা ত বিছিল যদিও বহু সকলৰ অনুবোধত পেৰিছৰ বিজ্ঞান কংগ্ৰেছ আৰু বিশ্ব ধৰ্ম্মৰ্শনীত যোগ দিবলৈ থিৰাং কৰিলে। মিছেছ লেগেট, বুল, আৰু মেকলাউড আদি বহু বান্ধৱী সকলে পেৰিচলৈ যাত্ৰা কৰিলে। স্বামীজীৰ ফৰাছী শিষ্য জুল বোয়াবৰ ঘৰত তেওঁ থাকিলগৈ।

বিখ্যাত জীৱ বিজ্ঞানী আৰু সমাজ তাত্ত্বিক পোট্ৰেক গেঞ্জিছে ভেতিয়া ৰূপান্তৰবাদ সম্পৰ্কে গৱেষণা চলাইছিল। পেৰিছ বিজ্ঞান কংগ্ৰেছত দৈনিক দিয়া ভাষণবুলী গোটাই মেলি সম্পাদনা কৰা কাৰ্য্যত গেঞ্জিছে নিবেদিতাৰ সহায় বিচাৰিলে। এই বৈজ্ঞানিকজনৰ পৰা ইয়োবোপীয় সমাজ আৰু বুৰঞ্জীৰ বিষয়ে ভালেমান কথা জানিব পাৰিহ আৰু লগতে তেওঁৰ অৰ্থ সংগ্ৰহৰ স্বার্থ ফেৰাও কিছুপৰিমাণে পূৰণ হ'ব বুলি ভাবি নিবেদিতাই তেওঁক সহায় কৰাত লাগিল।

আচাৰ্য্য জগদীশ চন্দ্ৰ বসু, তেওঁৰ পত্নী অৰুণা বসুৰে সৈতে বিজ্ঞান কংগ্ৰেছলৈ গৈছিল। নিবেদিতা অৰুণা বসুৰ অন্তৰঙ্গ বান্ধৱী হৈ পৰিল। সকলোৱেই শ্ৰীবসুৰ জগদ্বিখ্যাত আবিষ্কাৰ কাৰণে প্ৰশংসা শ্ৰুত্ব হৈ উঠিল।

বিজ্ঞান কংগ্ৰেছৰ পিছত স্বামীজী ভাবতলৈ উভতিল। নিবেদিতা বসু পৰিয়ালৰ লগতে অৰ্থ সংগ্ৰহৰ কাৰণে লণ্ডনলৈ গ'ল। লণ্ডনৰ বৈজ্ঞানিক আৰু গুণী-জ্ঞানী লোক সকলৰ লগত আচাৰ্য্য বসুক নিবেদিতাই চিনাকী কৰি দিলে। চিকিৎসাৰ কাৰণে জগদীশ চন্দ্ৰ লণ্ডনলৈ গৈছিল। ডাক্তৰে তেওঁৰ দেহত অস্ত্ৰোপচাৰ কৰিলে। শয্যাশায়ী শ্ৰীবসুৰ কাষলৈ অহা যোৱা কৰি নিবেদিতাই সকলো প্ৰকাৰে সহায় কৰিবলৈ ধৰিলে। অন্তৰ্হ ভাল হোৱাৰ পিছত বসু-দম্পতীক নিবেদিতাই শাকৰ ওচৰলৈ নি তেওঁলোকৰ ঘৰতো কেইদিনমান বাখিছিলগৈ।

ইয়াৰ পিছত নিবেদিতাই তেওঁৰ অৰ্থ সংগ্ৰহৰ অভিযান চলালে । সপ্তাহত তিনিটাকৈ বক্তৃতা দিলে । আশাশুৰূপ ভাৱে টকা পৰুৱা নাপালেও নিবেদিতাই ইংলিছ সকলৰ মনত ভাবভৰ্ষৰ প্ৰতি এটা আশ্ৰয়ৰ ভাৱ সঞ্চাৰ কৰিলে । ইয়াৰ ওপৰিও “ষ্টুড্, এণ্ড বিটি” কাকতলৈ তেওঁ প্ৰবন্ধ লিখি ভালেমান পাউণ্ড আৰ্জিলে ।

লণ্ডনৰ পণ্ডিত মণ্ডলীক মোহৰবা পাণ্ডিত্যপূৰ্ণ বক্তৃতাৰে নিবেদিতাই মজ্জমুগ্ধ কৰি পেলালে । লণ্ডনৰ সংবাদদাতাই মাহাজৰ “হিন্দু” কাকতলৈ লিখিলে—

“পূৰ্বৰ কালৰ ধৰ্ম যুৱা সকলৰ দৰে কেতিয়াও আশা কৰিব নোৱাৰা এটুকুৰা ঠাইৰ পৰা ভাবভৰ্ষৰ কল্যাণ আৰু স্বাৰ্থৰ হকে যুদ্ধ দিবলৈ এগৰাকী যুৱাৰ আবিৰ্ভাৱ হৈছে । বহুত দূৰ-দেশৰ পৰা বা অচিনাকী মানুহ কিছুমানৰ মাজৰ পৰা নাইবা পুৰুষ শ্ৰেণীৰ পৰাও এই নতুন যুৱা গৰাকী অহা নাই । এওঁ ভাবভৰ্ষৰ ওপৰত শাসন কৰমতা চলাই থকা শাসক-গোষ্ঠীৰ মাজৰ পৰা আগবাঢ়ি অহা অতুলনীয় গুণ বাসিন্দাৰে বিভূষিতা এগৰাকী মহিলা । ইংলণ্ডত তেওঁৰ আশাশ্ৰয় আৰু উজ্জল ভবিষ্যতৰ জীৱন যাত্ৰা ত্যাগ কৰি ভাৰতীয় নাৰীৰ সেৱাৰ কাৰ্য্যত আত্ম নিয়োগ কৰিছে । তেওঁৰ নাম কুমাৰী মাৰ্গাৰেট নৰোল । তেওঁ জীৱামকুক্ষ পস্থা গ্ৰহণ কৰিছে আৰু ভনী নিৰোদতা নামেৰে জনাজাত হৈছে । বৰ্ত্তমান তেওঁ ইংলণ্ডৰ ভালেমান ঠাইৰ জনসভাত বক্তৃতা দি ফুৰিছে ।”

১৯০১ খ্ৰীষ্টাব্দৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত ব্ৰাহ্মসোত এখনি প্ৰদৰ্শনীৰ আয়োজন হৈছিল । তাৰ ভাৰতীয় বিভাগত নিবেদিতাই বক্তৃতা দিলে । ইয়াৰ পিছত লণ্ডনলৈ উভতি আহি বিখ্যাত সাহিত্যিক আৰু অৰ্থ-নীতিবিদ বৰেন্স চেন্স দত্তক লগ পালে । ভাৰতীয় ছাত্ৰৰ চৰিত্ৰবল আৰু অৰ্থনীতিৰ বিষয়ে বৰেন্স চেন্স দত্তই নিবেদিতাৰ লগত ভালেমান কথা আলোচনা কৰিলে । নিবেদিতাই তেওঁক “ধৰ্মপিতা” বুলি সম্বোধন কৰিছিল ।

ইতিমধ্যে আই সাবল দেৱী আৰু স্বামীজীৰ পৰা নিবেদিতাই চিঠি পালে। ডেওঁৰ মন ভাবতবৰ্ষৰ ফাললৈ ঘূৰিল। কিন্তু চাবা বুলে ডেওঁৰ স্বৰ্গগত স্বামীৰ মৰ্মৰ মূৰ্ত্তি স্থাপনৰ কাৰণে নবঙতেলৈ যাবলৈ ডেওঁক বৰকৈ অনুৰোধ কৰিলে।

চাবাবুলৰ লগত নিবেদিতা নবঙৰে পালেগৈ। সাগৰবপাবৰ সেউজবালীয়া পৰ্ব্বতে আগুৰা এটুকুৰা হাবিভলীয়া ঠাইত ডেওঁলোকে টম্বু তৰিলে। জগদীশ চন্দ্ৰ বসু, বমেশ চন্দ্ৰ দত্ত, মিছেছ চেভিকাৰ, ইংলণ্ডৰ উলাৰ নৈডিক দলৰ নেতা জন লেণ্ড আদি বিখ্যাত লোক সকলো তাত লগ লাগিলগৈ। বমেশ চন্দ্ৰৰ অনুপ্ৰেৰণাত ইয়াতেই নিবেদিতাই “ভাৰতীয় জীৱন বহনু” (The web of Indian life) নামৰ বিখ্যাত গ্ৰন্থখনি লিখিলে।

প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্যৰে ওপটি পৰা সেই নিৰ্জন ঠাই টুকুৰাত নীৰৱে বহি নিবেদিতাই কল্পনা কৰিলে ডেওঁৰ ভবিষ্যত কৰ্ম পন্থা। ডেওঁ নিজক বুজি পালে। শোমিত ভাৰতবাসী আৰু শোষক ইংৰাজৰ মাজত পাৰ্থক্য কি ডেওঁ উপলব্ধি কৰিলে। ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰতি অকৃত্ৰিম ভালপোৱাৰ উচ্ছাসত নিজে নিজে কৈ উঠিল—

“মই আকৌৱালি ল’ম কঠোৰ দৰিদ্ৰ জীৱন। হিয়াৰ পৰা মুচি পেলাম দৰিদ্ৰতাৰ প্ৰতি হিংস্ৰ লগা ভয়। দৰিদ্ৰতাৰ মহাস্বাৰে গোৰ দেহ মনক শুচী কৰি শক্তিৰ অপূৰ্ব ভ্যোতি হৃদয়ত ধাৰণ কৰিম। অতি কম ভাৰাত এটি সৰু প’জাতে থাকি কেৱল কাম কৰি যাম। কেৱল কাম, কেৱল কাম !!

ভাৰতীয় আধ্যাত্ম সাধনৰ মহাশক্তিয়ে নিবেদিতাৰ প্ৰকৃতিৰ আমূল পৰিৱৰ্ত্তন ঘটালে আত্মোপলব্ধিৰ ফলত ডেওঁ অনুভৱ কৰিলে— যাক মনৰ অগোচৰ এক অভূতপূৰ্ব চৈতন্য শক্তিয়ে ডেওঁৰ হৃদয়ত ত্ৰিৰূপা কৰি থৈ গৈছে। ভাৰতৰ কল্যাণৰ কামত সিংহীনীৰ দৰে জপিয়াই পৰিৱৰ্ত্তিলে।

সেই অনির্বচনীয় শক্তিয়ে যেন তেওঁক ঠেলি দিছে । আয়াবলেণ্ডৰ নবোল পৰিয়ালৰ আভিযাতা, জ্ঞান চৰ্চ্চাৰ গৌৰৱ, জাত্যাভিমান, আদি সকলো ধৰণৰ সংস্কাৰ চকুৰ পচাবতে ধূলি-সাং হৈ প'ল । সেৱাৰ বসেৰে অস্তবখনি ওপচি পৰিল । ভাবতত গৈ পৰিত্র বিৰূপে নবনাবায়ণৰ সেৱা কৰিব ।

নিবেদিতাই বৰকৈ উপলব্ধি কৰিছিল — ভাবতহালী স্বাধীন হ'ব নোৱাৰিলে, তেওঁলোকে কোনো ক্ষেত্ৰতে কেতিয়াও উন্নতি কৰিব নোৱাৰে ।

নখণ্ডেৰ পৰা তেওঁ লগুনলৈ উভটিল । ভাবতবৰ্ষৰ মাটিত তৰি দিবলৈ তেওঁৰ অস্তব অধীৰ হৈ উঠিল । এনেতে খেলুৰ মঠৰ পৰা প্ৰথম টেলিগ্ৰাম পালে — স্বামীজীৰ বৰ টান অস্থ । তুমি সোনকালে গুচি আহ ।

“আড়ম্বৰহীনতাই ভাৰতীয় সভ্যতাৰ বৈশিষ্ট্য

আৰু

আচল সভ্যতাৰ এইটোৱেই শ্ৰেষ্ঠ লক্ষণ ”

১৯০২ খ্ৰীষ্টাব্দৰ তিনি ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে নিবেদিতা ভাবতবৰ্ষ পালেহি । লগত আহিছিল বমেশ চন্দ্ৰ দত্ত আৰু মিছেছ চাৰা বুল । মাজাজৰ “মহাজন সভা হল” ত বমেশ চন্দ্ৰ দত্ত আৰু নিবেদিতাক সম্বৰ্ণনা জনোৱা হ'ল । মাজাজ বাসীয়ে দিয়া অভিনন্দনৰ উত্তৰত নিবেদিতাই ক'লে — “মই বঢ়িয়াকৈ উপলব্ধি কৰিছোঁ, ধৰ্মবিষয়ত আপোনালোক দাতা, পশ্চিমৰ পৰা আপোনালোকে শিক্ষা লগীয়া একো নাই । ঠিক তেনেকৈয়ে সমজুৱা ক্ষেত্ৰলৈকে আনিব লগা

আন্তৰ্জাতীয় পৰিবৰ্তন যিহি আপোনালাকেই আনি ল'বলৈ সম্পূৰ্ণ সমৰ্থ । বাস্তবিক কোনো ব্যক্তিকে এই বিষয়ত উপদেশ বা চাত দিবলৈ অধিকাৰ নাই । জীৱনৰ ক্ৰমোন্নতি পথত পৰিবৰ্তন অৱশ্যজ্ঞাতী । কিন্তু এই পৰিবৰ্তন বিলাক হ'ব লাগিব মৌলিক । তাৰ কাৰণে নিজেই পৰিকল্পনা কৰি সফল ল'ব লাগিব ।

কি ? তিনি হেজাৰ বছৰৰ পুৰণি সভ্যতা সংস্কৃতি একেধাৰে অৰ্ধহীন হ'লনে, যে সিদিনা মাথোন পোহৰ পাট নতুনকৈ বুৰ ডাঙি উঠি পশ্চিমৰ চালুকীয়া জাতি কেইটাই পূবৰ জাতি সমূহক নেতৃত্ব দি আগবঢ়াই নিব ? “ভাৰতীয় জীৱন অনুন্নত, এতেকে ভাৰতে আন আন দেশৰ দৰে সভ্য হ'বলৈ বিচাৰে।”— এই কথাখাৰৰ উত্তৰত মই ক'ব খোজোঁ— আড়ম্বৰহীনতাই ভাৰতীয় সভ্যতাৰ বৈশিষ্ট্য আৰু আলে সভ্যতাৰ এই টোৱেই শ্ৰেষ্ঠ লক্ষণ ।”

“... — — — পবিত্ৰতা, গভীৰ চিন্তা আৰু অনুভূতিয়েই ভাৰতীয় দৈনন্দিন জীৱন যাত্ৰাৰ বৈশিষ্ট্য । কলিকতাত থকাৰ সময়ত এই বিলাকেই মোৰ জীৱনৰ মূল লক্ষ্য আছিল । ভোগ-বিলাসেৰে ভৰা পশ্চাত্য দেশত ভ্ৰমণ কৰাৰ সময়ত হিন্দু পৰিয়ালৰ স্নেহ পূৰ্ণ স্বৰঞ্চেই আছিল মোৰ স্মৃতি ।”

“... — — — — — ভাৰতীয় নাৰী সকল অশিক্ষিতা আৰু পদদলিতা বুলি যিটো অভিযোগ কৰা হয়, সি সম্পূৰ্ণ মিছা । আন আন দেশতকৈ ইয়াত নাৰী জাতিৰ ওপৰত অত্যাচাৰ কম । ভাৰতীয় নাৰীৰ মহৎ চৰিত্ৰ ভাৰতৰ জাতীয় জীৱনত শ্ৰেষ্ঠ সম্পদ । আধুনিক অৰ্থত ডেওলোকক অশিক্ষিতা বোলা হয়, কাৰণ লিখিব পঢ়িব প্ৰায় কেঁৱে নোৱাৰে । কিন্তু সেই বুলি ডেওলোক অশিক্ষিতা জানো ? যদি সেয়ে হয়, বামাৱণ, মহাত্মা, পুৰাণৰ কাহিনী কৈ ল'বা ছোৱালীক শিক্ষা দিয়া আই, বুঢ়ী আই, মাহী, পেহী ইত্যাদি অশিক্ষিতা বুলিব পাৰি । আকৌ এওলোকেই যদি ইয়োবোৰী

উপভাস আক কিছুমান বাজে ইংৰাজী আলোচনী পঢ়িব পাবে
ভেটিয়া আক অশিক্ষিতা হৈ নাথাকে। এইটো এটা পবন্য বিবোধী
কথা যেন নাগাগেনে বাক ?

দৰাচলতে আখৰৰ জ্ঞানমহী সংস্কৃতিৰ পৰিচায়ক নহয়। ভাৰতীয়
জীৱনৰ লগত চিনাকী থকা যাদুহ মাত্ৰেই জানে, ভাৰতীয় পাবি-
বাৰিক জীৱনৰ মূল কথা হ'ল মহত্ব, ভয়তা, পৰিচ্ছন্নতা, ধৰ্মশিক্ষা,
হৃদয় আক মনৰ উৎকৰ্ষ সাধন। এই গুণবোৰ এডোকে ভাৰতীয়
নাৰীৰ গাভেই আছে।”

এই ভাষণটি স্বামীজীয়ে থমৰ কাকতত পঢ়িবলৈ পাই নিবেদিতাক
ধন্যবাদ আক আশীৰ্বাদ জনালে। কিন্তু বৃটিছ চৰকাৰে তেওঁক
ঘৃণা আক সন্দেহৰ চকুৰে চাবলৈ ধৰিলে। বাজজোহীৰ তালিকাভ
তেওঁৰ নাম ভৰ্তি কৰা হ'ল। চোবাংচোৱা বিভাগ তৎপৰ হৈ
উঠিল। তেওঁ লিখা চিঠিবোৰ খুলি মেলি পৰীক্ষা কৰি চাবলৈ ধৰিলে।

কিন্তু মানৱ সেৱাৰ অকুৰন্ত শ্ৰেণী আক আধাৰ সাধনাই
তেওঁক অবিচলিত কৰি ৰাখিলে। ছুপ্ত উৎসাহেৰে অক্লান্ত পৰিশ্ৰম
কৰিবলৈ লাগি গ'ল।

অনুখৰ কাৰণে জিবণি ল'বলৈ স্বামীজী কালীধামলৈ গৈছিল।
নিবেদিতাই বাগবজাৰৰ ফুল ৰমিড ওচৰে পাঁজৰে থকা কণ কণ
ছোৱালী ঈতক গোটাই আনি বৰ পয়োভৰেবৰে সবৰঙী পূজা পাতিলে।
সেইদিনাৰ পৰাই ফুলৰমি আবন্ত কৰিলে। বাগবজাৰত থকা তেওঁৰ
ফুটীবলৈ বমেশ চন্দ্ৰ দত্ত এয়েই আহিছিল আক তেওঁক বঙলা
ভাৰা লিকাইছিল। গোখলে, আবহুৰ ৰহমান, আনন্দমোহন বসু
আদি বিখ্যাত লোক সকলো সেই ফুটীবলৈ আহি নানা বিষয়ে
আলাপ আলোচনা কৰিছিল। দক্ষিণ আফ্ৰিকাৰ শৰা গান্ধীজী
কলিকতালৈ আহি তেওঁৰ লগত দেখা কৰিছিল।

১৯০২ খ্রীষ্টাব্দৰ ১১ মাৰ্চ তাৰিখে শ্ৰীৰামকৃষ্ণ দেৱৰ জন্ম তিথি মহোৎসৱ। সেই উপলক্ষে স্বামীজী কলিকতালৈ উভতিল। তেওঁৰ শৰীৰৰ অবস্থা দিন দিনে বেয়াৰ ফাললৈহে ঢাল লৈছিল। নিবেদিতাই তেওঁক দেখা কৰিলে।

“ক্লাছিক থিয়েটাৰ হল” ত নিবেদিতাই ২১ মাৰ্চত “আধুনিক বিজ্ঞানত হিন্দু মন” বিষয়ত এটি বক্তৃতা দিলে।

কুমাৰী মেকলাউডে বৌদ্ধ ভিক্ষু প্ৰিন্স ওডা আৰু “প্ৰাচ্যৰ আদৰ্শ” নামৰ ভ্ৰমণ কাহিনী লিখক দাৰ্শনিক শিল্পী কাকুছা ওকাকুৰা নামৰ দুজন জাপানী বন্ধুক লগত লৈ জাপানৰ পৰা পালেহি। তেওঁলোকে স্বামীজীক নিমন্ত্ৰণ কৰি জাপানলৈ লৈ যাবলৈ আহিছিল। স্বামীজীয়ে অনুৰূপীয় অৱস্থাবেই তেওঁলোকৰ লগতে দলে বলে বুদ্ধগয়ালৈ যাত্ৰা কৰিলে।

কিছুদিনৰ পিছত ঘূৰি আহি কলিকতা পাই স্বামীজীয়ে নিবেদিতাক ওকাকুৰাৰ লগত আলমোড়াৰ মায়াৱতী আশ্ৰমলৈ যাবলৈ আদেশ দিলে। প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্যৰ লীলা ভূমি মায়াৱতী। নিবেদিতাই মাজে মাজে তাৰ নিৰ্জৰন কুটীৰত বহি গভীৰ ধ্যানত মগ্ন হৈছিল।

মায়াৱতীত কেইদিন মান থাকি নিবেদিতা বাগবজাৰৰ কুটীৰত সোমলাই আৰু তেওঁৰ স্কুলৰ কামত লাগিল। এদিন স্কুলৰ পৰা বাহিৰলৈ ওলাই আহি থিয় দিওঁতেই দেখিলে স্বামীজী তেওঁৰ ফাললৈকে আহি আছে। মায়াৱতীৰ পৰা ঘূৰি অহাৰ পিছত স্বামীজীয়ে তেওঁক ঘৰতে দেখা কৰিবলৈ আহিছে। নিবেদিতা আনন্দত উৎফুল্ল হৈ গুৰু দেৱৰ নামত চিঞৰি জয়ধ্বনি কৰিলে আৰু আগবঢ়াই লৈ আহিল। স্কুলৰ ভিতৰ বাহিৰ পৰিদৰ্শন কৰি স্বামীজীয়ে বৰ আনন্দ অনুভৱ কৰিলে আৰু নিবেদিতাক ক'লে—

“নিবেদিতা, শিশুৰ গাভ ঈশ্বৰ আছে। আনকি অৰণ মানি কীটপতঙ্গটিৰ ভিতৰতো সেই ব্ৰহ্মবস্তু লুকাই আছে। তেওঁলোকক কেতিয়াও লেৱা অৰ্চনা কৰিবলৈ নাপাহৰিব।”

চিঠাৰ জুইৰ গৰা উৰি অহা এটুকুৰা গেকুৰা কাগোৰ

সেইদিনা একাদশী তিথি। স্বামীজীয়ে উপবাসে থাকি ব্ৰত পালন কৰিছিল। নিবেদিতা তাতে ওলালগৈ। নিবেদিতাৰ কাৰণে বান্ধিবলৈ তেওঁ সন্ধ্যাসী সকলক আদেশ দিলে।

নিবেদিতাই খোৱাৰ কাষতে মাতৃৰ দৰে স্বামীজী বহিল আৰু তেওঁৰ খোৱাৰ যতন ল'লে। অতীত মাধুৰীৰে ভৰা গল্পবোৰ কৈ বৰ টাছিলে। খোৱা শেষ হোৱাত ব্ৰহ্মচাৰীজনৰ হাতৰ পৰা ষটি আৰু গামোছা কাঢ়িলে নিজেই লাহে লাহে নিবেদিতাৰ হাতত পানী ঢালিলে আৰু গামোছাখনৰে দুয়োখন হাত মুচি দিলে। স্বামীজীৰ কাণখন দেখি নিবেদিতা বৰ আচৰিত হ'ল আৰু একো ভাবি নেপাই ক'লে—

“স্বামীজী, আপোনাকহে বহু এনেকৈ সেৱা কৰিব লাগে ? আপুনি আকৌ এইবোৰ কি কৰিছে ?”

স্বামীজীয়ে হাঁহি ক'লে—

“বীশুৱেওভে। তেওঁৰ শিশুৰ ভৰি ধুৱাই দিছিল।”

নিবেদিতাই ভাবিলে আৰু ক'লে—

“দিছিল, কিন্তু শেষৰ দিনা।”

কথাৰ বৈয়ে তেওঁ চমকি উঠি বৈ গ'ল। এটি কিবা অস্বাভাৱক আশঙ্কাত তেওঁৰ অন্তৰ কঁপি উঠিল। স্বামীজীয়ে নিবেদিতাৰ মনৰ ছাঁৰ লুপুটাকৈ নাথাকিল। উৎসাহ ভৰা বাণী আৰু হিয়া উৰিয়াই আশীৰ্বাদ দি বিদায় দিলে।

কেইদিনমানৰ পিছত স্বামীজীয়ে নিবেদিতালৈ ঠাকুৰৰ ভোগ এজন ব্ৰাহ্মচাৰীৰ হাতত পঠাই দিলে। শুকৰ প্ৰসাদ গ্ৰহণ কৰি তেওঁ পৰম তৃপ্তি লাভ কৰিলে আৰু সেই দিনটো গভীৰ ধ্যানত মগ্ন হৈ দিব্যানুভূতিত বিভোৰ হৈ থাকিল।

১৯০২ খ্ৰীষ্টাব্দৰ চাৰি জুলাইৰ শুকুৰবাৰৰ ৰাতি নিবেদিতাই এটা সপোন দেখিছিল। তেওঁ দেখিছিল—সেই ৰাতি শ্ৰীৰামকৃষ্ণ দেৱে পুনৰ দেহ ত্যাগ কৰিছে। ছাং কৰে সাৰ পোতাৰ লগে লগে কোনোবাই ছুৱাবত টুকৰিৱাৰ নিচিনা শব্দ শুনিিলে। ছুৱাব মেলি দেখে এজন মানুহে এখন চিঠি হাতত লৈ বৈ আছে। চিঠিখন পাঢ়ি তেওঁ নিজৰ চকুকে বিশ্বাস কৰিব পৰা নাই। তেওঁৰ হিৰাখন্দ খানবান হৈ যেন ভাগি যাৰ খুজিছে। স্বামীজী আৰু ইহ সংসাৰত নাই।

নিবেদিতা প্ৰথমতে বিহ্বলা হৈ উঠিছিল—কিন্তু নিজৰ চম্ভালি লৈ কোবাকোবিকৈ বেলুৰ মঠলৈ খোজ ল'লে।

তেওঁ দেখিলে—স্বামীজী নীৰৱে শুই আছে। মুখমণ্ডলত এটি স্বৰ্গীয় জ্যোতি ভাঁহি আছে। শৰীৰৰ কোনো ঠাইত ভ্ৰমাবহ মৃত্যুৰ বিজীৱিকা নাই? গভীৰ সমাধিত তেওঁ নিমজ্জমান।

বুকুখন জাঙি চিঙি নিয়া অসহ্য বেদনাবাণীৰ অকণমানো নিবেদিতাই বাহিৰত প্ৰকাশ নকৰিলে। তেওঁ গভীৰ হৈ বৈ আছিল। খন্তেক পিছত ধীৰ পদক্ষেপেৰে আগবাঢ়ি গৈ স্বামীজীৰ শব্দ্যৰ কাষত বহিল আৰু বিচনীৰে লাহে লাহে স্বামীজীক বিচিবলৈ ধৰিলে।

শ্বশানৰ চিত্তাত সেই অমৃত পুৰুষৰ মৃত শৰীৰটি তুলি দিয়া হ'ল। প্ৰথমতে তেওঁৰ মানস ৰক্তা নিবেদিতাই মুখাগ্নি সংযোগ কৰিলে। পিছত কৰিলে বাকী সন্ন্যাসী সকলে।

নিবেদিতাই অশুভ চিত্তাশ্লিষ্ট ফাললৈ একেধৰে চাই আহিল আৰু মনে মনে প্ৰাৰ্থনা জনাইছিল—

“হে গুৰুদেৱ, হে মহাবীৰ, হে মোৰ পিতৃ, তুমি মোক অযুৰন্ত শক্তি দিয়া। তোমাৰ সেই অস্ত্ৰৰ বাণীৰ অলন্ত শিখাই মোৰ কৰ্তব্য পথ পোহৰ কৰি তোলাক। মই যেন বাণা বিধিনি সজলোৱাৰ অতিক্ৰম কৰি তুমি দেখুৱাই দিয়া সেই লক্ষ্যত উপনীত হ’ব পাৰোঁ।”

স্বামীজীয়ে দেহত্যাগ কৰাৰ ভালেমান দিনৰ আগৰে পৰা বাবে বাবে তাৰ ইঙ্গিত দিছিল। মুখৰেও প্ৰকাশ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল, এইবাৰ বিদায় লোৱাটো ভাল হ’ব। সবগছৰ তলত সৰু গছ বাঢ়ি নোৱাৰে। সৰু বিলাকে যদি বৰ হৈ ভাব তুলি নলয়, দেশ চলিব কোনকৈ ?

সেই চাৰি জুলাইৰ দিনা ডেউ বোছ সূক্ষ্ম শৰীৰেৰেই দৈনিক কৰ্তব্যশিৰি কৰি আহিল। বাতিপুৰা ভালেমান সময় ধ্যান কৰিছিল। চুপৰীয়া শিশু সকলক সংস্কৃত পঢ়াইছিল। আবেলি কেইমাইলমান খোজ কাঢ়িছিল। সাঁজ লগাত ঘূৰি আহি মঠৰ ডিঙৰ সোমোঠতে আৰঙিৰ ঘণ্টা বাজি উঠা শুনিবলৈ পালে। দক্ষিণেশ্বৰৰ ফাললৈ মুখ কৰি ধ্যানত বহিল। হাতত জপৰ মালা। কেইবটামানৰ পিছত মজিয়াতে শুই পৰিল। আৰু কেইবটামানৰ পিছত দীৰ্ঘশ্বাসকৈ ছুটি গভীৰ নিশ্বাস এৰিলে। এটি শিশুৰ যেন কান্দোৱাৰ স্তব বাজি উঠা শুনা গ’ল। ইয়াতেই শেষ। স্বামীজীৰ অশ্মা সেই আনন্দময় অমৃত স্থানলৈ উৰা মাৰিলে ! অশ্লিষ্ট ভৱি ভূত হ’ল তেওঁৰ নখৰ শৰীৰ।

শ্ৰদ্ধান ভূমিত চিতাশ্লিষ্টে চাই চাই নিবেদিতা ভাৱত ওপৰ হৈ আহিল। হঠাতে কোনোবাই যেন তেওঁৰ কাপোৰত ধৰি টানি দিলে। বৎসৰ বাই ঘূৰি চাই দেখে, এটুকুৰা গেকৰা কাপোৰ চিতাৰ জুইৰ পৰা উৰি আহি তেওঁৰ কাষতে পৰিছে। সন্তোষে তুলি ল’লে আৰু জাবিলে— তেওঁৰ গুৰুদেৱ যোৱা নাই। শৰীৰ

ধ্বংস হ'লেও তেওঁ আছে ? তেওঁৰ অদৃশ্য শক্তিয়ে তাৰেই ইজিত দিছে। কুমাৰী জোচেফিন মেকলাউডলৈ পঠাবলৈ স্বামীজীৰ চান্দৰৰ এটুকুৰা বিচাৰি, চিত্তাত তুলি দিয়াৰ আগ মুহূৰ্ত্তত, নিবেদিতাই আশা প্রকাশ কৰিছিল। তেওঁৰ অন্তৰৰ সেই ক্ষুদ্ৰ আশাটিও শুক দেৱে পূৰণ নকৰাকৈ নাধাকিল।

নিবেদিতাৰ হৃদয় চকুলোৰে ভৰি পৰিল।

শিক্ষাদানব্ৰতী আৰু লেখিকা

অৰ্ধজি বিবেকানন্দ নাই, কিন্তু আছে তেওঁৰ তেজস্বীনি হুহিতা নিবেদিতা। ভাৰতৰ য'ৰে য'ৰে, ছৱাৰে ছৱাৰে, পথে আশুৰে বিবেকানন্দৰ জীৱন আৰু বাণী লৈ ঘূৰিবলৈ ধৰিলে সিংহীনী নিবেদিতা। স্বামীজীৰ অসম্পূৰ্ণ কাম সম্পূৰ্ণ কৰিবলৈ তেওঁ দিনে বাতিয়ে কঠোৰ পৰিশ্ৰম কৰিবলৈ ধৰিলে। এজন বন্ধুলৈ তেওঁ লিখিলে—

“মোৰ শুক দেৱৰ মৃত্যু হোৱা নাই। তেওঁ সদায় আমাৰ লগতে আছে। মই আনকি শোকো কৰিব নোৱাৰোঁ। মই কেৱল কাম কৰি যাম।”

নিবেদিতাই অনুভৱ কৰিছিল— ভাৰতবৰ্ষৰ অপমান আৰু পতনৰ মূল পৰাধীনতা। ভাৰতবৰ্ষক মুক্ত কৰিবলৈ লাগিব। কেৱল কেইগৰাকীমান শিক্ষিতা নাবী গঢ়ি তুলিলেই আসমুজ্জ্বল হিমালয় এই বিৰাট ভাৰত ভূমিৰ সৰ্ব্বতো ভাৱে কল্যাণ সাধিব পৰা নহ'ব। ভাৰতৰ প্ৰত্যেক নাৰীৰে অজবত অখণ্ড জাতীয়তাবোধৰ প্ৰেৰণা জগাই তুলিব লাগিব। তেওঁলোকৰ মনলৈ স্বাধীন চিন্তাৰ জোৱাৰ আনি দিব লাগিব।

ভাৰতবাসী ধৰ্ম্মপ্ৰাণ । দৈনন্দিন জীৱনৰ সকলো আচাৰ ব্যৱহাৰতো তেওঁলোকৰ নৃসিং ধৰ্ম্মানুভূতি । তেওঁলোকৰ ধৰ্ম্মই জীৱন আৰু জীৱনেই ধৰ্ম্ম । এতিয়াও ধৰ্ম্মৰ আশ্ৰয়তেই, হিন্দুৰ অসংখ্য লৌকিক নীতিৰ উৰ্দ্ধত থকা বেদান্তৰ সেই অমোঘ বাণীৰে ভাৰতীয় নৰনাৰীৰ বুকুত অপূৰ্ব জাতীয় চেতনাৰ উদ্ভাৱ তৰঙ্গ তুলি দিব লাগিব ।

দেশবাসীৰ হৃদয়ত জাতীয়ভাৱে জগাই তুলিবলৈ নিবেদিতাই জন সভাবোৰত উদ্দীপনাময় বক্তৃতা দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে । ভাৰতীয় জনতাৰ বুকুত স্বাধীনতাৰ কাৰণে এটি জাগৰণ আনি দিবলৈ ক্ষেত্ৰ সকলো প্ৰকাৰে চেষ্টা কৰিবলৈ ধৰিলে । ঈশ্বৰ আৰাধনা আৰু বালিকা বিদ্যালয়ত শিক্ষা দান কাৰ্য্যৰ ওপৰিও অসংখ্য কামে তেওঁক জুমুৰি দি ধৰিলে । তেওঁৰ কৰ্ম ক্ষেত্ৰৰ পৰিসৰ দিনে দিনে বৃদ্ধি হৈ আহিল ।

জন নবোলৰ নাতিনী মাৰ্গাৰেট । তেওঁৰ শিৰায় শিৰায় বৈ আছিল স্বাধীনতাৰ তপত তেজ । বুকুত দপ্, দপ্ কৈ জ্বলি আছিল বিপ্লৱৰ বহি । তেওঁৰ বংশ পৰম্পৰা পোৱা সেই জুইকুহাত ইজন যোগালে বীৰ ভক্ত বিবেকানন্দই । নিবেদিতাক মুক্তি লাগে । পৰাধীনা দীনা হীনা ভাৰতী আইক শৃঙ্খল খুলি মুকলি কৰিব ।

সন্ন্যাসী সংঘৰ নিয়ম শৃঙ্খলাত সিংহীনী নিবেদিতা যেন বন্দীনী হৈ আছিল । সংঘৰ সভাপতি স্বামী ব্ৰহ্মানন্দক তেওঁৰ অন্তৰৰ কথা সকলো ভাঙি ক'লে । স্বামী ব্ৰহ্মানন্দ আছিল এজন মহাসাধক । শ্ৰীৰামকৃষ্ণৰ এজন প্ৰধান ভক্ত আৰু বিবেকানন্দৰ অণুবৰ্ত্ত বহু । তেওঁৰ নিবেদিতালৈ যথেষ্ট মৰম । এবি দিবলৈ ঘৰ টান পাইছিল । কিন্তু সংঘৰ ভিতৰত থাকি বাঞ্ছনীতি কৰাত বাধা আছে । স্বামী বিবেকানন্দইও বাৰণ কৰি গৈছে । আগ পাছ গুণি নিবেদিতাৰ জগত সংঘৰ সম্বন্ধ চিহ্নি দিয়া হ'ল ।

১১২/মহাপেঁতা নিবেদিতা

এতিয়াৰ পৰা নিবেদিতাৰ কাৰ্য্যপন্থা স্বপ্ৰণোদিত আৰু সম্পূৰ্ণ
খণ্ডিত হ'ল। তেওঁ নিজৰ কবিতাৰ ওপৰত থিয় হৈ দেৱী কাৰ্য্য
চলাই যাবলৈ সক্ষম ল'লে। তেওঁ কি যে কঠোৰ সংগ্ৰাম কৰিব
লগীয়া হৈছিল। ঘৰৰ জৰা, নিজৰ আহাৰ, মাহুৰ বখা খৰছ আৰু
জুল খনিৰ কাৰণে অ'ৱশ্যকীয় টকা পয়ছাৰ চিন্তাটো তেওঁক জুয়ুৰি
দি ধৰিলে। শুকৰ শিক্ষাৰ প্ৰভাৱত তেওঁ অতি সহনশীল হৈ
উঠিছিল।

নিবেদিতাৰ সংগ্ৰামী মনটোক বাহিৰৰ কোনো কথাটো টলাব
নোৱাৰিলে। ভালেমান বাতৰি কাকত আলোচনীলৈ প্ৰবন্ধ লিখি
টকা পয়ছা আঁজিবলৈ ধৰিলে। "ভাৰতীয় জীৱন বহুত" (The
web of Indian life) কিতাপ খনি শেষ কৰি ছপোৱাৰ কথাও
ভাবিলে।

স্বামীজীৰ আন এগৰাকী শিষ্যা ষ্টিষ্টাইন গ্ৰীণষ্টাইডেল। স্কুলীয়া
শিক্ষা দানৰ পৰিসৰ বৃদ্ধ কৰিবৰ কাৰণে নিবেদিতাত ষ্টিষ্টাইডেলৰ
সহায় ল'লে। জাতি কৰ্ম্ম নিৰ্ব্বিলম্বে সকলো শ্ৰেণীৰ মাহুৰৰ কণ কণ
ছোৱালীয়ে পঢ়া কিতাপ গাটেন খনৰ বাহিৰেও প্ৰাপ্ত বয়স্কা সকলৰ
কাৰণে দুপৰীয়া বাৰ বজাৰ পৰা আবেলি চাৰি বজালৈ শিক্ষা শ্ৰেণী
খোলা হ'ল। বেজী সূতাৰ কামৰ পৰা গৃহ বিজ্ঞানলৈকে এগৰাকী
গৃহিনীয়ে জানিব লগা সকলো জ্ঞান দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিলে।
প্ৰত্যেক গৰাকী ছাত্ৰীৰ প্ৰতি অকপট মৰম চেনেহেৰে আৰু তেওঁলোকৰ
লগত ব্যক্তিগত সম্পৰ্ক গঢ়ি তুলি স্কুলখনিত এটি সুন্দৰ পাবৰ্বেল
সৃষ্টি কৰা হৈছিল।

গৃহিনী সকলৰ মাজত স্কুললৈ যাবলৈ বৰ হেপাহ দেখা
গৈছিল। তেওঁলোকে যেন ভাট্টাভাট্টাকৈ ঘৰুৱাহী কাম বন শেষ
কৰি ওচৰ চুবুৰীয়া কোনোবা অতি মৰমৰ বান্ধৱীৰ ঘৰলৈহে যাবলৈ
ওলাইছে।

শিক্ষাদানৰ তাৰ সাধাৰণতে গ্ৰীণষ্টাইডেলৰ ওপৰত দিলে। নিবেদিতাই ভ্ৰমণ আৰু প্ৰচাৰ কাৰ্য্যৰ যোগেদি জাতি গঠনৰ বহুল কৰ্মক্ষেত্ৰত আত্মনিয়োগ কৰিলে। নিবেদিতাৰ স্কুল খনৰ ওপৰত মন্তব্য কৰি এবাৰ এজন ইংৰাজ লিখকে লিখিছিল—

“অকণমানি কিতাব গাৰ্টেন এখনিতে প্ৰথমতে আবন্ত হৈ লাহে লাহে এই স্কুলখন এখন ডাঙৰ স্কুলত পৰিণত হ’ল। কণ কণ ছোৱালীৰ পৰা বিবাহ যোগ্য ডাঙৰ হিন্দু ছোৱালীৰে স্কুলখন ভৰি পৰিল। বিবাহিতা মহিলা আৰু বিধবা সকলো স্কুলৰ ছাত্ৰী হ’ল। ভনী নিবেদিতা আৰু তেওঁৰ সহকৰ্মী সকলে তেওঁলোকৰ শিক্ষা দানৰ কাম এনেভাৱে পৰিচালনা কৰিছিল যে সেই জ্ঞান বুদ্ধজুপি দিনাকী পৰিবেশৰ পৰা আঁতৰাই আনি একেবাৰে অচিন মাটিত বোপন কৰা হৈছিল বুলি কোনোমতে ক’ব নোৱাৰি। কণমানি ছোৱালীজনীৰ পৰা বয়সীয়া মহিলা গৰাকীলৈকে কাকো তেওঁলোকৰ ঘৰৰ ভিতৰখনৰ পৰা অচিনাকী জগত এখনলৈ মাতি নিয়া হোৱা নাছিল। স্কুল খনিৰ শিক্ষা পদ্ধতিয়ে ছাত্ৰী সকলৰ পৰা ইয়াকেই বিচাৰিছিল—

প্ৰত্যেক গৰাকী ছাত্ৰীয়েই প্ৰত্যেক দিনে নিৰ্দ্ধাৰিত সময়ত একোটা আলিৰ কাষতে শাৰী হৈ থকা বা একোটা চুবুৰিতে থকা এখন ঘৰৰ দুৱাৰেদি ওলাই আন এখন ঘৰৰ দুৱাৰেদি সোমাব লাগিব মাথোন। নতুন ধৰ্ম্মত দীক্ষা দিয়া নাইবা অচিনাকী সমাজ পদ্ধতিৰ লগত চিনাকী কৰি দি সেই সমাজৰ সভ্য ভৰ্ত্তি কবোৱাৰ চেষ্টা তাত নচলিছিল। কিন্তু তাৰ ছাত্ৰী সকলে নিজৰ বীতি নীতি, সভ্যতা সংস্কৃতিৰ যোগেদি ভাৰতীয় আদৰ্শত পঢ় লৈ আত্মোন্নতি কৰিব লাগিব।

কিতাবগাৰ্টেন স্কুলখনিত পাঠ্য কিতাপৰ প্ৰচলন নাছিল। কেৱল মুখে মুখে আৰু থেলা বক্তব্য সহায়ত শিক্ষা দিয়া হৈছিল। চকুত

লগা বুদ্ধিমত্তী জাতীয় বিষয়ে ডেউৰ ভায়েবীৰ পাতত মন্তব্য লিখি দৈছিল।
 ছট্ট ঐক্যত্ব জাতীয়তাকো মাতৃৰ দৰে সৰ্বমুখ চকুৰে শিকা দিছিল।
 এজনী জাতীয় বিষয়ে ডেউৰ ভায়েবীত লিখিছে—

“বৰ চালক আৰু অদ্ভুত ছোৱালী। বৰ্ণস্বৰ কৰ্কশ। কিন্তু
 তাই কেৱল ভাল আৰু লচ্ পচ্ কৰে, ভববনী। গাব বং বৰ ক’লা।
 আৰু দেখিবলৈকো হাববৰ পৰা ওলাই অহা বনবী ছোৱালী জনাব
 নিচিনা। তাইৰ চেহেৰা আৰু স্বভাৱত নাছিল অকণমানো লাবণ্য।
 সজাও নহয়। কিন্তু দয়াৰ ঐতিমূৰ্ত্তি। তাইৰ ভায়েক এটাৰ লগত
 তাইৰ বৰ বন্ধুত্ব। সিহঁত দুয়োটাই বিয়লি মোৰ কাষলৈ আহে
 আৰু মোক বঙলা শিকায়।”

“ভাৰতবৰ্ষক ভাৰতীয় সাঁচত গঢ় দিয়া”

“যদি আৰু ঐজন বিবেকানন্দ থাকিলহেঁতেন, তেন্তিয়া
 যুজিলেহেঁতেন বিবেকানন্দই কি কৰি গ’ল!”—মৃত্যুৰ দিনা আবেলি
 ফুৰিবলৈ ওলাই যাওঁতে লগত যোৱা প্ৰেমানন্দক বিবেকানন্দই
 এইবাৰ কথা কৈছিল।

বিবেকানন্দৰ সেই শক্তি, সেই কৰ্মক্ষমতা ডেউৰ লিছৰ গুৰুত্ব
 শিষ্য সকলৰ গাত হয়তো নাছিল, কিন্তু ডেউৰ মানস কল্পা
 নিবেদিতাৰ মন আৰু শবীৰত সকলো খিনি শক্তি ভক্তি দি থৈ
 গৈছিল। নিবেদিতাই ভাৰত ভীৰ্ত্ত যাজ্ঞা আবন্ত কৰিলে। নাগপুৰ
 বোম্বাই, ওৱাৰ্ছা, অমৰাৱতী, কুৰ্ণাট, বৰোদা, আহমেদাবাদ, পাটনা,
 লক্ষ্ণৌ আদি ঠাইত ভ্ৰমণ কৰিলে। স্বামী বিবেকানন্দ, এছিয়াৰ জীৱন
 আধুনিক বিজ্ঞানত হিন্দু মন, ভাৰতীয় নাবী, প্ৰাচীন আৰু নতুন
 খ্ৰীষ্ট ধৰ্ম, এছিয়াৰ ঐক্য, শক্তি পূজা, ভক্তি আৰু শিকা, এছিয়াৰ
 ঐক্য সকল, কৰ্ম, বৰ্ত্তমান চিন্তাৰ পোহৰত হিন্দু ধৰ্ম, ভাৰতীয়

আদৰ্শ, ললিত কলা, কি কি কিতাপ পঠনীয় আৰু কিয় ? আদি অসংখ্য বিষয়ত বক্তৃতা দিলে।

বিবেচিকাটো বক্তৃতা দিওঁতে তিনিটা কথাৰ ওপৰত জোৰ দিছিল। প্ৰথমতে ভাৰতীয় লোক সকলে তেওঁলোকৰ সঁজুলি আত্মিক শক্তিৰ ওপৰত অন্ধ বিশ্বাস দৃঢ় কৰি তুলিব লাগিব। দ্বিতীয়তে বিদেশী শাসন শৃঙ্খলাৰ পৰা মুক্ত হ'বৰ কাৰণে তেওঁলোকে সকলো প্ৰকাৰৰ শক্তি আহৰণ কৰিব লাগিব। তৃতীয়তে তেওঁলোকে উপলব্ধি কৰিব লাগিব— অন্ধকাৰত ডুব গৈ থকা লোক সকলৰ চকুত পোহৰৰ অঞ্জন সানি দিবৰ কাৰণেই ত্ৰিৰামকৃষ্ণ আৰু স্বামী বিবেকানন্দৰ অৱতাব হৈছে।

বিবেচিকাই দৃঢ় ভাৱে বিশ্বাস কৰিছিল— নাবী সকলেই একোটা জাতিক গঢ় দিব পাৰে সেই কাৰণে ভাৰতীয় নাবী সকলক সম্বোধন কৰি ছাত্ৰাধাৰ কোৱাৰ স্তুতিবা তেওঁ কেতিয়াও নেৰিছিল।

“মই ভাৰতবৰ্ষক ভাল পাওঁ, ক্লাবৰ ক্ৰগডৰ ধ্বংস সমূহৰ মাল্লত যিটো বস্ত্ৰ শ্ৰেষ্ঠ আৰু উৎকৃষ্ট ভাৰতবৰ্ষ ছাৰেই জন্মদাত্ৰী। হে ভনী সকল, আপোনালোকৰ প্ৰতি মোৰ আন্তৰিক স্নেহ জনাইছোঁ। আপোনালোকৰ ওচৰত মোৰ অনুৰোধ, আপোনালোকে প্ৰাশ্চাত্য সাহিত্যৰ পৰিবৰ্তে এই মহিমাৰ প্ৰাচ্য সাহিত্যৰ অনুশীলন কৰক। আপোনালোকৰ সাহিত্যেই আপোনালোকক উন্নত কৰিব। আপোনা-লোকৰ পাৰিবাৰিক জীৱনৰ যি সবলতা আৰু গাভীৰ্ঘ্য সি যেন অটুট হৈ থাকে। প্ৰাশ্চাত্যৰ আধুনিক বীতি নীতি, আভিযান আৰু ইংৰাজী শিক্ষাই যেন আপোনালোকৰ মনোভাৱ আৰু লাভা লাভ নষ্ট নকৰে।”

মাত্ৰাজত অনুস্থিত হোৱা সন্ধ্যালৈ যাৰ নোঙৰি বিবেচিকাই মাত্ৰাজৰ মহিলা সকললৈ দিয়া মুকলি চিঠিখনত লিখিছিল—

“স্বামী বিবেকানন্দৰ দৃঢ় বিশ্বাস আছিল, ভাৰতৰ ভবিষ্যত, ভাৰতৰ পুৰুষতকৈ নাবীৰ ওপৰত বেছি নিৰ্ভৰ কৰিছে। আমাৰ

ওপবত ভেওঁৰ অগাঢ় বিশ্বাস আছিল। একমাত্ৰ ভাবতৰ নাবীয়েই প্ৰাচীন কালত প্ৰফুল্ল মনেৰে স্বৰ্গগত স্বামীৰ চিত্তত উঠি অগ্নিত ভস্মীভূত হৈছিল। কোনেও ভেওঁলোকক বাধা দি বাধিব নোৱাৰিছিল। সীতা ভাবতৰ নাবী। তেনেকৈ সাধিত্ৰী আৰু ঊমা। কঠোৰ উপাস্তাৰ বলত দেৱাদি দেৱ মহাদেৱক লাভ কৰিছিল ভাবতীয় নাবীয়ে। এয়ে হ'ল ভাবতীয় নাবীৰ জীৱন চিত্ৰ। সকলো দেশতে সকলো জাতিয়ে ভেওঁলোকৰ পবিত্ৰতা আৰু শক্তিবদ্ধতাৰ ভাব নাবীৰ ওপৰত দি আহিছে, পুৰুষৰ ওপৰত নহয়। কেইজনমান পুৰুষ মাথোন অ'ত ত'ত আচাৰ্য্য ৰূপে পৰিগণিত হৈছে। কিন্তু অধিকাংশই জীৱিকা অৰ্জনৰ নিমিত্তে পৰিশ্ৰম কৰিব লগীয়া হৈছে। ঘৰৰ ভিতৰৰ পৰাই ভেওঁলোকে পাইছে অনুপ্ৰেৰণা। ভেওঁলোকৰ শ্ৰদ্ধা, অন্তৰ্দৃষ্টি আৰু মহত্বৰ উৎস সেই গৃহ পৰিবেশ, যি পৰিবেশ নাবীৰ উপাস্তাৰ ফল মাথোন। ভাবতীয় আই আৰু বোৱাবী সকলক এই কথা মনত পেলাই দিবৰ আৱশ্যক নকৰে। শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু শঙ্কৰাচাৰ্য্যই ভেওঁলোকৰ মাতৃৰ পৰা কিমান অনুপ্ৰেৰণা পাইছিল। অসংখ্য নাবীয়ে উপস্থানীৰ দৰে, নীৰৱ শাস্ত জীৱন অতিবাহিত কৰি গৈছে। বিশ্বস্ত ধৰ্ম্মই আছিল ভেওঁলোকৰ গৌৰৱ, পূৰ্বতা লাভ কৰাই আছিল ভেওঁলোকৰ উচ্চাকাঙ্ক্ষা। এই সকল নাবীৰ দ্বাৰায়েই ধৰ্ম্ম সংৰক্ষণ আৰু সৃষ্টি ৰাখিছে, বহিৰ্জগতৰ সংগ্ৰামৰ দ্বাৰা নহয়।

আজি আমাৰ দেশ আৰু ধৰ্ম্মৰ বৰ দুখ লগা অৱস্থা। ভাবত মাতৃয়ে ভেওঁৰ জীয়াবী সকলক এই দুহুৰ্ত্তত বিশেষ ভাৱে আহ্বান জনাইছে। ভেওঁলোকে প্ৰাচীন কালৰ দৰে শ্ৰদ্ধাৰে ওপচি ধৰা হিমা একোখনি লৈ ভেওঁক সহায় কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহক। কেনেকৈ আগবাঢ়িব লাগিব? এয়ে হ'ল প্ৰশ্ন।

প্ৰথমতে হিন্দু মাতৃ সকলে ভেওঁলোকৰ সন্তান সকলৰ অন্তৰত ব্ৰহ্মচৰ্য্যৰ ঢুকা পুনৰ জগাই তোলাক। ইয়াৰ বাহিৰে অন্য উপায়ে

এই ভাতিটোৱে সেই প্ৰাচীন বীৰ্য্য লাভ কৰিব পৰা সম্ভৱ নহ'ব। ভাবতৰ বাহিৰে পৃথিৱীৰ আঁক ক'তো ছাত্ৰ জীৱনৰ এনে মহান আদৰ্শ নাই। যদি ইয়াতেই সি নাশ হয়, আৰু পৃথিৱীৰ কোন ঠাইৰ শক্তিয়ে ইয়াক বন্ধা কৰিবহি বুলি আশা কৰিব পাৰি? ত্ৰাস্কাৰ্য্যৰ মাজতে সফলো শক্তি আৰু মহত্ব লুকাই আছে। প্ৰত্যেক জননীয়ে যেন দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞা কৰে, তেওঁলোকৰ সম্ভৱন মহৎ হ'ব।”

একেবাৰে বক্তৃতা দিয়াৰ কাৰণে তেওঁ ৰব ছুৰ্বলতা অনুভৱ কৰিছিল আৰু অলপদিন জিৱনি ল'বলৈ কলিকতালৈ উভতি আহিল। ডিচেম্বৰ মাহত মাদ্ৰাজলৈ গ'ল। তাত প্ৰায় এমাহ কাল থাকিল। পুনৰ কলিকতালৈ ঘূৰি আহি পঢ়াশালিৰ কামত মনোযোগ দিলে। ১৯০৪ চনৰ জানুৱাৰী মাহত উত্তৰ ভাৰত অভিযুখে নিবেদিতাই যাত্ৰা কৰিলে। পাটনা, বাৰাণ্ধ নালদা, বুদ্ধগয়া, কাশী, লক্ষ্ণৌ আদি ঠাইত বক্তৃতা দি তেওঁ সকলোৰে অন্তৰ জয় কৰিলে। শিক্ষা বিষয়ত দিয়া তেওঁৰ ভাষণাৱলীয়ে ভাৰতৰ নেতৃবৃন্দক যথেষ্ট সহায় কৰিছিল। কিয়নো সেই সময়ৰ বৰলাট লৰ্ড কাৰ্জনে নিয়োগ কৰা বিশ্ববিদ্যালয় আয়োগৰ ওপৰত তেওঁলোকে প্ৰাধিকায়িত্ব তালে অনাস্থা দিছিল।

নিবেদিতাৰ ভাষণাৱলীৰ ওপৰত “বিহাৰ হেৰল্ড” কাকতে মন্তব্য দিছিল—

“ভাৰতবৰ্ষক, বিশেষকৈ বিহাৰ প্ৰদেশক এনেকুৱা এজন ধৰ্ম প্ৰচাৰকৰেই অত্যন্ত আৱশ্যক, যিজনৰ মহৎ প্ৰচাৰ কাৰ্য্যই ভাৰতীয় জাতিক প্ৰগতিৰ পথত আগবাঢ়িবলৈ সচেতন কৰি তোলে আৰু লগতে কাৰ্য্যকৰি পদাৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়ায়।”

পাটনাৰ সবলভী সভা এখনত জনী নিবেদিতাই দিয়া বক্তৃতা অসমত ছাত্ৰ সকলক উদ্বেগ কৰি কৈছিল—

“তোমালোক সাহসী হোৱা। মহাত্মাৰাজৰ
কথাত মনত বান্ধা। তাল আঁহৰ আৰু নিজাৰ প্ৰতি মনোযোগ ৰখা,
তোমালোকৰ প্ৰাণ আৰু খেলা খুলাত যোগদান কৰাটো তোমালোকৰ
দ্বিতীয় কৰ্তব্য হওক। বৰ্তমান তোমালোকে যি শিক্ষা লাভ কৰিছা
তাৰ এটা বিশেষী ভাৱ আৱত কঁবোতেই তোমালোকৰ আধা শক্তি
ক্ষয় হৈ যায়।

আমাক লাগে শক্তিমান যুৱকৰ দল। পঢ়া শুনাতেই তোমালোকৰ
সকলো শক্তি যেন শেষ হৈ নাযায়। মাতৃভূমিৰ কল্যাণেই তোমা-
লোকৰ জীৱনৰ স্থিৰ লক্ষ্য হোৱা উচিত। অকল সাহিত্য চৰ্চ্চা বা
পাণ্ডিত্য পূৰ্ণ প্ৰবন্ধ লিখি নাহঁবা বক্তৃতাৰ দ্বাৰাই এটা লক্ষ্যত উপনীত
হ’বলৈ নিবিচাৰিবা। এনে কাৰ্য্যৰ কাৰণে সমৰ্থবান তোমালোকৰ
মাজত বহুতো আছাইক। গোটেই দেশখনে তোমালোকৰ পৰা কাম
কিচাবে। ঐশ্বৰ্য্য, সম্পদ, সুখ, শক্তি আৰু জ্ঞানৰ অৰ্থে সংগ্ৰাম কৰা।
এইবোৰেই তোমালোকৰ জীৱনৰ লক্ষ্য হওক। যুদ্ধলৈ বুলি যেতিয়া
তোমালোকেই আহ্বান আহিব তেতিয়া তোমালোক কেতিয়াও শুই
নাথাকিবা।”

তেওঁ দিয়া এই বক্তৃতাৰ ওপৰত মন্তব্য কৰি “বিহাৰ হেৰল্ডে”
লিখিলে—

“আমাৰ ডেকা সকলৰ শাৰীৰিক শিক্ষা আৰু গাভৰু সকলৰ
শিক্ষাৰ সম্বন্ধে তেওঁ বহুল ভাৱে আলোচনা কৰিছে। তেওঁৰ সেই
প্ৰাণস্পৰ্শী বক্তৃতাটো অতি এলেক্সা আৰু নিস্তেজ শ্ৰোতা জনকো
কৰ্মতৎপৰ কৰি তুলিব।

দ্বিতীয় দিনা পাটনা চহৰৰ জনসভাত ভাষণ দি তেওঁ ক’লে—

“ভাৰতবাসীয়ে বৃটিছ চৰকাৰৰ পৰা কোনো সহায় সহানুভূতি
নিবিচাৰিব। যি উপযুক্ত শিক্ষাই দেশক সম্পন্ন দিব, সেই শিক্ষা
সেই দেশৰ মানুহে নিজে বিচাৰি লোৱা উচিত। ভাৰতীয় নাৰী

শিক্ষিতা হ'ব লাগিব। কিন্তু তেওঁলোকক সামাজিক দৃষ্টি কোণৰ পৰা বিচাৰ কৰি শিক্ষা দিয়া উচিত। শিক্ষিতা নাবীয়ে যাতে সমাজৰ আধ্যাত্মিক, মানসিক, আৰু শাৰীৰিক স্বাস্থ্য অক্ষুণ্ণ ৰাখি সমাজৰ সৰ্ব্বতোভাৱে শ্ৰীবৃদ্ধি কৰিব পাৰে। ল'ৰাহঁতক জাতীয়তাৰ দৃষ্টি কোণৰ পৰা শিক্ষা দিয়া উচিত হ'ব।

ভোমালোকৰ জিহোতা সকল পৃথিৱীৰ ভিতৰত সূক্ষ্মবস্তুম, ভোমালোকে যেনে ভাৱে ভাৱা, তেওঁলোক ভেমে বৰ্ণ নহয়।”

বিবেকানন্দৰ লিখা গৰাকীয়ে ৰাখে দাব দচাই তেওঁৰ পৰিচাৰ ভাষাত কৈছিল—

“যদি প্ৰত্যেকজন ল'ৰা-ছোৱালীয়ে অকৃত্ৰিম প্ৰেম, অনুৰাগ, সাধুতা, আৰু অনিৰ্বাণ উৎসাহেৰে কাম কৰে, আৰ্যাসকলৰ মহাতীৰ্থ এই ভাৰতবৰ্ষৰ অভীত গৌৱৰ আকৌ নিশ্চয় ঘূৰি আহিব। ভাৰতবৰ্ষৰ পুনৰ উত্থান ৰাজনৈতিক স্বাধীনতাৰ যোগেদিহে লাভ কৰিব পৰা হ'ব।”

“জীৱনক সমৰ ক্ষেত্ৰ বুলি সম্পূৰ্ণ ৰূপে অনুভৱ কৰিটো আৰু বৰ্ত্তমান আমি স্থিৰ কৰিটো— বিপক্ষ শক্তিৰ লগত কৰা আমাৰ সংগ্ৰামে আমাক কেৱল গ্ৰহণ কৰাৰ উপযোগী কৰিয়েই নোভোলে, পৃথিৱীৰ সমূহীয়া সংস্কৃতিলৈ অবদান দিবৰ কাৰণে আমাক সমৰ্থবাদ কৰি তুলিব। এতেকে আমি কৰ্মবিমুখ নহৈ কৰ্মতৎপৰ হৈ উঠোঁহঁক। ভাৰতবৰ্ষক ভাৰতীয় সাঁচত গঢ় দিয়া, ভাৰতীয় চিন্তাক প্ৰাণপূৰ্বক কৰা, আমাৰ যাত্ৰাৰ গতিপথ নিৰ্ণয় কৰা, সকলো বিলাক আমি কৰি ল'ব লাগিব, আমাৰ হকে আনে কৰিবলৈ নাহে। এতেকে আমাৰ পৰিকল্পনা আমি কৰি ল'ব লাগিব। আমাৰ নীতি আমি ঠিক কৰিব লাগিব।”

ভাৰতবৰ্ষৰ জাতীয় জাগৰণ আৰু নিবেদিতা

১৯০৪ চনৰ শেষ ছোৱাত দেশৰ ৰাজনৈতিক অৱস্থা উত্তপ্ত হৈ উঠিল। ১৯০০ ব পৰা ১৯৫০ চনৰ ভিতৰত ভাৰতৰ কংগ্ৰেছ নেতৃবৰ্গই আবেদন নিবেদন আৰু প্ৰতিবাদ আদিৰ যোগেদি বৃটিছ চৰকাৰৰ লগত সাংবিধানিক মীমাংসা এটালৈ আহিবৰ কাৰণে চেষ্টা কৰিলে। কিন্তু ১৯০৫ চনত হঠাতে ৰবলাট লৰ্ড কাৰ্জ্জনে কৰা বঙ্গ বিভাজনৰ ঘোষণাত তেওঁলোকে অন্তৰত বৰ আঘাট পালে। তেওঁলোক অপমানিত আৰু লজ্জিত হ'ল। ভাৰতজুৰি স্বদেশী আন্দোলনৰ অগ্নি জ্বলি উঠিল। গান্ধীজীৰ নেতৃত্বত আৰম্ভ হ'ল বিদেশী বৰ্জ্জন।

কুৰিশতিকাৰ প্ৰথম দশকত হোৱা সেই ৰাজনৈতিক আন্দোলনত নিবেদিতা সক্ৰিয় কৰ্মী নাছিল যদিও তেওঁ ভাৰত আত্মাৰ নবজাগৰণ দেখি অপৰিসীম আনন্দ আৰু আত্মতৃপ্তি লাভ কৰিছিল।

নিবেদিতা অন্তৰৰে সৈতে জাতীয়তাবাদী আছিল। তেওঁৰ অমূল্য ৰচনা আৰু বক্তৃতা ৰাজিয়ে হেজাৰ হেজাৰ যুৱক যুৱতীৰ অন্তৰত উচ্চতৰ, সত্যত্ব আৰু মহত্ত্বৰ জীৱন যাপন কৰিবৰ কাৰণে প্ৰবল উদ্বেগনা জগাই তুলিছিল। ভাৰতৰ সেই কালৰ ৰাজনীতিজ্ঞ, কবি, সাহিত্যিক, বৈজ্ঞানিক, বুৰঞ্জীবিদ আদি প্ৰতিভাশালী লোক সকল নিবেদিতাৰ লিখনি আৰু বক্তৃতাৰ দ্বাৰা অনুপ্ৰাণিত আৰু প্ৰভাবান্বিত হৈ ভাৰত আত্মাৰ নতুন আহ্বানত জাগি উঠিছিল। বিশ্বকবি ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ, শিল্পী জবনীন্দ্ৰ নাথ ঠাকুৰ, ডঃ কুমাৰ স্বামী, নন্দলাল বসু, ঋষি অববিন্দ ঘোষ, ৰাজনৈতিক পুৰুষ বিপিন চন্দ্ৰ পাল, ৰাজনীতিজ্ঞ জি. কে. গোখলে, অৰ্থনীতিবিদ ৰমেশ চন্দ্ৰ দত্ত, বুৰঞ্জীবিদ যত্ন নাথ চৰকাৰ, দেশবন্ধু চিত্তৰঞ্জন দাস, আদি ভাৰত বন্ধ সকল নিবেদিতাৰ আহ্বানত সঁহাৰি দি তেওঁৰ কাষ চাপিছিল।

অবিন্দই ইংলণ্ড উচ্চ শিক্ষা সাং কবি আহি ববোদাত শিক্ষা ব্ৰত গ্ৰহণ কৰে। এই প্ৰতিজ্ঞাবান আৰু শক্তিমান যুৱক জনেই পিছৰ জীৱনত স্বৰ্গি অবিন্দ হৈছিলগৈ। ৰাজনীতিত আধ্যাত্মিক আদৰ্শৰ প্ৰয়োগ কৰি ভাৰতীয় মহাভাতিক জাগৃত কৰি ভুলিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছিল স্বৰ্গি অবিন্দই। তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল, ভাৰতৰ আধ্যাত্ম জাগৰণৰ বুকুতে জগতৰ কল্যাণৰ উহ লুকাই আছে। কিন্তু এই জাগৰণ ৰাজনৈতিক মুক্তিৰ বাহিৰে কেতিয়াও সম্ভৱ হ'ব নোৱাৰে। শিক্ষাব্ৰত ত্যাগ কৰি আহি তেওঁ ৰাজনীতিত আগভাগ ল'লেহি।

জুইৰ ফিৰঙটিৰ দৰে বিপ্লৱী অবিন্দ। তেওঁ নিবেদিতাৰ কঠোৰ বিপ্লৱৰ স্বৰ শুনিবলৈ পালে। দুয়োৰে মাজত গভীৰ বন্ধুত্ব গঢ়ি উঠিল। নিবেদিতাত অবিন্দৰ বিপ্লৱী দলৰ যুৱক সকলক বহুত শিক্ষাপৰ যোগান ধৰিলে। আয়াবলেঙৰ বিদ্ৰোহৰ বুৰঞ্জী, আমেৰিকাৰ স্বাধীনতা যুদ্ধৰ ইতিহাস, ইটালিৰ জাতীয়তাবাদী নেতা আৰু যোদ্ধা মেট্ৰিছিনি আৰু গেৰিবাৰ্দিৰ জীৱনী আদি বুৰঞ্জী, ৰাজনীতি, অৰ্থনীতিৰ বহুত কিতাপ।

দেশজুৰি মুক্তি সংগ্ৰামৰ জোৱাৰ উঠাৰ লগে লগে অবিন্দই ৰাজনীতিৰ পৰা আঁতৰি আহি পণ্ডিতচৰীত আধ্যাত্ম সাধনাত জীৱনৰ সৰ্বস্ব আৰুতি দিলে। নিবেদিতাৰ পৰামৰ্শ অনুসাৰেই তেওঁ পণ্ডিতচৰীত গুটি গৈছিল। ইয়াৰ পিছত তেওঁ হ'ল "দিবা জীৱন" (Life Divine) মহাগ্ৰন্থৰ প্ৰচাৰক সত্যজিটী স্বৰ্গি অবিন্দ। তেওঁ দৃঢ় ভাৱে ঘোষণা কৰিলে মানুহৰ চেটী, মানুহৰ পূৰ্বাৰ্থ, ত্যাগ, সহিষ্ণুতা, আৰু অবিৰাম কৰ্ম সাধনাৰ জাজেদি নতুন মানৱ উপাদান লৈ পৃথিৱীৰ বুকুত নতুন মানৱ জাতিৰ আবিৰ্ভাৱ হ'ব। মানুহৰ সাধনাত ধৰণীৰ বুকুত অতিমানসৰ মহাপ্ৰকাশ হ'ব। তৰিৎ বেগেৰে শ্ৰেষ্ঠত্ব আৰু মহত্ত্বৰ বিবৰ্তন নামি আহিব।

জনী নিবেদিতা আছিল অতি সহজ সবল আৰু অমায়িক
অকৃত্ৰিম। তেওঁ শুভ্ৰ ক্লানেল কাপোৰৰ এটা গাউন পিন্ধিছিল।
কণ্ঠত আছিল এধাৰি কটাকৰ মালা।

অপৰূপ সেই ৰূপৰ কি পবিত্ৰ আত্মা ! শিল্পী অৰুনীন্দু নাথে
তেওঁক “মহাশ্বেতা” বুলি বৰ্ণনা কৰিছিল আৰু লিখিছিল—

“যি সকল বিদেশীয়ে ভাৰতবৰ্ষক সটোকৈয়ে ভাল পাইছিল,
তেওঁলোকৰ ভিতৰত নিবেদিতাই সকলোতকৈ শ্ৰেষ্ঠ।”

অৰুনীন্দু নাথৰ কথাখিনি আখৰে আখৰে সত্য। ভাৰত ভূমিৰ
প্ৰতি নিবেদিতাৰ জলন্ত প্ৰেমৰ নিদৰ্শন তেওঁ প্ৰকাশ কৰা তলৰ
কথা খিনিৰ পৰা অনুমান কৰিব পাৰি—

“পৃথিৱীৰ বৃহত্তম পৰ্ব্বত হিমালয়ে শুৱনি ভাৰতবৰ্ষক মই ভাল
পাওঁ। মই ভাল পাওঁ শ্ৰেষ্ঠতম আৰু উৎকৃষ্টতম ধৰ্ম বাজিৰ
জন্মভূমি ভাৰতবৰ্ষক। যিখন দেশৰ ঘৰবোৰৰ ভিতৰৰ মানুহবোৰ
সহজ সবল, য’ত স্বকৰাহী লুখ শান্তিৰে ভৰপূৰ, আৰু য’ত তিকতা
সকলে নিৰ্ধাৰ্ণ ভাৱে, অকপট চিন্তে, ঈৰ্ষানু্য হৈ পুৱাৰে পৰা
ৰাতি নিয়বৰ টোপাল সবালৈকে তেওঁলোকৰ মৰমৰ মানুহবোৰৰ
সেৱা কৰে, সেইখন দেশ ভাৰতবৰ্ষক মই ভাল পাওঁ।

শ্ৰেষ্ঠা নাবী সকলৰ জন্মভূমি ভাৰতবৰ্ষ। যি কালেই আমি
চকু ঘূৰাওঁ, বুৰঞ্জীৰ বুকুতেই হওক বা সাহিত্যৰ পাততেই হওক,
আমি সেই মাতৃ বৃত্তি সকলক লগ পাওঁ। যি সকলৰ মহৎ শক্তিক
ভাৰত মাতৃয়ে জন্ম দি, বুকুত সাংঘটি ধৰি, অনন্ত কাললৈ তেওঁ-
লোকৰ স্মৃতিক পবিত্ৰ কৰি ৰাখিছে।

মই বিশ্বাস কৰোঁ, ভাৰতবৰ্ষ অবিচ্ছেদ্য, আৰু অবিভাজ্য।
প্ৰেম আৰু ভালপোৱাৰ আদান প্ৰদানৰ মাজেৰে; উমৈহতীয়া স্বাৰ্থ
কৰা কৰি, এখন বাস্তৱতাৰ দৰে স্বজিৱাত জাতীয় একতাৰ জোটি
নিৰ্মাণ হয়।

মই বিশ্বাস কৰোঁ যি শক্তিয়ে বেদ আৰু উপনিষদৰ যোগেদি কথা কৈছিল, যি শক্তি ধৰ্ম আৰু সাম্ৰাজ্য নিৰ্মাণত জীৱন্ত হৈ উঠিছিল, মনিবী সকলৰ মনীষাত আৰু অবি সকলৰ ধ্যানত জ্যোতিৰ্ময় হৈছিল, সেই শক্তি আমাৰ মাজত আকৌ আবিৰ্ভূত হৈছে আৰু সেই শক্তিৰ বৰ্তমান নামেই হ'ল জাতীয়তা। মই বিশ্বাস কৰোঁ, ভাৰতবৰ্ষৰ বৰ্তমানৰ শিপা অতীতৰ বুকুত দলৈকে সোমাই আছে আৰু চকুৰ আগত উজ্জল ভবিষ্যত জিলিকি উঠিছে।

হে জাতীয়তা. আনন্দ বা শোকৰ ৰূপত, মান বা লজ্জাৰ ৰূপত তুমি আই। তুমি মোক তোমাৰ নিজৰ কৰি লোৱা।”

জাতীয় জাগৰণৰ সহস্রমুখী প্ৰদীপ গছি হাতত তুলি লৈ ভনী নিবেদিতা ভাৰতৰ ঈশ্বৰ পৰা সিম্বলৈ ভ্ৰমণ কৰিলে। বিদেশীনী এগৰাকী নাৰীৰ জননী ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰতি কি চৰ্ছাৰ প্ৰেম, কি অকৃত্ৰিম ভাল পোৱা। ভাৰত সন্তান সকল বিশ্বয়ত অভিভূত হ'ল। নিবেদিতাৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা ভক্তিৰে অস্তৰ উপচি পৰিল। উৎসাহ আৰু উদ্দীপনাৰে স্বাধীনতা আন্দোলনৰ যুদ্ধা সকলৰ বুকু ফুলি উঠিল।

বক্তৃতা দিওঁতে একান্ত গুৰু ভক্তি পৰায়ণা শিষ্যা গৰাকীয়ে তেওঁৰ গুৰুৰ শব্দ ধৰিৰ দৰে আহ্বান বাণী কাকি বাবে বাবে আওবাইছিল—

“উঠা, জাগ্ৰত হোঁৱা, সংগ্ৰাম কৰি যোৱা, লক্ষ্যত উপনীত নোহোৱালৈকে জিৰণি নল'বা।”

গোটেই বিশ্বৰ মুক্তি নিৰ্ভৰ কৰিছে, ভাৰতীয় দৰ্শন আৰু সংস্কৃতিৰ ওপৰত। সেই দৰ্শন আৰু সংস্কৃতিৰ প্ৰতি আত্মবিশ্বাস হ'বলৈ নিবেদিতাই ভাৰতবাসীক অনুপ্ৰেৰণা দিলে।

জ্বলন্ত ছাত্ৰী সকলৰ হতুৱাই নিবেদিতাই এখনি বঙা বৰণৰ পতাকা ডেয়াৰ কৰাইছিল। পতাকাখনৰ মাজতে সোণালী সূতাৰে

বজ্জ চিহ্ন আঁকি দিছিল। ওপৰে তলে লিখা আছিল— “বজ্জ মাডন্নম্”। দৰ্শীচীয়ে আশ্বদান কৰি নিজৰ হাড়ৰে বজ্জ নিৰ্মাণ কৰি দিলে অশ্বৰূপ নিধন কৰিবলৈ। এই পতাকাখনৰ দ্বাৰা নিবেদিতাই ইয়াকে বুজাব খুজিছিল যে ভাৰতবাসীয়েও আশ্বদানৰেই বজ্জৰ দৰে শক্তি লাভ কৰিব। ১৯০৬ খ্ৰীষ্টাব্দত কলিকতাত বহা কংগ্ৰেছৰ প্ৰদৰ্শনীত এই পতাকাখন দেখুৱাইছিল। তেওঁ কৈছিল—

“আমি আশ্বাও নকৰোঁ, আমি হতাশো নহওঁ, আমি দৃঢ় হকল্প— আমাৰ নিজৰ শৰীৰেৰে সেতু নিৰ্মাণ কৰিম, আমাৰ পাহত যি সৈন্য বাহিনী আহিব তেওঁলোকে এই সেতুৰ ওপৰেদি পাব হৈ আগুৱাই যাব।”

কেৱল শিক্ষা দান কৰা, বক্তৃতা দিয়া আৰু সেৱা কাৰ্য্যতে নিবেদিতাই তেওঁৰ প্ৰাচুৰ্য্যময় প্ৰাণ শক্তিক সৌম্যৰূপে কৰি নানাৰিছিল। তেওঁৰ লিখনীও আছিল অক্লান্ত। ভাৰতৰ জাতীয় আদৰ্শৰ প্ৰচাৰৰ হকে ১৯০৩ চনৰে পৰা ধৰি তেওঁ ইণ্ডিয়ান ৰিভিউ, মডাৰ্ন ৰিভিউ, বিহাৰ হেৰাল্ড, হিন্দু জাৰ্নেল, অমৃত বজ্জৰ পাত্ৰিকা, ইংলিছ মেন, ইষ্ট এণ্ড ওৱেষ্ট, হিন্দু ৰিভিউ, ডন, নিউ ইণ্ডিয়া, প্ৰবুদ্ধ ভাৰত, মাইচুৰ ৰিভিউ, ষ্টেট্‌চ্‌ মেন আদি কাকতত ভালেমান চিন্তাশীল প্ৰবন্ধ লিখিছিল। ১৯০৫ চনত হিন্দু ধৰ্ম্মৰ মহিমা কীৰ্ত্তন কৰি তিনিটি ভগ্নগধুৰ প্ৰবন্ধ লিখিলে। তাত ভাৰতবাসীক আহ্বান জনালে এই বুলি—

“হে ভাৰত সন্তান সকল, তোমালোকে প্ৰাচীনৰ গোটেইখিনি সম্পদকে পূজা কৰিবলৈ শিক্ষা। গভীৰ আগ্ৰহৰে জ্ঞান আহৰণ কৰা। অতীতৰ অটল গৰ্ভত লুকাই থকা অতুলনীয় ঐশ্বৰ্য্য আবিষ্কাৰ কৰিবলৈ সহায় কৰিব পৰা চিন্তা আৰু ভাৱ। তোমালোকৰ হাতৰ ওলুৱাত, বিদেশীৰ হাতত নাই। তোমালোকৰ অক্লান্তকৰ্ম্ম আৰু সত্য উদ্ধাৰৰ ওপৰতে ভাৰতৰ উদ্ধৃত্ত নিৰ্ভৰ কৰিছে। আদি

কতোকটি ভাবতীয় ভাষাতে বৃহৎ সাহিত্য বচনা কবির লাগিব।
এই সাহিত্যের মাঝেবেই প্রাচীনক উজ্জ্বল কবি তুলিব লাগিব,
বর্তমানক রূপ দিব লাগিব, আক ততীত বর্তমান উত্তরবে সমন্বয়ত
কিনিকি উল্লিখ ভবিষ্যত ভাবতব মোহনীত ছবি।

কেবল জগৎতব কাষত ভাবতক চিনাকী কবি দিয়াই নহয়।
যাতে ভাবতব মৰ্ম্ম বাণী ভাবতবাসীৰ হৃদয়ঙ্গম হয়, এয়ে হ'ব প্রকৃত
সাধনা, এয়ে বর্তমানব কর্তব্য।”

বকলাট লর্ড' কার্জন আহিল দান্তিক লিৰোমণি। কলিকতা
বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সমাবর্তন উৎসৱত ভাবতবৰ্ষৰ শিক্ষিত সমাজৰ সম্মুখত
ভাষণ দিওঁতে তেওঁ কৈ পৈলালে—

প্রাচ্য দেশৰ (যেনে ভাবতবৰ্ষৰ) মানুহে বহন লগাই কথা কয়।

ইয়াৰ মানে হ'ল, ভাবতীয় লোক মিছলীয়া।

সভাত থিয় হৈ কোনেও ত বাম গজ্ঞ। একেধাৰ মাত নাঁমাতিলে।
কোনোও প্রতিবাদ কৰিবলৈ সাহস কবির নোরাবিলে।

“উস্ কোনো এজনে প্রতিবাদ নকিলে। চিঃ চিঃ কি আচৰিত !”
এই বুলি খং আক লাজত বক্সা চিঙা পৰি নিবেদিতা কণ্ঠোকেচেন
হলব পৰা ওলাই আহিছিল।

সমাবর্তন উৎসৱৰ পিছ দিনা মাতিবি বাকতত আকাশ পালে
এটি চমক্ লগোৱা খবৰ—

আচলতে লর্ড কার্জন হে মিছলীয়া। তেওঁ যেতিয়া কোবিলালৈ
বাকদত্ত হৈ গৈছিল, তেতিয়া তেওঁৰ নিজৰ আচল বয়স ঢাকি থৈ
মিছা বয়স এটা ফাঁকুং কৰি দিছিল।

ইমান গুপ্ত সংবাদটি কোনে আনিলে? কাকতলৈ কোনে
পঠালে? জোকৰ মুখত কোনে চুপ দিলে?

আক কোন হ'ব ? তেওঁ ভেজস্বীনী নিবেদিতা ।

বিহাত্তব দবে মহাশক্তিমতী নিবেদিতাই ভাবতবৰ্ষব বুকক বুকতীৰ
কণত অন্তৰ মন্ত্ৰ দিলে—

“মৃত্যু সাগৰব বুকত জাপ দি ভাবতব মুক্তিৰ অমৃত উদ্ধাৰ কৰি
আনিব পাৰিব, এনে অগ্নিব সন্তান সকল ক'ত সেই ডেকা দল
ক'ত ?”

**হে জন্মভূমি আয়াৰলেও ! আজি তুমি ভাৰতবৰ্ষৰ
কণত মোৰ স্বৰ্গাদগি গৰিয়সী জননী”**

১৯০৫ খ্রীষ্টাব্দত বাৰাণসিত বংগেছ মহাসভা বহিছিল । গোখলে
সেই সভাৰ সভাপতি আছিল । নিবেদিতাইও কংগ্রেছ অধিবেশনত
যোগ দিবলৈ গৈ এটি কুটীৰত আছিলগৈ । চৰমপন্থী, মধ্যমপন্থী,
নবমপন্থী, সকলো দেশ নেতা নিবেদিতাৰ বহাত গোট খাইছিলগৈ ।
নিবেদিতাই কাৰো পক্ষ অবলম্বন নকৰিছিল । তেওঁ ভাবিছিল, যি
ভাৱেই হওক, কেৱল দেশৰ কাম হ'ব লাগে । নবমপন্থী গোখলেৰ
ধীৰ স্থিৰ সিদ্ধান্তবোৰ তেওঁ সিমান ভাল নেপাইছিল । কিন্তু
গোখলেৰ ঐতিহ্যৰ ঐতি তেওঁৰ গভীৰ শ্ৰদ্ধা আছিল । গোখলেইও
নিবেদিতাৰ চৰিত্ৰ তেজ দেখি অভিভূত হৈছিল আৰু তেওঁক প্ৰকৃতিৰ
এক মহাশক্তি বুলি ভাবি শ্ৰদ্ধা ভক্তি কৰিছিল । নিবেদিতাই সেই
মহাসভাত তেওঁৰ প্ৰাণপূৰ্ণ ভাষণত এটি বক্তৃতা দি সকলোৰে
অন্তৰত অপূৰ্ণ শক্তিৰ সঞ্চাৰ কৰিলে ।

হাড়ভঙা মানসিক আৰু শাৰীৰিক পৰিশ্ৰমৰ ফলত নিবেদিতাৰ
স্বাস্থ্য দিনে দিনে ভাগি আহিবলৈ ধৰিলে । তেওঁ বৰ টান নবীকাত
পৰিল । ১৯০৬ চনত এলয়ডবী ৰানে পুষ্টবল বিহীন কৰিলে ।

নিবেদিতাই মন ভাপবিব নোৱাৰি আকালপ্ৰস্তু লোক সকলক সহায় কৰিবলৈ সেই অঞ্চললৈ গ'ল। তাৰ পৰা ফুৰি আহি “আকাল আৰু বান” নামেৰে এটি প্ৰবন্ধ লিখিলে। কঠোৰ পৰিশ্ৰমৰ ফলত তেওঁ আকৌ মেলেৰিয়াৰ জ্বৰত পৰিল।

ঔজ্জগদীশ চন্দ্ৰ বসু, শ্ৰীঅবলা বসু, আৰু বেলুৰ মঠৰ সন্ত্যাসী সকলৰ চেষ্টাত তেওঁ আৰোগ্য হ'ল। কিন্তু তেওঁৰ স্বাস্থ্য এইবাৰ একেবাৰে ভাগি গ'ল। তেওঁ ভাবিবলৈ ধৰিলে, তেওঁ আৰু বেছি দিন জীয়াই নাথাকিব। বাকী কেইটা দিন বিছালয়ৰ কাম কৰিয়েই কটাই দিব বুলি থিৰাং কৰিলে। বন্ধু-বান্ধৱী সকলে তেওঁক এবাৰ বিদেশৰ পৰা ফুৰি আহিবলৈ পৰামৰ্শ দিলে। বিদেশৰ বান্ধৱী সকলৰ পৰা নিমন্ত্ৰণী পত্ৰ পালে। তেওঁ ভাবিলে, এই চোগতে বিদেশত গৈ অলপ টকা পয়ছা যোগাব কৰিব পৰা যাব। স্কুলখনি চলাবৰ স্বাৰ্থে অন্ততঃ অলপ টকা গোটাই থৈ নগ'লে বেছেৰী ক্ৰিষ্টিন মহা বিপদত পৰিব।

১৯০৭ চন। বুটিছ চৰকাৰে কংগ্ৰেছ কম্পী সকলৰ ওপৰত অৰ্বণীয়া অত্যাচাৰ আৰম্ভ কৰিছে। পাক্কাৰৰ বিখ্যাত বিপ্লবী নেতা লাল লাজপত ব্যৱ আৰু চৰ্দাৰ অজিত সিংহক বিনা বিচাৰে নিৰ্বাসন দণ্ড দিলে। স্বামী বিবেকানন্দৰ সৰু ভায়েক বিপ্লবী ভূপেন্দ্ৰ নাথ দত্তৰ একত্ৰৰ সজ্জা কাৰাদণ্ড হ'ল। ভূপেন্দ্ৰ নাথৰ কাৰণে স্বামীজীৰ মাতৃ ভূৱনেশ্বৰী দেৱী বৰ কান্ধৰ হৈ পৰাত নিবেদিতাই ষ্ৰোৱেই তেওঁৰ সাক্ষৰা দিবলৈ ধৰিলে। নিবেদিতাই ভূপেন্দ্ৰ নাথক বৰ মৰম কৰিছিল। তেওঁৰ সজ্জা কাৰাদণ্ড যোৱাত অন্তৰত বৰ আঘাট পালে। পৰাধীন দেশখনৰ হৃদয় চকুৰ আগতে দেখি নিবেদিতাৰ পৰশ কান্ধৰ মনটো ভাগি যাবলৈ ধৰিলে।

নিবেদিতাক বন্ধু-বান্ধৱী সকলেও বাৰে বাৰে সঁকীয়াই আহিল, বিদেশৰ পৰা এবাৰ ফুৰি আহিবলৈ। শেষত একেবাৰে থিৰাং কৰি

পশ্চিমলৈ বুলি ডেও জাহাজত উঠিল। যাত্ৰাপথত “যেনে জাহাজে
মই স্বামীজীক পাইছিলো” (The master as I saw him)
নামৰ পুথিখনি আৰু কেইবাটাও প্ৰবন্ধ লিখিলে।

চেণ্ডেম্বৰ মাহৰ প্ৰথম সপ্তাহত ইংলণ্ড পালেগৈ। সুদীৰ্ঘ পাঁচ
বছৰৰ দূৰত মাক, ভনীয়েক আৰু ভাইটি বিচেনডক পাই তেওঁৰ
মনত বৰ ভাল লাগিল। নিবেদিতাই জাহাজৰ পৰা নিয়া নানা
উপহাৰ বস্তুবোৰ পাই তেওঁলোকে বৰ বং পালে আৰু জাহাজৰ প্ৰতি
শ্ৰদ্ধা আৰু স্নেহেৰে তেওঁলোকৰ অন্তৰ উপচি পলিল।

ইংলণ্ডত অলপ দিন থাকি নিবেদিতা ইয়োৰোপৰ আন কেইখনমান
দেশলৈ গ’ল। সেই সময়তে আচাৰ্য্য ভগদীশ চন্দ্ৰ বসু, তেওঁৰ
পত্নী জ্ঞানলা বসুৰে সৈতে ইয়োৰোপলৈ গৈছিল। মিছেছ লেগেট,
মিছ মেক্‌লাউড, আৰু মিছেছ বুলকো তাতে লগ পালে।

বসু দম্পতীক লগত লৈ নিবেদিতা ইংলণ্ডলৈ ঘূৰি আহি মাকৰ
লগত কিছুদিন থাকিলহি। এই সময়তে তেওঁ “হিন্দু ধৰ্ম্মৰ নিচুকনি
সাধু” (Gadle tales of Hinduism) নামৰ কিতাপখনি ছপা
হৈ ওলাল। ইংলণ্ডৰ সমাজত কিতাপ খনিয়ে যথেষ্ট সমাদৰ পালে।

১৯০৮ চনৰ আৰম্ভণীৰে পৰা নিবেদিতাই ইংলণ্ডত আকৌ
বক্তৃতা আৰম্ভ কৰিলে। বেদ, পুৰাণ, বামাৰণ; মহাভাৰত, জাহাজ-
বৰ্ণৰ ঐতিহ্য আদি তেওঁৰ বক্তৃতাৰ বিষয় বস্তু আছিল। এই সময়তে
জাহাজৰ পৰা গৈছিল, বম্বেশ নগৰ, আনন্দ কুমাৰ স্বামী আদি মনীষী
সকল ইংলণ্ড ওলালগৈ। আচাৰ্য্য বসু, বৈজ্ঞানিক গেজিট, অক্সফৰ্ড
বিশ্ব বিদ্যালয়ৰ যশস্বী অধ্যাপক মিঃ টি. কে. চেইদ আৰু ইংলণ্ডৰ
খ্যাতনামা সাংবাদিক সকল নিবেদিতাৰ ওচৰ পালেগৈ।

ইংলণ্ডৰ বাতৰি কাকত সমূহলৈ জাহাজৰ সভ্যতা সংস্কৃতি সম্বন্ধীয়
অসংখ্য প্ৰবন্ধ লিখিলে। নিবেদিতাৰ প্ৰবন্ধবোৰ পঢ়ি ইংৰাজ সকলৰ
অন্তৰ কুমলিল আৰু জাহাজৰ শ্ৰদ্ধা আৰু সহানুভূতিশীল দৃষ্টিৰে

চাইল "খিকিলে"। পীলিগানেটীৰ সৰ্গত কেইজনমানৰ লগতো তেওঁ পৰীৱীৰ ভাৰতৰ দৈৱতা সমূহ আঁক ডাৰ "সমাবান" বিষয়ে আলোচনা কৰিলে।

ভাৰতৰ প্ৰতি, সহানুভূতিৰীক গণ্য, যাত ইংৰাজ কেইজনমানৰ লগত, লৈ ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলনৰ সমৰ্থন কিছুবি প্ৰচাৰ কাৰ্য্য চলালে। ইতিমধ্যে ভাৰতবৰ্ষত সন্ত্ৰাসবাদী সমাজত ভাৰতৰ ৰূপে বিজ্ঞোহৰ জুই অলাই তুলিলে। বোমা বন্দুক পিন্ধুলৰ আঘাটত বহুতৰে প্ৰাণ নাশ হ'ল। মজঃফৰপুৰৰ বোমা বিস্ফোৰণত দুগৰাকী নিৰপৰাধী ইংৰাজ মহিলাৰ মৃত্যু ঘটিল। বিশিনপাল, অৰবিন্দ বোম্ব দৰে বিপ্লৱী নেতা সকলক ইংৰাজ চৰকাৰে কাৰাকদ্ধ কৰিলে।

কছদেশৰ বিখ্যাত সন্ত্ৰাসবাদী নেতা শ্ৰিল পিটাৰ ক্ৰপট্‌কিন এই সময়তে ইংলণ্ডলৈ আহক। নিবেদিতাই তেওঁৰ লগত দেখা কৰি কছিয়াৰ বিপ্লৱৰ বিষয়ে ভালেখিনি কথা আলোচনা কৰিলে আঁক "এজন কছিয়ানৰ লগত কছ দেশৰ বিষয়ে একেধাৰ কথা বতৰা" (A chat with a Russian about Russia) শিৰোনামাবে এটি প্ৰবন্ধ স্তুত কৰিলে।

নিবেদিতা আহিল চিন্তা জনতৰ বিপ্লৱী। তেওঁ ভাবিছিল—বিপ্লৱ আনিব লাগিব ভাৰতৰ সংস্কৃতি ক্ষেত্ৰলৈ। তেতিয়াহে জনগনৰ স্তুত জাতীয়তাবোধৰ স্ফূৰণ হ'ব আঁক লগে লগে ভাৰতৰ আকাশত উজ্জলি উঠিব মুক্তিৰ মৰ্ত্তণ্ড। জনসাধাৰণ আঁক পুলিচৰ মাজত হোৱা সংঘৰ্ষ, আঁক বিপ্লৱীৰ হাৰত হোৱা হুই এখন সাম্ৰাজ্যবাদী শাসকৰ মৃত্যুৰ দ্বাৰা স্বাধীনতা আনিব নোৱাৰে। তেওঁ ভাৰতবৰ্ষলৈ খুঁবি আহিবলৈ উঠিল হৈ উঠিল। কিন্তু কিছুমান অন্তৰিণীৰ কাৰণে আহিব নোৱাৰিলে।

আচার্য্য জগদীশ চন্দ্র আৰু ডেওঁৰ পক্ষীয় লগতে আমেৰিকালৈ যাবলৈ লাজু হ'ল। ইয়াৰ আগতে ডেওঁলোক দুয়োকে লৈ জন্মভূমি আশ্বাবলৈও পৰা কুৰি আহিলগৈ।

সেই শৈশৱৰ মধুময় স্মৃতিৰে ভৰা জন্মভূমি আশ্বাবলৈও ! ডেওঁৰ মৰমৰ বুঢ়ী আইতা ! চেনেহৰ ককাদেউতা ! ককাদেউতাৰ দেশপ্ৰেম ! জন্মভূমি আশ্বাবলৈও স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ লগত ডেওঁৰ কিমানবোৰ স্মৃতি জড়িত হৈ আছে ! আজি ডেওঁ ভাৰতবৰ্ষৰ মূল্য বুজিব বুদ্ধা !

হে জন্মভূমি ! তুমি আজি ভাৰতবৰ্ষৰ ৰূপত, মোৰ স্বৰ্গদলি গৰিয়সী জননী ! তুমি কিমান উদাৰ ! প্ৰেমঅমৃতৰে ভৰা তোমাৰ স্নগত্বীয় বন্ধ ! তোমাক মহি ভাল পাও ! ভাল পাও মোৰ ভাৰতবৰ্ষক ! তোমাৰ মাতৃবন্ধৰ মৰম মোৰ বুকু ভৰাই দিয়া ! তোমাৰ বাতুল চৰণ চুখনিত মোৰ শত কোটি প্ৰণাম !

অষ্টোত্তৰ মাহৰ শেষ ভাগত আমেৰিকা পাই স্বামীজীৰ পদবোৰে পবিত্ৰ ঠাই ঘোৰত ডেওঁলোক ফুৰিলে। অতীতৰ মধুৰ স্মৃতিবোৰ এটি এটাকৈ নিবেদিতাৰ মনত উদয় হ'ল। বহুত বন্ধু লগ পালে। নবম্বৰ আৰু ডিচেম্বৰ মাহত আমেৰিকাৰ ভালেমান চহৰত বক্তৃতা দি নিবেদিতাই ডেওঁৰ স্কুলখনিৰ কাৰণে ধন সংগ্ৰহ কৰিলে। “প্ৰাচ্য নাবীৰ শিক্ষা, প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্য নাবীৰ আদৰ্শ, ভৱিষ্যত জগতত ভাৰতীয় চিন্তাৰ স্থান, বেদান্ত, আদি ডেওঁৰ বক্তৃতাৰ বিষয় বস্তু আছিল।

নিবেদিতা ভাৰতলৈ উভতিবলৈ ব্যগ্ৰ হৈ উঠিছিল। কেইখনমান বিশ্ববিদ্যালয়ত জগদীশ বন্ধুৰ বক্তৃতা দিয়া শেষ হ'লেই ডেওঁলোকে ভাৰতলৈ যাত্ৰা কৰিব বুলি ঘিৰাং কৰিলে। কিন্তু ইতিমধ্যে লণ্ডনৰ পৰা এটা চুখ লগা বাতৰি আহিল— নিবেদিতাৰ মাকৰ টান নৰীয়া। এই বাতৰি পাই ভৰাতৈলৈ আহি ইংলণ্ডৰ বৰত শব্দাশাক্তী হৈ

ধকা মাকৰ কাষ পালেহি। জীৱন্ত মাকৰ সেৱা শুদ্ধৰা কৰিব নোৱাৰাব কাৰণে তেওঁৰ অন্তৰত দুখ আছিল। মাকক সবচৰে শুদ্ধৰা কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৬ জানুৱাৰীৰ দিনা মেবী অ'থালৰ মৃত্যু হ'ল। মাতৃৰ মৃত্যুৰ শেষৰ সকলো সংস্কাৰ কৰ্ম কৰি এপ্ৰিল মাহত ডাইটি আৰু ডনীটীৰ লগত লৈ ডেভনৰ গ্ৰেট টেবল্টন গাঁৱলৈ গ'ল। ডাঙৰ ধকা পিতাক চেমুৱেলৰ সমাধিৰ কাষতে মাকৰ সমাধিশেষৰ সমাধি কৰিলে।

ডাইটি বিচমণ্ড আৰু ডনীটীৰ লগত এই কেইমাহ কটালে। কোনে জানে, এয়ে কিজানি সিহঁতৰ লগত তেওঁৰ শেষ দেখা। তেওঁ ও আৰু বোহি দিন বাচি নাথাকিব।

জগদীশ বসুৰ বক্তৃতা দিয়া শেষ হ'ল। মাৰ্চ মাহত তেওঁলোক ইংলণ্ড পালেহি। নিবেদিতাৰ সৈতে যে মাহৰ শেষ ভাগত তেওঁলোক ফৰাচী দেশলৈ গ'ল। বীৰাঙ্গনা জোৱান অব আৰ্কৰ জন্ম স্থান চাবলৈ নিবেদিতাটো বহুত দিনে পৰা ইচ্ছা কৰি আছিল। এইবাৰ তেওঁৰ সেট আশা পূৰণ হ'ল। স্বদেশৰ স্বাধীনতাৰ কাৰণে কেৱল ঈশ্বৰত বিশ্বাস ৰাখি বিদেশী শত্ৰুৰ বিপক্ষে জোৱানে তুমুল যুদ্ধ দিছিল। নিবেদিতাৰ চকুত জোৱান অব আৰ্ক আদৰ্শ নাৰী।

বসুসম্পত্তীৰ লগত নিবেদিতা মাৰ্চেলিচ ২৫০০০ৰ ভাৰত অভিমুখে জাহাজত উঠিল। শেষবাৰলৈ ইংলণ্ডৰ মাটিলৈ চাট পঠিয়ালে। বিদায়! ইংলণ্ড বিদায়! তুমি ঈমান সুন্দৰ! কৰ্ম জীৱনৰ আবহমানীতে তোমাৰ বুকুলৈ মোক টানি আনিলা। মোৰ হৃদয়ত আশা আকাঙ্ক্ষাৰ বাৰধেহু আঁকি মোক বাতুল কৰি তুলিলা। জীৱনৰ শেষ ছোৱাত মোৰ আইব চৰণ সেৱা কৰিবলৈ মোক মাতি আনিলা। হে কৰুণাময়ী, মোক বিদায় দিয়া! তোমাৰ কোলালৈ এই নখৰ শবীৰেৰে পুনৰ আহিবলৈ হই আৰু আশা কৰা নাই! বিদায়!

হিমালয় আৰু আমেৰিকা

আমৰ ছবছৰ কালৰ পিছত নিবেদিতা কলিকতাৰ ঘৰত থাকিবলৈ সঁলেহি। বৃটিছৰ কুশংস, দমন নীতিৰ ফলত তেতিয়া ভাৰতৰ বাৰ্জেনিতিক আন্দোলন অলপ শান্ত পৰিছিল। বহুত বিপ্লৱী কাৰ্য্যকৰ্ত্তা আৰু নিৰ্বাসিত হৈছিল। ভাৰতবৰ্ষৰ নেতা লোক মান্য ভিলক আন্দামানত নিৰ্বাসিত হৈ আছিল। কেইবাজনো বিপ্লৱী কাৰ্চি কাঠত উঠিছিল।

নিবেদিতাই ফ্ৰিষ্টনৰ হাতৰ পৰা স্কুলখনৰ দায়িত্ব নিজৰ হাতত লৈ তেওঁক দাৰ্জিলিঙত স্থিৰণি ল'বলৈ পঠালে। স্কুলৰ খাটনিৰ ওপৰিও তেওঁৰ “স্বামীজীক মই যেনে ভাৱে পাইছিলো” কিতাপ খনিৰ প্ৰকাশৰ প্ৰথমে চোৱা আদি কামত বহুত বাতিলৈ ব্যস্ত হৈ পৰিল। লগতে “ভাৰত বুৰঞ্জীৰ পদাঙ্ক বেখা” (Foot falls of Indian History) নামেৰে এখনি নতুন কিতাপ লিখিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ইয়াৰ ওপৰিও “প্ৰবুদ্ধ ভাৰত” আৰু “মদাৰ্ন বিভিউ”ৰ কাৰণে প্ৰবন্ধ যুগুত কৰিবলৈ ধৰিলে।

নিবেদিতা ভাৰতবৰ্ষ পোৱাৰ আগতে অৱশিষ্ট কাৰাগাৰৰ পৰা মুক্তি লাভ কৰি ইংৰাজী ভাষাত “ধৰ্ম্ম” আৰু “কৰ্ম্ম যোগিন” নামেৰে দুখনি আলোচনী প্ৰকাশ কৰিছিল। এই আলোচনী দুখনৰ জৰিয়তে তেওঁৰ যে হিংসাত্মক বিপ্লৱত বিশ্বাস নাট, এই কথা বঢ়িৱাটক প্ৰমাণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। তেওঁ অহিংস আৰু শান্তিপূৰ্ণ আন্দোলনতহে বিশ্বাস কৰে। কিন্তু বৃটিছ চৰকাৰে তেওঁৰ ঘোষণাত পতিয়ন নগৈ তেওঁৰ ওপৰত চোকা নজৰ দিবলৈ ধৰিলে।

বৃটিছ চৰকাৰৰ পুলিচৰ চকুৰ আঁৰত থাকি সাধনা অগ্ৰাহত ৰাখিবলৈ অৱশিষ্ট কৰাটী অধিকৃত পণ্ডীচেৰীলৈ গুচি গ'ল। “কৰ্ম্ম-যোগিন” আলোচনী খনিৰ সম্পাদনাৰ জৰা নিবেদিতাৰ হাতে

গতালে । "কনস্টেবল"ৰ পৰিচালনা সংক্ৰান্তত নিবেদিত। অব্যবস্থাপন
কাৰণে সঘনে গৈছিল । অব্যবস্থাপন লগত এনে ধৰণৰ অনিষ্টভাৱ
কাৰণে নিবেদিতক বৃষ্টিছ চৰকাৰে সন্দেহৰ চকুৰে চাবলৈ ধৰিলে ।
তেওঁৰ নামত 'অহা চিঠি পত্ৰবোৰ চি, আই, ডি বিভাগৰ কৰ্মচাৰীয়ে
খুলি মেলি পৰীক্ষা কৰিলে ।

পুলিচ বিভাগৰ এনে অসৎ আচৰণত তেওঁ কুৰু হৈ সেট
সময়ৰ বৃষ্টিছ ভাৰতৰ ৰাজধানী কলিকতাত থকা বৰফাট্টাৰ্ড মিণ্টোৰ
পত্ৰলৈ সকলো আপত্তি দৰ্শাই এখনি চিঠি লিখিলে । লেডী মিণ্টোৱে
নিবেদিতৰ কথা আগৰে পৰা শুনি আছিল । এগৰাকী সাধাৰণ
ইংৰাজ মহিলাৰ বেশত এগৰাকী আমেৰিকান মহিলাক লগত লৈ
লেডী মিণ্টো নিবেদিতৰ ঘৰলৈ আহিল । তেওঁৰ স্কুলখনি পৰিদৰ্শন
কৰি এটি স্তম্ভৰ মন্তব্য লিখিলে । নিবেদিতাই প্ৰথমতে লেডী মিণ্টোক
অকণো চিনিব পৰা নাছিল । পিছত তেওঁ নিজেই চিনাকি দিয়াত
হে আচৰিত হৈ উঠিছিল ।

লেডী মিণ্টোৱে নিবেদিতক লগত লৈ দক্ষিণেশ্বৰ কালী মন্দিৰ
আৰু বেলুৰ মঠলৈকে গ'ল । তয়ো অস্ত্ৰবজ বন্ধ হৈ পৰিল । লেডী
মিণ্টোৰ অনুবোধ ক্ৰমে নিবেদিতাই পুলিচ কামচাৰীক দেখা কৰিলে ।
অপৰাধীৰ তালিকাৰ পৰা নিবেদিতৰ নাম উঠাই দিয়া হ'ল ।

সেই সময়তে বৃষ্টিছ প'লিয়ামেণ্টৰ শ্ৰমিক দলৰ নেতা কংগ্ৰেছ
মেকডোনাল্ড কলিকতালৈ আহিছিল । নেতাগৰাকী পিছত ইংলণ্ডৰ
প্ৰধান মন্ত্ৰীও হৈছিল । নিবেদিতাই তেওঁক দেখা কৰি ৰাজনীতি
আৰু ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰাম সম্পৰ্কে জ্ঞানদান আলোচনা কৰিলে ।
মেকডোনাল্ড চাক্ষৰে নিবেদিতৰ পাণ্ডিত্য আৰু ব্যক্তিত্বৰ প্ৰতি সন্মানে
যুৰ, হোৱালে । কলিকতাত থকা সময়ছোৱাত তেওঁ নিবেদিতৰ
ঘৰলৈ কেইবাবাৰো আহি তেওঁৰ লগত আলোচনা কৰিছিল ।

বৰদিনৰ বন্ধু শিল্পী নন্দলাল বসুৰ লগত নিবেদিতাই অজন্তা গুহা দৰ্শনৰ মিমিত্তে যাত্ৰা কৰিলে। অজন্তাৰ চিত্ৰায়নীৰ এটা বিবৰণ লিখিলে। পিছত সেই বিবৰণৰ পৰাই “অজন্তাৰ প্ৰাচীন মঠ” (The ancient Abby of Ajanta) নামেৰে এখন কিতাপ বচনা কৰি প্ৰকাশ কৰিলে।

১৯১০ চনৰ ১২ এপ্ৰিলত খ্ৰিষ্টান স্বদেশলৈ গ’ল। বিদ্যালয়ৰ সম্পূৰ্ণ ভাৰ নিবেদিতাৰ মূৰত পৰিল। তেওঁ অশেষ পৰিশ্ৰমেৰে নিম্নাৰিঙে স্কুলখনি চলাবলৈ ধৰিলে।

ভাৰতত কৰ্মজীৱনৰ প্ৰাৰম্ভনীতে নিবেদিতাই স্বামীজীৰ লগত হিমালয়-পৰিত্ৰমণ কৰিছিল আৰু “স্বামীজীৰ লগত হিমালয়ত” নামেৰে এখনি ভ্ৰমণ কাহিনী বচনা কৰিছিল। জীৱনৰ এটো বিয়লি বেলিকা তেওঁ পুনৰ তীৰ্থ যাত্ৰা কৰিবৰ ইচ্ছা কৰিলে। জগদীশ চন্দ্ৰ বসু, অবলা বসু আৰু বসুৰ ভাগিনীয়েক আনন্দ মোহন বসুক লগত লৈ নিবেদিতাই কেদাৰ নাথ তীৰ্থলৈ যাত্ৰা কৰিলে। প্ৰথমতে তেওঁলোক হৰিদ্বাৰ পালেগৈ। তাৰপাছত পালেগৈ জৰীকেশ। লহমণ বুলী সেতু পাৰ হৈ গঙ্গাৰ পাৰে পাৰে উত্তৰলৈ কেদাৰবৰী তীৰ্থ পথ আগবাঢ়িছে। অলেখ যাত্ৰীৰ সমদল। কাৰো মুখত মাত নাই। নীৰৱে কেৱল দুৰ্গম পথ অতিক্ৰম কৰিব লাগিছে। থাকি থাকি তেওঁলোকে নিস্তব্ধতা ভঙ্গ কৰি ধনি ভুলিছে— “জয় কেদাৰনাথ কি জয়। জয় বদৰী বিশাল কি জয় ?” তেওঁলোকৰ হাতে হাতে জপৰ মালা।

মানৱ আত্মাৰ অপূৰ্ণ আধ্যাত্মিক শক্তিয়ে মহিয়ান কৰি তুলিব পৰা চাৰিও পাশৰ প্ৰাকৃতিক দৃশ্যত নিবেদিতাৰ মন বিচোৱ হৈ পৰিল। দুজন এজন যাত্ৰীৰ লগত তেওঁ আলাপ আলোচনাও আৰম্ভ কৰিলে। নিবেদিতাৰ কথা বতৰাত তেওঁলোক মুগ্ধ হ’ল।

তেওঁলোক কেদাৰনাথ মন্দিৰৰ কাষ পালেগৈ। পৰ্বতৰ গাত বগাই উঠি গৈ বিগ্ৰহৰ চৰণত আঠ লৈ সেৱা জনালে। এই মহা-
তীৰ্থৰ পৰাই এদিন পক পান্তৰে মহাপ্ৰস্থান কৰিছিল। যুগে যুগে
কত মত আৰি মুনি আৰু ভক্ত সকলে তেওঁলোকৰ আধ্যাত্মিক তৃষ্ণা নিবৃত্তিৰ
কাৰণে এই মহাতীৰ্থলৈ আহিব লাগিছে। স্বামীজীলৈ তেওঁৰ সন্মানে
মনত পৰিছিল। বৰফৰ ওপৰে ওপৰে খোজ কাঢ়ি কেদাৰ নাথৰ
কেউ কাষে থকা অভুলনীয় শ্ৰাৱৃত্তিক দৃষ্টাৱলী তেওঁলোকে উপভোগ
কৰিলে। সেই সৌন্দৰ্য্যৰ বুকুত থিয় হৈ চাই পঠিয়ালে সোন ৰূপ
সেউজ বোলেৰে জেউতি চৰোৱা সমতল ভূমিৰ ঐশ্বৰ্য্য ৰাজিলৈ।
প্ৰাচীন গৌৰৱে গৰীযান ভাৰতৰ স্মৃতিবাঞ্জিয়ে তেওঁক অভিভূত কৰি
তুলিলে।

তেওঁলোক কেদাৰ নাথ এৰি বদৰী নাৰায়ণ তীৰ্থলৈ খোজ আগব-
ঢ়ালে। যাত্ৰীৰ দলে বৰফৰ ওপৰে ওপৰে খোজ কাঢ়ি আছে। গৈ
থ'কোতে হঠাৎ এগৰাকী বুঢ়ী মানুহ উজুটি খাই পৰি যোৱা নিবেদিতাই
দেখা পালে। বেগাবেগিকৈ বুঢ়ী গৰাকীৰ ওচৰলৈ আগবাঢ়ি গ'ল।
ইতিমধ্যে বুঢ়ী গৰাকী পৰাৰ পৰা উঠিল। নিবেদিতাই মহানভূতিৰ
ক'লে— “আই, বৰফৰ ওপৰত খোজ ৰাঢ়ি, আপুনি বৰ দুখ পাইছে।”
বুঢ়ী গৰাকীয়ে ছাঁহিলে আৰু ক'লে— “প্ৰাচুৰে তেওঁক দৰ্শন কৰিবলৈ
আমাক আনিছে। তেওঁ কুপাব ঠাকুৰ। কুপা কৰি আমাক দৰ্শন
দিছে। বাকীৰোষ কৰাব কিবা দ্বন্দ্ব আছে জানো?”

বদৰী নাৰায়ণত জীৱন্তী অবলা বহুৰ অনুৰূপ হোৱাত তেওঁলোক
ডাৰ পৰাই উভতিব লগীয়া হ'ল। কলিকতা পাই নিবেদিতাই
লিখিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে তেওঁলোকৰ তীৰ্থ ভ্ৰমণ কাহিনী।— “উত্তৰ
তীৰ্থ ৰাজ্যৰ ভায়েকী”। ইতিমধ্যে শান্তিৰ পালে, মিছেছ চাৰা বুলব
টান অনুৰূপ। চাৰাবুল আছিল নিবেদিতাৰ স্বামীৰ দৰে। তেওঁ
স্বামীজী আৰু নিবেদিতাৰ সেৱা কাৰ্য্যত যথেষ্ট পৰিমাণে সাহায্য

দাঁড়িয়ে। নিবেদিতাই লাই মাক্ সাবদায়েত্বীৰ আশীৰ্ব্বাদ পঠালে আৰু বৰ্তমান কোনোধৰ্মে আমেৰিকালৈ যাব নোৱাৰিব বুলি হৃদয় প্ৰকাশ কৰি লিখিলে।

১৩ পূৰ্ণভাৰত অলম বন্ধ হ'ল। যন্তু দল্লতীৰ লগত নিবেদিতা দাৰ্জিলিংলৈ যাত্ৰা কৰিলে। কিন্তু ভাতে আকৌ বাতৰি পালে— চাৰা বুলব বৰ টান। নিবেদিতা এইবাব দিবাবে থাকিব নোৱাৰি আমেৰিকালৈ বুলি জাহাজত উঠিলহি। জাহাজত এইবাব ওবে বাটটো বৰ উদ্বিগ্নতা আৰু দুঃচিন্তাত কটাইছিল। ১৫ নবেম্বৰ তাৰিখে আমেৰিকাৰ বঠৈ বন্দৰত উঠিলগৈ।

নিবেদিতাক দেখিছেই চাবাবুলব আনন্দৰ সীমা নোহোৱা হ'ল। তেওঁৰ ঘেন অশুখ সমূলি ভাল হৈ গৈছে। এই সময় 'ছোৱাব দ্বিত্বৰে নিবেদিতাই স্বামীজীৰ "জ্ঞান যোগ" নামৰ পুথিখনি সংকলন কৰিছিল। ইয়াৰ কেইটিমান অংশ বুলক পঢ়ি শুনাগৈ। জীমাতু দেৱীৰ জীৱন কথাও শুনাগৈ। প্ৰাণ চালি কৰা নিবেদিতাৰ সেৱা শুভাকাংক্ষী চাবাবুলে লাহে লাহে ভাল পাবলৈ ধৰিলে।

ডিচেম্বৰ মাহত লণ্ডনত "বিশ্বজাতি মহাসংগ্ৰহণ" হৈছিল। নিবেদিতাই এই সংগ্ৰহণৰ নিয়ন্ত্ৰণ বন্ধা কৰিব নোৱাৰি "ভাৰতবৰ্ষত" নামীৰ বৰ্তমান স্থান" নিবোনাধাৰে এটি ভাষণ লিখি পঠালে।

চাবাবুলব অশুখ আকৌ টান হ'ল। ১৮ জানুৱাৰী তাৰিখে তেওঁক অলপ সতেজ আৰু সুস্থ যেন দেখা গৈছিল। সেইদিনা স্বামীজীৰ জীৱন চৰিত বিষয়ে নিবেদিতাই তেওঁৰ লগত ভালেমান সময় আলোচনা কৰিলে। কিন্তু সেইদিনাই আবেলি বেলা চাবাবুলে শেষ নিশ্বাস ত্যাগ কৰিলে।

নিবেদিতা ইয়াৰ পিছত আমেৰিকাৰ পৰা পৰিহ মহানগৰলৈ আহিল। মিছ লেগেট আৰু মিছ ফেল্ডলৈও লগ পালে। তেওঁ লোকৰ লগত, কেইদিনমান থাকি ব্ৰাহ্মণ মাৰ্চেলিচ বন্দৰত থাকি অন্তিমখে জাহাজত উঠিল।

ভাবতবর্ষত

১৯১১ চনৰ সাত্ৰ এপ্ৰিলৰ দিনা নিবেদিতাক লৈ জাহাজ যোহাই পালেহি। ৯ এপ্ৰিলৰ দিনা কলিকতাৰ ঘৰ পাই পোনে পোনেই মাতৃ সাবদাদেৱীৰ কাষত চাবাবুলৰ শোকাবহ মৃত্যুৰ বাতৰি দিলেগৈ। ইয়াৰ পিছত বেলুৰৰ মঠলৈ গৈ স্বামীজীৰ প্ৰতিকৃতিৰ সন্মুখত অলপ সময় ধ্যানত নিমগ্ন হ'ল।

গ্ৰীষ্মৰ বহুত জগদীশ বহু আৰু অৰুণা বহুৰ লগত মান্নাৱতী আশ্ৰমলৈ গৈ তাত বিছদিন কটালে। আশ্ৰমৰ সন্ন্যাসী সকলৰ আগত বহুৱে উদ্ভিদ সম্বন্ধে এটি সাক্ষাৎ বক্তৃতা দিলে। নিবেদিতাইও “বৃদ্ধ বৃদ্ধিৰ উৎকৰ্ষ সাধন” সম্পৰ্কে এটি বক্তৃতা দিলে। ইয়াৰ পিছত কলিকতালৈ উভতিল।

ভৱিষ্যত তেওঁৰ অনুপস্থিতিত বিদ্যালয়খনৰ পৰিচালনা আঁক আঁধিক অৱস্থা কি হ'ব— এই কথা ভাবি নিবেদিতা বৰ বিমোহত পৰিছিল। তেওঁ সজিত ধন তিনিহেজাৰ পাউণ্ড আৰু কিতাপ বিক্ৰী কৰা আদায় ওপৰতেই স্থলখনৰ ভৱিষ্যত নিৰ্দ্ধাৰ কৰিছে। স্বৰ্গগতা চাবাবুলে তেওঁৰ সকলো খিনি সম্পত্তি ভাবতৰ শিল্প, বিজ্ঞান, আৰু নাবী শিক্ষাৰ উন্নতিৰ কাৰণে খৰছ কৰিবলৈ লিখি দি গৈছে। কিন্তু চাবাবুলৰ কন্যা ওলিয়া বুল বৰ জেদী আৰু গোঁৱাৰ স্বভাৱৰ ছোৱালী আছিল। তেওঁ এহেজাৰ পাউণ্ড এৰি দিবলৈকো নাকৰে। নিবেদিতাৰ লগত ওলিয়া বুলৰ এই কাৰণেই মনোমালিন্য হ'ল।*

বষ্টন চহৰৰ এজন বিখ্যাত টেকীলৰ পৰা নিবেদিতাই এদিন এটা সুসংবাদ পালে। ওলিয়াৰ লগত হোৱা সকলো মোকদ্দমাৰ সুমীমাংসা হৈ গ'ল। চাবাবুলে দিয়া সকলো খিনি ধন ভাবতৰ কল্যাণৰ কামত ব্যৱহাৰ পাৰিব। নিবেদিতাই খান্দি পালে।

লেডী মিক্টোৱে বৃটিছ চৰকাৰৰ পৰা স্কুল চলাবৰ কাৰণে অৰ্থ সাহায্য ল'বলৈ পৰামৰ্শ দিছিল। কিন্তু যিটো চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে তেওঁ সংগ্ৰাম কৰি আহিছে সেই বিদেশী চৰকাৰৰ পৰা অৰ্থ সাহায্য ল'বলৈ তেওঁৰ মনে নক'লে। বৰং তেওঁৰ উইল্ড বৃটিছ চৰকাৰৰ পৰা বিভালয় চলাবৰ কাৰণে কোনো সাহায্য ন'লবলৈ হে ম্পষ্ট ভাৱে লিখি থৈ গৈছে।

ক্ৰিষ্টিনে বিদায় লোৱাত স্কুলৰ সম্পূৰ্ণ দায়িত্ব নিবেদিতাৰ মূৰত পৰিছিল। “ঐবুদ্ধ ভাৰত” আৰু “মদাৰ্ণ বিভিউ”ৰ সম্পাদকীয় কৃষ্ণলৈ লিখাৰ ওপৰিও নিবেদিতাই ভালেমান ঐবুদ্ধ নিবন্ধ লিখাত দিনে ৰাতিয়ে পৰিশ্ৰম কৰিবলৈ ধৰিলে। “শ্ৰীৰামকৃষ্ণৰ কথাগুত” (Sayings of Srée Ramkrishna) নামৰ এখনি কিতাপ লিখিলে। “চাৰা চ্যাপমেন বুলৰ স্মৃতিত” নামেৰে চমুকৈ চাৰাবুলৰ জীৱন বৃত্তান্ত ৰচনা কৰিলে।

জিৱণি নোলোৱাকৈ একেবাহে মানসিক আৰু শাৰীৰিক শ্ৰম কৰাৰ ফলত তেওঁৰ স্বাস্থ্য দিনে দিনে ভাগি আহিবলৈ ধৰিলে। এটাৰ পিছত এটাকৈ অগ্ৰা মৃত্যুৰ সংবাদ বোৰেই তেওঁৰ মন বিবৰণ কৰি তুলিলে। স্বামীজীৰ মাতৃ ভূৱনেশ্বৰী দেৱীৰ মৃত্যুৰ সংবাদে তেওঁৰ অন্তৰত বৰ আঘাট দিলে। তেওঁ আমেৰিকাত থাকোঁতেই তেওঁৰ শ্ৰিয় সঙ্গী স্বামী সদানন্দৰ মৃত্যু হৈছিল। সেই পবিত্ৰ আনন্দময় পুৰুষ সদানন্দ ! নিবেদিতাৰ প্লেগ-সেৱক দলৰ অগ্ৰদূত সদানন্দ ! যামুহৰ প্ৰতি তেওঁৰ কি কল্পনাভীত ভালপোৱা। কুষ্ঠৰোগীক দেখি তেওঁৰ ঘিণ লাগিছিল। তেওঁ ভাবিলে, যামুহক বিগ কৰা এই পাপৰ কাৰণে তেওঁ পৰাচিত হ'ব লাগিব। কুষ্ঠৰোগীক সাৰটি ধৰি তাৰ শৰীৰৰ খাত তেওঁ চুমা খালে। বসন্ত বোগীক বুকুত সাৰটি ধৰিলে, কিজানিবা বোগীয়ে জ্বালা যাত্ৰণাৰ পৰা শান্তি পায়। সেই মহান পুৰুষ সদানন্দ আৰু নাই !

নিবেদিতাইও গভীর ভাৱে উপলব্ধি কৰিলে—তেওঁৰ জীৱ জীৱনৰ চুৱাবত মহাকালৰ অক্ষুট পদধ্বনি শুনিবলৈ পালে। তেওঁ আৰু এই পৃথিৱীত বেছি দিন নাথাকিব। তেওঁ লিখিলে দুটি প্ৰবন্ধ—“মৃত্যু” আৰু “প্ৰিয়তম”। বহুসকলে দাৰ্জিলিঙৰ স্বাস্থ্যবাসত অলপ দিন থাকিবৰ কাৰণে তেওঁক উপদেশ দিলে।

জগদীশ চন্দ্ৰ আৰু অবলাবহুৰু লগতলৈ নিবেদিতা দাৰ্জিলিঙলৈ ওলাল। বিদায়ৰ সময়ত মাতৃ সাবদা দেৱীৰ চৰণত আশীৰ্বাদ ল'লে। মাতৃৰ লগত তেওঁৰ এয়ে শেষ দেখা। বহু, প্ৰিয়জন, ওচৰচুবুৰীয়া ভাই ভনীটী সকলোৰে কাষলৈ গৈ বিদায় ল'লে। নাট্য সম্ৰাট গিৰীশ চন্দ্ৰ ঘোষ ভেতিয়া নৰীয়া পাটিত পৰি আছিল। তাতে গৈ তেওঁক দেখা কৰিলে। শয্যাতে নাট্য সম্ৰাটে তেওঁৰ “তুপোংল” নাটকখনি লিখি আছিল।

“আপুনি অতি সোনকালে নাটখনি লিখি শেষ কৰক। মই দাৰ্জিলিঙৰ পৰা ঘূৰি আহি যেন পঢ়িবলৈ পাওঁ”—এই বুলি উৎসাহ দি নিবেদিতাই বিদায় লৈ ওলাই আহিল।

‘নাও ডুবিছে, মই কিন্তু সূৰ্য্যোদয় দেখা গাম।’

তুৱাৰ ধৰলগিৰি শৃংগৰে আবৃত্ত বহুৰুৰ দেশ দাৰ্জিলিং। কেউফালে মনমোহা, প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্য। পৃষ্ঠাৰ বহুত ফুৰিবলৈ যোৱা বহুতো বহু-বহুতকৈ নিবেদিতাই লগ পালে। কেইমাইলমান আঁতৰত থকা “সন্দকু” পৰ্ব্বতৰ প্ৰাকৃতিক দৃশ্য অতি মনোৰম। এই পৰ্ব্বত বগাবলৈ নিবেদিতাই ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰাত সকলো যা-যোগাৰ কৰা হ'ল। কিন্তু ইতিমধ্যে তেওঁৰ তেজপ্ৰহৰী আবৃত্ত হ'ল। কলিকতাৰ বিখ্যাত চিকিৎসক ডক্টৰ জীৱবল্লভ চৰকাৰে চিকিৎসা কৰিবলৈ ধৰিলে। জগদীশ চন্দ্ৰ আৰু অবলা বহুৰুৰ আত্মবিকৃতাবে

সৈতে তেওঁৰ সেৱা গুহ্ৰীয়া কৰিলে। কিন্তু নিবেদিতাই ভালকৈ বুজি পালে, তেওঁ আক বেছি কাল অপেক্ষা কৰিব নালাগিব। সাত অক্টোবৰ তাৰিখৰ দিনা তেওঁৰ উইল বচনা কৰিলে। ভাৰতৰ বিশেষকৈ জীৱিকা আৰু কল্যাণৰ কাৰণে তেওঁৰ জীৱন জোৰা অমেৰে উপাৰ্জিত সকলোখিনি লিখি দিলে।

কাঞ্চনজঙ্ঘাৰ ফাললৈ চকু দি নিবেদিতা গুঠ আছিল। বিশ্বৰ মঙ্গলৰ কাৰণে বচনা কৰা বৌদ্ধ ধৰ্ম্মৰ প্ৰাৰ্থনা বাণীখিনি দাঙিৰিঙতে এবাৰ নিবেদিতাই ইংৰাজীলৈ অনুবাদ কৰিছিল। সেই প্ৰাৰ্থনাখিনি পাঠ কৰি শুनावলৈ ক'লে।

“তুণ তক লতা পলু পখি জীৱ জড় জগতৰ,
হওক শত্ৰুহীন, হওক বাধাহীন, বিশ্বচৰাচৰ।
শোক সন্তাপ কৰি জয়, হওক অশোক অভয়,
স্বাধীন স্বৰাট জীৱন পথত প্ৰতিজ্ঞনে কৰক বিজয়।
আনন্দ বসত উটি বুৰি জুকলি জুপুৰি
মুক্তিৰ স্বাদ লৈ লৈ

যাওক আগবাঢ়ি

যাওক আগবাঢ়ি

পূৱে পশ্চিমে উত্তৰে দক্ষিণে জীৱ জড় জগতৰ
হওক শত্ৰুহীন, হওক বাধাহীন, বিশ্বচৰাচৰ।
শোক সন্তাপ কৰি জয় হওক অশোক অভয়,
স্বাধীন স্বৰাট জীৱন পথত প্ৰতিজ্ঞনে কৰক বিজয়।
আনন্দবসত উটি বুৰি জুকলি জুপুৰি,
মুক্তিৰ স্বাদ লৈ লৈ

যাওক আগবাঢ়ি

যাওক আগবাঢ়ি।

পাঠ শেষ হ'ল। নিবেদিতাৰ মুখমণ্ডলত এটি দিৱ্যজ্যোতি জ্বলি উঠিল। ওঁঠ দুটিও এটি মুহূৰ্ত্তাহি বিৰিঙিলে আৰু লগে লগে উচ্চাৰিত হ'ল—

“ওঁম্ অসতো মা সদ্ গময়
তমসো মা জ্যোতিৰ্গময়”
মৃত্যুৰ্মা অমৃতং গময়।
আবিবাবী র্মা এষি।”

—“অসতৰ পৰা সতলৈ, অজ্ঞান একাধৰ পৰা পোহৰলৈ
মৃত্যুৰ পৰা আমাক অমৃতলৈ লৈ ব'ল। হে স্বপ্ৰকাশ পৰম ব্ৰহ্ম,
আমাৰ কাষত জ্যোতিৰ্শ্ৰয় ৰূপেৰে আৰ্হিভূত হোৱা।”

১৯১১ চনৰ ১৩ অক্টোবৰ। সেইদিনা শুকুৰবাৰ। মেঘ আৰু
কুঁৱলিৰে আকাশ, পৃথিৱী ঢাকি থৈছিল। পুৱাৰ লগে লগে হঠাৎ
আকাশ ফৰকাল হৈ পৰিল। সূৰ্য্যৰ সোণালী কিৰণে পৃথিৱীখন আবৰি
ধৰিলে। বৰফে আবৰি ধোৱা হিমালয় শৃঙ্গবোৰ ব'দৰ পোহৰত
চিকমিকাই উঠিল। অবলা বসু নিবেদিতাৰ শয্যাৰ কাষতে নীৰৱে বহি
আছিল। কোঠাটিলৈ সূৰ্য্যৰ কিৰণ সোমাই আহিছিল। নিবেদিতাৰ
মুখ মণ্ডল আনন্দৰ জ্যোতিৰে উদভাসিত হৈ উঠিল। অক্ষুট ধ্বনিৰে
ভেওঁৰ ছটি ওঠৰ পৰা উচ্চাৰিত হ'ল—

“নাও ডুবিছে, মই কিন্তু সূৰ্য্যোদয় দেখা পাম।”

এটি মুহূৰ্ত্ত কঁপনি তুলি তাঁৰ ডাল যেন হিগি গ'ল। এটিৰ পাছত
আনটিকৈ নামি অহা সূৰ্য্যৰ চৌবোৰ স্তৰ হৈ ব'ল। তেতিয়া নিবেদিতাৰ
বয়স আছিল ৪৪ বছৰ মাথোন। বিজুলি বেগেৰে এই শোকাবহ মৃত্যু
বাতৰি গোটেই ভাৰতবৰ্ষতে বিয়পি পৰিলে। দলে দলে মানুহ “বায়
ভিলা”লৈ আহি তেওঁক শেষ শ্ৰেণাম জনালেহি। বিয়লি দুটা বজাত
শ্মশান যাত্ৰা আৰম্ভ হ'ল। সমদলৰ সমুখত আছিল—ড° জগদীশ
চন্দ্ৰ বসু, অবলা বসু, ড° প্ৰফুল্ল চন্দ্ৰ ঘোষ, ড° নীলবতন চৰকাৰ আদি
বিখ্যাত লোক সকল।

হিন্দু নীতি অনুসারে নিবেদিতাৰ মৃত শবীৰ চিত্তাত ভুলি দিয়া হ'ল। ব্ৰহ্মচাৰী গণেশ মাথোঁ মুখাঙ্গি কৰিলে। আকাশ লজ্জা চিত্তা জুইত ভাৰতৰ চেনেহৰ ভনী নিবেদিতাৰ নম্বৰ শবীৰ চাই থাকোঁতেই ভয়ীভূত হ'ল। মৃত্যুৰ আগতে নিবেদিতাই প্ৰকাশ কৰিছিল তেওঁৰ নম্বৰ শবীৰটো যেন হিন্দু মতেই দাহ কৰা হয়।

“হৰিবোল”, “হৰিবোল” ধ্বনিৰে আকাশ মার্গ খলকি উঠিল।

আয়াৰ লেণ্ডৰ কন্যা ভনী নিবেদিতাই “ভাৰতবৰ্ষক তেওঁৰ সৰ্বস্ব দি” আমাৰ মাজৰ পৰা বিদায় ল'লে।

গ্রন্থ গণ্ডী

- ১) ভগিনী নিবেদিতা— ব্রহ্মচাৰী অৰূপ চৈতন্য ।
ব্রহ্মচাৰী স্বৰূপানন্দ ।
- ২) Bhaban Journal.
- ৩) নিবেদিতা লোকমাতা— শঙ্কৰী প্রসাদ বসু ।
- ৪) আমাদের নিবেদিতা— শঙ্কৰী প্রসাদ বসু ।

নিবেদিতাৰ ৰচনাবলী

- ৫) Notes on some wanderings with the Swami Vivekananda.
- ৬) Kedarnath and Badrinarayan.
- ৭) Siva and Budha.
- ৮) The Master as I saw Him.
- ৯) Civic and National Ideals-
- ১০) The web of Indian life.
- ১১) Love and Death.
- ১২) Cradle Tales of Hinduism.
- ১৩) Foot falls of Indian History.
- ১৪) Kali the Mother.
- ১৫) Hints on National Education in India.
- ১৬) The Northern Tirtha ; a pilgrime's diary.
- ১৭) Selected Essays of sister Nivedita.

১৯৪৬-৪৮ চন : স্বামী ব্রহ্মানন্দ আশ্রম লাইব্রেরী, কুব্জেনেশ্বর,
আৰু বায়ক্কু আশ্রম লাইব্রেরী, কীৰ্টুড অধ্যয়ন কৰে।